A. 11024

CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU ȘCÓLELE SECUNDARE

DE

M. DRAGOMIRESCU ȘI GH. ADAMESCU

CARTE SISTEMATICĂ

DE

CITIRE ȘI COMPUNERI

„ROMÂNISMUL“

PENTRU

CLASA II SECUNDARĂ

Aprobată de Onor. Minister al Instrucțiunii publice prin adresa No. 2738 ser. B. din 15 Martie 1902

DE

Mihail Dragomirescu

Profesor la „Seminarul pedagogic universitar“
Conferențiar de Estetică și Literatură comparată la Universitatea din București

13.505

BUCUREȘCI
Editura Librăriei H. STEINBERG
10. — STRADA GABROVENI. — 10
1902

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARĂ
„CAROL I" BUCUREȘTI
COTA 37656

RC 32/08

Biblioteca Centrala Universitara
Bucuresti
Cota 075.3/14129
Inventar 281626.

Sistemul întrebuințat în această carte este proprietatea exclusivă a autorului.
Toate exemplarele vor purta semnătura sa.

BCU-Bucuresti
C281626

Tip. GUTENBERG, Joseph Göbl, Bucuresci.

ROMÂNISMUL

CUVÎNT DE ÎNTRODUCERE

LA EDIŢIA I

281626

Cartea de citire ce presint astăzi corpului nostru didactic secundar e lucrată după aceleaşi norme, ca şi Cartea de citire pentru clasa I secundară. Faţă de progresele, pe care presupun că elevii le-au făcut studiind această din urmă lucrare, a trebuit să introduc acì oare-care schimbări în aplicarea acelor norme. Aceste modificări s'ar putea caracterisa precum urmează :

1. Mai întâi, în privinţa fondului, deosebitele bucăţi, grupate în cicluri, nu desvoltă tot ideea desvoltată în Cartea de Citire pentru clasa I, ci o idee cu o sferă ce-va mai largă: nu *Patria*, patria mică şi reală, ci *Românismul*, patria cea mare şi ideală. Este evident, că, după ce s'a atras în mod special atenţia elevilor asupra ţării lor şi asupra datoriei lor către ea, ar fi fost rĕu să fie lăsaţi să-şi mişte sentimentele lor numai în acest cerc. Sufletul omenesc e bogat şi în alte sentimente care se pot grupa în mod firesc împrejurul unei idei şi mai largi, deşi mai puţin intense, decât ideea de Patrie. Este ideea Românismului care are o extensiune mai mare de cât Patriotismul, şi ideea de *Umanitate* care e mai cuprinzĕtoare decât Românismul. Şi sufletul copilului nu trebue să fie strein de nici unul din aceste sentimente. Să-i bată inima

cu putere pentru Patrie, să viseze cu încântare la Românism, dar să aibă totdeauna inima simțitoare pentru Umanitate. De aceea și urmarea naturală a Cărții de citire unde se desvoltă ideea de Patrie este presenta Carte de citire, unde se desvoltă ideea de Românism, precum urmarea acesteia va fi o carte în care, fără să se întunece ideile de Patrie și Românism, vom desvolta ideea de Umanitate, patria cea mare a omului.

2. In al doilea rând, păstrându-se «pregătirile» necesare care fac legătura dintre bucăți, s'au simplificat și variat «tractările». Acum elevul se presupune că știe să citească mai cu ușurință decât în anul precedent, și atenția profesorului va fi în mod natural mai puțin îndreptată asupra părții formale. Fondul și frumusețile lui vor preocupa din ce în ce mai mult nu numai pe profesor dar și pe elev, și este bine a se ajuta această desvoltare firească a preocupațiunii lor. Așa fiind, profesorul va putea citi mai mult în clasă, va analisa mai mult și-și va putea permite din când în când să însărcineze și pe elevi să citească și ei singuri unele bucăți. Bucățile, pe care profesorul le va da elevilor să le citească singuri, sînt mici la început și cu foarte puține vorbe necunoscute de ei, de aceea și explicarea lor poate fi lăsată pe seama profesorului la ascultare. Mai departe însă, aceste bucăți devin din ce în ce mai lungi, conținênd din ce în ce mai multe vorbe și expresii care au trebuință de lămuriri. Spre a ușura și sarcina profesorului și înțelegerea școlarului, am introdus, la aceste bucăți, explicații în josul paginei. Regret însă că timpul scurt, de care am dispus pentru alcătuirea acestei cărți, m'a pus în neputință de a da la *toate* bucățile explicările necesare: e un neajuns însă, care, cu timpul, sper că va fi înlăturat.

3. Faptul că profesorul va putea citi în clasă mai multe bucăți, faptul că elevii vor mai putea ei înși-și să citească singuri acasă alte bucăți, m'au condus la ideea de a in-

troduce în mijlocul ciclurilor mari, mici cicluri de câte două, trei bucăți, care să formeze obiectul unei singure lecțiuni. Unele din aceste cicluri conțin numai bucăți având același subiect și sînt alcătuite cu scop de a da elevului un material mai bogat pentru compoziții mai întinse. E o idee împrumutată de la colegul G. Adamescu, și e de-altminteri în concordanță cu mersul natural al ideilor noastre în privința compoziției. Se știe, în adevĕr, că noi preferim pentru primele clase, ca compozițiile să fie scoase din bucăți citite[1]), iar nu din concepția elevilor, ori-cît de mult ar fi ajutați ei de «planurile» profesorului. Sîntem cu totul în contra acestor «planuri», pentru că ele, ori sînt inventate de profesor sau de autorul cărții de compoziție, — și în acest cas nu avem nici o garanție că corespund unei *intuiții* reale a obiectelor descrise sau a faptelor povestite; ori sînt împrumutate de la bucăți, scrise de autori necontestați, — și atunci nu înțelegem de ce nu i-am da elevului ca isvor chiar acele bucăți de citire, care conțin intuiția originală a faptelor povestite sau a obiectelor descrise. Iar dacă convenim, că e mai folositor să i se dea aceste bucăți, atunci ajungem la ideea susținută de noi, de a da elevilor să facă compoziții scoase din analisa bucăților citite. Negreșit însă că, cu toate resumările, amplificările, prefacerile la care poate fi supusă o bucată de citire, elevul nu va dobîndi toată îndemânarea trebuincioasă la exprimarea ideilor sale. Trebue, încet-încet, să-i lărgim cercul de inițiativă — și credem că nici-un alt mijloc nu este mai bun decât ca, după ce a făcut compoziții după o bucată, să facă compoziții după *mai multe* bucăți de citire. Aceste bucăți sînt *isvoarele* compoziției lui, iar partea de inițiativă personală, care va face acum un pas mai departe, va consta în alegerea

---

1) *Carte sistematică de citire și compuneri* «**Patria**» **pentru cl. I secundară**, *Cuvînt de introducere.*

particularităţilor interesante care pot forma împreună un tot. Pentru aceasta n'are trebuinţă de nici-o altă îndrumare, şi profesorul, în afară de părţile formale (ortografie, gramatică, sintaxă, punctuaţie) n'are de făcut alte observaţii decât cele privitoare:

a) La «început», «desfăşurare», «sfârşit»;

b) La proprietatea termenilor întrebuinţaţi;—şi, în fine,

c) La legătura firească şi logică a faptelor.

Ori-ce alt-fel de observaţii sînt de prisos şi mai mult îngreuează decât uşurează practica compoziţiei. Ast-fel elevul este, într'un fel, liber în ce priveşte alegerea unei părţi din material, dar, într'alt-fel, remâne strîns legat şi ţinut în frêu, după cum şi trebue, de model.

Cu aceste caracterisări, cred că am redat fisionomia acestei cărţi, şi sperăm că practica ei nu va fi fără folos pentru studiul limbii române. O încercare cu ea, în ori-ce cas, ar trebui făcută, n'ar fi decât din pricina noutăţii ei.

Noi mulţumim mai dinainte colegilor, care vor căuta să-şi dea seama de valoarea sau nevaloarea ei, asigurându-i că ori-ce observare din partea lor va fi mai binevenită decât ori-ce alte precepte pedagogice *a priori*.

LA EDIŢIA II

Ediţia de faţă se înfăţişează cu oare-care modificări de tractare şi completare în partea I, şi de material în partea II. Ast-fel, la unele bucăţi mai importante, precum la *Vulcan*, *Sobieschi şi Românii* şi *Petrea Dascălul*, (căreia i-am dat locul ce-l merită, scoţênd-o de la sfârşitul cărţii), am dat indicaţii de analisă gramaticală şi literară mai amănunţite — relevând şi câte-va exemple mai isbitoare de *figuri*, şi anume cu deosebire de *metaforă* care este cea mai uşoară şi cea mai des întrebuinţată dintre

ele. Se va părea poate această inovațiune un pas îndrăsneț. Și așa ar fi, dacă ar fi vorba de un studiu sistematic al figurilor. Aci însă nu e vorba decât de a releva ici și colo câte una din aceste podoabe ale stilului, cu scop de a face mai ușor și mai complect înțeles textul bucății citite, ceea-ce este câteodată tot așa de indispensabil, ca și explicarea vocabularului. Pe lângă aceasta, experiența proprie mi-a dovedit că, dacă se păstrează oare-care măsură și dacă exemplele găsite sînt caracteristice, acest exercițiu de înțelegere a stilului nu este greu pentru elevii clasei II. In ori-ce cas experiența mea ar trebui coroborată și cu experiența altora, și de aceea rog pe aceia din colegii mei, care vor face experiență în acest sens, să mă încunoștințeze și pe mine de resultatele la care vor fi ajuns.

Tot în partea I, am căutat să reduc la minimum bucățile care nu au explicări în text, remânênd prea puține de acelea care ar mai avea trebuință de ast-fel de explicări. Vremea desăvârșește toate, și sper că în curênd nu va mai rămâne nici-o bucată care să n'aibă comentariul ei.

O îngrijire deosebită am pus la executarea «ciclului lui Mihai Viteazul» și ne permitem a atrage cu deosebire atenția colegilor noștri asupra notelor ce preced acest ciclu.

Din partea II am scos unele bucăți prea grele și prea frumoase pe care am căutat să le pun în clasa III și să le dau o atenție mai mare, în ce privește forma și fondul lor. Bucăți ca *Mihu Copilul*, *Toma Alimoș*, *Dolca*, *Pribegia lui Rareș* și *Pietrele Doamnei* merită nu numai a fi citite în singurătate de elev, ci și studiate în clasă împreună cu profesorul. In schimb, am mai introdus alte câte-va bucăți atrăgętoare, și am trecut în clasa I pe unele mai ușoare cum era *Capra cu trei ezi* și *Vulpea bearcă*, punênd în locul lor altele care erau prea grele pentru clasa I, precum *Tigrul păcălit* și *Harap Alb*.

Cu aceste modificări şi completări, sper că această carte se va bucura, la cei ce cultivă cu drag limba română, de aceeaşi favoare de care s'a bucurat şi până acum. Numai graţie lor cartea se presintă astăzi mai completă, şi numai graţie lor voiu putea să împlinesc lipsurile şi defectele pe care chiar de pe acum le văd, dar care cer timp şi linişte spre a fi cu totul înlăturate. Până atunci le mulţumesc cu căldură, şi rog să nu uite că ori-ce observaţii din partea lor vor fi primite cu recunoştinţă.

LA EDIŢIA III

Nici această ediţiune, deşi îmbunătăţită mai cu seamă în privinţa bucăţilor ce trebuesc citite de elev acasă,— nu are forma definitivă. In forma definitivă, ea va trebui să cuprindă explicarea tuturor vorbelor, expresiunilor şi construcţiunilor subliniate în bucăţile ce se vor citi în clasă. Aceste explicaţiuni vor trebui puse, ca şi la Cartea de cl. I, la sfârşitul cărţii. Când ascultăm o bucată, ca şi când căutăm a o explica întrebând mai întâi pe elevi lucrurile ce presupunem a fi ştiute de unii dintr'înşii, elevii trebue să aibă bucata înaintea ochilor, pentru ca să se ajute şi de context în darea răspunsului. In acest cas însă, dacă explicările sînt în josul paginei, elevul este ispitit să tragă cu ochiul, şi atunci răspunsurile lui nu mai sînt o garanţie suficientă de ştiinţa sau de cugetarea lui. Explicările privitoare la bucăţile ce trebuesc citite în clasă, trebuesc dar neapărat să fie la sfârşitul cărţii.

Nu tot aşa stă lucrul cu explicările acelor bucăţi pe care le vom da elevilor să le citească acasă. Acestea trebue să fie cât mai la îndemâna elevului, pentru ca el să nu-şi piarză răbdarea tot căutând notiţele explicative prin alte părţi ale cărţii. El trebue, prin bucăţile ce va citi acasă,

să prindă gustul de citit; iar acest scop nu poate fi ajuns, dacă nu-i vom ușura cât mai mult lucrarea punêndu-i la îndemână explicațiunile. S'ar mai putea iarăși, ca unii, când notele explicative nu ar fi chiar de desuptul bucății, să se mulțumească numaĭ cu citirea ei, scutindu-se de osteneala de a mai citì explicațiunile. Aceasta însă ar fi o mare pierdere pentru școlar, pentru că n'ar dobîndì decât o înțelegere superficială a textului și nu și-ar însușì în toată puterea cuvîntului materialul prețios al limbei ce el cuprinde. Ast-fel că explicările din josul paginilor, silind oare-cum pe cel ce citește să ia cunoștință de ele, contribue în mod real la seriositatea studiului limbii române.

In această edițiune toate bucățile de citit acasă sînt prevĕzute în josul paginei cu explicațiunile necesare, și aceasta face superioritatea acestei edițiuni asupra celei precedente.

Spre a silì pe elevi să ia cunoștință și de cele-l-alte eventuale explicări privitoare la bucățile ce se citesc în clasă, și să preîntâmpinăm negligerea lor, cel mai bun mijloc este să-i obligăm de a scrie acele explicări împreună cu pasagiile la care se referă. Acest resultat însă nu se poate obține deocamdată cu cartea de față. Sperăm însă că în curênd ea va dobândi forma definitivă, — și aceasta grație corpului nostru profesoral, care mi-a încurajat până acum activitatea mea didactică și căruia îi aduc acì repetatele mele mulțumiri.

25 Iunie 1902.

MIHAIL DRAGOMIRESCU.

PARTEA I

1.

PATRIA ROMÂNĂ

— Ce patrie aĭ tu, Române?
E óre *zîna* între *zîne*,
Muntenia, *cu pĕr bălaiŭ*,
Cu 'ntinsele-ĭ câmpiĭ de grâne,
Ce, fericită, ca în Raiŭ,
E apĕrată de-aĭ sĕĭ fraţi,
Danubiŭ şi Carpaţi?

— O! patria mĭ-e mult maĭ mare:
Sînt maĭ întinse-a eĭ hotare.

— Ce patrie aĭ tu, Române?
Moldova, care în suspine
Işĭ duce amărîtul traiŭ,
Trup sfăşiat de mânĭ streine
Şi pe câmpie şi pe plaiŭ;
Ea, care şĭ-a pĭerdut cu ţile
Frumósele-ĭ copile?

— Mĕ dóre sufletul de ea;
Dar mult maĭ mare-ĭ ţara mea!

— Ce patrie aĭ tu, Române?
E-*Ardélul* cu *străvechĭ ruine*,
Cu *munţĭ de aur*, marĭ păduri?
E Transilvania ce ţine,
In cĭuda vrăşmăşesceĭ urĭ,
La sînul sĕŭ, al nostru ném
Din vremea luĭ Traĭan?

— Ea mĭ-e *cetate neînvinsă*
Dar patria-mĭ e maĭ întinsă:

Orĭ-unde *cântă* şi *suspină*
O limbă de dulcéţă plină,
Dar cu tărie în cuvînt,
Şĭ-a căreĭ *mamă*-a fost stăpână
A multor némurĭ pe pămînt;
Orĭ-unde sună vitejesc
Cuvîntul românesc;

De la a Tiseĭ recĭ isvóre,
Peste Danubiŭ pân' la *Pind*;
Şi de la Tisa pân' la Mare
Şi peste Nistru *rătăcind*,
Se 'ntinde printre *noĭ* popóre
A Patrieĭ hotare!

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.** —Ştim ce e Patria şi ce datorii avem către ea. Ştim că trebue s'o iubim; iar iubirea să ne-o arătăm apĕrând-o de vrăşmaşi, supunêndu-ne legilor ei, fiind vrednici şi desrădăcinând din noi năravurile rele. Ori de câte ori am vorbit de Patrie, ne-am gândit însă numai la ţara noastră, la Ro-

mânia, alcătuită din ţările surori Muntenia şi Moldova, unite la 1859 sub domnul Alexandru I Cuza. In adevĕr, numai de ea putem spune că a fost cucerită de strămoşi; că e locuită de urmaşii lor, care au moştenit sufletul lor, cu simţirea, credinţa şi obiceiurile lor, şi că *este şi astăzi* în stăpânirea noastră. Numai de ea dar putem zice că e patria noastră deplină, patria *reală*. Dar în afară de această patrie mică şi reală, noi mai avem o patrie mult mai mare, dar *ideală*. Această patrie coprinde, în afară de ţara noastră, alte ţinuturi, care au fost cucerite şi apĕrate de Romani şi de urmaşii lor, Românii. Aceste ţinuturi sînt locuite şi acum de Români, care vorbesc dulcea şi voinica limbă românească, simt româneşte şi au aceleaşi obiceiuri ca şi cei-l-alţi Români. Aceste ţinuturi sînt româneşti, ar putea face parte din patria noastră, dar nu fac, pentru că sînt în mâinele streinilor. Ele au căzut sub stăpânirea altor popoare, luându-ni-se fie prin silă, când patria noastră nu era încă întemeeată, fie prin viclenie, când ea slăbise apĕsată de puterea Turcilor. Transilvania cu Banatul, Ţara Crişului şi Maramureşului sînt ale Ungariei, însă din timpul când încă ţara noastră nu se constituise; Bucovina e de mai bine de o sută de ani a Austriei (de la 1777); Basarabia de aproape o sută de ani (de la 1812) a Ruşilor. Români mai sînt pe malul drept al Dunării şi pe valea Timocului până în Balcani, dar mai cu seamă în munţii Pindului, în Macedonia stăpânită de Turcia. Din munţii Carpaţi ca nişte raze pleacă în toate părţile, spre Tisa, spre Nistru, spre Dunăre şi Balcani până la Pind, şi spre Mare, neamul românesc, dincolo, departe de hotarele pe care România le are acum.

Ce chinuit trebue să fie sufletul acestor Români, care după limbă, obiceiuri şi inimă, trebue să aibă o patrie, iar după stăpânire, o alta! Cum o să simtă Românul din Ungaria dragoste pentru patria Ungurilor! Cel din Basarabia pentru patria Ruşilor! Cel din Bucovina pentru patria Austriacilor?... Stăpânirea streină îi ţine legaţi de ea, dar sufletul lor sboară către patria liberă dintre Dunăre, Prut şi Carpaţi. Şi iarăşi cum să ne fie nouĕ, celor de-aici, inima voioasă, când ne gândim la atâţia fraţi înstreinaţi, la atâta pământ care a fost al nostru şi care acum e în mâinile streinilor? Ţara ne leagă în marginile ei, dar sufletul nostru sboară să se împreune cu sufletul fraţilor noştri. Ei doresc să se unească cu noi, noi dorim să ne unim cu ei — şi toţi suspinăm ca din patria reală şi mică de azi, să facem o patrie mare, care acum e numai ideală, e numai în sufletul nostru. Cu cât vom iubì patria de acum, cu atât vom dorì ca marginile ei să coprindă pe toţi Românii; cu atât vom dobîndì inimă să luptăm pentru *românism*. Căci numai

întemeindu-şi o ţară unde să trăească ei în de ei, Românii îşi vor întări firea lor, şi vor putea da din sînul lor oameni mari, a căror ştiinţă, talent şi isteţime să fie spre folosul întregei omeniri. Numai ast-fel Românii vor face pe pămînt voinţa lui Dumnezeu care le-a pus în suflet acea fire românească prin care ei se deosibesc de cele-l-alte popoare, şi numai ast-fel pot dovedì că au dreptul la viaţă pe pămînt.

Poesia ce urmează, ne face să simţim că, pe lângă patria cea mică, mai avem patria cea mare, care coprinde tot pămîntul unde se vorbeşte româneşte.

II. **Tractarea.** — Vom citì-o noi o dată. Vor citì-o apoi şi elevii strofă cu strofă, cu care prilej le vom explica, prin întrebări şi răspunsuri, înţelesul. Vom explica cu deosebire: 1. De ce Muntenia e «zînă cu păr bălaiu», şi de ce Danubiul (Dunărea) şi Carpaţii pot fi numiţi fraţii Munteniei? 2. De ce Moldova suspină? 3. Care sînt mâinile streine care o sfâşie pe câmpie şi pe plaiu; şi care sînt fiicele «cu zile» pe care le-a pierdut? 4. De ce Transilvania are străvechi ruine şi munţi de aur; care e ura vrăşmăşească în ciuda căreia Românii dăinuesc în sînul Ardealului? 5. Care e mama limbii române şi de ce zicem că ea e dulce şi are «tărie în cuvînt»? 6. Unde e Pindul? Vom explica ce e o *strofă*, lucru ştiut dealtminteri din clasa I. (Vezi *obs. met.* de la No. 2 din Cartea de citire «Patria»).

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor ştì s'o citească; o vor învăţa pe dinafară; vor scrie pe caet cuvintele explicate şi le vor şti înţelesul.

Compoziţia va avea drept *titlu* «Patria română», iar *cuprinsul, tema* sau *ideea generală* va fi: «Ce ţinuturi româneşti au căzut în mâinile altor popoare, şi în ce împrejurări?»

Planul compoziţiei.—I. *Introducerea* (începutul): Cum ar fi fost patria noastră, dacă n'am fi avut de vecini, nişte popoare mari şi răpitoare?

II. *Desvoltarea* (desfăşurarea): 1. Cum am pierdut ţările de peste Carpaţi?

2. Cum şi când am pierdut Bucovina?

3. Cum şi când am pierdut Basarabia?

III. *Conclusia* (sfârşitul): Ce trebue să dorească ori-ce Român în sufletul său?

2.

ŢARA ARDÉLULUI

Ţările în care locuim noĭ, Româniĭ, sînt nisce ţărĭ frumóse şi bine-cuvîntate de Dumneḑeŭ; ĭar între ele este cu deosebire frumósă şi plină cu multe şi felurite bogăţiĭ ţara Ardéluluĭ, *un mărgăritar de ţară*, aşa că puţine sînt ţinuturile pe faţa pămîntuluĭ, care s'o întrécă.

Ea este înconjurată, jur împrejur, ca o uriéşă cetate, cu şiruri de munţĭ puternicĭ, acoperiţĭ pe cóstele lor cu păduri străvechĭ de stejarĭ şi braḑĭ. Din trunchĭul acestor munţĭ se rămuresc în lăuntrul eĭ, în tóte părţile, nenumĕrate şiruri de munţĭ şi déluri, care alcătuesc mulţime de văĭ, *strîmtori saŭ cheĭ* şi *şesurĭ* mărunte, udate de obiceiŭ de pârae, rîuleţe şi rîurĭ, care le împodobesc. Prin munţiĭ hotarnicĭ străbat, din ţările vecine spre lăuntru, maĭ multe *pasurĭ*, care despart munte de munte, ca nisce brazde uriéşe şi adâncĭ, şi mijlocesc legătura cu văile ţinuturilor mărginaşe.

Dacă pătrundem prin aceste pasurĭ în lăuntrul Ardéluluĭ, ne vom minuna de frumuseţile ce le întâlnim pretutindenea. Icĭ, ni se deschide o vale plăcută udată de un rîuleţ, care învêrte rótele uneĭ morĭ; colo zărim un pârăŭ de munte viguros, ce se aruncă peste pĕretele de stâncă, ce-ĭ stă în cale, şi face o frumósă *cădere de apă*, care turbură tăcerea codruluĭ străvechiŭ prin murmurul sĕŭ. In altă parte vedem stâncĭ uriéşe, cu cóstele lor prăpăstióse şi pleşuve, şi prin crăpăturile cărora vulturiĭ falnicĭ şĭ-aŭ aşeḑat *sălaşurile*. Maĭ departe vom privi cu plăcere de pe cutare vârf de colină, şesul ce se întinde la piciórele nóstre, înconjurat de déluri, *împoporat* cu sate şi brăzdat de rîuleţe şi pârae, care se par a fi cărărĭ argintiĭ prin verdéţa câmpuluĭ.

Din vârful Carpaţilor vom avea o priveliște largă, încântătóre, până departe în céţa albăstrie, peste déluri şi coline; iar la póle vom zări adesea, în fundul văilor, câte un frumos *ezer*, cu faţa liniştită, în care se reoglindesce bolta albastră a ceruluĭ şi din apa căruĭa se adapă *cĭutele* de munte.

Iar în văĭ găsim belşug de bucate; pe cóstele munţilor şi délurilor, păduri întinse, viĭ şi pometurĭ; pe ţĕrmurile rîurilor, *rĕdiurĭ;* iar în sînul pămîntuluĭ, bogate mine de aur, argint, fĭer şi sare.

Tóte acestea: munţĭ şi şesurĭ, déluri şi văĭ, rîurĭ, párae şi lacurĭ, stâncĭ prăpăstióse, căderĭ de ape, pasurĭ, peşterĭ şi altele asemenea lor, schimbându-se mereŭ una cu alta, alcătuesc atâtea frumuseţĭ, atâtea măreţe icóne ale naturiĭ, încât toţĭ câţĭ aŭ vizitat ţara Ardéluluĭ aŭ fost încântaţĭ de ele şi le-aŭ lăudat.

După **S. Moldovan.**

OBSERVĂRĬ METODICE.—I. **Pregătirea.**—Ţinuturile locuite de Români, dar care nu sînt în stăpânirea noastră, sînt pline de frumuseţi şi bogăţii ca şi patria noastră. Ele se vĕd a fi pietre preţioase rupte dintr'o măiastră coroană — coroana românismului. Intre toate străluceşte Ardealul sau Trasilvania. In bucata următoare ni se descrie Ardealul cu pământul, frumuseţile şi bogăţiile ei.

II. **Tractarea.** — La asemenea bucăţi, nu vom putea pretinde de la elevi, după întreaga citire, *înţelesul general*, ca la naraţiuni. Noi o vom citì mai întâi o dată, pentru ca elevii să se familiarizeze cu conţinutul. După aceea vom pune pe elevi s'o citească a doa oară, parte cu parte, şi numai atunci le vom cere scoaterea ideiĭ generale pe rând, din fie-care bucată citită.

După ce vom citì şi analisa toată bucata, vom atrage atenţiunea asupra deosebirii dintre ea şi dintre cele cunoscute până acum. Bucăţile învĕţate în clasa I erau mai totdeauna *naraţiuni*, povestiri de *fapte*, care s'au întâmplat sau care s'ar fi putut întâmpla. In această bucată, în loc să se povestească un fapt, ni se înfăţişează un *lucru:* ţara Ardealului. Infăţişarea unui lucru se

face printr'un fel de compoziţie numită *descripţie*. O descripţie are tot trei părţi dar care poartă alte numiri: *introducere, desvoltare* şi *conclusie* sau *încheere*. Eată aceste părţi în această compoziţie:

I. *Introducerea:* Cum sînt ţările româneşti în genere şi care e mai frumoasă şi bogată.

II. *Desvoltarea:* 1. Relieful solului şi comunicaţiile cu ţările vecine. 2. Fericitul amestec de munte, colină şi câmpie. 3. Bogăţiile Ardealului.

III. *Conclusia:* Impresia ce el face visitatorilor.

A treia caracteristică din *desvoltare* e minunat notată de poetul Coşbuc în următoarea poesie:

PE TÂMPA [1])

Un nor ivit de către-Apus
Se urcă 'n sus
Plutind încet spre Miază-noapte.
Iar umbra lui, pe deal căzênd,
Acum întunecă pe rând
Livezi şi vii şi grâne coapte.
Văd drumuri albe 'n zări senine,
La margini *munţi*, mai jos *coline*,
Şi, ca pe-o pânză zugrăvit,
Orașu 'n *vale*-adânc, sub mine...
E pace 'n cer şi pe pământ
Şi-abia nestătătorul vênt
Venit de peste munţi, de-aiurea
Tot spune ce din veac a spus —
Şi până 'n văi, *de-acì de sus*,
Doineşte murmurând pădurea.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor ştì s'o citească şi să o analizeze. Vor scrie şi vor şti înţelesul vorbelor şi expresiunilor explicate.

Odată cu aceasta elevii vor citì singuri acasă poesia următoare şi o vor învăţa pe din afară. In cas când avem vreme, o putem citì în clasă odată cu bucata de mai sus.

In «Vrăbiuţă» se arată simţirea de dragoste a Românului din Patrie (sau cum se mai zice: din Ţară) pentru Românii de dincolo, şi ura lui în contra asupritorului Ungur.

La ascultare se vor explica cele trei versuri finale.

Compoziţia: Ţara Ardealului se va face după schema analisei.

1) Un munte ce se ridică chiar în marginea Braşovului, spre Miază-Nópte.

3.

VRĂBIUȚĂ

Vrăbiuță de pe dél,
Sborĭ de grabă în Ardél,
Şi te 'ntórce de îmĭ spune
Orĭ veştĭ rele, orĭ veştĭ bune!
Du-te veḑí, dacă maĭ sînt
Fraţĭ de-aĭ meĭ pe-acest pămînt;
Saŭ dacă ĭ-a omorît
Ungurénul cel urît?
De-or fi viĭ, să mĕ rĕpĕd
Intr'o fugă, ca să-ĭ vĕd;
De-or fi morţĭ, să mi-ĭ rĕsbun
Cu-o măcĭucă de alun,
Ce-ĭ bună de descântat
Şi morţiĭ de rĕsbunat.

(Poesie populară).

4.

SAN-MARINA

I.

San-Marina astă-ḑĭ are
Sĕrbătóre de păstorĭ,
O serbare
De plecare
La *Vardar*, ce *cură* 'n mare
Alergând pe *pat* de florĭ.

II.

1.

Se întinde masă *dalbă*
Pe un plaiŭ, lângă *cătun*,
Cu smântână
De la *stână*,
Cu faguri de mĭere albă
Şi cu vin de la *Zeĭtun*.

Dintr'o mână 'n altă mână
Cupa 'mpresurată 'n florĭ
Trece plină;
Toţĭ *închină*
Pentru ţara lor română,
Pentru turme şi păstorĭ.

Fluere şi cu cavale
Sună vesele cântărĭ;
Hora *pasă*
Lângă masă,
Iar copiĭ *se joc* pe vale,
Ca 'ntr'un vis de desmierdărĭ.

2.

Preoţĭ bine-cuvintéză.
Şi atuncĭ toţĭ s'aŭ mişcat
De plecare
Către mare;
Turmele înaintéză,
Toţĭ cu totul le-aŭ urmat.

Caiĭ pórtă în spinare
Corturĭ, paturĭ, aşternut,
Tótă casa,
Totă masa
Şi veştminte de 'mbrăcare
Şi întregul lor avut.

Mumele în glugĭ, pe spate,
Pórtă pruncĭ cu pĕr bălaiŭ
Saŭ *mióre*
Lânceḑĭóre...
Clopotele legĕnate
Sună depărlat pe plaiŭ.

Turma *bégă*, cânii latră,
Caiĭ nechézăuşor;
Maĭ departe,
La o parte,
Sub o *măgură* de pĭétră,
Cântă 'n fluer un păstor.

Şi pe cale mic şi mare
Se opresc, *cătând* spre sat
Cu plăcere
Şi durere,
Şi-ĭ trimite fie-care
Inc'un dulce sărutat.

3.

Séra vine, şi păstoriĭ
La pârăŭ toţi se opresc;
Şi fac focurĭ
Şi fac jocurĭ
Pân' ce visele-aurorii
Peste géna lor plutesc.

III.

Ast-fel îşĭ petrec viéţa
De streinĭ neatârnaţĭ,
Ca cocorii
Şi ca noriĭ,
Când pe câmpurĭ de verdéţă,
Când pe munţiĭ ceĭ înalţĭ.

D. Bolintinénu.
(1819—1872).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Transilvania şi Bucovina sînt muntoase, dar mai muntoase sînt ţinuturile locuite de Românii din Macedonia (Armânii, Aromânii). De aceea cea mai mare parte dintr'înşii sînt păstori. Ei s'au fost despărţit prea de mult de Românii de la Dunăre, de aceea şi limba lor e mult mai deosebită de a noastră. La început n'o înţelegem aproape de loc, fiind amestecată cu sunete şi vorbe luate de la Greci şi Turci, cu care au fost în atingere multă vreme ; dar îndată ce ni se deprinde puţin urechea, începem s'o pricepem şi atunci vedem că e cu adevărat limbă românească.

Viaţa păstorească a Românilor din Macedonia e foarte desvoltată. Iată ce ne spune despre ei D. Bolintineanu, el însu-şi fiu de Român macedonean :

«Ei se coboară din vârfurile Pindului către văi spre mare şi se urcă din nou, după timpurile anului. Cei din Tesalia apar pe la începutul lui Maiu, la poalele măgurilor, aproape de isvoarele Peneului. Pun trei luni, ca să se urce cu încetul ; dar, îndată ce se apropie toamna, se coboară din nou. La începutul ernii se află pe lângă Tricala şi alte locuri, de unde au fost plecat înainte. Afară de capre şi de oi, ei au cu dînşii cai, catâri şi vite cu coarne. Ei se sub-împart în cete pe văi, unde aşează corturile făcute de pĕr de capră, pe lângă isvoare şi păduri. Femeile îngrijesc de familie, fac pânea în cuptoare sub pământ, fac leşia, spală rufele, lau copiii, torc lâna, adună erburi pentru hrana vitelor bolnave, pe care ele le îngrijesc. Toţi aceşti păstori umblă armaţi. De multe ori se întâmplă să aibă lupte cu tâlharii ce vin să-i calce. Păstorii

sînt supuşi la multe nefericiri: la mortalitatea vitelor, asprimea timpului, stârpirea mamelor de lapte.... Păstorii români din Pindul Macedoniei la Sfîntul Dumitru se adună să serbeze o sărbătoare la Avdela, Perivoli şi San-Marina, oraşe mari române. După ceremonie, se aleg acei bărbaţi care trebue să rămâe spre paza caselor ce ei le părăsesc. Se aleg oamenii cei mai voinici şi mai vîrtoşi pentru aceasta. După aceea, preoţii citesc bine-cuvîntarea şi se dă ordin de plecare. Toată mulţimea se mişcă, pleacă în cete. Soţii se opresc de mai multe ori, se uită spre locaşurile, ce le părăsesc, şi strigă în semn de salutare. Cai, catâri, asini, capre, oi, băeţi, fetiţe, bătrâni, femei şi fete merg înainte. Mama poartă pruncul în glugă pe spate. Catârii poartă bagajele, coliviile cu găini, corturile etc. Păstorii din San-Marina trec spre Kastoria şi trec la rîul Vardar. Cei de la Avdela şi Perivoli se duc spre Grenevo şi văile orientale ale Olimpului. Aceşti păstori plătesc guvernului capitaţia şi dijma...».

II. **Tractarea.** — Vom citî-o, după pregătire, mai întâi noi o dată; apoi parte cu parte cu elevii, făcênd recapitulaţia fie-căruia dintre cele trei momente ale poesiei: I. *Introducerea:* E vorba de sărbătoarea de plecare pe care păstorii o fac la San-Marina. II. *Desvoltarea:* 1. Ospeţul. 2. Bine-cuvîntarea preoţească, plecarea şi desfăşurarea cortegiului. 3. Popasul de seară. III. *Conclusia:* Viaţa dulce şi liberă pe care o duc păstorii Macedoneni.

Cu această ocasie nu vom uita să facem deosebirea dintre *viaţa nomadă* a unor neamuri inferioare şi între viaţa Aromânilor, care au locuinţele lor stabile, dar care pleacă prin alte locuri numai ca să-şi îngraşe oile şi, apoi, se întorc iar la căminul de unde plecase cu cântări şi veselii.

Vom releva şi efectele poetice descriptive sau pitoreşti:

«Clopotele legănate
Sună depărtat pe plaiu».

«Ast-fel îşi petrec viaţa,
De streini neatârnaţi,
Ca cocorii
Şi ca norii,
Când pe câmpuri de verdeaţă,
Când pe munţii cei înalţi».

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor şti s'o citească şi s'o analiseze; vor scrie şi vor şti înţelesul vorbelor şi expresiunilor.

Compoziţia va avea de *titlu:* «Plecarea păstorilor», iar

tema sau *cuprinsul* va fi: «Cum se scoboară păstorii din Pind către earnă cu oile din munţi la vale după păşune». Planul e în analisă la tractare şi poate fi scos şi scris pe tablă odată cu citirea analitică a poesiei.

5.

BOCET DIN BASARABIA

Bucură-te *mânăstire*
Că frumósă *flóre*-ţĭ vine;
Da nu vine să 'nfloréscă,
Ci vine să vestejéscă.

Măĭcuţa, când te-a făcut,
Straşnic bine ĭ-a părut!
Când a fost la legĕnat,
Nu sciŭ cin' te-a blĕstemat,
Pe măĭcuţa de-aĭ lăsat!
Cărăruşă la fântână —
Cresce érbă şi sulcină;
Cărăruşă la *ocol* —
Cresce érbă şi *mohor*;
Cărăruşă la vecinĭ —
Cresce érbă şi *ciulinĭ!*
De-acum *numele din casă*,
Draga mea, are să-ţĭ ésă;
De-acum numele din sat
Pentru noĭ s'a strĕinat.

Incotro eŭ m'oiŭ porni,
Ficuliţă n'oiŭ găsi;
Incotro eŭ de m'aş duce,
Ficuliţă n'oiŭ aduce:

Diminéța m'oiŭ scula,
Păsĕrĭ miĭ oiŭ asculta,
Cântec dulce or cânta,
Pe *ficuța* or căta,
Florile or înflori,
Da *puĭcuța-a* putredi.

Să te rogĭ la Dumneḑeŭ,
Și m'oiŭ maĭ ruga și eŭ,
Să te facĭ flóre 'nsemnată,
Să te cunosc vre-o-dată;
Din feţișóra ta albă
Va cresce frumósa *nalbă*,
Și din aĭ tĕĭ ochișorĭ
Rĕsări-vor mândre florĭ;
Și din mândra ta guriță
Odrăsli-va pelinița,
Ș'or merge fetițele
La strîns pelinițele:
Eŭ pe aceste le-oiŭ plivi
Și cu lacrămĭ le-oiŭ stropi.

(Colecț. de liter. popor. **T. Burada**).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Basarabia la Miază-noapte are coline pietroase, unde se află și vestita cetate Hotinul, strajă puternică, pe vremuri, în contra năvălirii Polonilor și Cazacilor. Mai la mijloc e păduroasă: pe-acolo e faimosul codru al Tegheciului; iar la Miază-zi e câmpoasă și băltoasă. In această parte se află cetățile Chilia și Cetatea Albă, una la gura Dunării, alta pe la vĕrsarea Nistrului în Marea Neagră, — cetăți pe care le-au luat Turcii, ca să stăpânească Marea, și pe care zadarnic le-a cucerit odată Ștefan cel Mare.— Basarabia e cea mai oropsită dintre ținuturile române. Sub stăpânirea rusească, de când Turcii au dat-o ca pe o provincie a lor în vremea Fanarioților, când nu aveam nici oștire nici oameni de inimă, Basarabia este amenințată să se

rusifice cu totul. Şcoli româneşti nu sînt ; cărţi româneşti nu putem trimite ; învĕţătorii şi preoţii sînt mai toţi Ruşi. Incetul cu încetul, Românii de acolo sînt nevoiţi să-şi piardă limba şi să se înstreineze cu desăvârşire de noi. — Totuşi, Regele nostru Carol, ajutat şi de oamenii noştri mari şi cu durere de inimă pentru Românii înstreinaţi, au căutat să împedice acest drum de peire al Românilor basarabeni. El s'a dus la Ţarul Rusiei şi a dobîndit, acum în urmă, învoirea ca de acî de la noi să putem trimite acolo cărţi bisericeşti, pentru ca Românii de acolo să nu-şi uite cu desăvârşire limba. De altminteri poporul român nu şi-a uitat graiul. Durerile şi bucuriile lui tot în limba românească şi le spune. Inima lui nu s'a înstreinat încă. — Aceasta o vom vedea din următoarea bucată, unde o mamă din popor îşi plânge pe fetiţa ei moartă.

II. **Tractarea.** — Vom citî şi explica mai întâi cele patru d'întâi versuri care formează *introducerea.* Vom citî apoi dintr'o dată cele 15 versuri următoare ale *desvoltării,* în care muma arată trista soartă a fetei, după ce adusese bucurie în casă, cum şi pustiul locurilor ce vor remâne acum neumblate de fata care a murit. Vom insista cu deosebire asupra acestei părţi :

Cărăruşă la fântână —
Creşte earbă şi sulcină....

Vom citî apoi următoarele 10 versuri, în care muma plânge că nici ea, nici pasĕrile, nici florile n'or mai găsî pe copila ei care va putrezî. In fine, ultimele 12 versuri în care se arată prefacerile viitoare ale copilei ; şi în fine *încheerea :*

Eu pe-acestea le-oiu plivi
Şi cu lacrămi le-oiu stropi,

în care mama vorbeşte de întristarea ce-o va urmărî, în viitor, din pricina pierderii copilei.

Cu această ocasie vom amintî «Povestea unei mame» pe care elevii o cunosc din clasa I.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor învĕţa pe de rost *Bocet din Basarabia ;* vor scrie pe caet înţelesul tuturor vorbelor şi expresiunilor din amândouĕ bucăţile ; vor ştî să citească «Codrul Tegheciului».

Compoziţia, înlesnită şi de explicaţiile profesorului din *pregătire,* va avea ca *titlu* «Basarabia» ; iar ca *temă :* «Ce fel de ţară e Basarabia, a cui a fost, a cui este şi când a fost răpită».

6.

CODRUL TEGHECIULUI

Dincolo de Prut, la hotarul Basarabieĭ, e un codru ce se chémă Tegheciŭ; e lat *maĭ la* treĭ-ḑecĭ de *mile italienescĭ* şi este pentru Moldovenĭ apĕrarea cea maĭ tare în potriva *Schiţilor*, care de multe orĭ *l-aŭ năvălit*, dar nicĭodată nu l-aŭ luat. Şi măcar că copaciĭ codruluĭ nu sînt înalţĭ, dar staŭ fórte deşĭ unul de altul, încât nicĭ pedeştriĭ nu pot să străbată printr'însul, decât dór pe *potice*, care sînt sciute numaĭ de locuitorĭ. Maĭ 'nainte se numĕra pe acolo peste doŭĕ-spre-ḑece miĭ de locuitorĭ, care eraŭ ostaşiĭ ceĭ maĭ vitejĭ în tótă Moldova. Iar *acum*, după rĕsbóĭele şi căderile cele multe în *robie*, aŭ rĕmas doŭĕ miĭ. Aceştĭ ómenĭ aŭ cu Tătariĭ, *megieşĭ* de la *Bugéc*, o învoélă, ca pe tot anul să le dea o sumă de *grinḑĭ*, pentru că în Basarabia maĭ totdéuna este lipsă de lemn, şi acéstă învoélă o păzesc şi până în ḑiŭa de astă-ḑĭ; ĭar când voesc Tătariĭ să calce peste tocmélă şi să ĭa lemn maĭ mult (care de multe orĭ se şi întâmplă) atuncĭ aceştĭ locuitorĭ de pe acolo se apĕră cu mâna înarmată, *isbăvind de multe orĭ biruinţă*.

D. Cantemir.
(1673—1723).

7.

BUCOVINA

Dulce Bucovină,
Veselă grădină,
Cu pomĭ roditorĭ
Şi mândrĭ feciorĭ!

Cuĭb de *păsĕrele*,
Albe, *sprintenele*,
Care 'n ochiĭ lor
Aŭ foc răpitor.

Tu, ce eştĭ o flóre
Căḑută din sóre
Cu *treĭ* alte florĭ,
A tale surorĭ!
Ele către tine
Privesc cu suspine,
Şi tu le zîmbescĭ
Cu zîmbirĭ *cerescĭ*.

Dulce Bucovină!
Vêntul, ce înclină
Cu aripa luĭ
Érba câmpuluĭ,
Nasce, prin şoptire,
Scumpa amintire
De-un trecut frumos,
Mare, glorios.

Fiĭ în vecĭ voĭósă,
Pe cât eştĭ frumósă!
Fie traĭul tĕŭ
După gândul meŭ!
Ah! cine te vede
Chĭar în Raiŭ se crede;
Cine-ĭ trecĕtor
Te plânge cu dor!

V. Alecsandri.
(1821—1890).

281626
Facultatea de Filosofie și Litere din București
BIBLIOTECA CENTRALĂ
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARA BUCUREȘTI

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Bucovina e un cuib de munți cu multe păduri și multe isvoare, care în vechile vremuri ne-au apărat țara de năvălirile Polonilor. O rețea de frumoase rîuri: Nistrul, Prutul, Siretul și, spre Miază-zi de tot, Bistrița, isvorăsc din această grădină și o îmbrățișează de la Apus la Răsărit, iar printre dînsele tot atâtea ramuri de munți ce pleacă din Carpații de la Sud-Vest. E o Transilvanie întoarsă, aceasta fiind deschisă la Nord-Vest, iar Bucovina la Nord-Est. E mai păduroasă, mai răcoroasă și mai veselă decât Transilvania, iar Românii de-acolo trăesc cu Austriacii mai bine decât Românii cu Ungurii, și cu mult mai bine decât Românii din Basarabia; nu e însă așa de măreață și de bogată ca țara Ardealului.

Bucovina este un ținut care va remânea vecinic scump inimei noastre. Acolo e *Suceava*, vechea capitală a Moldovei, de unde Ștefan cel Mare se repezea și isbea oștirile vrăjmașe ce năvăleau în țară. Acolo e mânăstirea Putna, unde el se află îngropat; acolo sînt locurile de vitejie, pe unde Polonii erau întorși din cale când vroeau să cotropească țara.

Bucovina era grădina Moldovei; dar Moldova căzuse sub Turci, și Turcii, în slăbiciunea lor, n'au știut să-i apere pământul. Un Domn am avut, care s'a sbuciumat în toate chipurile să păstreze întreg pământul Moldovei, dar a fost ucis de trimișii turcești. E Domnul Grigorie Ghica.

In bucata următoare vom vedea ce dulci simțiri îi înspiră poetului Alecsandri, Bucovina, și cu cât dor ne face el să ne gândim la ea.

II. **Tractarea.** — Vom citî rând pe rând fie-care strofă scoțênd în relief cele patru idei principale din cele patru strofe: I. Poetul se bucură că a ajuns în Bucovina care e o grădină bogată cu bărbați voinici și femei mândre; II. 1. Ea e o floare frumoasă ca și surorile ei; 2. Cele-l-alte surori (Moldova, Muntenia și Oltenia) o doresc; 3. Șoptirea erbei de pe câmpurile, unde s'au luptat vitejii Moldoveni, aduc aminte de trecutul nostru glorios; III. Poetul îi urează viața voiasă și fericită, și spune cu ce părere de rău pleacă dintr'o țară așa de frumoasă.

Vom trece apoi la bucata «Clădirea Mânăstirii Putna», pe care o vom citî o dată explicând vorbele și expresiunile arhaice. Vom definî ce e un *arhaism*.

III. **Aplicația.** — Se va învăța pe dinafară și se va cere, cu deosebire, explicarea strofei III, care e în legătură cu bucata ce urmează. Se vor învăța și se vor scrie vorbele de la amândouĕ bucățile.

Compoziția va avea ca *titlul* și ca *temă* «Clădirea mânăstirii Putna». Se va transforma bucata lui Neculce în graiul de azi.

8.

CLĂDIREA MÂNĂSTIRIĬ PUTNA

Ştefan Vodă cel Bun, când *s'aŭ* apucat să facă mânăstirea Putna, aŭ tras cu arcul *Ştefan Vodă* dintr'un *vârv* de munte, ce este lângă mânăstire; şi unde aŭ ajuns săgéta, acolo aŭ făcut *pristolul* în *oltar;* şi este mult loc de unde aŭ tras până în mânăstire. Pus-aŭ şi pre *triĭ boerinaşĭ* de aŭ tras cu arcul: pre *vătavul* de copiĭ şi pre doĭ *copiĭ din casă;* decĭ, unde aŭ căḑut săgéta vătavuluĭ de copiĭ, aŭ făcut *pórta;* ĭară, unde aŭ căḑut săgéta unuĭ copil din casă, aŭ făcut clopotniţa. Ĭară un copil din casă *ḑic* să fi întrecut pe Ştefan Vodă şi să-ĭ fi căḑut săgéta într'un deluşel ce se chémă Sion, ce este lângă mânăstire, şi este semn un stâlp de pĭétră. Şi ḑic să-ĭ fi tăét capul acolo; dară întru adevĕr nu se scie; numaĭ ómeniĭ aşa povestesc. Fost-aŭ şi bisericuţă de lemn întru acel deluşel şi s'aŭ risipit, fiind de lemn. Şi aşa *aŭ fost făcut* mânăstirea de frumósă, tot cu aur *poliită:* zugrăvélă, maĭ mult aur decât zugrăvélă, şi pre dinăuntru şi pre din afară, şi acoperită cu plumb.

I. Neculce.
(1672-1744).

9.

ALTARUL MÂNĂSTIRIĬ PUTNA

Domnul Ştefan, vitéz mare, ce-aŭ dat grózĕ prin păgânĭ,
Locaş sfînt creştinătăţiĭ astă-ḑĭ vrea să facă dar
Şi, pe *malurile Putneĭ*, cu vitejiĭ sĕĭ Românĭ,
Insu-şĭ merge să alégă locul sfîntuluĭ altar.

Mare *obştie*-l urmézĕ şi pe *culme* se lăţesce,
Precum aburiĭ pe baltă, când lumina asfinţesce.

Căpitanĭ, ostaşĭ cu *zale* şi cu *paloşe* de fer,
Pe-aĭ lor caĭ *sirepĭ* staŭ mândri, ca la semnul de rĕsboiŭ.
Al Moldoviĭ *stég de fală fâlfâe falnic în cer ;*
Bucĭumul vuesce 'n munte, sună valea de *cimpoiŭ.*

Iată că lâng'o movilă Domnul Ştefan s'a oprit!
Totul tace!.. *ochiĭ ţintă*, stă poporul neclintit.

Treĭ ostaşĭ cu arce 'n mână pe movilă-acum se urcă ;
Doĭ ca *zimbrul*, ageriĭ, mândri, 'nalţĭ ca bradul de la munte;
Pe-aĭ lor umerĭ pórtă glugă, la brâŭ paloş şi *pe frunte*
Cŭ-a lor lungĭ şi negre plete se cobóră-o négră ţurcă.

Eĭ ades cŭ-a lor săgétă, repeḑită sus în nor,
Printr'a fulgerilor focurĭ *aŭ oprit vulturu 'n sbor.*

Multe fiére din ceĭ codri, mulţĭ duşmanĭ tinerĭ, semeţĭ,
Drept în inimĭ, drept în frunte aŭ simţit *a* lor săgeţĭ ;
Căcĭ eĭ sînt arcaşiĭ vrednicĭ aĭ luĭ Ştefan Domn cel Mare,
Ce-şĭ gătesc acum săgéta *s'o isbéscă* 'n depărtare.

—«Copiĭ, trageţĭ... *eŭ vreŭ* astă-ḑĭ să mĕ 'ntrec în arc cu voĭ!»
Ast-fel ḑise Domnul Ştefan ; ĭar voĭniciĭ amândoĭ

Se plec, arcele-şĭ *încórdă*, trag... săgeţile lor sbóră,
Spintecă repede vêntul, *ce dă foc* şi vâjiesce,
Se tot duc, se duc ca gândul, şi de-abĭa ochĭul zăresce,
Pe câmp departe, departe, locul unde se cobóră.

Ura 'n ceruri se ridică! Urlă délul, clocotesce.
—«Să trăiţĭ, copiĭ!» le ḑice Ştefan ce-acum se gătesce,

Sbârnăe córda din arcu-ĭ, fulgeră săgéta 'n vênt,
Pĭere, trece maĭ departe şi 'ntr'un *paltin* vechiŭ s'a frânt.

—«Acolo fi-va altarul!» ḑice falnicul *monarc*
Ce se 'nchină şi se plécă pe rĕsboĭnicul sĕŭ arc.

—«Să trăéscă Domnul Ştefan!» miĭ de glasurĭ ĭĭ uréză,
Şi poporul jos, pe vale, umilit îngenunchĭéză.

V. Alecsandri.
(1821—1890).

OBSERVĂRĬ METODICE. — I. **Pregătirea.** — Bucata precedentă e o bună pregătire pentru citirea acestei poesii, care nu e decât o desvoltare meşteşugită a ei. In ea vedem cum şi-a închipuit «veselul» poet Alecsandri frumoasa sĕrbătoare a alegerii altarului mânăstirii Putna.

II. **Tractarea.**— Vom citî-o tablou cu tablou. Fiind o naraţiune, îi vom deosebi începutul, desfăşurarea şi sfârşitul. I. *Începutul:* Ce vrea să facă Ştefan Vodă pe malurile Putnei? II. *Desfăşurarea:* 1. Infăţişarea poporului şi a oştenilor la sĕrbătoare. 2. Descrierea arcaşilor (înfăţişarea şi faptele lor vitejeşti de mai 'nainte). 3. Săgetarea arcaşilor. 4. Săgetarea lui Vodă. III. *Sfârşitul:* Uralele şi închinarea poporului.

La citire vom atrage cu deosebire atenţia: *a)* asupra înfăţişării poporului şi căpitanilor, şi *b)* asupra înfăţişării arcaşilor. Sînt elemente concrete preţioase care ajută pe copii să-şi închipuească vechea viaţă românească.

Vom face observarea, prin întrebări şi rĕspunsuri, că această bucată, deşi e o naraţiune cu «început», «desfăşurare», şi «sfârşit», are totuşi părţi *descriptive* foarte frumoase. Vom releva înfăţişarea

căpitanilor şi arcaşilor, şi cu deosebire din punct de vedere *onomato-poetic*, descrierea steagului, apoi descrierea drumului ce-l face săgeata arcaşilor şi a lui Vodă Ştefan. Vom spune elevilor ce este o *onomatopee*.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor şti s'o citească ; vor arăta începutul, desfăşurarea, sfârşitul ; vor arăta părţile desfăşurării ; vor scrie şi vor învăţa înţelesul vorbelor şi expresiunilor.

10.

COPILUL DIN CASĂ

. . . . . .

Trage cu săgéta scutierul mare :
Unde cade, fi-va pórta de intrare.
Un copil din casă apoĭ a venit :
Clădi-se-va turla unde a lovit.
Domnul Ştefan trase unde se va face
Biserica Putneĭ, ce 'ntre déluri zace.
Alt copil din casă a 'ntrecut pe Domn :
A atins în délul ce-l chemaŭ *Sion ;*
Insă Domnul Ştefan ţice cu asprime :
— «Un copil din casă m'a rĕmas pe mine ?
Umilit de dînsul, Domn nu maĭ pot fi :
Orĭ eŭ las domnia, orĭ el va muri».
Un bĕtrân îĭ ţice : — «Domniĭ din vechime
I-ar fi dat luĭ cinste, fiind-că-a dat maĭ bine.
Dómne al Moldoveĭ, tu l-aĭ pismuit :
Domnul pân' la şerbu-ĭ aţĭ s'a coborît.
Dacă-ĭ daĭ tu morţiĭ *ceĭ cu hărnicie,*
Cu *aceĭ* nemernicĭ *ce-ar putea să fie ?*
Vreĭ să fiĭ Domn mare *printre ceĭ maĭ tarĭ ?*
Pe supuşĭ 'nainte fă-ĭ să fie marĭ.
Farul, cât de *luciŭ, focul* luĭ dispare,
Dacă nu se pune pe-o 'nălţime mare;

La o curte, unde meritu-ĭ gonit,
Mórtea şi căderea scara ĭ-aŭ suit.
Dacă prin rĕsbóĭe Domnul este tare,
Numaĭ prin dreptate va ajunge mare».

Ştefan se gândesce, apoĭ a vorbit:
— «O bĕtrân cu minte, bine aĭ grăit!
Să se erte dară *cel* copil din casă
Şi de aĝĭ să şéĝă la domnésca masă!»

D. Bolintinénu.
(1819—1872).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.**— Am vĕzut cum Ştefan Vodă, venind din Suceava Bucovinei, la locul, unde e azi mânăstirea Putna, a ales altarul acestei mânăstiri. L-am vĕzut pe Domnul Ştefan vesel, plin de dragoste către popor şi oşteni, şi cu deosebire către arcaşii sĕi. Nici-o umbră de întristare, de durere, de mânie nu i-a întunecat sufletul. Unii zic însă precum ne-a spus şi cronicarul Neculce în «Clădirea mânăstirei Putna», că Ştefan Vodă s'ar fi mâniat pentru că un copil din casă l-a întrecut, când a dat cu săgeata. In mânia lui — căci Ştefan era «mânios şi de grabă vĕrsa sânge nevinovat» — el vrea chiar să omoare pe acel copil din casă. Dar un bĕtrân a luat vorba şi i-a arătat ce nedrept e să pedepsească pe cei destoinici. Dacă cei destoinici pier, cine să mai apere Patria? Ştefan Vodă a înţeles adâncimea acestei învĕţături şi nu numai n'a ucis pe vrednicul copil de casă, dar i-a dat loc la masa domnească.

E bine cine-va să n'asculte de glasul mâniei repede aprinse, ci să caute a se domoli şi a asculta glasul dreptăţii, care nu se aude decât când sufletul este liniştit şi senin.

II. **Tractarea.** — Vom arăta că această bucată, care e o *naraţiune* n'are *început.* N'am ştĭ de ce e vorba, dacă n'am fi citit bucăţile de până acum; şi nu ştim de ce e vorba, decât citind mai departe bucata. — Vom citĭ, rând pe rând, deosebitele momente ale compositiei: II. *Desfăşurarea*: 1. După ce trag doi arcaşi şi Domnul, al treilea îl întrece; 2. Supĕrarea Domnului; 3. Vorba bĕtrânului. III. *Sfârşitul*: Rĕsplata arcaşului.

Vom atrage atenţiunea asupra dreptelor cuvinte ale bĕtrânului. Sînt aşa de drepte, că Vodă a trebuit să se înduplece.

III. **Aplicaţia.**—Nu se va învĕţa pe din afară. Se va povestî. Se va învĕţa înţelesul cuvintelor şi expresiilor.

Compoziţia. Din aceste trei bucăţi, care vor servî drept *isvor*, şcolarii vor face o compoziţie *mai desvoltată* decât cele de până acum — lucrarea lunară, cu *titlu*: «Altarul mânăstirii Putna» şi cu *tema* sau cuprinsul: «Ştefan cel mare învingênd pe vrăşmaşi, vrea să zidească o mânăstire al cărui loc îl alege dând cu săgeata şi întrecêndu-se cu câţi-va din copiii sĕi din casă». Atât planul cât şi cuprinsul vor fi lăsate la iniţiativa elevilor.

11.

PROVERBE

DESPRE MÂNIE ŞI SUPĔRARE

Omul, când se mânie, e ca *focul când se 'ncinge, anevoe se stinge; dă şi cu códa şi cu gresia; tună şi fulgeră; îşĭ perde cumpĕtul şi umbletul; unde-o eşi să ésă, orĭ că tunsă orĭ că rasă.*

Dar *cine se ĭuţesce, curênd ostenesce; cel ce se pripesce, ades se poticnesce.*

Atuncĭ noĭ rîdem de el şi ţicem:

In ce cămaşă s'a mâniat, în aceea s'o desmânia; cine se oţeţesce, să bea oţet să-ĭ trécă.

După mânie, mâniosul adesea se întristéză fără temeiŭ. Atuncĭ noĭ ţicem, privindu-l:

Par'că i s'aŭ înnecat corăbiile;
Par'că tótă lumea îĭ e datóre;
Par'că mĭ-a tors şi nu ĭ-am plătit;
Par'că ĭ-a murit curca cu oŭĕ în cuĭb;
Par'că tot îĭ ploŭă şi îĭ ninge;
Par'că ĭ-am tăét épa de la gard;
Par'că-şĭ jelesce părinţiĭ.

De aceea :

Să nu te pripeşci că o greşeşci ;
Mĕsóră de multe orĭ şi croesce o dată.

OBSERVĂRĬ METODICE.—I. **Pregătirea.**—Mâniosul nu vede înaintea ochilor : odată cu vederea i se întunecă şi mintea. Nu vrea să ştie de părinţi, fraţi, copii ; nu vrea să ştie de prieteni şi rude. Patria e un nimic înaintea lui ; învĕţăturile şi puterea ei, nimic. Mâniosul se înstreinează deodată de tot ce e omenesc. Şi nu numai la suflet, dar şi la trup. Mâniosul are o înfăţişare sĕlbatică. Ochii turburi şi înroşiţi, fruntea încreţită, pĕrul sbârlit, obrajii vineţi, şi-şi mişcă mânile şi picioarele fără rost.

Mâniosul nu se teme de pedeapsă, nu ştie de rĕsplată ; nu-i condus de mintea luminată, ci de pornirea oarbă.

Mânia e vrăşmaşa minţii ; ea preface pe om în fiară şi-l scoate nu numai din sînul Patriei, dar şi din rândul oamenilor. Să ne ferim de mânie. — In bucata următoare vom vedea ce cugetă poporul român despre mânie.

II. **Tractarea.**—Vom citĭ împreună cu elevii proverb cu proverb, şi le vom explica prin întrebări şi rĕspunsuri.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor ştĭ să le explice şi vor învĕţa câte-va pe dinafară.

12.

CÂĬNELE SOLDATULUĬ

Rănit în rĕsbóe, *soldatul* căduse
Şi, 'n puţine ḑile, chinuit muri,
Departe de-*o mumă*, care îl crescuse
Şi care-l *ĭubi.*

Sĕrman, fără rude, pe *ţĕrmurĭ* streine,
N'avea nicĭ prietenĭ, nicĭ un ajutor ;
Nu era fiinţă, care să suspine
Pentr'un trecĕtor.

Singurul tovarăş de nenorocire,
Singura-ĭ avere: un câĭne ĭubit;
Şedea lângă dînsul şi 'n mare mâhnire
Părea adâncit.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum *ridic* trupul pe mâĭnĭ de soldaţĭ:
Cinste hotărîtă acelora, care
Mor pentru 'mpĕraţĭ.

In fruntea *paradeĭ* câĭnele pornesce,
Din ochiĭ luĭ pică lacrămĭ pe pămînt;
Ca un ĭubit frate, el îl însoţesce
Până la mormînt.

Aci se opresce, aci se aşaḑă,
Nimic nu îl face a se depărta;
Aştéptă să-l strige, crede c'o să-l vaḑă,
Când s'o deştepta.

Câteodată cércă *pĭétra* s'o ridice,
Câteodată latră dup'un călĕtor;
Cuprins de durere: «Vino!» par'c'ar ḑice,
«Să-mĭ daĭ ajutor».

Apoĭ, când streinul, de milă, voesce
A-l trage d'o parte şi hrană a-ĭ da,
El îşĭ plécă capul, în pămînt privesce
Şi nimic nu *va*.

De doŭĕ orĭ nóptea, cu umbrele sale,
Emisferul nostru l-a învĕluit,
Şi sĕrmanul câĭne din *locul de jale*
A fost nelipsit.

Dar în diminéţa *acea* viitóre,
Pe când se deştéptă omul muncitor,
Zăcea lângă grópă, mort de întristare,
Câinele Azor!

Gr. Alexandrescu.
(1812—1885).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.* Mânia nu poate duce la fapte mari. Nu cu mânia şi cu supĕrarea vom ajunge să ne bucurăm odată de Patria cea mare. Ce folos că ne vom mânia pe popoarele vrăşmaşe? Ce folos că le vom urî? Mânia sau ura duce la fapte necumpĕtate, şi faptele necumpĕtate nu ne vor ajuta niciodată să învingem.

Alte însuşiri se cer de la cei ce sînt adevĕraţii iubitori ai marei Patrii. Se cere credinţă în puterile ascunse ale neamului nostru, în Regele nostru şi în oamenii noştri mari; se cere statornicie în faptele noastre. *Credinţa* ne dă puterea sufletească de cumpĕnire; ea nu ne va lăsa niciodată să ne pornim spre mânie şi spre fapte necumpĕnite. *Statornicia*, care e fiica credinţei, nu ne va lăsa niciodată să ne abatem de la dragostea către marea patrie.

Cine nu are credinţă şi statornicie cade în braţele *Trădării.* Trădarea se încuibează în sufletele goale de credinţă, lipsite de statornicie. Trădătorul, fiind lipsit de credinţă şi statornicie, e lipsit de cumpĕneală, de socotinţă, de prudenţă, şi de aceea, deşi se pare că lucrează pentru interes, nici măcar propriul sĕu interes nu şi-l mulţumeşte, şi cade pedepsit de propriile sale fapte.

2. *Specială.* In bucăţile următoare vom face cunoştinţă cu unele din însuşirile pe care trebue să le aibă cetăţeanul patriei celei mari. Şi mai întâi *Credinţa.*

Omul credincios se ţine de vorbă: e credincios cuvîntului sĕu, e credincios sie însu-şi. El nu-şi înşeală prietenii, nu se ascunde de ei, şi-i iubeşte cu stăruinţă şi fără şovăire; el nu înşeală pe mai marii sĕi; el nu înşală Patria. Către toţi şi către toate, el s'arată totdeauna aceea ce este şi nu se schimbă niciodată. La vreme de nevoe, patria cea mare în oamenii cei credincioşi va avea cei mai puternici apĕrători, pentru că ei nu se abat niciodată de la datoria lor, — şi viaţa lor, când e să-şi împlinească datoria, nu preţueşte nimic pentru ei: ei mai bine mor decât să-şi stingă în pieptul lor dragostea pentru neamul lor; mai bine mor decât să înşele şi să vînză. Ei sînt adevĕraţii oameni, pentru că numai

aceia sînt oameni, care înfruntă moartea şi din datoria lor nu s'abat. Ei sînt mai presus de moarte, şi adevěraţii eroi ai omenirii ei sînt. Fericită Patrie care are asemenea fii! Ea nu va perì niciodată.

In poesia următoare vom vedea că credinţa se află nu numai în sufletul omului, ci şi în al animalelor şi că rari sînt lucrurile care să ne mişte mai mult decât credinţa, care merge până la jertfirea de sine.

II. **Tractarea.** — Vom citì-o mai întâi noi odată; şi vom stabilì apoi cu elevii despre ce e vorba. Vor citì-o elevii apoi parte cu parte, cu care ocasie vom explica cuvintele şi expresiile neînţelese. Vom face recapitulaţie după fie-care din cele patru părţi ale povestirii. I. *Începutul:* Un soldat moare printre streini şi nu are decât un câine tovarăş de nenorocire. II. *Desfăşurarea:* 1. Câinele îşi arată credinţa până la mormînt, merge înaintea cortegiului, şi-i pică lacrămi din ochi. 2. Câinele îşi arată credinţa lui la mormînt: *a)* Aşteaptă răbdător la mormînt; *b)* Cearcă să ridice piatra şi latră după ajutor; *c)* Nu vrea să mănânce; şi III. *Sfârşitul*: Câinele moare pe mormîntul stăpânului său.

III. **Aplicaţia.**—Elevii vor ştì înţelesul; vor scrie şi vor învěţa înţelesul vorbelor şi expresiunilor, deosebind pe cele corecte de cele incorecte.

Compoziţia va avea *titlu* «Câinele credincios»; iar *tema:* «Un câine, murind stăpână-său printre streini, nu vrea să mai ştie de alt stăpân, nu vrea să mănânce şi moare pe mormîntul stăpânului său».

13.

FABRICIŬ

Fórte tare este lăudat Romanul Fabriciŭ pentru statornicia şi inima luì cea dréptă.

Pirus, *craĭul* Epiruluì, *oştindu-se* cu Romaniì, cerca în fel şi chip a-ì învinge. Neputênd, el socoti că, dacă ar putea atrage în partea sa pe Fabriciŭ, pověţuitorul ósteì romane, va ajunge cu uşurinţă să fie Domnul Romeì. Decì, sciind că Fabriciŭ e sărac, credu că-l

va putea mai uşor *ademeni* cu bani. Spre acest scop îi făgădui o sumă, de care mulţi *s'ar fi lăsat orbiţi.* Insă Fabriciŭ, *defăimând* făgăduitul dar, qise: «Romanii aŭ *datină*, că este mai bine şi mai frumos a domni ei peste aceï ce aŭ aurul; decât să aibă aur saŭ, prin *agonisirea* auruluĭ, să fie domniţi de alţii». După acésta, Pirus, socotind că va îndupleca pe Fabriciŭ într'alt mod, porunci să ascundă un elefant fórte gróznic sub o perdea de pânză, de după care să-l slobódă fără de veste, ca să înfricoşeze pe Fabriciŭ şi să-l plece spre pofta luĭ; şi cugeta el că acésta e cu putinţă, deórece Romanii până atunci nu maĭ vĕduse elefant în pămînturile lor. Dar Fabriciŭ şi de astă dată rĕmase neschimbat în cugetarea sa; şi, când urîta fiéră, răcnind, îl îmboldia cu puternicul sĕŭ nas, Fabriciŭ începu a rîde ca de nisce lucruri *pruncesci* şi qise: «Să sciï, o Craĭule, că precum aurul tĕŭ cel mult *nu m'a putut vêna;* aşa nicĭ vederea acesteĭ cumplite fiére nu e în stare a mĕ înspăimânta şi a mĕ face să spun că simţirea mea nu e romană». Auqind acésta, Pirus l-a rugat ca, după facerea păciĭ cu Romanii, să vină la *curte* la dînsul, făgăduindu-ĭ locul cel dîntâĭ după sine între ceĭ-l-alţi amicĭ aĭ sĕĭ. Ci Fabriciŭ ĭarăşi îĭ rĕspunse: «Acésta, *Craĭule,* crede că nu ar fi de folos pentru tine, deórece toţi care acum te ţin pre tine de craĭul lor, m'ar lua pre mine în locul tĕŭ şi ar învĕţa cu de amăruntul *năravul* meŭ».

După *Florariul* luĭ P. Lăzărescu.

14.

MĂGARUL

Un măgar, ce slujĭa la un grădinar, fiind-că i se părea că muncesce prea mult şi că nu i se dă de mâncare în

destul, se rugă la D-ḑeŭ să fie vîndut la alt stăpân ca să scape de grădinar. Dumneḑeŭ îl ascultă, şi grădinarul îşĭ vîndu măgarul unuĭ cărămidar. Dar la acesta era şi maĭ mult de muncă, pentru că, în loc de zarzavaturĭ, trebuĭa să care cărămidă. Atuncĭ măgarul se rugă ĭar luĭ Dumneḑeŭ să-ĭ schimbe stăpânul. Dumneḑeŭ îl ascultă, şi măgarul ajunse în stăpânirea unuĭ *tăbăcar*. Acesta nu numaĭ că-l punea să care *scórţă de stejar* şi pĭeĭ crude orĭ tăbăcite, dar îl maĭ şi bătea, căcĭ îl credea maĭ puternic decât se arăta. Atuncĭ măgarul, rĕsbit de nefericirea în care îl aruncase nestatornicia sa, ḑise suspinând: «Vaĭ, mie, nefericitul! Mult maĭ bine ar fi fost să rĕmân la locul meŭ cel d'întâĭ, să lucrez şi să mĕ deprind cu sórta ce mi s'a dat; ĭar nu să trec din stăpân în stăpân şi să ajung la acest tăbăcar, care de sigur va ajunge să tăbăcéscă şi pĭelea mea».

După **Esop.**

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Lipsa de credinţă duce la nestatornicie. Cel ce n'are încredere în sine nu poate să ajungă niciodată la sfârşitul unei lucrări începute. N'apucă să sfârşească una, şi s'apucă de alta. Şi cu cât trece de la una la alta, cu atât mai mult s'ameţeşte, cu atât mai mult nu ştie ce poate şi ce nu poate să facă, şi viaţa începe să-i fie chin. Atunci el începe să blesteme pe oameni că ei sînt de vină, când vina nu e decât în el, că nu s'a ţinut cu statornicie de un lucru.

Cel ce n'are încredere în Patria sa n'ajunge niciodată să facă ce-va pentru neamul sĕu. Aci îl vezi că par'că vrea ce-va, dar îndată îşi ia seama: la ce să mai facă? la ce bun? când Românul nu e bun de nimic şi nu poate ajunge la nimic! Cel ce n'are încredere în Patria sa e numai jumătate de om şi încurcă cu necredinţa şi cu nestatornicia lui faptele celor care lucrează cu credinţă în neamul lor şi cu statornicie în faptele lor. Un asemenea om este nenorocirea Patriei celei mici şi cu atât mai mult al celei mari. Să ne ferim de a fi ast-fel şi să nu plecăm urechea noastră la poveţele unor asemenea oameni.

In povestirea următoare străvechiul Esop ne-a zugrăvit foarte bine ce pătimeşte nestatornicul.

II. **Tractarea.** — Această bucată va fi citită odată de elevi în clasă sub supravegherea noastră.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor şti s'o citească, s'o povestească şi să scoată învĕţătura; vor şti ce fel de compoziţie e şi câte sfârşituri are. — *Compoziţie: titlu* «Măgarul»; *tema:* «Ce-a păţit măgarul nestatornic?».

15.

VULCAN

La gura Siretuluĭ,
Pîn postul Sân-Petruluĭ,
Ian, *mări*, că s'a ivit
Un *caic* lung, poleit,
Cu postav *verde* 'nvelit.
Dar în el cine-mĭ era?
Era Suliman *Aga*,
Cu cincĭ-ḑecĭ de Ieniceră,
Care pórtă 'n brâŭ *hamgerĭ*.
Eĭ *venĭa* încet, încet,
De la Dunăre 'n Siret,
Vadurile străbătênd,
Malurile cercetând
De-un Vulcan, de-un căpitan,
Duşmanul luĭ Suliman.
Iată, mări, cum venĭa,
Că pe-un mal se întâlnĭa
Cu treĭ fete moldovence,
Floricele dunărence,
Vorbitóre, cântătóre
Şi de pânze 'nălbitóre.
— «Bună vremea la treĭ fete!
De nu sînteţĭ voĭ *şirete*,

Spune-ţĭ noŭĕ de Vulcan,
Unde-ĭ *aprigul Bogdan?*
Dacă-*ţĭ* spune voĭ cu drept
Rĕsări-v'ar florĭ la pĭept,
Florĭ cu feţe de bujorĭ
Şi cu ochĭ de pruncuşorĭ;
Lucrul vostru să sporéscă
Pânzele să se 'nălbéscă,
Cum e cóla de hârtie
Şi flórea de *ĭasomie;*
Iar de nu-ţĭ grăi cu drept,
Arde-v'ar dorul în pĭept;
Lucrul să nu vĕ sporéscă,
Pânzele să nu albéscă,
Ci la sóre să 'nnegréscă
Şi la vênt să putreźéscă».
Cele fete moldovence,
Floricele dunărence,
De la mal se depărta
Şi din gură cuvînta:
— «*Atuncea s'ajungeţi voĭ,*
Când *ĭţĭ* afla de la noĭ,
Unde-ĭ *badea* cel voĭnic
Şi de Turcĭ nebiruit!»
Turcĭĭ se posomora,
Pe mal verde cobora
Şi din mers nu se oprĭa,
Pân'ce 'n cale nu zărĭa
O *sălcică rămurată,*
Pe-un isvor rece culcată;
Iar sub *salce*-un căpitan,
Şoĭmul ager de Vulcan,
Stând la umbră şi dormind,
De-a luĭ viéţă ne 'ngrijind,

Că de pază *mi-l* păzesce
Şi la capu-ĭ *strĕjuesce*
Pandelaş, un Grec voĭnic,
Cu pistóle sub *ilic*,
Slugă veche şi ĭubită,
De stăpânu-ĭ dăruită.
Soliman s'apropia
Şi din gură-aşa grăĭa :
— «Bre, Pandeli, de vreĭ banĭ
Să nu-ĭ poţĭ *mânca* doĭ anĭ,
Dă-ne pe Vulcan legat,
Că-ĭ pescheş de împĕrat».
Grecul lacom rĕspundea :
— «Daţi-mĭ banii, *ş'om* vedea».
Soliman se bucura,
Banii 'n *pólă-ĭ* numĕra :
Ḍece pungĭ de *irmilicĭ*,
Ópt de *rubiele* micĭ
Şi vr'o treĭ de *veneticĭ ;*
Iar Pandeli ce făcea ?
La stăpânu-ĭ se ducea
Şi, cu brâu-ĭ de mătasă,
Brâŭ cu ţesĕtura désă,
Îĭ lega braţele 'n crucĭ
Şi-l dăruĭa rob la Turcĭ.

II.

Lângă malul ridicat
Stă *Vulcanul* rĕsturnat,
Ca stejarul cel frumos
In pădure-aruncat jos.
Imprejuru-ĭ adunaţĭ
Şedeaŭ Turcii înarmaţĭ,

Şi pe rând se întreba,
Că ce mórte ĭ-ar afla?
Uniĭ ziceaŭ să-l omóre
Cu laţ de spânzurătóre;
Alţiĭ, să-l cufunde 'n apă,
Alţiĭ, să-l înfigă 'n ţépă,
Alţiĭ, să-l tae pe loc,
Alţiĭ, să-l arunce 'n foc.
Iar Pandeli ĭ-asculta
Şi la rându-ĭ cuvînta:
«La cea móră părăsită,
De stăpânul meŭ clădită,
Este-o *piétră de râşnit*,
Care însă *n'a slujit*,
Şi e bună de-*aninat*
De un gât de vinovat
Şi 'n Siret de cufundat».
Turciĭ toţi *evet* ziceá;
Pe Vulcan ĭute-l ducea
Şi de piétră mi-l lega
Şi 'n Siret îl arunca.
Apele se deschidea
Şi pe loc se închidea
Cum se 'nchide pe-un mormînt
Gura negruluĭ pămînt.
Apoĭ Turciĭ purcedea,
La Galaţi eĭ se ducea,
Lăsând, îndĕrĕptul lor,
Pe luciul apelor,
Vălurele uşurele,
Şi vârteje 'n cercurele.
Iar Vulcan se cufunda,
Până ce de fund el da.
Când, în fund, el ce făcea?
Brâul cu dinţiĭ-l rodea,

Mâna dréptă-şĭ desfăcea,
Din picĭóre s'opintĭa,
La lumină *de* eşĭa,
Apoĭ *greŭ* el înnota
Şi din gură cuvînta:
— «*Sărăcuţ, amar de mine,*
Căcĭ un ajutor nu-mĭ vine,
Să mĕ scóţă de la *greŭ*,
Să-mĭ lungéscă *vécul* meŭ!»
— «Voĭnicele, ţin' te bine,
Că eŭ vin, alerg la tine».
Copiliţa sprintenică
Sărĭa într'o *luntricică*
Şi cu mânile *vâslĭa*,
Pe Vulcan *de* mi-l scăpa;
Iar Vulcan îĭ mulţumĭa
Şi cu drag îĭ cuvînta:
— «*Mergĭ* acum la tine-acasă
Şi-ţĭ ĭa haĭne de mirésă
Şi m'aşţéptă bucurósă,
Că eŭ, dac' oiŭ isbândi,
Cu tine m'oiŭ logodi».

III.

El la *târg* se îndrepta,
Mameĭ luĭ se arăta,
Iar bĕtrâna lăcrăma
Şi cu jale cuvînta:
— «*Aleĭ!* dragă, *de eştĭ viŭ*,
Spune mameĭ, ca s'o sciŭ;
Iar de nu, să te *bocesc*,
Trupul să ţi-l pânzuesc,
Podurile să-ţĭ gătesc».

— «Nu sînt mort, nu mĕ boci,
Nicĭ în *pânzĭ* nu mĕ 'nveli,
Ci în zdrenţe mĕ 'nvelesce,
De mĕ schimbă *calicesce*».
Făcea *mă-sa*, cum ḑicea,
In calic îl prefăcea!
El pe uliţĭ apuca,
Crâşmele de le cerca,
Cerca una, cerca doŭĕ
Pânĕ 'mpliniа tocmaĭ noŭĕ.
Când a fost *l'al noŭĕlea*,
El în *nuntru* năvălĭa,
Că 'n lăuntru el vĕḑuse
Pe Pandeli ce-l *vînduse*.
Vînḑĕtorul sta culcat
Tocma 'n fund, pe un *macat*,
Lăudându-şĭ faptele
Şi bêndu-şĭ păcatele.
— «Noroc bun şi veselie,
Să-mĭ faceţĭ parte şi mie!
Căpitane Pandelaş,
Tu, ce eştĭ un bogătaş,
Dă-mĭ o frântă de leţcae,
Că fómea cumplit *mĕ tae*
Şi pân' la pământ mĕ 'ndóe,
— «Măĭ strĕine, măĭ sărace!
De ţĭ-e fóme, n'am ce-ţĭ face,
Că mĕ ţin greŭ înşelat
De toţĭ banĭĭ ce ĭ-am dat
Pe *ist* paloş oţelit,
Cu mănunchĭul poleit».
— «Dă-l încóce, *fĕtul* meŭ,
Ca să-l cercetez şi eŭ
Şi să-ţĭ spun adevĕrat,
Dac'aĭ fost tu înşelat».

Grecul bét, paloşu-ĭ da,
Iar Vulcan, cum îl lua,
Ochiĭ 'n sânge-şĭ încrunta
Ş'apoĭ aspru cuvînta:
—«Aleleĭ! *fecĭor de lele*,
Vînḑĕtor *ḑilelor* mele!
Nu te ţine înşelat
De câţĭ banĭ pe el aĭ dat,
Dar te ţine înşelat
Intr'a cuĭ mână l-aĭ dat!...
Aleĭ! fiéră veninósă,
Liftă rea, necredinciósă,
Ce rĕŭ, spune, ţĭ-am făcut,
Turcilor *de* m'aĭ vîndut?
Orĭ la mine n'aĭ avut
De mâncat şi de bĕut,
Haĭne bune de 'mbrăcat,
Cal frumos de 'ncălecat?
Aĭ vroit tu să mor eŭ,
Dar n'a vroit Dumneḑeŭ,
Că de mórte m'a scăpat,
Să te curăţ de păcat!»
Cum ḑicea *se şi isbĭa*,
Capul Greculuĭ tăĭa,
Apoĭ trupu-ĭ târîĭa,
Fără popă, nicĭ *prohod*,
Pân' la capra unuĭ pod;
Şi *podĕŭa* ridica
Şi sub pod îl arunca!
Apoĭ ĭar se întorcea,
Iar pe uliţĭ purcedea
Şi din Turcĭ el *căsăpĭa*
Câţĭ pe mână-ĭ încăpea.

Apoĭ ĭute alerga
Şi voĭos se cununa
Cu cea fată moldovéncă,
Floricică dunăréncă,
Care 'n haĭne de mirésă
L-aştepta de mult acasă.

Col. de *Poes. pop.* **V. Alecsandri.**
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Lipsa de credinţă şi nestatornicia duc la trădare sau vînzare. Trădarea numai în sufletele goale de credinţă şi lipsite de statornicie se poate încuiba. Ea e cea mai grozavă crimă. Trădarea, ca şi mânia, scoate pe om dintre oameni ; dar pe când mânia vine fără ştirea omului şi-l copleşeşte ; trădarea se furişează în sufletul lui, cu ştirea lui. Mâniosul în furie nu mai e om, e fiară ; trădătorul e mai prejos şi de om şi de fiară, căci fapta lui nu e de om, iar fiara n'o poate face. Mâniosul e de compătimit, trădătorul e de despreţuit. El nu mai poate avea nici o patrie : nici pe a celui pe care-l trădează, nici pe a celui către care trădează. De aceea Romanii ziceau : «îmi place trădarea, dar urăsc pe trădător». El, dacă isbuteşte să-şi vînză patria, ia bani pentru trădarea lui, petrece, trăeşte : dar toţi oamenii, chiar cei ce s'au folosit de vînzarea lui, îşi întorc capul de la el, ca de la un lucru necurat şi scârbos. E gunoiul societăţii : toţi îl despreţuesc şi-l gonesc dintre dînşii.

In bucata următoare vom vedea fapta şi pedeapsa unui trădător.

II. **Tractarea.** — In prima lecţie vom anunţa subiectul, vom analisa pe scurt întreaga bucată ; apoi vom citî prima parte : trădarea lui Pandeli. Elevii o vor reproduce. Vom citî şi vom proceda tot ast-fel cu partea a doua : scăparea lui Vulcan, şi cu partea a treia : pedeapsa trădătorului. Analisa de mai jos poate servî de îndreptar.

In a doua lecţiune vom insista asupra explicării cuvintelor şi versurilor subliniate, cu deosebire asupra celor ce fac figuri :

Apoi Turcii purcedea
. . . . . .
Lăsând înderĕptul lor
Pe luciul apelor

Vălurele uşurele
Şi vârteje 'n cercurele

(hipotiposă)

«Ca stejarul cel frumos
In pădure aruncat jos»
«Cum se 'ntinde pe-un mormînt
Gura negrului pămînt».

(comparaţiuni)

şi asupra acelora care au o mai mare însemnătate din punctul de vedere al caracterului, al credinţelor poporului român şi al culorii locale. In privinţa caracterului vom releva : purtarea fetelor care nu ştiu de frica Turcului şi nu vor să spue unde e Vulcan, chiar când el le vorbeşte aşa de frumos; voinicia «floarei dunărence» care-l scapă. Din punctul de vedere al culorii locale vom face observaţii în privinţa portului: «Banii 'n poală-i numĕra». In privinţa credinţelor, vom explica pe larg versurile:

«Trupul să ţi-l pânzuesc.
Podurile să-ţi gătesc».

Cu privire la *poduri* putem lua de îndreptar cele ce scrie d. Marian asupra lor :

«Fie-care om mutându-se din viaţa aceasta, trebue, după închipuirea poporului român, înainte de a ajunge întru împĕrăţia cerului, să treacă peste o mulţime de rîuri şi pârae, peste care nimeni nu e în stare să treacă fără ajutor.

«Neamurile mai de aproape ale celui rĕposat, voind a-i înlesni cât se poate de mult trecerea, îi aştern în cale, în cursul petrecerii sale la mormînt, în diverse locuri : pe pragul casei sau al tindei, lângă poarta ogrăzii, la rĕspîntii şi în crucile drumului, la intrarea în curtea bisericii şi în ţinterim, sau pe pragul uşii de la biserică şi pe cel de la portiţa ţinterimului, dar mai cu seamă pe la toate podurile, punţile, rîurile, pâraele, şanţurile şi gârlele cele mai însemnate, — câte o bucată de pânză curată de casă şi cam de trei coţi de lungă, sau câte un ştergar ori câte o pereche de mâneci, ori o năframă, care, în cele mai multe părţi din Bucovina se numesc «poduri», în unele însă şi «punţi». Pe lângă fie-care din podurile acestea, care se aştern totdeauna dea-curmezişul drumului, trece mortul, sau, mai bine zis, cei ce duc sicriul cu mortul. In multe locuri se mai pune încă şi câte un colac, sau o bucată de pâne şi câte o lumînare de ceară galbenă....

«Fie-care pod, după ce a trecut mortul peste dînsul, se ridică îndată de jos şi se dă de pomană dimpreună cu colacul, lumînarea

şi banii, legaţi prin colţuri, unuia dintre petrecĕtori, de regulă unei femei sau unui bărbat sărac.

«Podurile sau punţile acestea, care în cele mai multe părţi se încredinţează unei femei cunoscute, ca să le aştearnă în calea mortului, se pun, după unii, cu scop ca mortul, când va ajunge la rîurile sau pâraele de pe cea-l-altă lume să nu fie nevoit a trece dea-înnotul, sau, neputênd trece, să nu fie constrîns a rătăcì încolo şi încoace pe pămînt, ci să aibă peste ce trece, fiind credinţa că fiecare bucăţică de pânză sau ştergar în cea-l-altă lume se preface într'un pod sau punte, care se întinde peste apele cele mai mari şi mai greu de trecut, şi peste care sufletul poate trece tocmai ca şi peste ori-ce pod sau punte din lumea aceasta.

«Causa pentru care se pune în calea mortului numai pânză, ştergare şi năfrămi de pânză, e că pânza fiind foarte chinuită, sufletul să afle uşurinţă în lumea viitoare.

«Lumînările, care se dau de pomană împreună cu podurile, însemnează, că mortul, când trece peste vre-un pod, şi mai ales peste puntea Raiului, le aprinde, ca să-i lumineze, şi aşa trece mai departe. Iar colacii şi banii care se dau în acelaş timp de pomană, sînt meniţi pentru vămi, sau, mai bine zis, pentru *stâlpii* podului, pe care trebue mortul să-i plătească înainte de a trece.

«Cui nu i se pun podurile, acela nu poate trece peste apele din cea-l-altă lume, ci rătăceşte necontenit pe lângă ţĕrmurile lor».

III. **Analisa.** — I. *Începutul: Despre ce e vorba?* Suliman Aga cu cinci-zeci de Ieniceri caută pe căpitanul român Vulcan să-l răpue. II. *Desfăşurarea: Ce s'a întâmplat?* A. — 1. Soliman întreabă nişte fete, ce înălbeau pânză, de locuinţa lui Vulcan, dar fetele nu vor să-i spue nimic. 2. Soliman şi Turcii lui găsesc apoi pe Vulcan adormit, dar păzit de Pandeli. 3. Turcul cumpĕră pe Pandeli, care leagă pe Vulcan şi-l dă prins. B.—1. Turcii se sfătuesc cum să-l omoare. 2. Pandeli sfătueşte să-i lege o piatră de râşniţă de gât şi să-l înnece; Turcii urmează sfatul. 3. Vulcan rupe legăturile cu dinţii, ese la faţa apei şi cere ajutor. 4. O fată sare 'n luntre şi-l scapă. 5. Vulcan îi făgădueşte s'o ia de soţie după ce s'o rĕsbuna pe Pandeli. C.—1. Vulcan merge la Galaţi la mamă-sa care-l crede mort şi-i cere nişte haine proaste să se îmbrace. 2. Vulcan pleacă şi caută prin cârciumi pe Pandeli. 3. Il găseşte, cerşeşte, dar Pandeli îi spune că nu-i dă nimic, fiind-că a fost înşelat cumpĕrând un iatagan (era iataganul lui Vulcan). 4. Vulcan se preface că vrea să-l cerceteze dacă a fost înşelăciune la mijloc, şi-apoi pe loc se descopere. 5. Vulcan judecă pe Pandeli şi-l ucide. III. *Sfâr-*

ş i t u l : Ce-a urmat? — După ce mai omoară Turci, se întoarce înapoi şi se cunună cu fata care 'l scăpase de la moarte.

IV. **Aplicaţia.** — 1° *Lecţie:* Elevii îi vor şti înţelesul general; o vor resuma în scris.

2° *Lecţie:* Vor şti să citească «Vulcan»; vor învăţa înţelesul vorbelor şi expresiilor necunoscute.

16.

PUI DE LEI

Eroĭ aŭ fost, eroĭ sînt încă
Şĭ-or fi în némul românesc!
Căcĭ rupţĭ sînt ca din tare stâncă
Româniĭ,—orĭ şi unde cresc.

E viţa nóstră *făurită*
De doĭ bărbaţĭ cu braţe tarĭ,
Şi cu *voinţa* oţelită,
Cu minţĭ deştepte, inimĭ marĭ.

Şi unu-ĭ Decebal cel harnic,
Iar cel-l-alt Traĭan cel drept;
Eĭ, pentru *vatra* lor, amarnic
Aŭ dat cŭ-atâţĭa duşmanĭ pĭept.

Şi din aşa părinţĭ de samă
In vecĭ s'or nasce luptătorĭ,
Ce, pentru patria lor mamă,
Vor sta ca vrednicĭ următorĭ.

Aŭ fost eroĭ şĭ-or să maĭ fie,
Ce-or frânge duşmaniĭ ceĭ rĕĭ;
Din *cópsa* Dacieĭ şĭ-a Romeĭ
In vecĭ s'or nasce puĭ de leĭ.

I. Neniţescu.
(1854—1901).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Dar în neamul românesc nu se pomeneşte nume de vînzĕtor de ţară. Nu se pomeneşte în viaţa neamului nostru un nume ca Efialtes de la Greci. Trăgêndu-se din rĕsboinicii Daci şi din măreţii Romani, şi unii şi alţii renumiţi pentru iubirea lor de ţară, Românul are în vinele sale sânge de erou. Au dovedit-o, dăinuind în aceste locuri şi păstrându-şi limba şi obiceiurile timp de aproape două mii de ani, cu toate că nu e ţară pe faţa pământului care să fi fost cutreerată şi năvălită de mai multe neamuri vrăşmaşe ca ţara noastră. Ori retrăgêndu-se la munţi, ori isbindu-i cu putere înapoi, Românii au dat dovezi de vitejie nu numai în luptă, dar şi în apĕrare. Când interesul ţării cerea să se retragă din faţa vrăşmaşilor, îşi ardeau case şi avut, şi luau calea munţilor, pentru ca vrăşmaşul să nu aibă ce să prade şi cu ce să se hrănească. Ei făceau aceasta ca nişte adevĕraţi eroi, care se jertfeau pentru binele Patriei. Alţii, ca să-şi scape averile, ca să scape de viaţa plină de greutăţi şi suferinţe din înfundăturile munţilor, ar fi eşit cu pâne şi cu sare înaintea vrăşmaşului, s'ar fi rugat de ertare şi i-ar fi dat chiar ajutor, ca să isbească în fraţii lor, care şi-ar fi apĕrat ţara. Alt-fel s'au purtat Românii. Ei îşi jertfeau mai întâi avutul, şi-apoi îşi jertfeau viaţa, numai Patria să dăinuiască.

In următoarea poesie se cântă neamul de eroi al Românilor şi obârşia lui glorioasă.

II. **Tractarea.** — Vom citî-o mai întâi noi, cu inimă şi însufleţire. Apoi o vor citî-o elevii, scoţêndu-se în relief numai ideea generală: *Românii sînt eroi, căci din Roma şi Dacia nu se pot naşte decât pui de lei.*

2° Vom amintî de numele unor ast-fel de compoşiţiuni *(poesii lirice)* şi vom face întrebări asupra poesiilor lirice învĕţate mai înainte.

III. **Aplicaţia.** — Vor învĕţa-o pe dinafară; vor ştî şirul ideilor şi înţelesul expresiunilor grele.

17.

SOBIESCHI ŞI ROMÂNII

Pe drumul ce duce către cetatea *Némţ*, pe la sfârşitul luĭ *Semptemvrie 1686*, se vedea o óste mergênd. După un trup de *lăncerĭ*, ce deschidea *marşa*, urmaŭ doŭĕ-spre-ḑece tunurĭ marĭ, trase de boĭ; apoĭ o cétă de ofiţerĭ călărĭ, în fruntea cărora eraŭ treĭ: unul în *flórea vârsteĭ*, *posomorît*, *gânditor*, *necăjit*, şi doĭ maĭ bĕtrânĭ. Tus-treĭ în haĭne poloneze. In sfârşit, venía *grosul* ósteĭ, trăsurĭ, *bagaje*, pedestraşĭ, amestecaţi în neregulă, cu stégurile strînse, cu capul plecat, *cu armele rĕsturnate*, cu întristarea pe faţă şi cu durerea în inimă. Nu se auḑía nicĭ *surlă*, nicĭ tobă, numaĭ tropotul cailor şi pasul ómenilor, ce abĭa se mişcaŭ, pentru că, de ḑece ḑile, caiĭ n'aŭ ros decât cója copacilor şi ómeniĭ s'aŭ hrănit numaĭ cu póme.

Şi, însă, astă óste, în stare *aşa ticălósă*, e aceea care *a înjosit de atâtea orĭ trufia Semi-luniĭ*; ĭar ceĭ treĭ fruntaşĭ ofiţerĭ, sînt *Hatmaniĭ* Iablonovschi şi Potoschi, şi cel din mijlocul lor, însu-şĭ *Ión Sobieschi*, regele Polonieĭ.

Şi cum să nu fie supĕrat şi necăjit vestitul rege! El, Sobieschi, *fala* Leşilor, *eroul creştinătăţiĭ*, *mântuitorul Vienеĭ*, să fie nevoit pentru a doŭa óră *a da pas Turcilor*, *a se retrage dinaintea Tătarilor şi a Moldovenilor*, a-şĭ privi óstea ticăloşită de lipsa *merindelor*, *oropsită* de duşmaniĭ, care îl urmézĕ fără a îndrăsni *să-şĭ dee pĭept făţiş cu el* şi fac pradă tot ce cade, tot ce rĕmâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul sĕŭ decât o *fiorósă pustietate!*

Cum am ḑis, mergea încet şi gânditor. Hatmaniĭ,

lângă dînsul, *păzïaŭ tăcerea, respectând supĕrarea sa, de care şi eĭ se împărtăşïaŭ.*

— Ce castel este acesta? întrebă Sobieschi, când, ridicând capul, zări pe *sprincéna* déluluĭ, înălţându-se *trufaşă*, dinaintea luĭ, cetăţuea Némţ. *Cu bună sémă* vr'un cuïb *a* tâlharilor *acestor* de Moldoveni.

— La vreme de rĕsboiŭ, aicĭ Domniĭ Moldoveĭ obicĭnuesc a-şĭ trimite averile lor, rĕspunse Potoschi.

— Aşa! Să mergem dar, să-l luăm. Oh! vroiŭ să-mĭ rĕsbun pe *Cantemir care mĕ înşelă* şi mĕ făcu să pĭerd atâţïa vitejĭ.

— Eŭ aş ḑice să lăsăm cetatea acésta, ḑise Iablonovschi, şi să ne urmăm drumul înainte. Avem *tunurĭ de câmp* nu de *asalt.*

— Ba, *pe numele patronuluĭ meŭ*, nu va ḑice lumea că o cetate s'a arătat înaintea luĭ Sobieschi, *fără a i se cucerĭ.* N'avem tunurĭ? Vom lua-o dar cu mânile.

— *Numele Mărieĭ Tale e destul tun*, ḑise Potoschi.

Trufia Polonuluĭ, măgulindu-se de acéstă *grósă* lingușire, faţa i se înseninâ la ideea uneĭ isbânḑĭ atât de lesnicĭóse, şi îndată dete poruncă să se înşire óstea către cetate.

In cetăţue se aflaŭ opt-spre-ḑece *plăeşĭ* trimişĭ de *Ispravnicul* de Némţ pentru *strejuire*, în lipsa *garnisónei*, care era la *Fălcĭĭ*, pe lângă Domnul Cantemir, unde tăbĕrîse armia turcéscă. Cu câte-va césurĭ maĭ înainte sosise un tînĕr plăeş, al căruĭ cal asudat păscea, *înşelat*, *troscotul* ce crescea pe lângă ziduri.

— Maĭ bea o *duşcă*, băete, ḑise un bĕtrân, de care se vedea că ascultă toţĭ, şi ne spune ce aĭ maĭ vĕḑut la Iaşĭ?

— Ce să vĕḑ, tată? Blestemăţie! Târgul e 'n jaf; Leşiĭ pradă şi desbracă pe bieţiĭ ómenĭ.

— Şi apoĭ ḑic că-s creştinĭ.

— Creştinĭ! Aŭ prădat bisericile şi mânăstirile de *odóre*. Nu sciţĭ încă! S'a dus să ĭa pe *Sfânta* de la *Trisfetitele*.

— Dómne feresce! ḑiseră plăeşiĭ, făcêndu-şĭ cruce.

— Aşa, urmâ tînĕrul, eram acolo, când aŭ mers să ĭea *racla* sfinteĭ; dar călugărul, simţind, a închis pórta şi n'a vrut să deschidă.

— *Puĭ de om* călugărul, strigară ascultătoriĭ.

— Atunceĭ craĭul lor a poruncit s'aducă tunurile, ca să spargă porţile; dar maĭ întâĭ a trimes rĕspuns călugărului, care şedea în clopotniţă, să deschidă, orĭ face mânăstirea praf şi pulbere.

— Auḑit-aĭ acolo păgânĭ!.... Şi ce-a făcut popa?

— El a rĕspuns că nu se aştepta s'audă aşa vorbă de la un împĕrat, care se ḑice creştin, şi că Măria Sa e mare şi puternic, póte să facă ceea ce ḑice, dacă nu se teme niceĭ de Dumneḑeŭ, niceĭ de sfinţiĭ luĭ; dar el nu deschide pórta, ci *s'a* îngropa sub zidurile bisericiĭ, şi apoĭ lumea va judeca între dînsul, atât de slab, şi între Măria Sa, atât de tare.

Auḑind acestea, *Léhul* s'a făcut foc de mânie, şi dase acum poruncă să împusce, când *unul din Hatmaniĭ luĭ ĭ-a ḑis nu sciŭ ce*. Cum îmĭ spuneaŭ ómeniĭ, ĭ-a ḑis că nu se cade să facă aşa lucru, să strice casa Domnuluĭ, şi altele multe... Indestul că l-a înduplecat să dee pace bisericiĭ.

— Şi ce fac acum Leşiĭ la Iaşĭ?

— Este o săptămână de când s'aŭ dus, după ce aŭ vĕḑut că nu maĭ aŭ merinde pentru oştĭ, şi aŭ purces pe *Bahluiŭ* în sus, gândind că or găsi de tóte. Dar acolo să vedeţĭ: *Vodă, din lagărul Turcilor*, cum a auḑit de acésta, a *şi* pornit după dînşiĭ un *Mârzac*, cu o mulţime de Tătarĭ şi vre-o *5 stéguri* de Moldoveni; ĭar maĭ întâĭ a trimes pe loc pe căpitanul Turculeţ c'o *stréjă* de călăreţĭ, care, apu-

când înainte, a scos toţĭ ómenĭi de prin sate, a dat *pojar* fânuluĭ şi fâneţelor, a ascuns prin gropĭ grâul şi orzul, şi duşmanul a găsit tot pustiŭ în drumul sĕŭ, încât, ajungênd la *Cotnarĭ*, nu găsïa să mănânce decât pómele copacilor : ba încă, a pus prin bălţĭ şi nisce erburĭ veninóse, de care cum béŭ crăpaŭ ; şi, vaĭ de capul lor ! perïaŭ cu sutele şi eĭ şi caiĭ ; ïar care rĕmânea pe urmă cădea în mânile Moldovenilor, care, fără multă judecată, orĭ îl spânzuraŭ orĭ îl înţepaŭ.

— Osânda Sfinteĭ Paraschive ! ḑise bĕtrânul. Dar tu cum le-aĭ aflat aceste tóte ?

— Eŭ, sciţĭ că m'aţĭ trimes la Iaşĭ să vĕd ce maĭ este. După ce s'aŭ dus Leşiĭ, m'am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar, unde m'am întâlnit cu căpitanul Turculeţ, care mi le-a spus ; şĭ-apoĭ, după ce am vĕḑut că duşmaniĭ şĭ-aŭ luat drumul spre ţara lor, am apucat dea-dreptul peste codri... dar óre ce *bucĭumă* strejarul ?

— Fă-ĭ semn să se cobóre de pe zid şi să vie încóce.

Nu trecu mult şi plăeşul de strajă, viind, spuse că o óste mare se apropie de cetate. Indată toţĭ alergară la ziduri.

— Leşiĭ sînt ! strigâ tînĕrul ce venise de curênd şi pe care l-am auḑit vorbind : şĭ-aŭ schimbat drumul şi vin aicĭ...

— La porţĭ flăcăĭ ! ḑise bĕtrânul. Incueţi-le şi grămădiţĭ bolovanĭ pe ziduri. Aşeḑaţi-vĕ toţĭ pe la *metereze*. Să nu ḑică Léhul c'a intrat într'o cetate românéscă, ca într'o *ţarină pustie*.

— Dar noĭ sîntem numaĭ noŭĕ-spre-ḑece şi asta e o óste întrégă, observă unul ; cum *să*...

— Tacĭ, mucosule ! îl *curmâ* bĕtrânul. Te temĭ că-ĭ peri ! Mare pagubă ! Un *mişel* maĭ puţin.

— *Vénătorul*, ast-fel înfruntat, se trase ruşinat şi se sui pe ziduri. In vremea acésta óstea se apropiase.

Regele trămise pe un ofițer, ca să vorbéscă cu ceĭ din cetate. *Solul* veni la pórtă. Bĕtrânul îl salutâ de pe zid.

— Bine aĭ venit, domnule! Ce poftescĭ de la noĭ?

— Măria Sa Regele Polonieĭ, Mare *Ducă* de Lituania... vĕ face cunoscut ca să vĕ închinațĭ și să-ĭ cu-ceriți cetatea împreună cu tóte averile și merindele; atunci garnisóna va fi slobodă a eși cu arme și bagaje, fără a i se face nimic; ĭar, cutezând a se împotrivi, cetatea *se va cotropi* și garnisóna *se va* trece sub ascuțitul săbieĭ.

— Du rĕspuns Mărieĭ Sale, ḑise bĕtrânul, că laude și îngroziri de astea am maĭ auḑit noĭ și tot nu ne-am speriat. Maĭ bine Măria Sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor ómenĭ care nu ĭ-aŭ făcut nimic. Cetatea n'avem gând să ĭ-o dăm cu una cu doŭĕ, măcar că nu sînt în ea nicĭ averĭ, nicĭ merinde. Tot ce-ĭ putem da este *plumbul* din puscĭ, pe care i-l vom trămite noĭ de pe ziduri, fără să se maĭ ostenéscă să vie în năuntru.

— *Plecați-vĕ*, ḑise trămisul, și nu vĕ puneți capul în primejdie.

— Nu purta grijă de capul nostru, Domnule; gândițĭ maĭ bine la al vostru.

— Incă o dată vĕ întreb, vĕ închinațĭ orĭ ba?

— Ba.

Parlamentarul se duse. — *Asaltul* începu. Tunurile așeḑate pe scaune de lemn băteaŭ necontenit cetatea. Plăeșiĭ rĕspundeaŭ cu glónțe care *nu făceaŭ greș*. Fiesce-care împușcătură *obora* câte unul din vrășmașĭ, și maĭ ales din ofițerĭ, asupra cărora eraŭ țintite *flintele* lor. Leșiĭ perĭaŭ *fără a face spor*.

In ḑiŭa d'întâĭ, doĭ vênătorĭ periră. A doŭa ḑi și a treĭa ḑi, maĭ căḑură cincĭ și *se răniră* doĭ. A patra ḑi căḑu împușcat însu-și *comandantul artilerieĭ* le-

şescĭ, dar maĭ periră treĭ din Moldovenĭ. Numĕrul bravilor scădeaŭ pe tótă ḑiŭa. Séra, adunându-se pe lângă foc, vĕḑură că aŭ sfârşit *muniţiile* şi merindele.

— Ce este de făcut, tată? întrebă tînĕrul vênător pe bĕtrânul care, rănit la un picĭor, sta întins pe o *laviţă*.

— Câţĭ aŭ perit d'aĭ noştri?

— Ḑece.

— Şi nu maĭ avem nicĭ praf, nicĭ merinde?

— Nu.

— Dacă-ĭ aşa, apoĭ mâne diminéţă, urcă-te pe pórtă şi légă în vârful *săneţeĭ* un ştergar alb: spune că închinăm cetatea, *cu tocmélă* să ne lase sloboḑĭ să eşim, să ne ducem unde vom voi.

Aşa se urmă. Leşiĭ primiră tóte condiţiile cerute. Óstea se înşirâ în doŭĕ rânduri, lăsând loc, prin mijlocul eĭ, ca să trécă garnisóna, şi pórta se deschise.

Atuncĭ, în loc de o stréjă numerósă, se vĕḑură eşind şése ómenĭ, din care treĭ din eĭ duceaŭ pe umeriĭ lor pe alţĭ treĭ ce eraŭ răniţĭ.

— Ce este acésta? strigă Sobieschi, repeḑindu-se călare înaintea lor. Ce sînteţĭ voĭ?

— Strejăriĭ din cetate, rĕspunse bĕtrânul rănit, din spatele fiuluĭ sĕŭ.

— Cum, atâţĭa sînteţĭ?

— Ḑece din noĭ aŭ perit *din mila Mărieĭ Tale*.

— Voĭ aţĭ cutezat a vĕ împotrivi mie şi a-mĭ omorî atâţĭa vitejĭ? ḑise regele. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebue o pildă pentru ceĭ asemenea voŭĕ, şi pilda va fi gróznică şi vrednică de faptă. Nu meritaţĭ a muri de sabie, ci de ştréng. Spânzuraţi-ĭ!

Pe loc ostaşiĭ înconjurară pe plăeşĭ, care, punênd

jos răniții, își făcură semnul crucii și, rezemându-se pe sănețe, se uitaŭ cu nepăsare la pregătirile ce se făceaŭ pentru mórtea lor. Ofițerii priviaŭ cu înduioșare *acéstă scenă*.

— Fie-mĭ ertat, *Sire*, dise atuncĭ Iablonovschi, apropiindu-se cu respect de regele care ședea posomorît și mânios, a arăta Mărieĭ Tale că aceștĭ viteji n'aŭ făcut decât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de tótă lauda, și că aŭ avut norocirea a câștiga făgăduința Mareluĭ Sobieschi, că vor fi slobodĭ și nesupĕrațĭ.

— Iți mulțumesc, *vrednice al meŭ tovarăș de arme*, dise Sobieschi, *ca deșteptat din somn;* îți mulțumesc, că m'aĭ oprit de a face o faptă *defăimată. Aĭ cuvînt:* ómeniĭ aceștia s'aŭ luptat vitejesce. Să li se dea fiecăruĭa câte 50 de *zloți*.

Apoĭ, înturnându-se către Românĭ:

«Voĭnicilor», dise, «sînteți slobodĭ; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri, că ați avut cinstea a vĕ împotrivi cincĭ dile Regeluĭ Polonieĭ».

Indată se făcu loc Moldovenilor, care, luându-șĭ răniții, se îndreptară către munții, în vreme ce óstea se cobora încet la vale; ĭar cetatea, cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor dușmănescĭ, rĕmase singură pe calea înverdită, *ca un mare schelet de uriĕș*.

C. Negruzzi.
(1808—1868).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Am vĕzut în lecțiunea trecută obârșia Românilor și am dobîndit încredințarea că din asemenea obârșie numai eroi putea să nască. Acest eroism, precum am mai spus, s'a arătat și în apĕrare și în atac. In apĕrare, Românul își sacrifică avutul; în atac își jertfește viața. In istorioara următoare vom vedea amândouĕ aceste eroismuri.

Vom face o mică repetiţie istorică asupra datelor conţinute în această nuvelă.

Pentru aceasta, putem lua drept temeiu cele ce ne povesteşte Gheorghe Şincai (în Cronica Românilor tom. III, sub anul 1686), după Dumitru Cantemir (Istoria Imperiului Otoman, Cartea IV, cap. I, §§ 145 şi următoarele):

«Ioan Sobieschi, Craiul Poloniei.... a făcut pace cu Petru Împăratul Muscanilor (Ruşilor), apoi au trimis la Constantin Cantemir, Domnul Moldovei, să-l tragă în partea sa; ci acesta i-a răspuns că, având pe fiul său cel mai mare cu câţi-va coconi (fii) de boeri chizeşi (zălogi, ostatici) la Turci, nu poate trece la Poloni, dară mai bine poate el ajuta aşa pe Poloni, dându-le pe ascuns zăhărea (cele trebuincioase pentru hrană) şi înştiinţându-i despre sfaturile (planurile) Turcilor. La care răspuns, Sobieschi Craiul au trecut Nistrul la începutul lui Iunie şi au mers la Iaşi, unde au aflat mult vin şi multă zăhărea, că Constantin Cantemir, când au părăsit Iaşii lăsase acolo pe vornicul Ramandi să adune de toate. Drept aceea, Polonii mult s'au ospătat şi toate le-au prădat timp de 14 zile, până ce şi seraschirul Biiuclu Mustafa au trecut Dunărea cu 25000 de ostaşi şi cu 800 de Ieniceri şi au chemat la sine şi pe Sultanul Nareddin cu 30000 de Tătari, şi Cantemir încă s'au împreunat (reunit) cu dînsul. Către sfârşitul lui Iunie, Polonii, după ce au prădat toată zăhăreaua din Iaşi cu oaspeţele lor, au început a flămânzì, şi au trecut Prutul pe la Ţuţora, unde, încongiurându-i Turcii, nu-şi puteau cerca (căuta) hrană, că, de câte ori eşea din tabără, totdeauna pereau câte trei sau patru sute dintr'înşii: «După ce au venit la atâta lipsă, Craiul Sobieschi s'au nevoit (silit, încercat) să treacă din nou Prutul pe la locul ce se cheamă de lăcuitori Valea Strâmbă, ci de-abia îşi trecuse oastea de jumătate, şi iată au sosit Tătarii şi, împresurând pe cei din derept, pe mulţi au tăeat, pe mulţi au prins şi pe mulţi au înnecat în Prut. Mai pe urmă, trecênd Prutul cu destulă trudă şi perdere, Craiul neputêndu-se isbândì despre Turci (neputêndu-i bate) toată mânia sa o au vărsat asupra Moldovenilor, şi au dat slobozenie (voe) ostaşilor săi să prade ţara. El însu-şi au ars două mânăstiri în Iaşi, au răpit odoarele (hainele şi vasele sfinte) bisericeşti, au luat trupul (moaştele) Sfîntului Ioan Novi din Suceava, cu toate scumpeturile câte erau pe lângă dînsul, ce le dăruise răposaţii Domni ai Moldovei, şi pe Mitropolitul Moldovei (Dosofteiu) l-au dus rob, pentru că n'au vrut să-i dea lui odoarele sfinţite. De acì au mers Craiul la mânăstirea a trei archerei (Trei Erarchi), unde se ţin moaştele sfintei Paraschivei din Epivat, şi au poruncit să-i dea

moaştele cu toate scumpeturile de lângă dînsele. Ci archimandritul mânăstirii, înţelegênd cum au umblat (cum s'a purtat şi ce a păţit) Mitropolitul, au închis uşile besearicei, şi trimişilor Craiului le-a rĕspuns că el mai bine voeşte a se îngropa sub surpătura besearicei decât a da visteria (tesaurul) oamenilor de pe lume, (profanilor). Craiul, ca să sperie pe archimandrit, au poruncit să aducă tunurile şi s'au lăudat că va strica cu dînsele uşa besearicei şi toate le va lua cu puterea, dacă nu vrea de bună voe să dea o parte din moaştele acelea; ci nici aşa plecându-se (înduplecându-se) archimandritul, Craiul, sau de ruşine, temêndu-se ca să nu zică că jefueşte besearicile creştineşti, sau sfătuit de ai sĕi, s'au dus de acolo, nedobîndindu-şi (neajungêndu-şi) scopul».

Acî, cititorule, înseamnă că tocmai aşa au lucrat atunci Craiul cu Polonii sĕi, culegênd moaştele sfinţilor, cum fac acum aceia care fură aiu (usturoiu) şi ceapă, ca să poată postî postul Sâm-Petrului.

De acî merge mai încolo Cantemir (Dumitru) şi scrie, că după ce au sosit Craiul la Cotnari, Tătarii au otrăvit apa de unde bea Cotnărenii. Drept aceea Craiul cu oastea s'a tras mai încolo, şi «ca să nu se vadă că numai în zadar au cheltuit banii, cei de la Patriarhul Romei (de la Papa) daţi lui, la întoarcerea sa au luat cetatea Neamţului ce era năpustită (părăsită) de lăcuitori, dară cu anevoe, pentru-că se întâmplase de au rĕmas 19 iagheri (Iäger= vênător) moldoveneşti în cetate. Aceştia au închis porţile cetăţii, trăgênd podurile, n'au vrut să dea cetatea. Craiul drept aceea, neştiind câţi strĕjeri sînt înnăuntru, au bătut cetatea cu tunuri şi bombarde în patru zile. Iagherii s'au apĕrat bărbăteşte şi au omorît ca la 50 de Poloni, dimpreună cu tunariul lor cel mai mare (comandantul artileriei). Mai pre urmă, a cincea zi, vĕzênd iagherii că 10 dintre sine (dintre dînşii) au picat, au închinat cetatea sub condiţie ca aceea, ca strĕjerii să poată merge unde le va fi voea. Vĕzênd Craiul că numai şase iagheri es din cetate purtând pe alţi trei soţi ai lor, răniţi, în spate, dintâi s'a minunat; apoi vrea să-i spânzure pentru ruşinea ce-i făcuse, ci Iablonovschi, maşalul (mareşalul) coroanei leşeşti, n'au lăsat pe Craiu să-şi mute (schimbe) făgăduinţa. Luat-au atunci Polonii şi Suceava, aflând-o goală de lăcuitori, ci Craiul într'o noapte, povĕţuit de oare-care Moldovean Turculeţ, au fugit din oaste de frica Tătarilor, şi Iablonovschi încă i-a urmat cu toată oastea la sfârşitul lui Iulie. Aşa s'a sfârşit oştirea Polonilor din anul 1686».

Spre a da o idee de grozăvia acelor vremi mai citĕm o bucată din Dumitru Cantemir (Ibid. § 151): «Lăcuitorii pentru a scăpa de

cruzimea Polonilor şi Cazacilor fugeau şi se ascundeau în toate părţile, şi când aceştia veneau la casele lor, le aflau goale, şi erau nevoiţi a mânca carne crudă, fără sare, fără gust. Din această pricină se îmbolnăviră de disenterie, care în câte-va zile se lăţi atât de mult în oştirea regească, încât nu era noapte să nu moară câte cinci sute şi mai bine de Poloni. Cantemir încă, auzind de groaznicele cruzimi şi profanări ale Polonilor, trimite trupele sale în toată ţara, cade pe neaşteptate asupra lor, pe când erau răspândiţi în toate părţile, prinde din ei mai bine de patru mii şi parte îi frige, parte îi trage în ţeapă sau îi spânzură, şi ast-fel, cu felurite chipuri de moarte, le dă pedeapsa de care erau vrednici».

Faptele povestite acì cad în epoca de slăbire a valorii noastre militare: — puţin timp va mai trece şi nu se va mai auzì vreme de mai bine de o sută de ani de vitejia românească. Invasiile ruse, austriace şi chiar turceşti nu vor mai avea acel caracter sângeros pe care l-aveau invasiile holdelor tătăreşti, leşeşti şi turceşti, în timpurile mai vechi. Nu mai sînt prilejuri să se deştepte în sufletul Românului ura neîmpăcată în contra duşmanului care venea să-l prade cu silnicie sângeroasă. Vrăşmaşii vor întrebuinţa în curênd alte mijloace de supunere: blândeţea prefăcută. Şi timp de mai bine de un secol, Românul va fi victima acestei blândeţi.

Ca să vedem câtă vitejie a zăcut totdeauna în sufletul Românului; ca să ne încredinţăm că numai blândeţea prefăcută a vrăşmaşului i-au putut amorţì puterile de împotrivire, n'avem decât să citim «Sobieschi şi Românii», unde vom vedea eroismul Românilor, chiar în vremile de decădere, când trebueau să asculte în toate de Turci.

II. **Tractarea.** — 1. *Generală.* Povestirea fiind lungă, vom face tractarea ca la cl. I. După ce vom fi făcut un resumat prin care să interesăm pe elevi la conţinutul ei, vom citì-o bucată cu bucată, iar după fie-care bucată elevii vor fi ţinuţi să reproducă *înţelesul general.* Acest înţeles general, resumat *în scris,* va fi în lecţiunea următoare garanţie suficientă că elevii au citit-o.

In decursul tractării generale vom atrage atenţia elevilor:

1° Asupra faptului că Românii au dat foc satelor şi s'au retras dinaintea oastei polone.

2° Asupra faptului călugărului care n'a vrut să deschiză poarta mânăstirii.

3° Asupra vorbelor bătrânului care înfruntă pe plăeşul care ar fi vrut să predea cetatea fără luptă.

4° Asupra lui Iablonovschi, care, om de cinste şi onoare, recunoaşte şi face şi pe Sobieschi să recunoască atât frumuseţea faptei călugărului cât şi aceea a plăeşilor din cetate.

2. *Specială.* O vom face în a doa lecţie. Vor citî elevii, iar noi vom explica, cu ajutorul lor, înţelesul cuvintelor şi expresiunilor.

In decursul tractării speciale, în afară de explicarea vorbelor şi expresiunilor, cu care elevii sînt dedaţi din clasa precedentă putem face oare-care observaţiuni de limbă şi de stil, care pot contribuî la o înţelegere mai fină a bucăţii.

III. **Analisa.** — I. *Inceputul: Despre cine e vorba?* Ioan Sobieschi, regele Poloniei, după ce pradă Iaşii şi vrea să pângărească bisericele, mergênd din Moldova către ţara lui cu o oaste lipsită de hrana trebuincioasă, întâlneşte cetatea Neamţului, nu ştie că e păzită numai de 19 plăeşi, şi vrea s'o coprindă, cu toate că unul din generalii săi îi spune că n'au tunuri de asalt. II. *Desfăşurarea: Ce se întâmplă?* 1. *Inainte de atacul cetăţii? a)* Plăeşii, vêzênd armata polonă închid porţile şi pun bolovani pe ziduri: ei sînt hotărîţi să se împotrivească. *b)* Sobieschi cere printr'un trimis să i se predea cetatea. *c)* Bătrânul plăeş, de care ascultă toţi cei-l-alţi, nu vroeşte, cu toate stăruinţele şi făgăduinţele trimisului. 2. In *timpul atacului? a)* Românii lovesc numai în carne vie şi fac pe Sobieschi să crează că e o întreagă armată. *b)* Leşii bat cu tunurile de câmp cetatea şi ucid în trei zile şeapte Români şi rănesc doi. *c)* A patra zi plăeşii ucid pe comandantul artileriei, iar Polonii trei Moldoveni. *d)* Seara plăeşii vĕd că nu mai au nici earbă de puşcă nici merinde şi se hotărăsc să se predea, dacă li se dă voe să easă nesupĕraţi din cetate, ei şi răniţii lor. 3. *După atac? a)* A cincea zi de la începerea atacului, solul plăeşilor merge în tabĕra polonă şi Sobieschi primeşte condiţiunile. *b)* Plăeşii es din cetate ducênd pe răniţii lor. *c)* Sobieschi se înfurie fiind-că un numĕr atât de neînsemnat de plăeşi i-au ţinut în loc armata întregă, şi vrea să-i spânzure. III) *Sfârşitul: Ce-a urmat?* 1. Ce fac *Românii?* Aşteaptă în linişte moartea ce li se pregăteşte. 2. Ce fac *ofiţerii şi oastea polonă? a)* Se înduioşază de soarta plăeşilor. *b)* Iablonovschi spune regelui că Moldovenii nu şi-au făcut decât datoria. 3. Ce face Sobieschi? *a)* Laudă pe Români. *b)* Ii liberează dându-le câte 50 de zloţi.

IV. **Aplicaţia.** — *1-a Lecţie:* Elevii vor învĕţa poesia «Pui de lei» şi vor ştî să povestească înţelesul general al bucăţii «Sobieschi şi Românii». Vor aduce în scris un mic resumat al ei.

2-a Lecţie: Elevii vor ştî s'o citească şi vor cunoaşte înţelesul vorbelor.

18.

PROVERBE

DESPRE FRICĂ ŞI VITEJIE

Românul îşĭ bate joc de fricos, şi-i ţice că *stă pitit ca epurile şi ciulesce urechile; se sperie de tóte buruenile; i se face în cap pĕrul măcĭucă;*

Se sperie de umbra luĭ
Şi se uĭtă 'n urma luĭ;
De o umbră, de-o nălucă
Frigurile îl apucă;
N'are 'mprejur biet nimica
De unde să-şĭ lege frica;

La plăcinte
Inainte
Şi la rĕsboiŭ
Inapoĭ.

Iar când îl vede fugind îĭ strigă din urmă: *apropie-te crâng, depărtéză-te câmp; fuga e rușinósă, dar e sănătósă!*

Pe cel vitéz îl laudă ţicênd: *omul voĭnic nu se sperie de tóte muscele; leóĭca numaĭ un puiŭ face şi bun; lupuluĭ, de ĭ-ar fi frică de ploe, ar purta ipingea.*

Voĭnicul ţice fricosuluĭ:

Deslega-voiŭ sacul
Vedé-veĭ pe dracul!

O să cauţĭ în gaură de şarpe să te ascunzĭ; şi aĭ să strigĭ:

Eşiţĭ morţĭ să intrăm noĭ,
C'a venit vremea de-apoĭ.

De geaba *după rĕsboiŭ mulţi viteji s'arată*; aceştia sînt viteji *cu curaj de găină mórtă*, căci curênd, curênd *după rĕsboiŭ se vede capul vitézuluĭ şi urma fricosuluĭ.*

In vreme de rĕsboiŭ e mai scump fierul decât aurul.

OBSERVĂRI METODICE — I. **Pregătirea.** — Firea eroică a Românului se vede şi din proverbele lui, în care el îşi bate joc în mod cumplit de cei fricoşi şi laudă pe viteji.

II. **Tractarea.** — Vom citî cu elevii şi vom explica proverbele pe rând, atrăgênd cu deosebire atenţia:

1° asupra notelor caracteristice ale fricosului;

2° asupra proverbelor: «în vreme de rĕsboiu e mai scump fierul ca aurul».

Din acest din urmă proverb se vede dispreţul Românului pentru averi în vreme de rĕsboiu; nu aur de îmbogăţire, ci fier de arme — pentru luptă — vrea el.

III. **Aplicaţia.** — Elevii le vor aduce scrise pe caet iar noi le vom cerceta cu deosebire din punct de vedere ortografic; le vom asculta în acelaş timp cu «Vulpea şi Măgarul».

19.

VULPEA ŞI MĂGARUL

— «*Mintosule*, de unde vii?»
O vulpe, pe măgar vĕdênd, l-a întrebat.
— «Drept de la leŭ, de vreĭ să sciĭ!
Am fost să-l vĕd şi m'am mirat
Cum a slăbit de tare:
Bĕtrân, neputincios, îţi pare
O fiéră fórte de nimică
Acel ce când sbĭera
Tot codrul tremura,
Iar eŭ murĭam de frică.

Acum însă mai *toți*
Cu córne saŭ *cu colți*,
Cum pot, îl dojenesc,
Și frica-i rĕsplătesc».
— «Dar tu, eŭ socotesc, că n'*ĕĭ* fi îndrăsnit
De leŭ să te atingĭ? luĭ vulpea *a vorbit*.
— «Așa!» măgarul ĭ-a rĕspuns,
«Ba cred că l-a pătruns
Perechea de *copite*
De mine luĭ svârlite!»

Și sufletele *micĭ* asemenea urméză,
Când pe aceĭ căduți din *slavă împiléză*.

A. Donicĭ.
(1806—1866).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — După ce vom stabilĭ prin proverbe caracteristica fricosului și vom face pe copii să rîdă de el, vom întrebuința îndată cele spuse, spre a arăta că fricosul nu e numai un nemernic față de patria lui, gândindu-se mai mult la primejdia lui decât la primejdia țării, dar e nemernic și ca om, față de semenii lui. Fricosul e fricos în fața adevăratelor primejdii, dar e foarte curagios, când știe că nu e nici o primejdie. Fricosul în acest din urmă cas îșĭ arată puterea lui asupra neputincioșilor și ne arată printr'aceasta cât e de *mișel* în sufletul sĕu. Aceasta o putem vedea foarte bine din *fabula: Vulpea și Măgarul.*

II. **Tractarea.** — Va fi citită și povestită de copii. Vom atrage atenția asupra particularităților de limbă și stil a căror explicare ajută înțelegerea bucății.

La urmă vom stabilĭ prin întrebări și rĕspunsuri, cât de josnică a fost fapta măgarului și cât de nemernic și laș a fost el în purtarea lui. Vom cere — știindu-se din clasa I — și numele acestui fel de compunere, și vom căuta cu ajutorul elevilor să mai amintim câte-va fabule din cele învĕțate altă-dată.

III. **Aplicația.** — Elevii vor ști s'o povestească. O vom asculta odată cu bucata precedentă.

Compoziția va fi o *amplificație,* după modelul din Cartea de citire «Patria» No. 3. Elevii vor căuta să determine împrejurările de timp și loc în care s'a întâmplat fapta Măgarului.

20.

ŢARA MEA

Acolo unde-s 'nalţĭ stejarĭ.
Şi cât stejariĭ 'nalţĭ îmĭ cresc
Flăcăĭ cu pĭepturile tarĭ,
Ce mórtea 'n faţă o privesc;

Acolo unde-s stâncĭ şi munţĭ,
Şi ca şi munţiĭ *nu clintesc*
Voĭniciĭ ceĭ cu perĭ *cărunţĭ*
In dor de ţară, strămoşesc;

Acolo unde-ĭ cer senin
Şi, ca seninul cer, *zîmbesc*
Femeĭ ce pórtă l'al lor sîn
Copiĭ ce pentru lupte cresc;—

Acolo este ţara mea
Şi némul meŭ cel românesc!
Acolo eŭ să mor aş vré,
Acolo vréŭ eŭ să trăesc!

II.

Acolo unde întâlnescĭ,
Cât ţine ţara 'n lung şi 'n lat,
Bĕtrâne urme vitejescĭ
Şi *osul* celor ce-aŭ luptat!

Şi unde veḑĭ miĭ de *mormane*
Sub care-adânc *s'aŭ îngropat*
Mulţime de oştirĭ duşmane,
Ce cu robia ne-aŭ cercat;

Şi unde *dorul de moşie*
In totdéuna drept a stat,
Şi bărbătésca vitejie
A 'mpodobit orĭ-ce bărbat,—

Acolo este ţara mea
Şi némul meŭ cel românesc;
Acolo eŭ să mor aş vré,
Acolo vréŭ eŭ să trăesc!

I. Neniţescu.
(1854—1901).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Am vĕzut ce oameni voinici şi plini de inimă cresc în patria noastră. Şi aşa e. Nici un ţinut din lume n'a fost isbit, n'a fost cutreerat de o mai mare mulţime de popoare streine, ca noi. Şi rând pe rând apa a trecut şi pietrile au rĕmas. Totuşi apa n'a trecut singură şi a mai rupt câte o pietricică şi a dus-o la vale. Ast-fel patria noastră e cu o jumătate mai mică decât ce trebuea să fie.

Şi nu atât puterea duşmanilor cât mai mult vicleana lor blândeţe ne-a micşorat pământul Patriei. Câtă vreme am fost atacaţi de duşmani, ne-am luptat şi ne-am apĕrat. Polonii, Cazacii, Tătarii Ungurii au năvălit în ţară, dar n'au putut să ne ia nici un petec de pământ. Rând pe rând ei au căzut. Unde este mândrul regat al Polonilor? Unde sînt fioroasele horde ale Tătarilor? Unde sînt semeţii Cazaci? Toţi au fost înghiţiţi de puterea Ruşilor.

Numai Turcii ar fi putut să ne înnăbuşască, dar n'au putut. Le-am plătit tribut — dar ne-am păstrat limbă, lege şi obiceiu, şi am rĕmas stăpâni pe pământul strămoşesc. Dar au venit vremuri, când am avut a face cu alt-fel de vrăşmaşi, vrăşmaşi blânzi şi prietenoşi. Aceştia, sub cuvînt că ne apĕră de Turci, i-au făcut pe aceştia să ne dea bucăţi din trupul ţării noastre. Ast-fel am pierdut Bucovina şi Basarabia.

Dar acum ne-am deschis ochii. Deşi despărţiţi sub stăpâniri deosebite, noi Românii trebue să căutăm să avem aceeaşi inimă, aceleaşi gânduri. Să ne păstrăm cu curaj patria cea mică, dar să ne gândim cu drag la patria cea mare; toţi Românii să fim la un gând, căci cine ştie ce va aduce ziua de mâine! Cu drag dar să

cântăm toţi Românii «Ţara mea» şi să ne gândim la «patria cea mare».

II. **Tractarea.** — Vom citî-o mai întâi noi, cu inimă şi însufleţire. Apoi o vor citî elevii strofă cu strofă, şi fie-care strofă va fi repetată de toţi în cor. — Apoi vom recitî rând pe rând cele d'întâi patru strofe scoţênd în relief ideea că Românii sînt asemĕnaţi cu stejarii şi cu munţii, ce se află în locaşurile lor, iar Romîncele cu cerul dulce şi senin *(comparaţiuni* constituind partea I a *desvoltării*: cum e poporul român azi); că acolo unde trăesc asemenea oameni este ţara poetului (idee ce constitue «punctul de plecare» sau *începutul*), şi că acolo ar vrea să trăească şi să moară (idee ce constitue încheerea sau *sfârşitul*). Vom procede tot aşa cu cele-l-alte patru strofe, scoţênd în relief ideea din ele: că în acel pămînt sînt îngropate oasele strămoşilor şi acolo vedem mormintele duşmanilor ce sînt martore ale vitejiei româneşti (partea II a *desvoltării*: cum a fost poporul român în trecut); că acolo e ţara poetului (repetiţia-*refren* a *începutului)* şi că acolo ar vrea să trăească şi să moară (repetiţia-*refren* a *încheerii*). In fine, vom atrage atenţia elevilor că şirul regulat al ideilor din această compositie este acesta: I. Ţara mea este acolo. II. 1. Unde sînt Români viteji şi Romînce senine: 2. Unde se găsesc oasele strămoşilor şi mormintele duşmanilor; şi III. Acolo aş vrea să trăesc şi să mor. Vom explica ce este *refrenul*.

Vom explica cu ajutorul elevilor particularităţile grele de stil şi limbă.

III. **Aplicaţia.** — Se va învĕţa pe din afară. La ascultare, înaintea fie-cărei părţi elevul va anunţa în vorbire liberă, ce are să spună. Aceasta poesie, fiind în legătură cu pregătirea generală a bucăţilor următoare, o vom ascultă odată cu ele.

21.

ÉRNA

Din văzduh *cumplita* érnă *cerne norii de zăpadă,*
Lungi *troene călĕtóre,* adunate 'n cer grămadă;
Sbóră fulgi, plutesc în aer, ca un roiŭ de fluturi albi,
Rĕspândind fiorî de ghéţă pe aî ţării *umerî dalbi.*

Ţiua ninge, nóptea ninge, diminéţa ninge ĭară,
Cu o *zale argintie* se îmbracă mândra ţară;
Sórele rotund şi palid se prevede printre norĭ,
Ca un vis de tinereţe printre aniĭ trecĕtorĭ.

Totu-ĭ alb: pe câmp, pe déluri, împrejur, în depărtare;
Plopiĭ, ca *fantasme* albe înşiraţi, se pĭerd în zare
Şi pe 'ntinderea pustie fără urme, fără drum,
Se vĕd satele pĭerdute sub *clăbuciĭ* albĭ de fum.

Dar ninsórea încetéză, noriĭ fug, doritul sóre
Strălucesce şi desmérdă *oceanul* de ninsóre:
Iat'o sanie uşóră, care trece peste văĭ...
In văzduh voĭos rĕsună *clinchete de zurgălăĭ.*

V. Alecsandri.
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.* Şi cum să nu fie viteji şi să nu să lupte pentru ţara lor Românii care au o ţară aşa de bogată şi de frumoasă? Ce nu e frumos în ţară la noi? Munţii şi câmpia, dealurile şi rîurile; munca şi sĕrbătorile; păsĕrile şi florile, timpurile anului şi momentele zilei. Mulţi au sufletul închis şi întunecat: pentru dînşii nimic nu e frumos. Nu se gândesc decât la dînşii, la neplăcerile lor adevĕrate ori închipuite. Totul li se pare urît. Nu se gîndesc nici la patria cea mică, necum la patria cea mare. Nişte asemenea oameni nu pot fi buni fii ai Patriei şi cu atât mai puţin buni fii ai Românismului. Dacă nu se înveselesc faţă de frumuseţile Patriei şi nu le preţuesc, — cum o vor iubì şi se vor lupta pentru dăinuirea ei?

Adevăraţii fii ai Patriei au inima deschisă: ei ştiu să descopere frumuseţile Patriei şi pot să se încânte de ele. Această încântare le dă putere de lucru şi-i face să caute să îndrepteze şi să înfrumuseţeze ceea ce s'ar dovedì că nu e destul de bine şi frumos alcătuit. Din momentul ce inima lui este plină de frumuseţile Patriei, el se simte îndemnat să facă tot ce-i stă prin putinţă, ca tot ce e urît să dispară din cuprinsul ei.

In bucăţile următoare vom face cunoştinţă cu multe din lucrurile frumoase din patria noastră cea mică şi din cea mare, şi vom

pricepe de ce inima noastră este şi trebue să fie legată pentru vecie de ele.

2. *Specială.* — Nimic nu se pare mai îngrozitor ca ernile noastre. Crivĕţul vâjie, spulberă zăpada şi învêrteşte fumurile ; viscolul se înteţeşte, astupă drumurile, înnemeţeşte călĕtorii ; ciorile, în stoluri rătăcite, sgribulite de frig, se grămădesc pe copacii goi ai pădurilor ; lupii urlă şi bagă groază în drumeţul întârziat. Vai de cel ce n'are foc, haine şi hrană !

Şi cu toate acestea, fiul cel adevărat al Patriei care din vreme s'a îngrijit, care în timp de vară a muncit fără preget şi şi-a adunat cele trebuincioase, nu vede earna aşa de fioroasă. Ea are frumuseţile ei, ca şi cele-l-alte timpuri ale anului, iar fiul cel bun al Patriei se bucură de ele. Pe vifor, se 'mbracă bine, şi e fericit când se simte cald în mijlocul vijeliei îngheţate. Pe senin, e fermecător covorul alb ce străluceşte sub razele blânde ale soarelui ; apoi cerul albastru şi adânc ; stolurile de sticleţi şi de vrăbii ce ciripesc în văzduh după mâncare : pânza neagră a ciorilor ce croncănesc şi gârâesc căutând hrană pe câmpuri ; fumurile ce se ridică a lene din coşuri ; sania uşoară cu clopoţei ; alunecuşul cu săniuţa pe coasta dealului — sînt tot atâtea frumuseţi. Unde pui frumoasele sĕrbători : Crăciunul cel sătul, cu strigătele de Moş Ajun în cântarea cocoşilor, cu colindele lui pline de tainic fior, cu Steaua luminoasă şi vicleimul glumeţ, cu pluguşorul şi sorcova cea veselă ?

Frumuseţea ernei a simţit-o admirabil un poet al nostru, bun fiu al Patriei, Vasile Alecsandri, şi iată cum ne-o descrie.

II. **Tractarea.** — O vom citî strofă cu strofă, întrebând pe elevi să ne spună înţelesul general, după citirea fie-cărei strofe : II. 1. Ninsoarea. 2. Ninsoarea pe sfârşite, şi lupta soarelui cu norii ce se risipesc. 3. Plopii albiţi şi satele ascunse în fum. 4. Incetarea ninsorii şi strălucirea în senin a soarelui de-asupra zăpezii. III. Sania cu zurgălăi, care sublinează ca un surîs încântător, întregul tablou.

Această descripţie nu are introducere, dar are încheere.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor şti s'o analiseze. Vor şti pe dinafară «Ţara mea» şi vor citî singuri acasă «Legenda sticletului».

Compoziţia va consta într'o descriere sistematică a ernei, deosebindu-se întroducerea, desvoltarea şi încheerea sau conclusia. Vom stabilî că întroducerea într'o descriere cuprinde de obiceiu o gândire asupra lucrurilor din care face parte obiectul descris. Aşa, bunioară, în descrierea ernei, întroducerea ar cuprinde reflecţia că ea este unul din anotimpurile anului, şi anume cel mai friguros. Vom stabilî iarăşi, că încheerea cuprinde de obiceiu impresiunea plăcută sau dureroasă, pe care ne-o face obiectul descris,

sau gradul lui de folosinţă faţă de trebuinţele omului. Numai «desvoltarea» constitue *partea proprie* care cuprinde descrierea obiectului dat.

Vom căuta iarăşi să arătăm, că desvoltarea unei descrieri se face privind obiectul dat din deosebite puncte de vedere, pe care e bine să le consemnăm în *planul* pe care trebue să-l facem mai 'nainte de a începe compoşiţia.

Vom arăta care ar putea fi aceste puncte de vedere la descripţia ernei (atmosfera şi pământul, oamenii, plantele şi animalele; serbătorile şi petrecerile, greutăţile ernei), şi vom face planul complect cu elevii. Elevii îl vor desvolta acasă şi vor aduce compoşiţia în lecţia următoare.

22.

LEGENDA STICLETELUĬ

După ce Dumneḑeŭ a făcut tóte pasĕrile de pe pământ şi a împărţit fie-căreĭa hrana cu care să trăéscă în lume, într'o ḑi, le-a chemat ĭarăşĭ pe tóte, ca *să le boéscă* [1]) penele în fel şi chipurĭ, căcĭ dintru început penele tuturor pasĕrilor aveaŭ dór o singură colóre.

Tóte pasĕrile, de la cea maĭ mare până la cea maĭ mică, cum auḑiră acéstă veste, se adunară dinaintea luĭ Dumneḑeŭ, şi Dumneḑeŭ pe tóte le vopsi.

Iată însă că, într'un târḑiŭ, după ce isprăvise Dumneḑeŭ cu tóte pasĕrile şi voĭa să le dea drumul, să se ducă fie-care în tréba lor, vine *tot într'un suflet* [2]) şi sticletele, şi se rógă de Dumneḑeŭ să-l vopséscă şi pe dînsul.

Dumneḑeŭ, cum îl vĕḑu, îl întrebă:

— Dar bine, *domnişorule* [3]), unde mĭ-aĭ fost până acum ?... De ce n'aĭ venit şi tu cu cele-l-alte sburătóre ?

1) să le dea feţe; să le coloreze; să le vopsească.

2) *idiotism* (expresie ce nu se poate traduce vorbă cu vorbă în altă limbă) prin care sticlele arată cât de repede a venit, aşa de repede, că-par'că ĭ-ar fi eşit sufletul.

3) mângâere în rîs, *ironică*.

— Apoĭ ce era să fac !... Inainte de a fi auḑit porunca ta, Dómne, *m'am fost vârît*[4]) prin nisce scaĭ, ca să-mĭ caut şi eŭ puţină sĕmînţă de hrană. Când am prins de veste şi am voit să mĕ pornesc şi eŭ deodată cu cele-l-alte pasĕrĭ, m'am împletecit printre scaĭ şi atâta m'am sbucĭumat, *de*[5]) nu sciam singur ce să maĭ fac, ca să scap maĭ de grabă din încurcătura în care intrasem. Iar după ce am scăpat, tot într'un suflet alergaiŭ până aicĭ.

Vĕḑênd Dumneḑeŭ că sticletele nu din lene saŭ din nebăgare de sémă a întârḑiat, ci din pricina scailor în care *s'a fost încurcat*[6]), primi să-l vopséscă, dar îndată luă de sémă că în nicĭ una din óle nu era în deajuns vopsea, ca să-ĭ dea peste tot. Atuncĭ prinse a întinge în tóte ólele, şi ast-fel, în loc să-ĭ dea o singură culóre, l-a împestriţat cu tot felul de culorĭ, şi cu alb şi cu negru şi cu roşu şi cu galben. Şi de atuncĭ penele sticleteluĭ aŭ atâtea *feţe*[7]). Tot de atuncĭ ĭ-a maĭ rĕmas şi numirea de domnişor, pentru că aşa ĭ-a ḑis Dumneḑeŭ; ĭar scăer pentru că maĭ mult cu sĕmînţă de scaĭ se hrănesce.

După **S. Fl. Marian.**

23.

SFÂRŞITUL ERNEĬ

S'a dus zăpada albă de pe *întinsul* ţărĭĭ,
S'aŭ dus *ḑilele Babeĭ* şi *noptile vegherĭĭ*;
Câmpia scóte aburĭ; pe umedul pămînt
Se 'ntind cărărĭ, uscate de-al primăverĭĭ vênt.

4) mĕ vârîsem
5) în cât
6) se încurcase
7) culorĭ

Lumina e mai caldă şi *'n inimă pătrunde;*
Prin rîpi adâncĭ *zăpada de sóre se ascunde.*
Pâraele umflate curg ĭute, şopotind,
Şi mugurii pe crénguă se vĕd îmbobocind.

O Dómne! ĭat'un flutur ce prin văzduh se pierde!
In câmpul veşted *ĭată un fir de érbă verde,*
Pe care 'ncet se urcă un galben gândăcel
Şi sub a luĭ povară îl plécă 'ncetinel.

Un fir de érbă verde, o raţă 'ncălditóre,
Un gândăcel, un flutur, un *clopoţel* în flóre,
După o érnă lungă şĭ-*un dor nemărginit*
Aprind *un sóre dulce* în sufletul *uĭmit.*

V. Alecsandri.
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE.— I. **Pregătirea.**— Dar soarele s'apropie din ce în ce de noi, se ridică mai sus pe scara cerească: vine primăvara. Şi mult se pare greu şi urît începutul primăverii, cu viscolele şi gerurile ei târzii, cu noroaele şi sloatele ei de totdeauna. Zăpada se topeşte; pământul se desgheaţă; drumurile neîngrijite se desfundă şi roatele carelor intră în nămol până în osie. Vai de vite şi drumeţ! Apoi podurile de gheaţă de pe rîuri se înmoae, trosnesc şi se rup în sloi plutitori; apele se umflă; undele se năpustesc vijelioase peste maluri, sfăramă poduri şi mori, înnecă semănături şi sate. Vai de cei ce n'au îngrijit de vreme să se lupte cu primejdiosul vrăşmaş!

Fii cei buni ai Patriei n'au însă nici-o grijă. Ei şi-au făcut drumuri bune, le-au împietrit — şi nu se tem de noroae. Ei fac peste rîuri poduri trainice care înfruntă valurile; ei sapă albia rîurilor şi ridică malurile, ca să nu se reverse; ei nu pregetă la muncă şi din vreme ca să nu fie o jucărie în mânile naturii. Şi după ce s'a liniştit din partea aceasta, ei au destulă vreme să se bucure de frumuseţile primăverii, de frumuseţile ţării ce tresaltă sub razele soarelui. Ce e mai frumos atunci ca primăvara în patria noastră?

Următoarele bucăţi ne arată dulceaţa primăverii în ţară la noi, dulceaţă pe care ori-ce bun fiu al Patriei trebue s'o fi simţit.

II. **Tractarea.** — Vom citì-o împreună cu elevii, strofă cu strofă, şi, după fie-care strofă, vom pune pe elevi să resume impresiile notate de poet; vom explica expresiile greu de înţeles; vom comenta părţile frumoase, cu deosebire ultimele versuri din strofa III.

Vom face apoi observaţia că în *Sfârşitul ernei* poetul, vorbind de frumuseţile primăverii, nu ne spune nimic de pasările care vin la noi o dată cu primăvara: de berze (care moldovenesce se zic *cocostârci*), rândunici, ciocârlii, ciovlici sau nagâţi, etc.; dar că despre ele poetul vorbeşte în bucata *Oaspeţii primăverii*. Această bucată o vom citì în acelaş mod cu elevii, explicând cu deosebire înţelesul strofei IV.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor învĕţa pe de rost *Sfârşitul ernei;* vor citì *Oaspeţii primăverii;* vor ştì expresiile şi vorbele explicate din aceste bucăţi; vor ştì să povestească *Povestea Ciocârliei.*

24.

ÓSPEŢIĬ PRIMĂVERIĬ

In fund, pe cer albastru, în *zarea* depărtată,
La Rĕsărit, sub sóre, un negru punct s'arată:
E *cocostârcul taĭnic*, în lume călĕtor,
Al primăverii dulce ĭubit prevestitor.

El vine, se înalţă, în cercurĭ line sbóră,
Şi, repede ca gândul, la *cuĭbu-ĭ* se cobóră;
Iar copilaşiĭ veselĭ, cu pĭeptul desgolit,
Alérgă, sar în cale-ĭ şi-ĭ ţic: «Bine-aĭ sosit!»

In aer cĭocârlia, pe case rândunele,
Pe crengile pădurii un *roiŭ* de păsĕrele,
Cŭ-o lungă ciripire la sóre se 'ncălţesc
Şi pe de-asupra bălţiĭ *nagâţiĭ* se 'nvêrtesc.

Ah! ĭată primăvara cu sînu-ĭ de verdéţă!
In luncă-ĭ veselie, amor, sperare, vĭéţă
Şi cerul şi pămîntul *preschimbă sărutări*
Prin raţe aurite şi vesele cântări.

V. Alecsandri.
(1821—1890).

25.

POVESTEA CIOCÂRLIEĬ.

Pe întinderea cerésc nu se află, în zorĭ, nicĭ un nouraş, nicĭ un semn de furtună. Numaĭ stelele, *aceştĭ ochĭ veghetorĭ aĭ nopţiĭ*[1]), se vĕd strălucind în depărtare prin nemărginitul spaţiŭ.

Tot ast-fel e şi pe întinderea pămîntéscă. Numaĭ *unde şi unde*[2]) se aude murmurul vre-unuĭ rîurel... Iară *pânele*[3]) cele verdĭ şi fâneţele cele încărcate de tot felul de floricele frumóse şi mirositóre se întind pe şesurile câmpiilor.

Dar ĭată!... zorile se ivesc şi cu ele împreună se deştéptă o păsĕrică din somnul eĭ cel dulce de peste nópte. Ea se scólă din roŭa cea rĕcoritóre şi bine-făcĕtóre a dimineţiĭ şi, cântând rĕsunător, se înalţă în cercurĭ spre cer până nu se maĭ vede. Apoĭ, tot în cercurĭ, se scobóră, ĭar când e *ca de vr'o doŭĕ prăjinĭ*[4]) de sus de la pămînt, ca o săgétă

1) *(metaforă)*: aceste vorbe ne silesc să aseměnăm în mintea nóstră stelele cu nisce ochĭ ce veghéză tótă nópteа.

2) din loc în loc

3) seměnăturile, grânele

4) ca de vre-o ḑece-cincĭspreḑece metri.

se lasă în jos, spre cuĭbuşorul sĕŭ *cel durat*[5] pe faţa pămîntuluĭ.

Acéstă păsĕrică e cĭocârlia.

Pe cât însă de *sonor*[6] şi de atrăgĕtor e cântecul acesteĭ păsĕrele, pe cât de plăcut e timpul când ea cântă; pe atâta, şi póte mult maĭ atrăgĕtóre şi maĭ frumóse, sînt *legendele*[7] eĭ.

Eacă una din aceste poveştĭ din Bucovina[8]:

Aŭ fost odată, în părţile Rĕsărituluĭ, un împĕrat şi o împĕrătésă.

Eĭ trăĭaŭ în pace şi se bucuraŭ de tóte bunătăţile, numaĭ un singur lucru le lipsĭa: n'aveaŭ nicĭ un prunc.

Ce n'aŭ făcut? Intrebat-aŭ pe toţĭ ómenĭĭ ceĭ învĕţaţĭ aĭ împĕrăţieĭ, pe toţĭ *vracĭĭ*[9] şi doftorĭĭ. Ba, la urma urmelor, când vĕdură că nimenĭ nu-ĭ póte ajuta, alergară şi pe la vrăjitóre.

Dar de geaba!

Intr'o ḑi, după ce pĭerduseră tótă nădejdea de prunc, făcu împĕratul o petrecere mare, la care se adunară, toţĭ *sfetnicĭĭ*[10] împĕrăţieĭ sale împreună cu soţiile lor. Tóte mamele, câte eraŭ de faţă, se bucuraŭ şi îşĭ legĕnaŭ pruncĭĭ în braţe, numaĭ împĕrătésa era fórte tristă, pentru că ea nu avea nicĭ un prunc, pe care să-l desmĭerde.

Iată însă că, într'o nópte, după acea petrecere, i se arată împĕratuluĭ în vis o *babă bĕtrână*[11], care ĭĭ ḑise:

---

5) cel clădit, făcut, zidit.

6) rĕsunĕtor.

7) poveştile.

8) Până aci am avut o *descriere*, de aci încolo avem o *naraţiune*.

9) doftorĭĭ iscusiţĭ; magiĭ.

10) sfătuitorĭĭ; dregătorĭĭ; *consilierĭĭ*.

11) baba este totdéuna bĕtrână; vorba «bĕtrână» pusă pe lângă «babă» e de prisos: e un *pleonasm*. In vorbirea populară pleonasmele sînt dese.

— Inălțate Impĕrate! bucură-te, că împĕrătésa va nasce un prunc. Numaĭ să mérgă la pârâul din pădurea din marginea orașuluĭ și să bea apă dintr'însul.

Impĕratul, *cum se zări de ḑiŭă* [12]), se duse la împĕrătésă și-ĭ spuse tóte *din fir în pĕr* [13]). Impĕrătésa nu maĭ putu de bucurie, când auḑi; și, fără a pĭerde mult timp în zadar, se porni și se duse la pârâul din pădurea cea verde și bĕu apă dintr'însul. Nu mult timp după acésta, împĕrătésa *își vĕḑu visul cu ochiĭ* [14]), și născu o copilă fórte frumósă. Copila acésta crescea într'o ḑi ca într'un an, și într'un an ca în ḑece... Cine o vedea aḑĭ, mâne n'o maĭ cunoscea, și cu cât crescea maĭ mare, cu atât se făcea maĭ voĭnică și maĭ frumósă.

După ce crescu copila și se făcu *fată în flóre* [15]), începu a eși în tóte diminețile și serile la plimbare, ca să privéscă rĕsăritul și apusul Sóreluĭ; și, privind de multe orĭ cum rĕsare și apune, ea *se îndrăgi* [16]) de dînsul.

Intr'o bună diminéță, ne maĭ putênd trăi fără Sóre, își puse în gând să plece în lume după el. Insă, ca o copilă bună ce era, împărtăși acéstă dorință și maĭciĭ sale. Dar maĭcă-sa nu voi s'o lase să plece nicăerĭ. Ea împărtăși apoĭ dorința sa și împĕratuluĭ, dar nicĭ el nu voi s'o lase să plece, căcĭ amândoĭ o ĭubĭaŭ fórte tare, și nu sciŭ ce s'ar fi făcut de *scârbă* [17]), dacă singura lor fiĭcă ĭ-ar fi părăsit și s'ar fi dus cine scie unde.

Copila de supĕrare începu *a se usca pe picĭóre* [18]) și în curênd slăbi așa de tare, că de abĭa se putea *urni* [19]) din

12) cum se crapă de ḑiŭă
13) de-a fir a pĕr; cu amănuntul.
14) i se împlini dorința.
15) fată mare.
16) începu să-ĭ fie drag, să-l ĭubéscă, să țină la el.
17) întristare; mâhnire mare.
18) a slăbi, fără să fie bolnavă în pat.
19) mișca.

loc. Vĕdênd acésta, împĕratul *îşĭ călcă pe inimă*[20]), ĭi dete bine-cuvîntarea părintéscă şi tóte cele trebuincióse de drum şi o lăsă să se ducă în lume după Sóre.

Copila, după ce-şĭ luă rĕmas bun de la părinţiĭ sĕĭ, se porni spre Rĕsărit şi se duse, se duse timp îndelungat, până ce ajunse la o apă mare, ce curgea fórte repede.

Ce să facă ea acuma? căcĭ pod peste apă nu era şi a înnota nu scia; şi, chĭar de ar fi sciut, tot ĭ-ar fi fost peste putinţă s'o trécă.

Iată însă că, pe când sta ea aşa *frămîntată de gânduri*[21]), vĕdu că ese din apă o zînă, care ĭi ḑise:

— Gândul tĕŭ ţi se va împlini, dar fericită nu veĭ fi, fiind-că ţĭ-aĭ lăsat părinţiĭ şi nu ţĭ-a fost milă de eĭ.

Şi, cum rosti cuvintele acestea, îndată se făcu un pod peste apa cea mare şi fata de împĕrat trecu dincolo.

Iar după ce trecu, călĕtori ĭarăşĭ maĭ departe şi se duse, se tot duse, până ce ajunse la o babă bĕtrână, care păscea un cârd de gâsce. Baba, cum o vĕḑu, îndată o întrebă, de unde vine şi încotro merge? Fata împĕratuluĭ ĭi spuse tóte din fir în pĕr, ĭar baba ĭi ḑise:

— Eŭ, draga mătuşiĭ, aş putea să-ţĭ scurtez mult calea.

— Dacă mĭ-aĭ scurta-o, ḑise fata, mare bine mĭ-aĭ maĭ face, mătuşică! Şi, Dómne! cum ţĭ-aş maĭ mulţumi pentru fapta dumitale!

Baba, *măgulită*[22]) de vorba feteĭ, ĭi dete în mâna drépt㠠un pomişor, ĭar în mâna stângă un inel fórte mic, şi ĭi ḑise să facă cruce cu pomişorul, că are să fie bine. Fata, o ascultă, şi . . . deodată se vĕḑu ridicată în aer şi dusă fără să scie cine o duce; şi, *cât aĭ clipi din ochĭ*[23]), ajunse la palatul Sóreluĭ.

Pe dinaintea palatuluĭ curgea un rĭŭ limpede ca lacrima

20) se înduplecă cu greutate.
21) nedomerită; nedumerită
22) linguşită; mângâétă.
23) într'o clipă.

pe care-l păzea un moşnég. Cel ce vrea să trécă rîul trebuïa să plătéscă bětrânuluï un ban de argint; altminterï, un an întreg trebuïa să rătăcéscă prin lume. Călětórea nóstră luă îndată inelul, *ce l-a fost căpětat*[24]) de la baba cea bětrână, şi i-l dete moşnéguluï, ca s'o trécă *de ceea parte*[25]). Bětrânul luă inelul şi o trecu dincolo, *fără să maï întindă multă vorbă*[26]) cu dînsa.

Ast-fel sosi ea la pórta palatuluï, intră încetişor în *ogradă*[27]) şi ajunse la uşă. Lângă uşa palatuluï se afla un câne mare, cu doüě capete. El, cum o zări, începu a lătra fórte tare şi vru s'o sfâşie. Muma Sóreluï, cum audi cânele, eşi afară; şi, vědênd pe călětórea nóstră, o întrebă rěstit:

— Pe cine cauţi tu aicï?

Fata, nesciind cine e acea bětrână şi nesciind ce e prefăcětoria şi mincïuna, rěspunse:

— Eŭ caut pe mult ïubitul şi doritul Sóre, după care alerg de atâta vreme!

Auḑind muma Sóreluï aceste cuvinte, se făcu foc de mânie şi începu a o blestema, ḑicênd:

— Tu ţi-aï părăsit părinţiï; dar eŭ nu vréŭ să-mï părăsesc feciorul! Blestemată să fiï, că aï îndrăsnit a veni până aicï, ca să amăgescï pe fiul meŭ!... In pasĕre să te prefacï, şi pasĕre să rĕmâï în veciï vecilor!

Şi, într'adevĕr, îndată ce baba rosti cuvintele acestea, tînĕra copilă, maï 'nainte *de a da ochï cu*[28]) Sórele, se prefăcu în cïocârlie. De atuncï şi până în ḑiŭa de astăḑï ea nu l-a uitat; şi, când e frumos şi senin afară, se înalţă cântând spre cer, către dînsul.

După **S. Fl. Marian.**

24) ce-l căpětase, dobîndise, primise.
25) pe partea cea-l-altă.
26) fără s'o maï întrebe de unde vine şi unde se duce.
27) curte.
28) de a vedea pe.

26.

PASCELE

De Pascĭ, în satul vesel, căsuţele *'nălbite*
Lucesc sub a lor *malduri* de trestiĭ aurite
Pe care cocostârciĭ, *înfipţi într'un picĭor,*
Daŭ gâtul peste aripĭ *tocând* din ciocul lor.

Un *scrâncĭob*, maĭ la vale, pe lângă el adună
Flăcăĭ şi fete mândre, ce rîd cu voe bună;
Şi 'n sunet de *vióre*, de cobze şi de *naiŭ*
Se 'ntórce hora lină, călcând pe verde plaiŭ.

Bĕtrânĭ cu feţe *stinse*, Românĭ cu feţe *dalbe*,
Romănce cu ochĭ negri şi cu *ştergare* albe,
Pe érba rĕsărită *fac praznic* la un loc
Iar pe'mprejur copiiĭ se prind la luptă 'n joc.

V. Alecsandri.
(1821—1890).

27.

A DOŬA INVIERE

Prim pomĭ e ciripit şi cânt,
Văzduhu-ĭ plin de-un *roşu* sóre,
Şi sălciile 'n albă flóre —
E pace 'n cer şi pe pământ:
Rĕsuflul cald al primăverĭĭ
Adus-a *ţilele 'nvierĭĭ.*

Şi cât e de frumos în sat!
Creştinii vin tăcuţi din vale
Şi doi, de se 'ntâlnesc în cale,
Îşi ţic: «Christos a înviat!»
Şi rîde-atâta sĕrbătóre
Din chipul lor cel ars de sóre.

Biserica, pe dél mai sus,
E plină astăţi de lumină,
Că 'ntréga lume este plină
De-acelaş gând, din cer adus:
In fapta nóstră ne e sórtea
Şi viéţa este tot, nu mórtea.

E linişte. Şi din altar
Cântarea'n *stihuri* repetate
Departe până'n văi străbate —
Şi clopotele cântă rar:
Ah, Doamne! să le-auţi din vale
Cum rîd a drag şi cântă-a jale!

Pe dél se sue 'ncetişor
Neveste tinere şi fete,
Bĕtrâni *cu érna vieţii 'n plete*
Şi 'ncet, în urma tuturor,
Veţi şovăind câte-o bĕtrână
Cu micul ei nepot de mână....

G. Coşbuc.

OBSERVĂRI METODICE[1]). — I. **Pregătirea.** — Şi cum nu se teme de înviforîrile firii, tot aşa Românul adevĕrat nu se teme de îndatoririle credinţei strămoşeşti. Când cerul se luminează şi razele soarelui deşteaptă pământul; când firele mijesc în earbă şi

1) La 26, 27.

mieii sburdă; când berzele şi rândunicele vin la cuibul lor şi lanurile semănăturilor de toamnă saltă în spornicia verdeţii —bunul Român nu pregetă «să-şi muncească trupul cu straşnică cumpătare şi sufletul în aspră pocăinţă», în amintirea patimilor suferite de fiul lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii. Şi nu pregetă, pentru că bunul Român e sănătos, cumpătat şi răbdător. El ştie să-şi înfrunte poftele, şi să şi le 'nfrâneze ; el ştie ast-fel să se facă vrednic de numele de creştin ce-l poartă. Şi nu din frica unei pedepse în viaţa viitoare face el aceasta, dar pentru că vrea şi pentru că poate. Iar, cel ce ştie să-şi înfrâneze pornirile, atunci când ar putea prea uşor să se lase în voia lor, acela e puternic ; şi cu atât mai mult va avea putinţa să-şi cumpănească faptele când ele vor fi să se potrivească cu pornirile înalte ce-l vor duce la realisarea patriei celei mari.

Şi constrîngerea la care se supune, tocmai în vremea când firea se deşteaptă, îi dă prilejul nu numai să-şi întărească voinţa, dar şi să se bucure cu mult mai mult la sărbătorirea celei mai înălţătoare sărbători, care chiamă pe toţi la viaţă — sărbătoarea Paştelui. Frumoasa sărbătoare în amintirea celui ce a înviat şi ne-a înviat sufletele, chemându-le la credinţă, la nădejde şi la iubire — e şi mai frumoasă prin faptul, că întregul întins al ţării în acest timp se găseşte reînviat din amorţirea ernei. — In bucăţile următoare, vom vedea cum se deşteaptă sufletul Românului la viaţă şi ce frumos petrece el această sărbătoare, care se împodobeşte de frumuseţile Patriei îmbogăţite din viaţa plantelor şi animalelor.

II. **Tractarea.** — Vom citî mai întâi noi toată bucata *Paştele;* apoi cu elevii, strofă cu strofă, scoţând cele trei idei ce se clasifică după *loc.:* 1. Casele cu berzele. 2. Scrânciobul şi hora. 3. Praznicul şi jocul copiilor.

Indată apoi vom trece la bucata *A doua înviere,* care e ce-va mai complicată şi-o vom citî de la început parte cu parte, fixând tablourile din fie-care strofă : I. Păsările, cerul, plantele, lumea întreagă e în sărbătoare : Paştele au venit ; II. 1. Satul e frumos : creştinii îşi spun Christos a înviat ; 2. Biserica e plină de lumină— şi din ea sufletele oamenilor se pot umple de lumina vieţei. 3. Slujba bisericească s'aude : clopotul resună ; III. Oamenii de toate vârstele se vĕd ducêndu-se la biserică, să-şi umple sufletul de lumină.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor ştî pe de rost *Paştele,* vor scrie şi vor învĕţa expresiile şi vorbele din *Paştele* şi *A doua înviere.*

Compoziţia va avea ca *titlu* «Paştele», iar ca *temă* «cum se petrece la Paşte».

28.

TRANDAFIRUL DE CÂMP

Spun Românii că la început, când s'aŭ adunat tóte *lemnele* şi aŭ făcut sfat, ca să-şi alégă împĕrat, *a luat Dumneḑeŭ cuvîntul* şi *a îmbiat pe Viţă cu acéstă vrednicie.*

Insă Viţa a rĕspuns că nu póte primi, deórece ea face *pómă*, şi din póma eĭ se face vin, care e *pentru tótă trebuinţa.* Ast-fel ea are destulă greutate pe capul sĕŭ nu póte să maĭ ĭa şi grijile împĕrăţieĭ.

Vĕḑênd Dumneḑeŭ că Viţa *nu se prinde a fi* împĕrat, a îmbiat pe Măslin, numit almintrelea şi Oliv. Insă nicĭ Măslinul nu a primit acéstă *onóre*, deórece şi el e la tótă trebuinţa: bunióră când se face vre-o pomană saŭ vre-o masă întru pomenirea celor morţĭ, trebue să fie şi măsline.

Vĕḑênd acésta, a îmbiat Dumneḑeŭ pe *Trandafirul de câmp*, să fie împĕrat al lemnelor. Trandafirul de câmp a primit bucuros. Iar Dumneḑeŭ l-a bine cuvîntat să fie el împĕrat peste tóte lemnele de pe faţa pămîntuluĭ şi nicĭ un *duh necurat* să n'aibă putere asupra luĭ. Şi ast-fel a rĕmas Trandafirul de câmp până în ḑiŭa de aḑĭ.

De aceea Românii din unele părţĭ aŭ obiceiŭ să pună în séra din spre Sfîntul Gheorghe, rămurele verḑĭ de trandafir la ferestrele caselor şi în *gliĭ* pe *stâlpiĭ porţilor* şi aĭ portiţelor şi pe la straşinele caselor, — pentru că de dînsul, şi decĭ şi de casă, nu se póte apropia nicĭ un duh necurat.

Ba mulţĭ Românĭ îl sădesc în liveḑile lor, pentru că Trandafirul de câmp e bine-cuvîntat de Dumneḑeŭ şi are dar să depărteze nu numaĭ duhurile necurate, dar şi tóte relele.

După **S. Fl. Marian.**

29.

ARMINDENUL

In frumósa nóstră ţară *luna florilor* sosesce;
Cu senin şi cu lumină ţĭĭua se împodobesce;
Pe *mlădiţa mugurie* frunzele se desvĕlesc,
Şi de pulbere de aur fluturaşiĭ strălucesc.

Prin liveţĭ acum s'arată *pâlcurĭ* vesele de lume;
Om cu om se înfrăţesce, tóte vorbele sînt glume;
Spre ogóre cerul cată cu ochĭ bine-voitorĭ,
Şi pe feţele voĭoase bucuria pune florĭ.

Jos pe érbă staŭ întinse *lăicere* înflorite,
Şi pe ele se rĕsfaţă străchinile *smălţuite;*
Pânea albă stă alăturĭ cu *mălaĭul* auriŭ,
Iar departe marĭ ulcĭoare cu *pelin* şi cu rachiŭ.

La o vatră *pe cârlige* spânzură *ceaunul* mare,
Şi alăturea aştéptă *melesteul* ţărănesc;
Mĭelul gras încet, a lene se învêrte în frigare,
Şi găluscele cu clocot în ulcele se sfădesc.

Jos, sub nucul *aromatic*, toţĭ la umbră se aşaḑă;
Cobza, naĭul şi vióra pe *Arminden* îl serbézĕ;
Sus paharul se ridică, *sănătăţile* pornesc,
Şi, *cu cât se trece vinul*, vorbele se îmmulţesc....

Un moşnég cu barba albă, *véc bĕtrân cu gheba 'n spate,*
Ḑice: «Multă sănătate! mesenĭ voŭĕ de prin sate; —
De voiţĭ o primăvară cu florĭ albe de la Raiŭ,
După *datinele* ţărĭĭ, să cinstim pe întâiŭ Maiŭ;

Şi, de vreţĭ *coşare* pline şi de vreţĭ pline *hambare*,
Luna ródelor ĭubite o primiţĭ voĭos cu vin;
Iar de vreţĭ în bolobóce *să nu prindă vinul flóre*,
Faceţĭ, cum făceaŭ strămunĭi: la Arminden beţĭ pelin».

N. Beldicénu.

OBSERVĂRI METODICE [1]). — I. **Pregătirea.** — Paştele sînt începutul şirului de sărbători care fac ca Românul, în creştineasca lui credinţă, să se bucure şi mai mult de frumuseţile din ce în ce mai covârşitoare ale primăverii. Ba încă, spre a dovedì, că nu e numai creştin, dar că în sângele lui curge sângele viteaz din care se trage, pe lângă sărbătorile creştineşti, el mai păstrează datine şi obiceiuri din timpurile vechi, de pe când nu era creştin, iar aceste datini şi obiceiuri îi dau prilej de frumoasă petrecere în bogăţia de flori, verdeaţă şi cer senin ce-i împodobeşte ţara. Şi pe fie-care din aceste datini şi obiceiuri vechi el le explică prin fel de fel de poveşti, care de care mai frumoase. De ce în unele părţi Românii pun în seara de Sfîntul Gheorghe ramuri de trandafiri pe la ferestrele caselor? De ce în alte părţi pun dese-dimineaţă, la aceeaşi sărbătoare, brazde de earbă? De ce petrec în ziua de întâi Mai şi beau pelin? De ce poartă pelin la brâu la *Injumătăţirea praznicului*? De ce joacă la Moşi căluşarii? Pentru multe din aceste obiceiuri şi datine moştenite din moşi strămoşi, Românii, mai cu seamă cei de la ţară, care au păstrat viaţa românească mai curată, au găsit câte-o poveste frumoasă care să întemeeze obiceiul sau datina şi s'o facă mai atrăgătoare. — In bucata *Trandafirul de câmp* vom vedea cum Românii din unele părţi (Bucovina) îşi explică de ce pun în seara de Sf. Gheorghe ramuri de trandafiri de câmp pe la casele lor, iar în bucata *Armindenul*, arătându-ni-se, ce frumos petrec Românii la 1 Maiu, ni se explică prin gura unui bătrân, de ce trebue să bea Românii pelin la această sărbătoare necreştinească, dar moştenită de la strămuni.

II. **Tractarea.** — Vom citì mai întâi cu elevii *Trandafirul de câmp*.

Vom insista asupra *motivului* pentru care atât Viţa cât şi Măslinul n'au vrut să împărăţească peste «lemne». In adevăr, Măceşul n'are nici o întrebuinţare: florile lui frumoase, trandafirii, se scutură, când le atingi, dar sînt cu atât mai plăcute când le vezi încăr-

1) La bucăţile 28, 29.

când ramurile gingaşe; poamele lui, care de departe rumenesc cu roşaţa lor vie înfăţişarea-i plăpândă, iarăşi nu se întrebuinţează la nimic; şi tot aşa, trunchiul şi mlădiţele lui; nu sînt de nici un folos arzêndu-le, iar de cioplit, sînt prea subţiri şi prea fragede. Ca şi un împĕrat Măceşul are vreme să împĕrăţească, şi acî vedem minunata intuiţie a poporului nostru care l-a închipuit pe el de împĕrat al lemnelor. Din contră Viţa face struguri, Măslinul măsline; iar vinul şi unt-de-lemnul fac atâta trebuinţă omului. Ele sînt «lemne» folositoare, slujesc pe om, sînt supuse omului: când să mai împĕrăţească?

Vom trece apoi la bucata *Armindenul.* Vom citî-o mai întâi noi repede arătând că cuprinde trei părţi, care nu se potrivesc întocmai cu cele trei părţi ce trebue să deosebim la o *descriere.* 1. Descrierea primăverii (în care se cuprinde şi întroducerea: «soseşte luna Maiu», şi o parte din *desvoltare);* 2. Descrierea petrecerii, şi 3. Inchinarea bĕtrânului care explică obiceiul de a bea pelin la 1 Maiu (în care se coprinde şi *încheerea:* «la Arminden beţi pelin»).

Apoi vom citî-o parte cu parte, împreună cu elevii, explicând expresiile subliniate şi atrăgênd atenţiunea cu deosebire asupra frumoasei *metafore:*

«Şi găluscele în clocot în ulcele se sfădesc»

precum şi asupra *antitesei:* luna roadelor — vin; luna florilor — pelin, din ultima strofă.

III. **Aplicaţia.**— Elevii vor ştî să povestească *Trandafirul de câmp;* vor ştî să citească *Armindenul,* deosebind cele trei părţi; vor cunoaşte expresiile şi vorbele.

Compoziţia: titlu: «Intâi Maiu»; *tema:* «Să se povestească în formă de scrisoare petrecerea de întâi Maiu».

30.

PÂRÂUL

Prin *fânaţele* 'nflorite, cu frumóse *albăstrele,*
Curge *ca o bucurie* pârăĕşul cristalin
Şi tot curge şi tot smulge de la maluri floricele,
Şi la vale le tot duce legĕnate pe-al luĭ sîn.

Sub o salcie pletósă valul *dórme şi suspină,*
Crengile în jos lăsate păn' la apă *se cobor;*
Cârtiţa sub moşinóe duce traiŭ făr' de lumină,
Şi din érbă scóte capul şérpele şuerător.

Peste apă *săgetézĕ* rândunica cea voĭósă;
Pe o trestie subţire, doŭĕ *presurĭ sfătuesc;*
Fac *buraticiĭ* a plóe prin fânaţele *pletóse,*
Şi prin *papura* cea verde bróscele orăcăesc.

Ţarca bate şi tot sare, când pe-o créngă când pe alta,
Şi pe lunca înverdită *cântă cucul de noroc;*
Cu aripele întinse stolurĭ trec *bâtlaniĭ* balta;
Indoind gâtul pe spate, berzele tócă din cĭoc.

Pe sub sóre cĭocârlia se alintă 'n ciripire,
Cerul rîde, apa rîde; fluturaşul argintiŭ
Inălbesce, în albastru, *ca un fulg de fericire;*
Iar în apă se-oglindesce sórele cel auriŭ...

N. Beldicénu.

31.

COSITUL

Faptul ḑileĭ se aprinde pe a délurilor frunte
Şĭ-un rîŭ falnic de lumină se revarsă peste munte,
Érba cóptă strălucesce; ea se clatină la vênt
Şĭ-a eĭ umbră lin se mişcă în dungĭ negre pe pămînt.

Iată vin cosaşiĭ veselĭ; se pun rând. Sub a lor cósă
Câmpul ras rĕmâne verde, *ca o apă luminósă:*
Unii *brazdele* rĕstórnă, alţiĭ în *căpiţĭ* le-adună,
Le clădesc apoĭ în *stogurĭ* şi cu *stuh* le încunună.

Maĭ de vale 'n cea dumbravă, cu poéna tăĭnuită,
Unde umbra pare verde şi de florĭ e *'mbălsămită*,
Cósele pe *nicovală* zăngănesc rĕsunător...
Din căpiţă în căpiţă *dumbrăvénca* saltă 'n sbor.

V. Alecsandri.
(1821—1890).

32.

LEGENDA PREPELIŢEĬ

Ḑice că [1]) dintr'un început prepeliţa a fost tótă roşie la pene; dar, neplăcêndu-ĭ acest vestmînt roşu şi voind să aĭbă altul maĭ frumos, se duse la Dumneḑeŭ, şi-l rugă să-ĭ dea altul. Atunci Dumneḑeŭ se supĕrâ pe dînsa, că nu se mulţumesce cu vestmîntul ce i l-a dat, o prinse de códă şi o aruncă într'un vas plin cu cenuşă, de care se umplu pe tot trupul. Iar parte din códa eĭ rĕmase în mânile luĭ Dumneḑeŭ.

Prepeliţa, supĕrată de acéstă primire neaşteptată, eşind din vasul cel cu cenuşă şi mergênd la un pom, începu a-şĭ freca şi a-şĭ spĕla penele. Dar, frecându-le şi spĕlându-le, se umplură de cenuşă şi cele care maĭ 'nainte rĕmăsese roşiĭ. De-atunci e prepeliţa împestriţată, cu pene roşiĭ şi cenuşiĭ, şi n'are códă.

S. Fl. Marian.

OBSERVĂRI METODICE [2]).— I. **Pregătirea.** — Acum primăvara e în toiul ei, şi de la Dunăre până 'n vârfurile Carpaţilor, ţara noastră se desfăşoară; şi de la Carpaţi în trei părţi: în spre Rĕsărit, spre Miază-noapte, spre Apus, până la Nistru şi până la Tisa, se desfăşoară, ca un raiu, pămînturile româneşti. Iţi saltă

1) Se ḑice că; *popular*: «ci-că».
2) La No. 30, 31, 32.

inima privind întinsele ape ale Dunării, albe, încete dar puternice, cum par'că fug de malul de dincolo, pietros şi uscat, şi se furişează prin verdeaţa trestiilor, păpurişurilor şi semănăturilor verzi şi aurii de pe malul nostru. Şi cu cât mergem mai spre Miază-noapte cu atât verdeaţa sporeşte, viaţa se îmulţeşte: mai întâi pe câmpiile bogate, unde privirea se pierde până'n zare, lunecând voios pe de-asupra holdelor mângâeate de adierea vêntului leneş; mai apoi, în văile rîurilor, între cele două coaste îmbrăcate cu păduri verzi şi sate albe, întinsele fâneţe în care cântă pitpalacele şi cârsteiul şi unde locusta şi greerii scârţâe de dimineaţă până seara, în dulcele fâşiit al firelor de earbă ce se 'nălţa cu recunoştinţă către soarele cel aprins şi dulce; mai departe brâul dealurilor cu pomi şi cu vii, brâu ce strînge mijlocul ţării, lucrat cu ridicături şi scobituri de smarand, liveḑile şi viile, în care strălucesc diamante, coperişurile hramelor isbite de soare; tot mai departe, tot mai sus, muscelele pline de livezi, de păduri şi de păşuni cu flori mirositoare; şi, în sfârşit, sus de tot, pe culme, munţii uriaşi, cu codri nepătrunşi, cu stânele de oi pe podişurile înverzite şi cu vârfurile pleşuve unde tot se mai vede ici şi colo câte-o pată albă şi curată de zăpadă. — Şi din cele-l-alte trei părţi ale lumii româneşti, plecând de la Miază-noapte, de la Resărit, de la Apus, vom găsi mergênd către miezul ţării, ca şi de la Miază-zi, fermecătoare câmpuri, îmbetătoare dealuri şi ameţitori munţi, frumuseţi după frumuseţi, până la Carpaţi, ocrotitorii neamului nostru.

In bucăţile următoare vom vedea şi vom simţi unele din aceste frumuseţi şi vom învăţa să preţuim şi mai mult frumuseţea ţărilor române şi cât de mult trebue să ne fie legate de ele inimele noastre de fii adevăraţi ai Patriei.

II. **Tractarea.**—1. Vom anunţa subiectul bucăţii *Pârâul*, şi vom provoca elevii să-şi aducă aminte de frumuseţile ce se găsesc la un pârâiaş care trece printr'o luncă înverzită, plină de fân. După ce elevii vor enumăra unele din aceste frumuseţi, vom începe împreună cu dînşii citirea poesiei, cerênd necontenit explicaţii asupra impresiunilor din poesie, şi căutând ast-fel să întregim nota dată de poet, cu alte note particulare date de elevi; iar unde ei nu vor putea face aceasta, vom intervenì noi cu lămuriri.

Când vom da de rândunică şi presuri, vom amintì şi prepeliţa sau pitpalacul care face să răsune fâneţele cu cântecul lor. Cu acest prilej vom da elevilor să citească acasă *Legenda Prepeliţei* în care vedem cum poporul îşi explică culoarea penelor ei, şi pe care o vom pune în legătură cu cele-l-alte legende ştiute.

2. Vom trece apoi la bucata *Cositul*, arătând că ţara e frumoasă

nu numai când Românul povesteşte şi petrece, dar şi când munceşte, şi mai cu seamă când munceşte în frumoasele zile de la începutul lui Iunie. Cu această ocasie putem amintì bucata «Plugurile» din cl. I.

O vom citì împreună cu elevii, explicând expresiile grele şi o vom analisa după indicaţiile de mai jos.

III. **Analisa.** — Nu vom analisa «Pârâul»; vom analisa însă «Cositul» care are momente bine lămurite :

I. *Introducerea: Despre ce e vorba?* Earba coaptă, în faptul zilei, aşteaptă cositul, strălucind în lumina soarelui. (Inainte de coasă). II. *Desvoltarea: Cum se face?* (Acì, avênd o bucată descriptivă cu caracter de *succesiune*, întrebuinţăm întrebarea: «cum se face»? iar nu «cum este»? şi rĕspundem enumerînd deosebitele acţiuni ce constitue fapta descrisă. Şi anume, în casul de faţă :) 1. Coasa începe şi câmpul remâne neted în urma cosaşilor. 2. Fânul se strînge. 3. Cosaşii bat coasele la umbra dumbrăvii. (In timpul coasei). III. *Incheerea: Ce urmează?* 1. Pasĕrile sboară pe cositură : semn că cositul s'a sfârşit. 2. (Neexprimat, dar reeşind din simţirea ce ne produce poesia). Cositul este o muncă frumoasă! (După coasă).

IV. **Aplicaţia.** — Elevii vor şti să citească şi să spună înţelesul ambelor bucăţi; vor citì singuri acasă *Legenda Prepeliţei* şi vor şti s'o povestească.

Compositie: titlu: «Cositul»; *tema:* «Frumseţea cositului la noi».

33.

MUNTELE GĂINA

Departe de locuinţe omenescì, în singurătatea codrilor străvechì de braḑi şi *fag*, *Găina* este unul dintre ceì maì frumoşì munţì aì Ardéluluì, ĭar numele ìì este cunoscut departe, peste hotarele ţărìì nóstre, din causa aşa numituluì «târg de fete».

Cărările de munte, care duc la el, se aştern prin frumóse păduri de fag şi printre liveḑì bogate; icì-colea dăm de isvóre şi pârae cu apă curată şi limpede ca *cristalul*. După o cale cam de doüĕ ore de la *Vidra*, eşind din

păduri, ne apar cele doŭĕ piscuri ale Găineĭ. Cel maĭ înalt dintre ele e pleşuv, cel-l-alt e acoperit cu *făget*, fiind împreunate printr'un mic *podeiŭ*.

Locuitoriĭ din Vidra povestesc că, odinióră, *în vremile din bĕtrâni*, când şi în munţiĭ *Biharieĭ* se lucraŭ *băile*, o găină de aur eşĭa din ele şi se aşeḑa pe acest munte, unde îşĭ avea cuĭbul cu oŭĕ de aur. Găina acésta era *«vâlva* băilor». Anume, *băeşiĭ* aŭ credinţa, că fie-care bae are vâlva eĭ, o fiinţă *supra-naturală*, care îmbogăţesce baea cu aur. Când vâlva părăsesce baea, în ea nu se maĭ găsesce aur, şi de aceea se crede că băile părăsite nu maĭ aŭ vâlvă. Vidreniĭ voĭaŭ să prindă găina cea de aur, dar de geaba, că om pământén nu se putea apropia de taĭnicul eĭ cuĭb. Supĕrată însă de prigonirile Vidrenilor, ea a sburat din aceste locuri şi şi-a aşeḑat cuĭbul pe *munţiĭ Roşieĭ*. De atunci nu s'a maĭ găsit aur în băile din munţiĭ Biharieĭ, şi aŭ fost părăsite, dar munteluĭ, pe care se ḑicea că se află cuĭbul cu oŭĕle de aur, i s'a dat numele de «Găina».

De sus, de pe culmea munteluĭ, ni se înfăţişéză una dintre cele maĭ măreţe şi maĭ admirabile priveliştĭ. Privirea ne străbate departe, peste munţĭ şi văĭ. In ţinutul *Abrudului* zărim Vulcanul, apoĭ munţiĭ Roşieĭ, Muntele-mare şi alte piscuri şi şiruri de munţĭ nesfârşite. Maĭ în apropiere, spre Mĭéḑă-nópte, dăm cu ochiĭ de Zarea Biharieĭ, Pĭétra-grăitóre, falnica Curcubetă şi alţĭ uriaşĭ puternicĭ aĭ munţilor Biharieĭ, de care se rézémă *Munţiĭ-Apuseni*, rĕsfirându-şĭ ramurile pe *Arieş în jos*.

In munţĭ, peste tot, *elementele naturiĭ* îşĭ descarcă puterile cu o furie grozavă. La Găina furtunile sînt *năprasnice*. Tunetele lovesc cu putere uriéşă în culmile stâncilor, pădurea mugesce şi arborĭ seculariĭ trosnesc, mişcaţĭ şi rupţĭ de furia *viscolului*. Muntele, cufundat în linişte şi tăcere, şi văile împrejmuitóre, în care numaĭ *tulnicul* păstorilor se aude din când în când, rĕsună de

sgomot şi urlete înspăimîntătóre, până ce puterile naturiĭ se *stêmpĕră*, şi întreg ţinutul, scăldat în raḑele auriĭ ale sóreluĭ, intră ĭarăşĭ în liniştea obicĭnuită.

O dată pe an, pe la mijlocul veriĭ, vin şi ómeniĭ, de turbură liniştea Găineĭ. Aceasta se întâmplă, când se ţine în Găina «târgul de fete».

Târgul de fete este o *petrecere populară*, după un *târg* neînsemnat. In ḑiŭa aceea văile şi luncile din împrejurime *se împoporéză cu mulţimea ómenilor*. Pădurile, atât de tăcute şi liniştite alte dăţĭ, în ḑiŭa târguluĭ rĕsună de glume, chiote şi cântece de veselie. Totul e în mişcare. Din orĭ-care parte venim, vedem, coborînd de pe culmile délurilor saŭ înaintând din văile adâncĭ, cârdurĭ după cârdurĭ, bărbaţĭ şi femeĭ, călare şi pe jos. Toţĭ se îndréptă spre Găina, toţĭ sînt îmbrăcaţĭ în haĭne sĕrbătorescĭ şi aŭ merinde cu eĭ. Icĭ-colea vedem câte unul ducênd furcĭ, *greble*, tulnice, fluere, *etc.*; alţiĭ, cu deosebire *Crişeniĭ*, duc spre vînḑare în târg funiĭ, óle, póme şi legume.

Sus pe Găina avem alte priveliştĭ. Ómeniĭ se adună pe podeĭul dintre cele doŭĕ piscurĭ ale munteluĭ. Aicĭ e locul târguluĭ, care în curênd şi începe. Se vînd şi se cumpĕră lucrurĭ pentru casă, apoĭ mâncare şi bĕutură, şi nu lipsesc nicĭ *Slovacĭĭ* cu *năframe* şi *cartóne*, nicĭ *Jidanĭĭ* cu cerceĭ, mărgele, florĭ *artificiale* şi alte mărunţişurĭ.

Pe locul târguluĭ, ómeniĭ îşĭ aşéḑă merindele după plac, care unde vrea, dar totuşĭ se ţine o rânduélă óre-care. Anume *Moţiĭ* cuprind partea de către Rĕsărit a podeĭuluĭ, ĭar Crişeniĭ din *Bulzescĭ* şi din alte sate se aşéḑă în partea de către Apus. Aşa a rĕmas obiceĭul din bĕtrânĭ. Caiĭ sînt duşĭ la o parte şi legaţĭ de *ţăruşĭ*, care sînt bătuţĭ în pământ ĭarăşĭ din vremile bĕtrâne.

Adevĕratul târg nu ţine mult: doŭĕ-treĭ césurĭ. Pe la 10 ore, el *se gătesce*; ómeniĭ şĭ-aŭ cumpărat cele de trebu-

ință și se așéḑă pe érbă, să prânzéscă din merindea adusă de acasă, apoĭ se începe petrecerea. Buțile cu vin se desfundă, lăutarii încep să cânte, ĭar în jurul lor se încinge jocul. Și, cu cât încep a se goli butóele, cu atât veselia cresce, pĕrechile jócă tot maĭ înfocat, chiuiturile se aud tot maĭ des.

Așa petrec Moțiĭ și Crișeniĭ la târgul din Găina, pe érbă verde și sub cerul liber, până în spre séră, când *sfîntul* sóre se plécă spre Apus. Atunci ómeniĭ pornesc către casă, cârdurĭ-cârdurĭ, plinĭ de veselie, rîḑênd și glumind. Uniĭ, maĭ *șăgalnicĭ și bine dispușĭ*, fac câte o *posnă*, *de* rîde lumea de eĭ cu haz, și li se duce vestea în șépte sate. Crișanul, *ĭute la fire* și rĕŭ la mânie, fiind-că nu și-a putut vinde ólele, începe a le sparge cu bĕțul, ĭar Moțul, voind ca ólele cumpĕrate să ajungă acasă maĭ ĭute decât el, le dă drumul din dél și până în vale.

La Găina légă cunoscință *fecĭorii* cu fetele, și multe căsătoriĭ se pun la cale după acésta.

Așa este aḑĭ «târgul de fete» din Găina.

S. Moldovan.

34.

CICÓREA

Pe pârâŭ de roŭă
Plimbă-mi-se, plimbă [1]),
Tînĕră *mlădiță* [2])
Prin roŭă, desculță:

1) repetiție, ca să arate că fapta are o durată maĭ mare (ține maĭ mult timp).

2) tînĕră copilă fragedă, ca o mlădiță, ca o rămurea (*metaforă*).

Zîna florilor,[3])
Flórea zorilor,[4])
Roŭă adunându-şĭ,
Paharul umplêndu-şĭ,
Şi ea *mi*[5]) se crede,
Că nimenĭ n'o vede.

Dar *o a vĕdut*[6])
Drăguţ sfintul Sóre,[7])
Şi cum o a vĕdut,
Mult că ĭ-a plăcut
Şi 'n grabă-*a mânat*[8])
Doĭ *luceferĕĭ*,[9])
Peţitorii eĭ.[10])
In cas' d'aŭ intrat,[11])
Ea ĭ-a 'ntâmpinat
Şi *mi*[12]) ĭ-a întrebat:
— «Doĭ luceferĕĭ,
Ospeţiorii meĭ,[13])
Treceţĭ *d'odihniţi*[14])
Şi vĕ veseliţi!»

3) împĕrătésa, crăésa florilor.

4) copila e ca o flóre sădită şi înflorită în zorĭ: e fiică a zorilor.

5) *dativ etic*, pus pentru înlesnirea povestirii. El póte să lipséscă, fără să se schimbe înţelesul.

6) dar «a vĕdut-o»; «o a vĕdut», e o *inversiune* neîntrebuinţată astădĭ.

7) drăguţul Sóre sfînt; Sórele cel sfînt şi drăguţ.

8) a trimes.

9) forma *diminutivală* («luceferĕĭ», în loc de «luceferĭ») ne arată că nu e vorba chiar de doĭ luceferĭ, ci de fiinţe omenescĭ, care pot fi desmerdaţĭ pentru calităţile lor.

10) ceĭ ce vin din partea unuĭ flăcăŭ să céră în căsătorie pe o fată.

11) după ce-aŭ intrat în casă; dacă (cum, îndată ce) aŭ intrat în casă.

12) vedĭ 5.

13) micĭĭ meĭ óspeţĭ (micĭ, fiind-că sînt «luceferĕĭ»).

14) de vĕ odihniţĭ, = *ca să vĕ* odihniţĭ + *şi vĕ* odihniţĭ.

Dar eĭ rĕspundeaŭ,
Din gură-ĭ ḑiceaŭ:

—«*N'am ven't*[15]) s'odihnim,
Să ne veselim;
Cĭ-am ven't *să peţim*[16])
Şi să logodim:
Vreĭ[17]) pe sfîntul Sóre,
Că el *e maĭ mare?*»[18])
Ea, de-ĭ auḑi,
Din graiŭ le grăi:
—«Ba eŭ n'oiŭ voi
Sóre *soţior*,[19])
Că-ĭ tot călĕtor,
Ḑiŭa *peste sate*
Şi nóptea *pe ape*».[20])

Doĭ luceferiĭ,
Peţitoriĭ eĭ,
Se'ntorcênd[21]) la Sóre
I-aŭ spus *de urmare*[22])
Sórele s'aprinse
De necaz, şi ḑise:

---

15) formă scurtată (*sincopată*) populară pentru: «venit».

16) să cerem în căsătorie.

17) se înţelege de mire, de bărbat.

18) e maĭ mare, fiind-că încălḑesce şi dă viéţă la tóte. Aci nu e vorba de mărime în volum, ci de însemnătate.

19) de soţie.

20) ḑiŭa peste lume, peste uscat, peste continent, şi nóptea peste ocean. Aci credinţa celor vechĭ, că sórele când rĕsare, rĕsare din mare, este vĕdită. Acésta se maĭ vede şi din faptul ca Sórele e numit sfînt.

21) *inversiune* pentru «întorcêndu-se».

22) ce s'a întâmplat; cum s'a urmat.

— «Lăsa-ţi-mĭ-o 'n pace,
Că mĭ-o voiŭ preface
In fragedă flóre,
Flóre de cicóre,
Cŭ-ochiĭ după sóre;
Când oiŭ rĕsări,
Ea s'o 'nveseli;
Când oiŭ asfinţi,
Ea *s'o ofili*;[23])
Când *oiŭ scăpĕta*,[24])
Ea s'o aduna![25])

Col. de *Poesiĭ populare*, G. D. Teodorescu.

OBSERVĂRĬ METODICE. — I. **Pregătirea.** — Trece primăvara şi vine vara: priveliştea ţării se schimbă, dar rĕmâne tot frumoasă. La şes, câmpiile scânteează, ca aurul în razele soarelui; pe de margini, pe rĕzoare, cicoarea cea albastră străjueşte, pe când macul cel roş s'aprinde printre spice pe întinderea lanurilor; ciocârlia îşi zice cântecul şi secerătorii vin cântând să ia rodul pământului. Dimineaţa pe dealuri şi în văile dealurilor, unde Românul e vrednic, «de jur împrejur, nu mai vedem decât holde, fâneaţă şi livezi. In aer e o rĕcoare dulce şi un miros sănătos... Nici-un sgomot, nici-o mişcare, nici-o adiere de vênt nu se simte. Copacii cu frunza neclintită par zugrăviţi. Brobonit de rouă, pământul doarme încă în lumina umedă şi nehotărîtă a dimineţii. ... Spre Rĕsărit cerul se dogoreşte, ca de bătaea unei flăcări; o pulbere fină de aur se ridică din spatele codrului şi se împrăştie în sus, ca şi cum ar sufla-o cu putere gura unui vulcan. Poalele uşoare şi creţe de nori, ce plutesc pe bolta albastră, prind a se rumenì pe margini. Deodată o suliţă de foc străpunge perdeaua de arborì. Porţile zilei se deschid şi 'n valuri curge lumina pe văi. Pământul

23) se va vesteji; îşĭ va lăsa foile 'n jos.

24) voiŭ apune.

25) Când voiŭ asfinţi, ea îşĭ va strînge foile, «s'o aduna» *(metaforă)*. Acéstă fire o aŭ maĭ vĕdit «zorelele», «rochea rândunicelĭ», etc., maĭ puţin «cicórea».

tresare de somn, vesel şi plin de viaţă, sub calda bine-cuvîntare a soarelui.

«Casele albe ale satelor strălucesc prin livezile de pruni... casele vesele şi curate, livezile îngrădite, curţile pline de păsări, fânul strîns cu îngrijire şi aşezat în pătueac, vitele grase şi copiii rumeni la faţă... Mirezme îmbătătoare se împrăştie în aer de pe fâneţele bătute de soare. Lanurile îşi leagănă spicele. Pe costişe grânele coapte sînt împânzite de secerători. Cârduri de fete în cămăşi albe şi vâlnice roşii se pleacă muncii şi îşi mişcă braţele în tactul unei doine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe mirişti şi pe codri alunecă încet umbrele călătoare ale norilor». *(A Vlăhuţă).*

Iar la munţi brazii îşi schimbă haina, stejarii şi fragii se îmbracă din nou; pe podişurile dintre munţi ard focuri la stână şi s'aude buciumul: rîurile şi pâraele încetează de a se mai rostogoli vijelios; ropotul dulce se aude printre stânci şi pe sub arini; şi în 'naltul cerului senin se înalţă vârfurile semeţe şi vecinice. O răcoare dulce cheamă pe oameni de la oraşe la munţi, să-şi odihnească sufletul sdruncinat de muncă şi de griji.

In bucăţile următoare vom vedea unele din frumuseţele ce împodobesc întinsul ţării. In «Muntele Găina» vom vedea ce frumoşi sînt munţii Transilvaniei şi vom vedea cum se bucură Moţi şi Crşienii, Români din munţii Abrudului şi de pe Criş, de frumuseţele lor. In «Cicoarea» vom vedea cât de frumos Românii povestesc despre floarea cea albastră, înflorată şi bătută, ce împodobeşte vara răzoarele grânelor.

II. **Tractarea.** — Elevii o vor citi sub direcţiunea noastră, iar în timpul citirii, pe de o parte vom explica cuvintele şi expresiunile grele, pe de alta vom scoate în relief deosebitele părţi ale compoşiţiei.

I. *Introducerea: Despre ce e vorba?* Muntele Găina e renumit pentru singurătatea, frumuseţea şi târgul lui. II. *Desvoltarea: Cum este?* A. Muntele: 1. Drumul până la Găina. 2. Explicarea numelui lui. 3. Vremea pe Găina. B. Târgul: 1. Timpul târgului. 2. Plecarea oamenilor la Găina. 3. Facerea târgului. 4. Petrecerea. 5. Spargerea târgului. 6. Intoarcerea de la târg III. *Incheerea: Ce urmează?* Târgul de fete nu e ceea ce şi-ar închipuî cine-va auţind acest nume.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor ştî să citească, să analiseze şirul ideilor din *Găina şi Cicoarea,* vor ştî înţelesul vorbelor.

Compoşiţia: titlu: «Cicoarea», *temă*: «Pentru ce spune poporul că cicoarea îşi închide foile după apusul soarelui?». In formă de scrisoare: un elev care a citit-o o povesteşte altui elev care n'o ştie încă.

35.

GRAURIĬ.

Cu firea eĭ cea arĝĕtóre
Sosit-a vara înapoĭ;
Toţĭ pomiĭ sînt în sĕrbătóre,
In teĭ stă flóre lângă flóre....
E dulce vara pe la noĭ!

Când diminéţa se ivesce
Din al văzduhurilor fund,
Tot câmpul par'că 'ntineresce;
Iar, deşteptată de pe *prund*,
Ciréda satului pornesce.....

In urma eĭ un *roiŭ de graurĭ*,
Ca nisce valurĭ cenuşiĭ,
S'amestecă prin *bălăriĭ*,
S'aşéĝă 'n córne pe la taurĭ,
Fac fel de fel de nebuniĭ.

Până ce 'n zarea depărtată,
Spre *lacul trist*, se pun pe drum,
Şi, cum se duc, — *acum şĭ-acum*,
Se maĭ zăresc încă o dată,
Ca rĕmăşiţa unuĭ fum.

Duiliu Zamfirescu.

36.

NÓPTE DE VARĂ

Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș!
Sbóră *mierlele* 'n tufiș,
Și din codri nóptea vine
Pe furiș.

Carĕ cu poverĭ de muncă
Vin încet și scârțâind:
Turmele s'aud mugind,
Și flăcăiĭ vin pe luncă
Hăulind.

De la gârlă 'n pâlcurĭ dese
Sgomotoșĭ copiiĭ vin;
Satul e de vuet plin;
Fumul alb alene ese
Din cămin.

Dar din ce în ce s'alină
Tóte sgomotele 'n sat:
Muncitorĭi s'aŭ culcat.
Liniștea-ĭ acum deplină
Șĭ-a'nnoptat.

Focul e 'nvĕlit pe vatră,
Iar *opaițele*-aŭ murit;
Și, prin satul adormit,
Dór vr'un câne 'n somn maĭ latră
Răgușit.

Iat'o! Plină, despre munte,
Ese luna din *brădet*
Şi se 'nalţă 'ncet-încet,
Gânditóre ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot,
Sună codrii mari de brad;
Ritmic valurile cad,
Cum se sbate 'n dulce *ropot*
Apa 'n *vad.*

Dintr'un timp şi vêntul tace;
Satul dórme ca 'n mormînt —
Totu-i plin de duhul sfînt:
Linişte 'n văzduh, şi pace
Pe pământ.

G. Coşbuc.

37.

SCĂLDATUL LUĬ ION

Intr'o ḑi, pe aprópe de Sînt-Ilie, se îngrămădise, ca maĭ totdéuna, o mulţime de trebĭ pe capul mameĭ: nisce sumane să le scótă din *stative* [1]), altele *să le nividéscă* [2]) şi să încépă a le ţese din noŭ; un ténc de sumane croite, 'nalt până în grindă, aştepta cusutul; *róta* [3]) şedea în mij-

1) rĕsbóe de ţesut.

2) să aşeze firile ţesĕturiĭ cum trebue la rĕsboiŭ; să le urzéscă; să aşeze firele în doŭĕ şiruri printre care, prin ţesere, se vâră bătătura (veḑĭ 5).

3) rodan — rótă mare care, fiind învêrtită cu mâna dréptă, pune în mişcare fórte repede, cu ajutorul uneĭ sforĭ, o rotiţă maĭ mică prin care

locul caseĭ, şi *canură*[4]) tórsă nu era pentru *bătătură*[5]); ş'apoĭ vorba aceea: «Nu şedea că-ţĭ şéde norocul»; ţevĭ de făcut la *sucală*[6]); copil de ţiţă în albie, pe lângă alţĭ vr'o cinci-şése, care aşteptaŭ să le facĭ de mâncare; trébă era acolo, *nu încurcală*[7]); şi încă se cerea de grabă. căcĭ venĭa *cu fuga*[8]) *ĭarmarocul*[9]) de Fălticenĭ, care acela este ce este. Şi mĕ scólă mama atuncĭ maĭ de diminéţă decât alte dăţĭ, şi-mĭ ḑice cu tótă inima:

— Nică, dragul mameĭ! veḑi că tată-tĕŭ e dus la cósă, căcĭ se scutură ovĕzul cela pe jos; şi eŭ asemenea nu-mĭ

---

trece o vergea de fier numită «sucală», în care sînt băgate ţevĭ de trestie; pe aceste ţevĭ, «facem ţévă» adică facem cu mâna stângă să se înfăşóre cu rânduélă pe ţevĭ firul de lână saŭ de bumbac ce se desfăşóră saŭ deapĕnă după un «scul» saŭ «jurubiţă» întinsă pe «vârtelniţă». Vârtelniţa e alcătuită din doŭĕ stinghiĭ de lemn puse orizontal în cruci pe un fus ce-ĭ slujesce de picĭor. La capetele stinghiilor se află găurĭ în care se pot pune vertical câte-un bĕţ: peste tot patru beţe. Pe aceste beţe se sprijină jurubiţa când o întindem pe vârtelniţă, ca să facem ţévă.

4) tort; fir ce se înfăşură pe ţevĭ cu ajutorul sucaleĭ; aceste ţevĭ se pun în «suvelniţă» saŭ «suveică», care e un romb lungueţ de lemn, scobit la mijloc şi avênd în scobitură un beţişor ce se póte propti dea-curmezişul în lung, şi în care se vâră ţéva cu fir.

5) bătătură e firul care pus pe ţévă şi-apoĭ în suveĭcă este vârît dea-curmezişul între cele doŭĕ şiruri de fire ale urzeliĭ (veḑi 2), ĭar aceste şiruri de fire trec unul în sus şi altul în jos şi prind bătătura la mijloc, o ţes. Acéstă trecere în sus şi în jos se face cu ajutorul «iţelor»—care se cobóră în jos şi în sus când cel ce ţese apasă cu picĭorul pe «vatale». Când apasă, o parte din iţe se ridică în sus şi trag în sus un şir de fire; o altă parte de iţe se scobóră în acelaş timp în jos, şi în acelaş timp trag în jos şirul celor-l-alte fire; printre ele, ast-fel despărţite, se asvârlă cu o mână suveĭca cu firul de bătătură şi cea-l-altă mână o prinde; se apasă cu picĭorul pe vatală, iţele de jos trec sus, cele de sus jos, şi odată cu ele şi şirurile de fire; firul de bătătură e prins la mijloc şi ţesut, ĭar şirurile de fire rĕmân ĭarăşĭ despărţite ca să priméscă din noŭ suveĭca cu un noŭ fir de bătătură; — ş'aşa maĭ departe.

6) veḑi 3.

7) nu glumă; încurală = încurcătură.

8) pe fugă; fuga—fuga!

9) târgul, bâlcĭul. Nemţesce «Iahrmarkt».

vĕd capul de trebĭ; tu maĭ lasă drumurile şi stăĭ lângă *mămuca*[10]) de-ĭ *fă ţevĭ*[11]) şi légĕnă copilul; c'apoĭ şi eŭ ţĭ-oiŭ lua de la Fălticenĭ o pălărĭuţă cu *tăsma*[12]) şi o *curèluşă de cele cu chimerĭ*[13]), sciĭ colea, ca pentru tine.

— Bine, mamă; dar în gândul meŭ, numaĭ eŭ sciam. Tóte ca tóte; dar, când auḑĭam de legĕnat copilul, nu sciŭ cum îmĭ venĭa; căcĭ tocmaĭ pe mine căḑuse păcatul să fiŭ maĭ mare între fraţĭ. Insă ce era să facĭ, când te rógă mama? Dar în ḑiŭa aceea, în care mĕ rugase ea, era un senin pe cer, şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ţĭ venĭa să te scalḑĭ pe uscat, *ca găinile*[14]). Vĕḑênd eŭ o vreme ca asta, *am spărlit-o*[15]) la baltă cu gând rĕŭ asupra mameĭ, cât îmĭ era de mamă şi de necăjită.

Adevĕr spun, căcĭ Dumneḑeŭ e de-asupra! De la o vreme, mama, creḑênd că-s prin *livadă*[16]), unde-va, ese afară şi începe a striga de *de da duhul dintr'însa*[17]): «Ióne, Ióne, Ióne!» şi Ion pace! Vĕḑênd ea că nu daŭ rĕspuns de nicăĭrĭ, *lasă tóte în pământ*[18]), şi se ĭa după mine la baltă, unde scia că mĕ duc; şi când colo, mĕ vede *tologit*[19]) cu pĭelea gólă pe năsip, cât mi ţi-ĭ *gliganul*[20]); apoĭ, în picĭóre, ţiind la urechĭ câte o *lespegĭóră*[21]) fĭerbinte de la sóre, cu *argint*[22]) printr'însele, şi aci săr̆ĭam

---

10) mămiţica; mămuşóra; mămica; mămicul.
11) veḑĭ 3.
12) panglicuţă.
13) cingătóre de pĭele cu «chimir», cu buzunar.
14) ca găinele în praf.
15) am sbughit-o; am fugit repede şi pe furiş.
16) livede.
17) de-ĭ eşĭa sufletul, nu alt-ce-va.
18) lasă tóte la pământ; lasă tóte lucrurile baltă, le părăsesce.
19) tolănit, culcat a lene şi necuviincĭos.
20) purcel de porc mistreţ; cogémite; coşcogea.
21) lespede mică; pĭétră turtită.
22) firişóre strălucitóre de «mică», un mineral.

într'un picĭor, aci în cel-l-alt; aci plecam capul în drépta şi la stânga, spuind cuvintele:

«*Auraş păcaraş*[23]),
«Scóte apa din urechĭ,
«Că ţĭ-oiŭ da parale vechĭ,
«Şi ţĭ-oiŭ spĕla *cofele*[24])
«Şi ţĭ-oiŭ bate *dobele!*»[25])

După aceea svârlĭam pĭetrele pe rând, în *ştĭólnă*[26]) unde mĕ scăldam, una pentru Dumneḑeŭ şi una pentru dracul, făcênd parte dréptă la amândoĭ; apoĭ maĭ svârlĭam câte-va de încuĭam pe dracul în fundul ştĭólneĭ, *cu bulbucĭ la gură*[27]); ş'apoĭ, huştĭulic! şi eŭ în ştĭólnă dea-cufundul, să prind pe dracul de-un picĭor, căcĭ aşa ni-era obiceĭul să facem la scăldat, *de pe când Adam-Babadam*[28]). După asta mĕ maĭ cufundam de treĭ orĭ în rând, pentru Tatăl, Fiul, Duhul Sfînt, şi încă o dată pentru Amin. Apoĭ mĕ trăgeam încetişor pe o cóstă, la marginea bălţiĭ, *cât mi ţi-ĭ morunul*[29]).

Tóte acestea le privĭa bĭétă mama, uĭtată cu mâĭnile subsuóră; cum e omul necăjit, şi de pe un *dâmb*[30]) de *prund*[31]), aprópe de mine. Dar eŭ n'o vedeam pe dînsa, căcĭ eram în trébă. In totuluĭ-tot, a fi trecut la mijloc vr'o jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, maĭ vr'o treĭ-patru de când fugisem de-acasă, ş'ar fi trebuit

23) vorbe din limba copilăréscă, care n'aŭ un înţeles deslușit.

24) doniţele; cofeile; cofiţele.

25) tobele.

26) baltă mică; loc maĭ adânc, unde rĕmâne apă după ce un rĭŭ de munte se retrage (sécă) de secetă.

27) cu clăbucĭ, — cu spume — aci e vorba de spuma ce se face în apă când asvârlĭ în ea cu o pĭétră.

28) de când cu moş Adam; din moşĭ-strămoşĭ.

29) cât mi ţĭ-e gliganul; morun, pesce cartilaginos, (în loc de ôse are sgârciŭ) fórte mare şi care trăesce în unele marĭ fluvĭi.

30) gâlmă; loc maĭ ridicat şi maĭ ferit de ape.

31) locul pĭetros şi nisipos de pe marginea apelor.

să încépă *a mi se pune sórele drept inimă* [32]), după cum se ḑice, căcĭ era trecut de amĭéḑă. Insă eŭ, în starea în care mĕ aflam, fiind coprins de fericire, uĭtasem că maĭ trăesc pe lume! In sfârşit, mama, *cât era ea de tare de cap* [33]), de la o vreme, pĭerde răbdarea şi vine în vârful degetelor pe la spatele mele, îmĭ ĭa tóte haĭnele frumuşel de pe mal, şi mĕ lasă cu pĭelea gólă în baltă, ḑicêndu-mĭ *cu năduh* [34]):

— Iĭ veni tu acasă, *coropcarule* [35]), dacă te-a răsbi fómea, ş'apoĭ atuncĭ vom avé altă vorbă. Şi se tot duce.

Eĭ, eĭ! ce-ĭ de făcut, Ióne? Fac ţuştĭ! din baltă, ş'o ĭaŭ la sănătósa; şi aşa fugĭam de tare pe prund, de sărĭaŭ pĭetrele, pe care *le stârnĭam* [36]) cu picĭórele, cât mine de sus. Şi fuga, şi fuga, fără să mĕ maĭ uĭt în urmă, până ce daŭ între *hudiţĭ* [37]), pe drumul care ducea la noĭ acasă. Dar nu merg pe drum, de ruşine să nu întâlnesc vr'un om; ci sar în grădină la Costache şi merg *tupiluş* [38]) prin *păpuşoiŭ* [39]); apoĭ într'o hudiţă; din hudiţă, în grădină la Trăsnea, şi ĭar prin păpuşoĭ; şi când aprópe să es din grădină, mĕ simţesc cânii luĭ Trăsnea, şi la mine să mĕ rupă. Ce-ĭ de făcut? Auḑisem eŭ *din ómenĭ* [40]) că, dacă vreĭ să nu te musce cânii şi să te lese în pace, cum iĭ veḑĭ că sar la tine, *să te tupilezi* [41]) jos la pământ şi să-ĭ laşĭ să te latre cât le place, fără să te

---

32) la amĭaḑĭ, dacă stăm cu faţa către sóre, el vine în dreptul inimeĭ, în dreptul pĭeptuluĭ. La amiéḑĭ e şi vremea mâncării.

33) cât era de răbdătóre.

34) cu necaz.

35) lipovene; om de nimica. Românul adesea întrebuinţézĕ ca vorbe de dispreţ numele altor némurĭ.

36) le isbĭam; le rĕscolĭam; le dam într'o parte şi într'alta.

37) uliţele; liniile satuluĭ.

38) pitulat; pe ascuns; tiptil.

39) porumb.

40) de pe la ómenĭ.

41) să te pitulezĭ; să staĭ jos pe vine.

urnescĭ din loc; căcĭ *eĭ bat cât bat*[42]) şi, de la o vreme, te părăsesc şi se duc. Şi adevĕrat este; căcĭ aşa am scăpat şi eŭ de cânii luĭ Trăsnea, atuncĭ când am dat peste păcat cu eĭ şi eĭ cu mine.

In sfârşit, după ce m'aŭ lăsat cânii luĭ Trăsnea în pace, am sărit în *răspântenele*[43]) unuĭ drum; de acolo, în grădină la noĭ, şi atuncĭ mi s'a părut că mĕ aflu în sînul luĭ Dumneḑeŭ. Şi merg eŭ acum fără păsare prin păpuşoiŭ până în dreptul ogrăḑiĭ şi mĕ uĭt printre gard şi vĕd pe mama *cum se da în vênt după trebĭ*[44]), când în casă, când afară; şi-mĭ era maĭ mare milă de dînsa, dar şi de pântecele meŭ cel *stocit*[45]) de apă încă îmĭ era milă. Şi, ne maĭ putênd suferi fómea, încep a *mărnăi ugilit*[46]) printre gard: «Mămucă, eacătă-mĕ-s». Ş'odată şi sar în ogradă, mĕ înfăţişez dinaintea mameĭ *aşa chipos*[47]) cum eram, ĭĭ apuc mâna cusila, o sărut şi ḑic, *scâncind*[48]): «Mamă, bate-mĕ, ucide-mĕ, spânzură-mĕ, fă ce sciĭ cu mine; numa dă-mĭ ce va de mâncare, că mor de fóme!» Vorba ceea: *«Golătatea încunjură, ĭară fómea dă deadreptul*[49])». *Ea*[50]) atuncĭ, cum e mamă cu bunătate, se uĭtă *galiş*[51]) la mine şi ḑice oftând:

— Bine-ţĭ şade, coşcogeme *cobilizan*[52]), *să umbli lela*[53])

---

42) latră cât latră.

43) rĕspântiile; rĕscrucile.

44) cum mergea încóce şi încolo după trébă.

45) supt.

46) mĭorlăi umilit.

47) în *ironie*; în batjocură: aşa de frumos (adică aşa de necuviincĭos!)

48) a vorbi trăgănat şi cu plâns.

49) cel ce e gol se feresce de ómenĭ, dar cel flămând merge către eĭ şi cere.

50) şi uĭte.

51) cu ochiĭ lăcrămoşĭ.

52) măgădăŭ; gligan.

53) să umbli fără căpĕtâiŭ, haĭmana, vagabond.

pe drumurĭ în *halul acesta* [54]), şi să mĕ laşĭ tocmaĭ la vrema astea fără *léc* [55]) de ajutor! Haĭ de mănâncă; dar să sciĭ, că *mi te-aĭ lehămetit de la inimă* [56]); dór să te porţĭ de-acum tare bine, să maĭ fiŭ ceea-ce am fost pentru tine; dar nu sciŭ, ḑĕŭ!

Şi, scurtă vorbă, vĕḑênd că m'am pus rĕŭ cu mama, *ĭĭ gĭuruesc eŭ* [57]) că ce-am făcut n'oiŭ maĭ face; apoĭ umblu tot cu binişorul pe lângă dînsa şi *nu es din cuvîntul eĭ afară* [58]) nicĭ cu fapta, nicĭ cu vorba; căcĭ «vorba dulce mult aduce»; la trebi-s hărnicuţ, cât se póte; *derdicam* [59]) şi măturam prin casă ca o fată mare, de n'avea mama grijă, când se ducea unde-va. Şi, într'o ḑi, o vĕd că mĕ sărută şi-mĭ ḑice cu blândeţe:

— Dumneḑeŭ *să te 'nḑiléscă* [60]), Ionică, dragul mameĭ, şi să-ţĭ dea tóte darurile sale cele bogate, dacă te'ĭ purta, cum vĕd că te porţĭ de-o bucată de vreme încóce.

Atunci eŭ pe loc am început a plânge, şi bucuria mea n'a fost *próstă* [61]). Şi maĭ multă *mustrare* [62]) am simţit în *cugetul* [63]) meŭ, decât orĭ-când. Şi, de m'ar fi isgonit de la casă, ca pe un strein, tot n'aş fi rĕmas aşa de umilit în faţa eĭ, ca atunci când m'a luat cu binişorul!

I. Créngă.
(1837-1889).

---

54) această stare ticăloasă, de rîs, ridiculă.
55) pic; fărâmă.
56) mi te-am scos de la inimă; m'aĭ făcut să mĕ scârbesc de faptele tale.
57) ĭĭ jur; ĭĭ fac jurămînt.
58) nu-ĭ calc cuvîntul; nu mĕ pun în potriva poruncilor eĭ.
59) dereticam; curăţĭam şi aşeḑam lucrurile din casă la locul lor.
60) să-ţĭ dea ḑile.
61) mică; de nebăgat în sémă.
62) dojană; părere de rĕŭ.
63) sufletul.

OBSERVĂRI METODICE [1]).— I. **Pregătirea.** — Dar vara înaintează; soarele, deşi a început să se depărteze de noi încă din primele zile ale lui Iunie, totuşi cu razele lui întâlneşte pământul încălzit gata, şi zădufurile cele mari încep. Atunci omul fuge de căldura soarelui şi caută umbra copacilor şi, în loc să lucreze, se dă odihnei. Românul cel bun îndură însă toate. El din vreme se învaţă şi cu frigul şi cu căldura; de copil începe a nu se teme de schimbările vremii, şi se obicinueşte a fi el stăpân pe vreme, nu vremea pe el. Cu capul acoperit de-o pălărie de pae, făcută din spicele crescute pe sînul ţării, lui nu-i e teamă de soare, şi pleacă voios la muncă, încă din zori, pe când trândavii orăşeni sînt cufundaţi în somnul cel mai adânc. El aspiră în pieptul său răcoarea dulce a dimineţii; priveşte, cu inima plină, roşaţa zorilor, şi cu strigăte de bucurie salută cele d'întâi raze ale soarelui, care mângâe întinsul ţării. Pe drum, înaintea lui, vacile satului merg la păşune alene, sberând şi mugind; stoluri de grauri se ridică din stuf şi ca un nor viu trec repede şi sbârniitor în aer, se întunecă şi se luminează rând pe rând de razele soarelui, se lasă în cireada de vite şi-şi caută cu lăcomie hrana.

Incet, încet rĕceala erbei înrourate nu se mai simte, frunzele se usucă şi lumina albă a căldurii se face din ce în ce mai stăpână până în adâncurile zării. Dar Românului nu-i pasă: la secere, la coasă, la cărat el este înconjurat de mirosul câmpului copt; se desfătează de fâşiitul porumburilor verzi întunecate; de scârţiitul prelung şi rĕsunător al cicoarei; de epurele care trece pe neaşteptate dintr'o ţarină într'alta; de prepeliţa care sbârnâe în sborul său de lângă dînsul; de cântecul fetelor pe lanuri; de apele zădufului ce străvezii joacă în zare; de sborul pitulicilor cenuşii şi sburdalnice ce scapă ca un sfredeluş printre bălării, sau al presurilor galbene ce se leagĕnă pe o sipică. In depărtare un stol de ciori fâlfâe speriate; sus vulturul alunecă cu aripele destinse şi cuprinde cu privirea câmpia până la Dunăre.

Iar când zăduful e la culme, Românul îşi îndreaptă paşii spre gârla ce respândeşte rĕcoarea printre sălcii şi printre răchiţi — şi s'asvârlă în braţele valurilor ce-l mângâe, îl rĕcoreşte şi-l întremează de oboseala de până acum.

Apoi soarele se coboară, amurgul înroşeşte cerul de jur împrejur, nori înfocaţi se lungesc de la Miază-zi la Miază-noapte, în spre Apus; liniştea se întinde peste câmpuri; noaptea se lasă întremă-

1) La No. 35, 36, 37.

toare peste trupurile obosite, cu luminătoarea ei dulce, luna, şi cu miile-i de tainice făclii, stelele.

In bucăţile următoare vom vedea unele din frumuseţile verii înfocate. Vom citì împreună mai întâi *Graurii* în care vom vedea frumuseţea dimineţii de vară; apoi *Noaptea de vară*, unde vom vedea ce frumoase sînt serile de vară după ce Românul şi-a făcut datoria sa de muncă pentru sine şi pentru Patrie; şi, în fine, veţi citì singuri *Scăldatul lui Ion*, unde veţi vedea ce-a păţit un băeat care a vrut să se bucure de plăcerile verii, fără să muncească.

II. **Tractarea.** — Vom tracta *Graurii*, cum am tractat bucata *Pârâul*. Vom atrage cu deosebire atenţiunea asupra justeţii şi frumuseţii ultimei strofe. Vom trece apoi la *Noaptea de vară*. La această bucată, care se va citì de elevi, sub direcţiunea noastră, vom analisa şi arăta tablourile: I. Vine noaptea. II: 1. Se întorc vitele, oamenii, de la lucru; copiii, de la joc. 2. Lumea doarme. 3. Rămâne stăpână natura (luna, pădurea, rîurile). III. Duhul lui Dumnezeu de-asupra tuturor.

III. **Aplicaţia.** — Elevii vor învăţa pe dinafară ultimile 2 strofe din *Graurii*; vor şti să citească şi să analiseze *Noaptea de vară;* vor şti să povestească *Scăldatul lui Ion.*

Compoziţie: titlu: «Vara» *tema*: «Cum petrece săteanul român o zi de lucru vara».

38.

BALTA

Aerul e viŭ şi próspĕt... El *trezesce* şi *învie*
Pieptul, inima şi ochiĭ, peste care *lin adie;*
Balta 'n aburĭ se ascunde *sub un vĕl misterios,*
Aşteptând voĭosul sóre, ca pe-un mire luminos.

Ceru 'n zare se roşesce; miĭ de vrăbiĭ, *deşteptate,*
Ciripesc şi se alungă pe *gireḑĭ* netreerate.
Balta vesel clocotesce de-un *concert asurḑitor,*
Şi din *ochĭurĭ* se înalţă *cârd* de raţe, ca un nor.

Printre stuful ce se mişcă, iat'o *luntre vênătóre!*
Şerpiĭ lungĭ se *'ncolăcéză* sub a *nuferilor* flóre;
Raţele, prin *muşunóe,* după trestiĭ se ascund,
Şi pe sus *nagâţiĭ ţipă, lişiţile* daŭ în fund.

Rĕspândind fiorĭ de mórte, luntrea, cea de arme plină,
Când la umbră *se dosesce,* când s'arată la lumină;
Iar pe mal în liniştire un *bătlan,* păşind încet,
Ţice: «*Nu-ĭ peirea lumiĭ: vênătorul e poet!*»

V. Alecsandri.
(1821—1890).

39.

VÊNĂTÓREA PE BĂRĂGAN

Óre ce *desfĕtare* vênătorésc㠠maĭ *neţĕrmurită,* maĭ senină şi maĭ legĕnată în dulcĭ şi *duĭóse visărĭ* póte fi pe lume, decât aceea *care* o gustă cine-va, când prin *pustiile Bărăganuluĭ* căruţa în care stă culcat abĭa înaintéză pe *căĭ fără de urme?* Dinainte-ĭ *spaţiul nemărginit;* dar valurile de érbă, când *înviate* de o *spornică verdéţă,* când *ofilite* sub pârlitura sóreluĭ, *nu-ĭ insuflă îngrijirea nestatorniculuĭ ocean.* In depărtare, pe linia netedă a orizontuluĭ, se *profiléză,* ca moşoróe de cârtiţe uriéşe, *movilele,* a căror *urzélă* e *taĭna trecutuluĭ şi podóba pustietăţiĭ.* De la movila Nécşuluĭ de pe malul Ialomiţeĭ, până la movila Vulturuluĭ din *préjma Borciĭ,* ele staŭ semĕnate în *prelargul* câmpieĭ, ca sentinele mute şi *gârbovite* subt *ale lor bĕtrâneţe.* La pólele lor *cuĭbéză* vulturiĭ ceĭ falnicĭ cu late pene negre, precum şi ceĭ *surĭ,* al căror cĭoc ascuţit şi aprig la pradă *rĕsare hidos* din ale lor *grumazurĭ jupuite* şi *golaşe.*

De cu zorile, atuncĭ când roŭa stă încă *aninată* pe firile de érbă, căruţa s'a pornit de la *conacul* de nópte, şi tocmaĭ când sórele e *de-asupra amĭĕḑuluĭ*, ea sosesce la locul de întâlnire al vênătorilor. Maĭ ades acest loc este o *cruce de pĭétră*, strâmbată din *piŭa* eĭ, saŭ un *puţ cu furcă*, adică o grópă adâncă de unde se scóte apă cu *burduful*. Trebue să fiĭ la Paĭcu, în *gura* Bărăganuluĭ, saŭ la Cornăţele, în *mĭeḑul* luĭ, ca să găsescĭ câte o mică dumbravă de vechĭ *tufanĭ*, sub care se adăpostesc turmele de oĭ la *póle*, ĭar miĭ şi miĭ de cuĭburĭ de cĭorĭ printre crăcile copacilor. In orĭ-ce alt loc al Bărăganuluĭ, vênătorul nu află alt adăpost, spre a *îmbuca* saŭ a dormi ḑiŭa, decât umbra căruţiĭ sale. Dar ce vesele sînt acele întâlnirĭ de una saŭ doŭĕ ore, în care toţĭ îşĭ povestesc câte *isbândĭ* aŭ făcut saŭ maĭ ales eraŭ să facă, cum ĭ-a amăgit pasĕrea *vicléncă*, cum ĭ-a purtat din loc în loc şi cum, în sfârşit, s'a făcut nevĕḑută în *sboru-ĭ prelungit*.

După repaos, *colinda* prin pustiŭ reîncepe cu aceeaşĭ plăcere.

Când sórele se plécă spre apus, când *murgul* serĭĭ începe a se destinde treptat peste pustiĭ, *farmecul taĭnic al singurătăţiĭ* cresce şi maĭ mult în sufletul călĕtoruluĭ. Un *susur noptatic* se înalţă de pre faţa pămîntuluĭ; din adierea vêntuluĭ prin erburĭ, din ţîrâitul greerilor, din miĭ de sunete uşóre şi *nedesluşite*, se nasce ca o *slabă suspinare* eşită din *sînul obosit al naturiĭ*. Atuncĭ, prin 'nălţimile văzduhuluĭ, sbóră, cântând *ale lor doĭne*, lungĭ *şire* de cocorĭ....

Dar câte una-una căruţele sosesc la *târla* saŭ la stâna unde vênătorĭĭ aŭ să petrécă nóptea. Un bordeiŭ acoperit cu pae, o cétă de *dulăĭ ţepenĭ*, lătrând cu înverşunare, ĭată adăpostul şi *stréja* ce le póte oferi *bacĭul* de la Rădana saŭ cel de la Renciŭ. Din aceste *cată* vênătorĭĭ *să-şĭ întocméscă culcuş* şi *cină*, dacă cum-va n'aŭ avut

grijă a-şĭ aduce aşternut şi merinde în căruţe. Pe când însă pe sub *şure* şi la vatra bordeĭuluĭ ospĕţul şi paturile se gătesc, după cum pe fie-care îl tae capul, *limbele se desmorţesc;* şi prin glume, prin rîsurĭ cu hohote, ele rĕscumpĕră *lungile ore de tăcere ale ţileĭ...*

Dar chĭar şi în căruţă, *vênatul obosesce,*
Şi, dup'o cină scurtă, şi somnul a sosit: —

Vĕnătorĭ şi căruţaşĭ, *mârţoge* şi dulăĭ, culcaţĭ toţĭ la pămînt, dorm acum duşĭ, la târlă!...

«Singure stelele nopţiĭ se uĭtă de pe cer la dînşiĭ; *eĭ aud cu urechile* tótă acea nenumĕrată lume de insecte ce se strecóră prin erburĭ, ţîrâind, scârţâind, fluerând, şuerând; şi tóte acele miĭ de glasurĭ se 'nalţă *cu rĕsunet potolit în tăria nopţiĭ, se limpedesc* în aerul eĭ rĕcoros *şi lĕgĕnă în somnie auḑul lor aromit.* Când însă vre-unul se deştéptă şi clipesce ochiĭ, câmpia i se înfăţişézĕ luminată de scânteile strălucitóre ale licuricilor; une-orĭ cerul se încinge pe-alocurea în depărtare de o vâlvóre roşiatică, provenită din *pârjol,* şi un stol întunecos de pasĕrĭ se strecóră prin nópte...».

Al. Odobescu.
(1834—1895).

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Dar vara e pe sfârşite, şi timpul vênatului a sosit. Din grăunţele plugarului s'au hrănit şi s'au îngrăşat atâtea pasĕrĭ: multe din ele vor fi acum jertfite la rândul lor pentru hrana vênătorului harnic. Prepeliţele egoiste şi singuratice s'au îmbuibat pe mirişti; turturelele drăgăstoase umblă în stoluri peste câmpuri, s'aşează în tăcere pe un copac singuratic, şi-apoi sfioase se scoboară la pămînt să-şi umple guşile cu grăunţele risipite. Şi tot aşa potârnichile cele repezi la sburat şi dropiile uriaşe. Dar nu numai pe câmp, dar şi în bălţi vor fi multe jertfe. Raţele lacome, lişiţele tainice, neastâmpĕratele becaţe şi viclenii sitari, care toată vara s'au plimbat nesupĕrate pe lac şi malurile nomoloase ale apelor, îndată ce trece Sfîntă-Măria, încep să dea dijmă pentru hrana lor şi cad isgonite

cu meşteşug de copoi şi isbite fără milă de alicele iscusiţilor vênători. Şi cât de frumoasă nu e ţara noastră, când vrei să te îndeletniceşti cu ostenelele vênătoriei !

Acî aştepţi cum înserează şi cum cade noaptea, pe marginea lacului, al cărui luminiş înconjurat de papură şi trestie, străluceşte pe sub umbrele serii. In tăcerea în care aştepţi, priveşti şi asculţi misterioasa viaţă a raţelor şi lişiţilor, care şuerând trec în stoluri pe de-asupra şi, cu un sgomot de valuri risipite, se lasă lângă soaţele ce le aşteaptă. Stoluri, stoluri vin din zări depărtate şi, în liniştea nopţii, pe faţa apei se abat, se joacă fără astêmpĕr — iar tu, ameţit de o plăcere vrăjmaşă, tragi cu bătae de inimă în cârdul numeros...

Ori de dimineaţă, prin miriştele pline de rugi de mure, de pălămizi şi de sipică, de pâlcuri de burueni, care cresc acum nesupĕrate printre clăile aşezate la rând prin mijlocul locurilor, păşeşti cu pas regulat, cu privirea ţintă, cu degetul pe trăgaciu, după prepeliţele şăgalnice, care, de grase ce sînt, şi-au uitat cântecul de-astă primăvară...

Ori zile întregi, veghezi în căruţă pe câmpiile întinse ale Bărăganului după dropii şi gâşte sĕlbatice, care îşi duc traiul de vară departe de locuinţele oamenilor, prin înaltele bălării ale pământurilor ţelinoase, lăsate de vremuri în părăsire...

Ori înhăitat cu sute de oameni, mergi în munţi şi vênezi fiarele care-şi duc traiul în văgăunile munţilor şi prin înfundăturile codrilor, hrănindu-se din oile şi vitele rătăcite după earbă tînără pe coastele şi pe podişurile munţilor....

Ori încotro ai merge cu gândul de vênătoare, vei fi încântat de frumuseţile Patriei tale. Soarele e mai puţin arzĕtor. Peste întinsul ţării se revarsă o linişte dulce şi fermecătoare. In depărtare se vĕd satele împoporate de copaci, iar în spre largul câmpiei, din loc în loc, cumpenile tainice ale puţurilor. Iar pe cerul senin şi luminos de lumina albă a toamnei ce s'a apropie, fire de păeajen colindă şi din când în când se agaţă de brazdele arăturilor care, din loc în loc, încep să arunce câte o pată întunecoasă, pe întinderea aurie. Şi ca firele de păeajen călĕtoresc, spre a aduce viaţa mai departe, seminţele cu aripi ale păpădiei, ale pălămidei şi ale scaeţilor, care, cu trupul lor creţ şi ţepos şi cu capul roşu ca sângele, au ţinut toată vara strajă rĕzoarelor şi drumurilor.

In bucăţile următoare vom face cunoştinţă cu câte-va din aceste frumuseţi ale ţării, în vremea vênătoarei, la baltă, la câmpie şi la munte.

II. **Tractarea.** — 1. Vom citì mai întâi *Balta.* Vom tracta-o în chipul cum am tractat «Pârâul».

2. Vom trece îndată la *Vênătoarea pe Bărăgan,* care va ocupa restul lecţiunii. Mai întâi vom arăta părţile acestei descrieri: I. Cât de plăcută e o vênătoare pe Bărăgan. II. 1. Infăţişarea Bărăganului; 2. Mersul vênătorilor şi întâlnirea lor la conacul de amiazi; 3. Coborîrea serii; 4. Intâlnirea de seara. III. Domnia nopţii peste vênătorii adormiţi. Vom citì-o apoi bucată cu bucată, punênd pe elevi să citească frasele mai lungi de două ori. In fine, vom întreba care sînt părţile ce am deosebit la început în această descriere. Cu aceasta se va termina prima lecţie.— In a doua lecţie vom explica vorbele şi expresiunile subliniate şi vom insista cu deosebire asupra însemnătăţii *epitetelor:*

«duioase» — visări
căi — «fără de urme»
spaţiul — «nemărginit»
«spornică» — verdeaţă
valurile de earbă... «înviate», «ofilite»
«nestatornicul» — ocean
linia — «netedă»
sentinelele — «mute şi gârbovite»
vulturii — «cei falnici», «cu late pene negre»
cĭoc — «aprig la pradă»
grumazuri — «jupuite» şi «golaşe»
cruce — «strâmbată din piua ei»
«vechi» — tufani
pasĕre — «vicleană»
sboru-i — «prelungit»
farmecul — «tainic»
susur — «noptatic»
sunete — «uşoare şi nedesluşite»
«slabă» — suspinare
sînul — «obosit»
brâne — «şerpuinde»
«graţioasa» — imagine
dulăi — «ţepeni»
«lungile» — ore de tăcere
«nenumĕrată» — lume
rĕsunet — «potolit»
auzul lor — «aromit»
vâlvoarea — «roşiatică»
stol — «întunecos»

Vom insista asupra epitetelor pentru că sînt admirabile prin justeţea lor, şi sufletul ori-cărei descripţii ele sînt.

III. **Aplicaţia.**— 1° Lecţie : Elevii vor ştî pe din afară *Balta*; vor ştî să citească *Vênătoarea pe Bărăgan*, şi să-i deosibească părţile.

2° Lecţie : Vor ştî înţelesul vorbelor şi expresiunilor acestei bucăţi, vor ştî să povestească *Jianul la vênătoare*, pe care o vor cetî singuri acasă, precum şi înţelesul vorbelor şi expresiilor din ea.

Compoziţia: Elevii vor face un exerciţiu asupra epitetelor: vor căuta alte lucruri, cărora să li se poată da epitetele ce se găsesc în amêndouĕ bucăţile ; vor căuta epitete noi pentru lucrurile care au alte epitete în aceste bucăţi.

40.

JIANUL LA VÊNĂTÓRE

Intr'o ḑi intră în curte la noï o căruţă cu patru caï şi trage la grajd. Tată-meŭ trimite să întrebe cine a venit; feciorul se întórce fuga, speriat.

— Cucóne, Jianu!

Mama şi noï, copiiï, îngălbenisem, ĭar tata, uĭtându-se zîmbind către fecior, îĭ ḑice :

— Du-te, de-ĭ spune să poftéscă, că chĭar acum ne-am pus la masă.

Prin grădină se vedea venind un om scurt, îndesat, rumen la faţă, ras şi cu mustaţa désă şi scurtă ; îmbrăcămintea luĭ: *dulamă* [1]), pantaloni şi *scurteĭcă* [2]) ; pe cap, şapcă peste fes ; la brâŭ, pistóle şi un cuţit cu *prăsele* [3]) de os, şi puşca, *în cumpĕnă* [4]), în mâna drépră.

Tata îl primesce vesel şi prietenesce, dându-ĭ mâna să ĭ-o sărute.

1) ipingea, haĭnă lungă de postav ce se îmbracă pe vreme rea.

2) haĭnă maĭ mult saŭ maĭ puţin lungă de o materie subţire, căptuşită cu blană.

3) saŭ plăsele : îmbrăcămintea, de obiceiŭ de os, a mâneruluĭ.

4) ţinênd-o de la mijloc.

— Ce maĭ facĭ Iancule? Bine-aĭ venit! Şedĭ, de mănâncă!... Bre! să-ĭ aducă cĭorbă; veḑĭ, să fie caldă!

Când am auḑit ḑicêndu-ĭ şi «Iancule», mĭ-am ḑis: «Nu maĭ încape îndoélă, el e!» Mĭ-a venit în minte cântecul:

Iancule Jianule!
Îţĭ e murgul cam nebun,
Trece Oltul ca pe drum...

Polcovnicul[5]) Ioniţă, cum l-a vĕḑut de departe, a dat fuga la cornul de vênătóre; câĭniĭ alergaŭ în tóte părţile chelălăind, cu botul plin de mămăligă; într'o clipă, Braĭca, Dudaş, Ţica şi Némţul sărĭaŭ şi jucaŭ împrejurul cornuluĭ de vênătóre.

— Auḑĭ, Iancule, nicĭ să îmbucăm nu ne lasă Polcovnicul; cum te-a zărit, numaĭdecât, haĭ la vênătóre!

— Bine face, că e târḑiŭ; de-abĭa o să avem vreme până diséră *să întórcem doĭ, treĭ vătuĭ*[6]).

Se sculară de la masă, sorbiră din cafea, traseră de doŭĕ orĭ din *ciubuc*[7]). Pletea, Manta, Şuţă, Dobre puneaŭ *lănţugurile*[8]) de gâtul copoilor, câte doĭ-doĭ, şi pornĭa fie-care cu perechea luĭ.

Tata da *ordine*[9]) şi *instrucţiuni*[10]) pe a doŭa ḑi, căcĭ asta era numaĭ un *preludiŭ*[11]) de vênătóre.

— Manto, în zorĭ să fiĭ aicĭ cu *Cojescenii*[12]), şi veḑĭ, dacă cum-va vĕrul Costache o fi la Cornescĭ, spune-ĭ să

---

5) colonelul. Aci nu e vorba însă decât de o poreclă ce i se da luĭ Ioniţă, vătaful (intendentul) curţiĭ boerescĭ.

6) să ucidem doĭ, treĭ epurĭ.

7) lulea cu ţévă fórte lungă şi avênd la capĕtul ce se pune în gură un ţimburuş de fildeş numit «imamea».

8) lanţurĭ subţirele

9) poruncĭ.

10) lămuririĭ pentru ca poruncile să pótă fi îndeplinite.

11) început.

12) locuitoriĭ din Cojescĭ.

ne găséscă mâne pe Crevedia, dór om încolţi lupóïcele cele fĕtate.

. . . . . .

Când rĕsăriа luna, de era doŭĕ césurĭ pân' a se crăpa de ḑiŭă, curtea era plină de vênătorĭ de prin cătunele vecine.

Polcovnicul Ioniţă, în mijlocul lor, cu o ladă plină de cutiĭ dinainte, le împărţïa *érbă* şi *alice*[13]), câte patru umpluturĭ de puşcă, *desemnând*[14]) fie-căruïa locul unde să se ţie, când *să dea gură*[15]) şi încotro s'apuce.

— Voĭ Săbiescenilor, să vĕ aţineţĭ la Mĕrul roş. Tu, Dobre, să-mĭ puĭ pe Colăcenĭ, pe Baranga şi pe Gămănescenĭ; să mi-ĭ aşeḑĭ cu Cojescenii la lacurile din Mariuţa; Pletea să se ducă, să caute la Bolobóce; să nu cum-va să vĕ aud gura, că vĕ ïa dracul! Ţineţĭ câïniĭ legaţĭ lângă voĭ. Manto, când ĕĭ simţi că a sărit lupóïca, dă drumul luĭ Samson, că ăla, când o da de urma eĭ o dată, n'o maĭ slăbesce; lăsaţĭ pe Ovreïca acasă, că minte şi ne înşélă.... Na şi ţie, băeţică, ḑicea unuĭ bĕtrân *bondoc*[16]), vĕrsându-ĭ érbă în *corn*[17]) şi alice în basma. Veḑĭ, să mĕ daĭ ïar de ruşine ca maĭ deunăḑĭ, de-aĭ lăsat bunătăte de lup să trécă pe lângă tine şi să se ducă sănătos.

— Da lasă, ḑĕŭ, cucóne Ioniţă, nu maĭ ḑice, că ţĭ-am adus alaltăerĭ doĭ lupĭ în loc de unul. De necaz, m'am dus de-am stat treĭ nopţĭ la pândă lângă *scorbura*[18]) faguluĭ celuĭ mare; ĭ-am adus pe amândoĭ în spinare tocmaĭ de la Ogrăḑile Cĭobanuluĭ. Uïte, atuncĭ par'că a

---

13) bóbe maĭ micĭ saŭ maĭ marĭ de plumb pe care le punem în puşcă după érbă (pulbere de puşcă). Când dăm cu puşca, érba se aprinde, isbucnesce şi le asvîrle cu putere afară.

14) arătând.

15) să facă gură (larmă, sgomot).

16) mic, scurt, ca un băét.

17) Vênătorii ţĕranĭ ţin érba de puşcă, spre a o feri de umeḑélă, într'un corn de boŭ, care precum se scie e scobit pe dinnăuntru.

18) scobitură, mâncătură din pricina putreḑiriĭ, într'un copac bĕtrân.

fost un făcut. Când era să trécă *spurcăciunea* [19]) îmĭ rezemasem puşca de un copac şi scăpĕram, să-mĭ aprind luléüa; şi, până să ĭaŭ de veste, s'a făcut nevĕḑut prin *hăţiş* [20]), *par'că avea tichiuţa draculuĭ în cap* [21]).

. . . . . .

Séra, în aprinsul lumînărilor, un car plin cu lupĭ tinerĭ şi bĕtrânĭ, cu vulpĭ şi cu epurĭ, venĭa cu vênătorĭĭ după dînsul. In mijlocul curţiĭ, jupânésa Ilinca aşeḑase de-cu-ḑiuă o bute cu vin, împrejurul căreĭa aprinsese patru butóe cu *câlţĭ* [22]) muéţĭ în păcură: ḑece fete, fiecare la vatra eĭ, frigeaŭ berbecĭ şi ferbeaŭ mămăligĭ; un ţigan ḑicea din gură şi din cobză istoria luĭ *Alimoş* [23]).

Pletea şi cu Manta descărcaŭ căruţa cu vênat.

Pusese pe bute un pat de mărăcinĭ, pe care aşeḑase epuriĭ cu botul şi cu urechile afară, şi cu picĭórele la centru; la patru colţurĭ ale baseĭ eşĭaŭ de un cot códele bine îmblănite a patru vulpĭ legate împreună de gât, de un par înfipt în mijlocul grămeḑiĭ de epurĭ, şi ţinute în picĭóre pe par de-asupra capetelor epurilor. Pe o mescĭóră rotundă şedeaŭ în patru picĭóre cincĭ puĭ de lup cu gurile căscate către vênătorĭ, şi de-asupra lor doŭĕ lupóĭce *năprasnice* [24]), legate spate la spate de parul înfipt în masă, formând ast-fel *un fel de monument cinegetic* [25]), cam în forma *fântânelor moderne adoptate în capitalele ţărilor civilisate* [26]).

19) lupul; lighióna spurcată.

20) pădure tînĕră şi désă, în care cu greŭ pătrunḑĭ.

21) în popor se crede că dracul se póte face nevĕḑut punêndu-şi o tichie fermecată în cap.

22) bucĭ; remăşiţe de la meliţatul cânepeĭ. Meliţat = curăţitul cânepeĭ de partea eĭ lemnósă.

23) poesia populară în care se povestesc isprăvile luĭ Toma Alimoş, vechiu boer din Moldova.

24) marĭ şi grozave

25) un fel de clădire vênătorésc ă.

26) fântânelor ce se zidesc în ḑiua de aḑĭ în oraşele de căpetenie din ţările înaintate.

Chelărésa [27]) umplea óle cu vin din bute şi fetele ajutóre cinstïaŭ pe vênătorï, dându-le împreună cu óla de vin şi câte un *hartan* [28]) de friptură, o bucată de pastramă, un codru de mămăligă, tăétă cu sfóra ş'o *vorbă bună* [29]).

— Căutat-o-aï în pântece, *nea* [30]) Gheorghe, să veḑï, dacă nu cum-va avea pe văcşóra nóstră? Aḑï, o săptămână, de când ne-a mâncat-o din *coşar* [31]).

— Bea, Gămănescule, că o să-mï dea mie coconul vulpea cea împuşcată de tine, să-mï fac de érnă o scurteïcă cu care o să-ţï joc la nuntă, că vĕd eŭ, că de *câşlegï* [32]) *îţï puï pirostiile în cap* [33]).

— Ţie, Comane, mï-a ḑis jupânésa să-ţï maï daŭ o ólă.

— De ce n'aï împuşcat bine puïul de lup, măï Sgabercïo, şi l-aï trântit viŭ în căruţă, de era să rupă mâna cu colţiï luï nea Dumitru Cïuruén? Ia, uïte, colţiï ca nisce brice.....

Patru ḑile, cât a *şeḑut* [34]) Jianul, a fost numaï veselie şi petrecere; tótă nóptea cântaŭ läutariï şi fetele întindeaŭ hora şi *bătuta* [35]) cu flăcăiï.

I. Ghica.
(1817—1898)

---

27) femeea care ţinea cheile de la pivniţï, cămărï, etc.

28) bucată; de obiceiŭ «hartanul» este picïorul întreg al uneï păsĕrï fripte.

29) o glumă.

30) nenea.

31) partea din locuinţă unde se ţin vitele érna.

32) carnaval; «dulcele» Crăcïunuluï, când se fac cele maï multe nunţï.

33) te însorï. Această *expresie metaforică* se întemeează pe aseměnarea dintre cununa ce se pune în capul mireluï şi mireseï la cununie, şi între pirostriï (pirostreï, pirostiï).

35) a stat în gazdă.

35) un fel de joc, în care jucătoriï *bat* pământul fórte repede şi fórte *energic* cu călcâele.

OBSERVĂRI METODICE. — Toate aceste bucăţi cât şi cea următoare sînt puse acì, în vederea unei compoziţii mai desvoltate: *Vênătoarea.* Ca să facă aceste compoziţii, elevul nu trebue îndrumat decât pentru fixarea întrebărilor ce constitue «începutul», «desfăşurarea» şi «sfârşitul». Pentru «început» elevii vor căuta să rĕspundă la întrebările: *cine? când?* şi *unde?* Vor hotărî, adică, persoana care a făcut vênătoarea, timpul când, şi locul unde a făcut-o. Din datele ce se găsesc în bucăţile din carte, din amintirile personale de împrejurări (unii elevi pot fi de la câmp, alţii de la munte, alţii de la deal) ei vor fi ţinuţi să alcătuească un început *de cel mult o jumătate de pagină.*

Pentru «desfăşurare» elevul, folosindu-se de aceleaşi isvoare, va căuta să rĕspundă la întrebarea: *cum?* Va căuta adică să arate deosebitele întâmplări ale vênătorii. Spre a îmlădia imaginaţia copiilor şi a-i face mai uşor să plăsmuească întâmplări, vom căuta să le arătăm cu ajutorul bucăţilor citite cât de variate pot fi aceste întâmplări (la baltă, pe câmp, la deal, în munţi, singuri sau cu mai mulţi, pe vreme bună sau pe vreme rea, cu isbândă sau fără isbândă), şi chiar vom căuta să plăsmuim din propria noastră imaginaţie variaţii de împrejurări. Vom mai arăta elevilor că, în cursul povestirii deosebitelor întâmplări de vênătoare, se pot face deosebite *descrieri* de locuri, şi vom amintì din bucăţile citite, unele din aceste descrieri. «Desfăşurarea» va fi cel puţin de cinci ori mai mare decât «începutul».

Pentru «sfârşit» elevul va căuta să rĕspundă la întrebarea *ce-a urmat?* Va căuta adică să arate la ce sfârşit a adus felul şi împrejurările în care s'a întâmplat vênătoarea. Spre a-i îndruma, vom arăta deosebitele sfârşituri ale vênătorilor descrise în bucăţile citite, mai indicând şi altele posibile.

In afară de observaţiile ce se pot face la o compoziţie în privinţa ortografiei, punctuaţiei, etimologiei, sintaxei, la cercetarea compoziţiilor vom insista cu deosebire: 1) asupra proprietăţii termenilor; şi 2) asupra înlănţuirii firești a întâmplărilor.

Tot planul compoziţiei nu va cuprinde decât indicaţiile prin întrebări în privinţa «începutului», «desfăşurării» şi «sfârşitului»; toate cele-l-alte amănunţimi vor fi lăsate la jocul liber al imaginaţiei elevului.

41.

PETREA DASCĂLUL

Se isprăvise *rĕsboĭul Crimeiĭ*... Doĭ lorḑi *engleji*, care *luaseră comanda superióră* a *oştirilor aliate* din Crimeea, auḑind că Moldova este încă *o ţară primitivă* cu obiceĭurĭ *patriarhale* şi cu munţi plinĭ de urşĭ, veniră anume de la *Sevastopol* în Galaţi cu hotărîre de a se desfĕta la un vênat de urşĭ, *ceea-ce de mult locuitorii Angliei nu mai pot face în insula lor.*

Eĭ eraŭ bogaţi, căcĭ *livrele sterlinge* sunaŭ în buzunarele lor; eraŭ serioşĭ, căcĭ maĭ nu vorbĭaŭ unul cu altul; eraŭ fudulĭ, căcĭ se ţineaŭ totdéuna cu gâturile ţepene şi abĭa de coboraŭ ochiĭ pe vre-un obraz omenesc. 'Nalţi şi subţirĭ, şi totdéuna bine îmbrăcaţi şi pĭeptĕnaţi, eĭ *privĭaŭ lumea cu gravitate* prin gĕmul ochelarilor, vroind par'că într'adins *să pue óre-care distanţă între eĭ şi lume.*

Eĭ plecară într'o trăsură cu opt *caĭ de poştă*, pregătită de *pârcălabul* din Galaţi, şi apucară drumul spre munte la o moşie, cătră proprietarul căreĭa aveaŭ anume *scrisorĭ de recomandaţie*...

Aŭ mers ast-fel o ḑi întrégă pe drumurĭ nebătute, trecênd prin *vaduri* de rîurĭ, peste şanţurĭ, *peste podeţe ale căror scânduri jucaŭ sub rótele trăsuriĭ*, până când, în spre séră, ajunseră la moşia doritä.

Proprietarul, care era vestit de maĭ înainte de pârcălăbie, îĭ primi cu mare *alaiŭ*, ca pe nisce óspeţĭ aleşĭ. Dulceţile, cafelele negre cu *caĭmac*, cĭubucele cu imamele de *chihlimbar* se înfăţişară pe dată dinaintea lor, după *obiceĭul pământuluĭ;* apoĭ nu trecu mult şi proprietarul îĭ introduse în *sufragerie*, unde îĭ

aştepta o masă bogată, pe a cărei pânză albă figurau cu cinste : *brânzurile* de munte, *păstrăvii* afumaţi, *bujeniţa* de căprióră, *cataifurile*, vinurile de *Odobescĭ* şi *Cotnarĭ*, şi câte şi maĭ câte alte producte ale ţării...

Dupe masă, proprietarul chemă pe vênătorul seŭ, Petrea Dascălul, şi-ĭ porunci ca, a doŭa ḑi, să ducă numaĭdecât pe lorḑiĭ englejĭ la urşĭ.

— Ascult ! rĕspunse Petre Dascălul, cu un aer de supunere, ce însemna că porunca stăpânéscă va fi negreşit îndeplinită.

Petrea Dascălul mergea la urşĭ, ca la un vênat fără nicĭ o însemnătate. El ucisese atâţia în vĭéţa sa, încât, ne maĭ avênd destule degete la mânĭ şi la picióre, ca să-ĭ numere, *le pĭerduse*, cum am ḑice, *răbojul;* numaĭ stăpânul, care-şĭ făcuse felurite *şubĭ* şi aşternuturĭ de picióre din blănile lor, ţinea anume socotélă de dînşiĭ.

In lunga luĭ îndeletnicire vênătoréscă, el ajunsese să scie anume fie-care urs saŭ ursóică de câţĭ anĭ este, câţĭ puĭ are, în ce *bârlog* şade, la ce părăŭ se adapă; şi, când stăpânul luĭ îĭ ḑicea : «Măĭ Petreo, să-mĭ aducĭ mâne un urs», *el se ducea totdéuna la sigur.*

Şi dóră nu era vre-un om *arătos* saŭ maĭ deosebit Petrea Dascălul ; din contră, era mic de *stat*, avea chipul *blajin* şi óre-care *stângăcie* în mişcărĭ...

Englejiĭ chĭar, când îl vĕḑură prin sticla ochelarilor aşa mic, *nechipos*, îmbrăcat cu suman şi cu opincĭ, se arătară fórte neîncreḑĕtorĭ.

— Dar, în sfârşit, cine scie ! îşĭ ḑiseră eĭ între dînşiĭ ; aicĭ tóte sînt *cĭudate !*

A doŭa ḑi, în ḑorĭ de ḑiuă, pe când lorḑiĭ dormĭaŭ maĭ bine, Petrea Dascălul bătu la uşa lor, îndemnându-ĭ să plece. Eĭ însă, cu tótă nerăbdarea ce aveaŭ de a da pĭept cu urşiĭ, nu deschiseră uşa până ce maĭ întâĭ nu-şĭ raseră barba, nu-şĭ pĭeptĕnară

pĕrul cu îngrijirea obicĭnuită, ast-fel ca nicĭ un fir de pĕr să nu fie smintit de la locul sĕŭ; şi, gătiţĭ fie-care de la ghete până la pălărie cu câte un costum noŭ vênătoresc, anume cumpĕrat din Londra, plecară împreună cu Petrea Dascălul pe cărarea munteluĭ în sus, avênd în urma lor alţĭ patru puşcaşĭ din sat. Vremea era frumósă, aerul viŭ şi rĕcoros, şi în spre partea şesuluĭ, la Rĕsărit, sórele *se înalţa vesel* pe un cer *cuprins de foc.* Tăcuţĭ urcaŭ Englejiĭ la dél, cu pas regulat şi cu aerul serios al unor ómenĭ ce merg într'o *gravă* întreprindere; numaĭ Petrea Dascălul, *blajin*, cum era el, şi cam *slobod la gură*, maĭ *schimba din când în când câte o şagă* cu tovarăşiĭ sĕĭ din sat. Treĭ césurĭ întregĭ eĭ suiră mereŭ în sudórea frunţiĭ; şi nu o dată Englejiĭ se împiedicară de bolovaniĭ de pe drumul strîmt şi pĭetros al munteluĭ; nu o dată pălăriile lor, împodobite cu pene de *struţ*, se aninară de crengile braţilor; nu o dată se vĕdură siliţĭ să dea mâna luĭ Petrea Dascălul prin locurile *unde prăpastia se prea apropia de cărare;* dar nu era lucru de mirare, ne fiind mariĭ lorzĭ deprinşĭ să umble prin locurĭ aşa «tarĭ», cum zic ţăraniĭ noştri.

Pe la amĭézĕ-zi, Petrea Dascălul îĭ opri într'o desime mare, unde eraŭ o mulţime de bolovanĭ şi *cĭóte* rĕsturnate, care păreaŭ a fi aduse de *puhoiŭ.*

«Aicĭ e ursul!» zise Petrea Dascălul.

Atuncĭ *figurile lungĭ şi solemne* ale lorzilor se făcură şi maĭ lungĭ şi maĭ solemne, căcĭ dorul lor era acum aprópe să fie împlinit: aveaŭ în sfârşit să dea ochiĭ cu *sihastrul Carpaţilor* şi să aĭbă ce istorisi despre lupta cu dînsul, când se vor întórce în ţara lor. Eĭ îşĭ înarmară puscile, nu fără óre-care bătae de inimă, de şi, de alt-fel, eraŭ despreţuitorĭ de primejdiĭ, şi stătură cât-va timp în aşteptare; dar ursul nu se arătă. Atuncĭ eĭ aruncară o privire întrebă-

tóre asupra luĭ Petrea Dascălul, ĭar acesta, înțelegênd gândul lor, le arătă printre cĭóte și bolovanĭ, o gaură deschisă, printre care abĭa ar fi putut intra un om pe brâncĭ.

«Aicĭ e ursul», adaose Petrea Dascălul, arătând gura vizuiniĭ. Apoĭ el și ceĭ-l-alțĭ puşcaşĭ, luând câte o cĭótă în mânĭ, începură să facă larmă împrejur.

«*Saĭ, Catrină !... Nu te da, Gavrile !... Diha Martine!...*» strigaŭ eĭ necontenit; însă, cu tótă gălăgia ce făceaŭ, ursul nu vroĭa să ésă întru întâmpinarea *mosafirilor* sĕĭ.

«Dórme ca boerĭĭ după masă», *băgă de sémă* Petrea Dascălul; «să-l afumăm, puțin să-ĭ trécă *mahmuria*».

Atuncĭ Petrea, căutând cu luare aminte împrejurul vizuiniĭ, găsi o a doŭa gaură *tăĭnuită* sub cĭóte și *frunzarĭ*, pe care urșiĭ totdéuna și-o păstrézĕ pentru retragerĭ, la cas de primejdie. El o curăți bine și făcu chĭar lângă dînsa un foc de uscăturĭ, pentru ca fumul să intre în lăuntru și să siléscă pe urs să ésă pe cea-l-altă parte. Dar nicĭ cu acest mijloc nu isbuti, căcĭ, fiind vênt, fumul, în loc să intre în vizuine, se împrăștia în tóte părțile.

In vremea acésta, *flegmaticiĭ* Englejĭ începură să dea semne de nerăbdare, credênd că Petrea Dascălul, în care de la început nu prea avuseseră încredere, era cu adevĕrat *un șiret ce-ĭ purta cu vorba*.

«E trândav ursul», ḑise Petrea cam necăjit; «nu-l scoțĭ cu una cu doŭĕ de la *tabietul* luĭ... Dar «*eŭ i-s popa !*»

Apoĭ el băgă mâna în *torbă*, scóse o lumînărică de cĕră albă, o lipi la buza puscĭĭ, de-asupra *țeluluĭ*, o aprinse, ḑicênd că la *prohod* trebue și lumînare, se puse pe brâncĭ și, cu puşca întinsă și înarmată, intră voĭnicesce în *vizunie*. Lordul cel maĭ înalt și

maĭ neîncredĕtor, care nu se aştepta la una ca acésta, se uĭta acum nemişcat şi cu ochiĭ *holbaţĭ*, cum Petrea Dascălul se târîĭa încet în vizunie, cum îşĭ introduse maĭ întâĭ capul, pe urmă umeriĭ, apoĭ picĭórele ; ĭar după ce nu se maĭ vĕdu nimic strigă : «How original !» [1]) însă cu un glas schimbat, ce nu i se întâmplase *din ḑiŭa luărĭĭ turnuluĭ Malacof*. Ĭar cela-l-alt lord, cuviincĭos ca totdéuna, îşĭ ştergea cu batista sudórea de pe frunte, provenită negreşit din căldura sóreluĭ, însă *de astă-dată nu repetă* ca de obiceiŭ cuvintele tovarăşuluĭ sĕŭ.

După câte-va minute de aşteptare gróznică, în care numaĭ *inimele îşĭ păstraseră mişcarea*, se auḑi deodată un trăsnet de puşcă, urmat de un gemet sĕlbatec, înfricoşat, cu atât maĭ înfricoşat, cu cât venĭa din întunericul de sub pământ, unde era sciut că numaĭ *mórtea putea să hotărască* între om şi *fĭĕră*. Apoĭ se făcu ĭarăşĭ linişte adâncă, *linişte de mormînt*, timp de maĭ multe minute lungĭ, neměsurat de lungĭ, în care lorḑiĭ *abĭa de-şĭ maĭ puteaŭ păstra cumpĕtul. Acu-ì acu !...* gândĭa fie-care în sine. Dar lucru înfiorător : liniştea ţinea mereŭ ; *nicĭ un semn nu venĭa de sub pământ...* Ce se petrecea óre acolo ? Negreşit că nu era bine, de vreme ce Petrea Dascălul nu maĭ eşĭa la lumină, căcĭ, dacă ar fi fost el învingĕtorul, ce ar maĭ fi stat înlăuntru ?... Când ĭată... se auḑi la gura vizuiniĭ un *foşnet* curios, maĭ mare decât l-ar fi putut face un om, şi cĭótele şi pĭetrele începură să se misce.

Momentul era în adevĕr *suprem;* lorḑiĭ, înţepeniţĭ, cu ochiĭ îndreptaţĭ spre vizunie, cu puscile la ochĭ şi cu degetele pe trăgătorĭ, stăteaŭ *gata să aprindă în dihania* ce se vestĭa, şi tâmplele lor *se băteaŭ* atât

1) Ciudat lucru !

de puternic, încât ochelariĭ le *jucaŭ* pe nas. Dar spre marea şi nemărginita lor mirare, în loc de dihanie, se vĕḑură deodată piciórele luĭ Petrea Dascălul, apoĭ umeriĭ, apoĭ capul; şi, după ce Petrea eşi de tot, ţinênd într'o mână puşca şi în cea-l-altă o frânghie, aruncâ repede capĕtul eĭ celor-l-alţĭ patru puşcaşĭ, strigând:

«Trageţĭ băeţĭ, vîrtos!»...

Atuncĭ câte-şĭ cincĭ începură să tragă din rĕsputerĭ, şi ĭată că o *cogemite* ursóĭca mórtă, lovită drept în frunte şi legată cu frânghia de gât, eşi de sub pământ.

Uĭmirea Englejilor fu atât de mare, vĕḑênd isbânda luĭ Petrea Dascălul, încât, de astă-dată, *uĭtându-şĭ demnitatea şi distanţa socială* ce-ĭ despărţia de dînsul, începură *să-l strîngă de mână cu o căldură neobicĭnuită cumpĕtatuluĭ temperament englezesc.*

Ĭar Petrea Dascălul, care atuncĭ pentru prima óră avu fericirea să facă cunoscinţă cu livrele sterlinge ale *Mariĭ Britaniĭ*, se uĭta nedumerit, când la *strălucitórea monedă* ce *curgea gârlă* în palma sa, când la lorḑiĭ ceĭ cu *figurile de un cot,* avênd aerul a le ḑice:

«Baniĭ, nu-ĭ vorbă, îĭ primesc eŭ; dar voĭ ce dracul, de vĕ miraţĭ aşa de mine, că dór nu mi-ĭ întâĭa óră *că* mĕ bag în *bârlogul* ursuluĭ!»

Apoĭ, după ce fiéra fu aşeḑată la o parte de gura vizunieĭ, Petrea se scărpină în cap, ḑicênd cu glasul sĕŭ blajin:

«*Socotéla nu-ĭ încheétă:* maĭ am un *muşteriŭ* în bârlog: *cinstita* faţă a uneĭ *beĭzadele.*

Şi ĭarăşĭ aprinse o lumînare de céră albă, pe care o lipi pe buza puscĭĭ, ĭarăşĭ intră pe brâncĭ în vizunie, ĭarăşĭ se auḑi o împuşcătură şi apoĭ un *mormăit* înnăduşit; şi, după vre-o câte-va minute de as-

tă-dată mai puțin lungi, mai puțin înfricoșate decât cele d'întâi, și Petrea Dascălul cu beïzadéüa legată de gât și o așeḑă lângă mumă-sa, *Domnița* Catarina.

«Ĭ-am *miruit* pe amândoï», ḑise el, așeḑêndu-se spre odihnă pe un trunchiŭ de copac; și era drept să se odihnéscă, căcĭ muncise din greŭ și cu spor.

Ĭar lorḑiĭ, care trecuseră peste atâtea mărĭ și ṭărĭ, pentru a veni în Moldova, să împusce urșĭ, avură norocul să-ĭ vaḑă împușcaṭĭ gata de mâna altuĭa și se întórseră fără măcar *să fi dat foc*, ducênd cu dînșiĭ numaĭ amintirea culésă în mijlocul fiorilor de spaĭmă despre mijlocul cĭudat, cu care se ucid urșiĭ în ṭara patriarhală a Românilor.

Cu o parte din livrele sterlinge Petrea Dascălul și-a măritat o fată, cea din urmă ce-ĭ rĕmăsese în casă, ĭar cu cea-l-altă parte și-a făcut sie-și o *mică zestrișóră pentru ḑilele bĕtrâneṭilor*. Nu târḑiŭ după aceea, proprietarul moșieĭ primi de la Londra o scrisóre cu rugăminte să înmâneze luĭ Petrea Dascălul, ca semn de neuĭtare din partea lorḑilor, *portretele fotografice* ale lor, însoṭite de doŭĕ puscĭ fórte scumpe, eșite din cea mai renumită fabrică a Englitereĭ, cum și un numĕr al ḑiaruluĭ. *Ḑiarul Londreĭ Ilustrat*, în care era desenată, cu mult adevĕr, fiorósa scenă a intrăriĭ luĭ Petrea Dascălul în vizunia ursuluĭ.

N. Gane.

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — In munṭi s'au păstrat, în codri măreṭi și lângă izvoare limpezi, puterile Românului. Acolo, în vremuri de nevoe, a bătut inima Românismului. Acolo, în cetatea Transilvaniei, pe culmile Carpaṭilor din Oltenia, Muntenia, Moldova și Bucovina; la poalele Parîngului și Negoiului, Păpușii și Pietrei Craiului, Bucegiului și Istriṭei, Ceahlăului și Rarăului, Românii și-au păstrat puterea lor. Acolo aŭ dăinuit

aproape două mii de ani şi au resistat puhoiului de barbari dintru început; iar mai târziu acolo se retrăgeau din câmpia pustiită de duşman, pentru ca să se întărească şi să isgonească cu noi puteri hoardele tătăreşti şi turceşti. Acolo, luptând cu fiarele sălbatice, şi-au oţelit curajul lor, ca să lupte fără frică de moarte cu fiarele omeneşti care risipiau ţara. — In istorioara următoare vom vedea ce curaj au Muntenii noştri şi cum unul din ei, *Petrea Dascălul*, a pus în mirare pe doi generali englezi, care veniseră tocmai din focul rĕsboiului din Crimeea (1852), să vază Moldova. Este o povestire (naraţiune) împreunată cu mai multe descrieri frumoase.

II. **Tractarea.** — Bucata, fiind mare şi având părţi cam grele. vom tracta-o ca pe No. 17. Tractarea specială va avea două părţi: una în care vom studia elementele compoziţiei, iar a doua elementele lexicologice şi stilistice. Ast-fel, în prima parte vom atrage atenţia asupra următoarelor particularităţi.

1) R. 8—15. *Portretele lorzilor* (descripţie). Erau «bogaţi», «serioşi», «fuduli»; apoi «înalţi», «subţiri», «dichisiţi», «măroşi». Se va releva partea comică a acestor lorzi, care mai revine la r. 63—68; r. 91—93; r. 164; r. 189. Lorzii sînt oameni cum se cade: le place ordinea, dar prea se ţin mari, iar gătirea şi pregătirea lor nu se potriveşte cu sălbăticia locurilor unde ei avea să facă vênătoarea.

2) R. 20—23: *Drumul de poştă* (descripţie). Vom face comparaţie între drumurile de atunci şi de acum.

3) R. 26—33: *Masa* (descripţie). Vom atrage atenţia asupra epitelelor şi asupra deosebirii dintre obiceiurile de atunci şi acum (ex. ciubucul), şi pricina acestei deosebiri.

4) R. 36—59 şi (cu deosebire r. 52—54); r. 75—78 *Portretul lui Petrea.* Vom scoate în relief că era cuviincios şi modest, şi totuşi glumeţ. Glumeţia lui Petrea o vedem din mai multe note: El era cam «slobod la gură»; «mai schimba, din când în când, câte-o şagă cu tovarăşii săi din sat» (r. 76—77). El zice despre urs: «Doarme ca boerii după masă... să-l afumăm puţin să-i treacă mahmuria» (r. 111—113); «nu-l scoţi cu una cu două de la tabietul lui. Dar eu i-s popa» (r. 128—129); «la prohod trebue şi lumînare» (r. 132). Spune în gândul lui despre Englezi: «Banii, nu-i vorbă, îi primesc eu; dar voi ce dracul, de vĕ miraţi aşa de mine, că doar nu mi-i întâia oară că mĕ bag în bârlogul ursului» (r. 191—193); iar despre puiul ursului: «Socoteala nu-i încheeată: mai am un muşteriu în bârlog: cinstita faţă a unei beizadele!» (r. 197—198). «I-am *miruit* pe amândoi» (r. 207).

5) R. 68—86 *Drumul la munte* (descripţie).

6) R. 130—145 şi 199—206; 168—174. *Intrarea şi eşirea lui Petrea Dascălul în vizuină* (descripţie narativă).

7) R. 87—209. *Impuşcarea urşilor* (naraţiune). Vom atrage atenţiunea asupra părţii «dramatice», partea importantă a întregei povestiri: intrarea cea d'întâi a lui Petrea în bârlog şi aşteptarea plină de teamă a lorzilor (r. 130—175).

In a doua parte, pe lângă explicarea expresiilor subliniate, vom atrage cu deosebire atenţia asupra *metaforelor*, relevând două-trei mai caracteristice, din cele următoare:

r. 8. «*sunau*».
r. 27. «capetele *se înfăţişară pe dată*».
r. 29. «îi *aştepta* o masă bogată».
r. 72. «soarele *se înălţa vesel*».
r. 73. «cer *cuprins de foc*».
r. 76 «mai *schimba* din când în când câte-o şagă».
r. 113 «*să-i treacă mahmuria*», ca şi când ar fi băut cu o ţi mai înainte şi-acum îl doare capul, (expresie glumeaţă).
r. 121—22 «fumul *se împrăştia*».
r. 128 «nu-l *scoţi* din tabietul lui» (expresie glumeaţă).
r. 147 «inimile *îşi păstraseră mişcarea*».
r. 151 «moartea *putea să hotărască*».
r. 156—57 «nici un semn *nu venea* de sub pământ».
r. 166 «gata *să aprindă* în dihanie».
r. 177—78 «ursoaica moartă *eşi* de sub pământ».
r. 183—84 «să-l strîngă de mînă cu o *căldură* neobicinuită».
r. 187—88 «strălucitoarea monetă *ce curgea gârlă*».
r. 197 «mai am *un muşteriu*».
r. 198 «cinstita (ironie) *faţă* a unei *beizadele*».
r. 207 «i-am *miruit* pe amândoi» (expresie glumeaţă).
r. 213 «fără măcar *să fi dat foc*».
r. 220 «şi-a făcut o mică *zestrişoară*».

Deşi sînt şi alte figuri, dintre care unele caracteristice *(repetiţia:* «nu o dată... nu o dată... nu o dată...» din rândurile 80—84; *antonomasa* «sihastrul Carpaţilor» din rândul 94; *sinecdocele* «dihania» şi «zilele bătrâneţelor» din rândurile 167 şi 220), totuşi vor fi trecute cu vederea, pentru ca să nu se rătăcească atenţia elevilor, care trebue concentrată numai asupra metaforelor.

III. **Incheerea.** — Pentru înlesnirea reproducerii înţelesului general, care va face obiectul primei lecţii, se va face şi analisa

bucăţii, după următoarea schemă, unde avem în vedere numai *naraţiunea.*

I. *Începutul: Despre ce e vorba?* Doi lorzi englezi, după ce se sfârşeşte resboiul Crimeei din 1852, veniră în Moldova, să facă o vênătoare de urşi. II. *Desfăşurarea: Ce se întâmplă?* 1. Inaintea vênătoarei: *a.* Lorzii sînt bine ospĕtaţi la un proprietar moldovean; *b.* Fac cunoştinţă cu Petrea Dascălul, care nu le inspiră nici o încredere. *c.* A doua zi, Petrea îi duce în munţi, la vênătoarea de urşi. 2. *Vênătoarea: a.* Ajungênd la vizuina unui urs, Petrea şi tovarăşii sĕi fac sgomot, dar ursul nu ese. *b.* Fac fum la gura vizuinii, dar ursul tot nu ese. *c.* Pe când lorzi pierd răbdarea, Petrea intră în vizuină cu o lumînărică pe buza puscii, şi împuşcă înăuntru. *d.* Lorzii, auḑind sgomot înfricoşat, cred că urşii au ucis pe Petrea, şi aşteaptă plini de spaimă cu mâna pe trăgaci eşirea urşilor din vizuină. *e.* In loc de urşi ese Petrea care pune pe tovarăşii lui să tragă cu o fringhie afară o ursoaică ucisă. *f.* Lorzii, plini uimire dau bani lui Petrea şi-i strîng mâna, uitând de distanţa ce-i desparte de el. *g.* Petrea mai ucide şi puiul ursoaicei. III. *Sfârşitul: Ce-a urmat?* 1. Petrea îşi mărită fata cu banii lorzilor, iar cu restul ce-i rĕmâne duce viaţă fericită. 2. Lorzii pleacă mulţumiţi şi-i trimit lui Petrea două pusci, portretele lor şi un tablou care representa vênătoarea lui Petrea.

42.

ADIO MOLDOVEI

Scumpă ţară şi frumósă,
O Moldovo, ţara mea!
Cine plécă şi te lasă,
E pătruns de jale grea;
Căci, plutind în visuri line
Pe-al tĕŭ sîn, ca într'un raiŭ,
Dulce-i vĭéţa de la tine,
Ca o dulce ḑi de Maiŭ!

Eŭ te las, ţară iubită,
De-al tĕŭ sîn mĕ depărtez,
Dar cu inima *cernită*,
Plâng amar, amar oftez;
Trist acum, la despărţire,
De fiorĭ mĕ simt cuprins
Şĭ-orĭ-ce dragă nălucire
Pentru mine-acum s'a stins.

Cine scie, cine scie,
Dacă 'mpins de-al *sórteĭ vênt*,
M'oiŭ întórce 'n veselie,
Să sărut al tĕŭ pământ;
De-oiŭ vedea încă vreodată
Munţiĭ tĕĭ *rĕsunătorĭ*,
Ce cŭ-o frunte înălţată
Se pierd falnic printre norĭ;

Şĭ-aĭ tĕĭ codri de verdéţă,
Unde curg, şoptesc uşor
Recĭ izvóre, ce daŭ vĭéţă,
Doĭne, care ţic de dor;
Şĭ-al tĕŭ cer, care zîmbesce
Sufletuluĭ românesc,
Şi orĭ şi care mĕ ĭubesce,
Şĭ-orĭ pe care eŭ ĭubesc!

Iată césul de pornire,
Iată césul mult *amar:*
Veselie, fericire,
Eŭ le las pe-al tĕŭ hotar!
Şĭ-a mea inimă îţĭ ţice:
O! Moldovo, ce jĕlesc,
Adio! rĕmâĭ ferice,
Ferice să te găsesc!

V. Alecsandri.
(1821—1890).

43.

CÂNTECUL STRĂINĂTĂŢII

Rătăcesc în căĭ strĕine,
De *căminu*-mĭ depărtat,
Petrec vĭéţa în suspine
Pâĭnea 'n lacrămĭ mĭ-am udat:
Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

Ah! în ţara mea frumósă
Am lăsat tată ĭubit,
Am lăsat mamă duĭósă,
Ce de plânsurĭ aŭ albit:
Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

Veḑĭ o culme *muntenéscă*
Ş'o căsuţă dedesupt?
Este *vatra* părintéscă,
Unde laptele am supt:
Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

La strĕinĭ am stat la masă
Şi cu eĭ am ospĕtat;
Dar, gândind la mine-acasă,
Lacrămĭ rîurĭ am vĕrsat:
Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine în ţara mea.

Cine ţara îşĭ ĭubesce
Nu dă lumea pentru ea;
Oh! atuncĭ inima-mĭ cresce,
Când gândesc a o vedea:
Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

Fericiţĭ câţĭ sînt aprópe
De căminul părintesc!
De-oiŭ muri voiŭ să mĕ 'ngrópe
In pămîntul românesc:
Fie *pĭétra* cât de grea,
Tot maĭ bine 'n ţara mea.

G. Creţénu.

OBSERVĂRI METODICE. — I. **Pregătirea.** — Când cine-va are o ţară aşa de frumoasă şi de fermecătoare, cum să nu-şi simtă inima sfâşiată de durere când se depărtează de ea cu frica de a nu o mai vedea niciodată? Cum să nu se gândească cu fior la ţările străine unde, pentru toată viaţa poate, va rĕmâne departe de patria sa? In ţară străină nimeni nu te cunoaşte, nimeni nu te iubeşte. Alt neam eşti tu, alt neam e străinul. Alta e limba lui, altele credinţele lui, altele obiceiurile lui: cum să se lipească inima ta, care se încântă la auzul unei alte limbi, care se întăreşte de alte credinţe şi tresaltă la vederea altor obiceiuri — cum să se lipească inima ta de inima lui? Poţi trăi bine în ţări streine; cu bani poţi avea toate bunătăţile acolo, dar hrană pentru îndulcirea şi întărirea sufletului tĕu n'ai să găseşti; căci ce folos dacă străinătatea îţi poate arăta multe, când numai tu le vezi şi numai singur le guşti? Daca n'ai putinţa ca cele ce prinzi în sufletul tĕu să le faci hrană întăritoare pentru sufletul din care a pornit sufletul tĕu, pentru sufletul patriei tale, ce folos pentru tine?

In următoarele bucăţi vom vedea ce simte sufletul adevĕratului fiu al Patriei, când părăseşte pămînturile româneşti, şi ce nefericit se simte el departe de căminul părintesc.

II. **Tractarea.** — 1. Vom citì împreună cu elevii mai întâi *Adio Moldovei*, explicând vorbele şi versurile subliniate.

După ce vom citì-o, vom arăta părţile poesiei: I. Poetul şi-arată

jalea părăsind Patria. II. Frumusețile Patriei pe care le va dorî: munți, codri, izvoare, doine, cer. III. Urează fericire Patriei.

2. Vom citî tot ast-fel și în aceeași lecție *Cântecul străinătății*. *Părțile compoșiției:* I. Poetul și-arată jalea că e străin. II. 1. Dorul lui de părinți; 2. Dorul de casa părintească; 3. Neputința de a-și stinge dorul printre străini; 4. Dorința de a-și revedea Patria și de a fi îngropat acolo. III. *Refrenul:*

«Fie pâinea cât de rea
Tot mai bine 'n țara mea

cu *varianta* de la sfârșit:

«Fie piatra cât de grea
Tot mai bine 'n țara mea»

Vom atrage atențiunea elevilor asupra faptului că amândoĕ aceste poesii sînt *lirice*, pentru că în ele se exprimă niște *simțiri* ale poeților care le au făcut. Vom face pe elevi să-și reamintească și alte poesii lirice învĕțate.

3. Tot în această lecție vom tracta și *Proverbele despre purtare între străini*, însă ca unitate metodică a parte.

III. **Aplicația.** — Elevii vor învĕța o poesie pe dinafară și câte-va proverbe.

44.

PROVERBE

DESPRE PURTAREA ÎNTRE STRĂINĬ

Orbul, când dă de perete, crede că s'a isprăvit lumea, dar *cine întrĕbă nu greșesce* și *mult trăesci, multe vedĭ; mult umbli, multe înveți.*

Decĭ mergĭ în țară străină, dar ĭa aminte: *Când trecĭ prin țara orbilor, închide și tu un ochiŭ. Să nu credĭ că tot ce se sbóră se mănâncă,* ci amintesce-ți că *corb la corb nu scóte ochii,* și că *cu rîma mică prindĭ pescele mare. Sfătuesce-te și cu cel mic și cu cel mare și pe urmă hotărăsce tu singur.*

Aĭ cumpĕt la vorbă : *pune-ţĭ lacăt la gură*, căcĭ *de multe orĭ limba tae maĭ mult decât sabia. Orĭ ḑi ce-va maĭ bun decât tăcerea, orĭ tacĭ*, căcĭ *limba îndulcesce, limba amărăsce, limba dulce mult aduce*, dar *dintr'o vorbă ţĭ-aprinḑi pae în cap*, şi pe drept cuvînt, căcĭ *şérpele până nu-l calcĭ pe códă nu muşcă*, şi *de nu este foc, nu ese fum.*

Când glumescĭ, între strĕinĭ ca şi între prietenĭ, *glumele să-ţĭ fie ca sarea în bucate*, ca să nu-ţĭ ḑică : *vorbe bune dar nesărate ;* căcĭ, în adevĕr, *nu e meşteşug a găti mâncare ci e meşteşug a o potrivi din sare.*

Cu rîsul şi cu glumele
Se culeg tómna prunele,

dar

Pe mulţĭ prietenĭ în lume
Ĭĭ facem duşmanĭ prin glume

căcĭ *şi de e glumă, nu e bună!*

Dacă te împrietenescĭ cu un strĕin şi vreĭ ca prietenia luĭ să fie traĭnică, nu-l cerceta prea mult deórece

Maĭ rara vedere
Este maĭ cu mĭere ;
Rara întâlnire
E maĭ cu ĭubire.

Să n'ajungă să-ţĭ ḑică :

A căşunat ca baba pe mormînt ;
De nu l-aş vedé par'c'aş maĭ trăi ;
Par'că-l ţiŭ în spinare ;
Vătăşel de mahala,
A plecat a colinda ;
Prieten al meseĭ nu al nevoiĭ.

Cu deosebire între străini, *prietenul bun e comóră*. Dar când ţi-l alegi, gândesce-te, că nu *haĭnele fac pe om de trébă*, că *prietenul cel bun nu-ţi laudă nebuniile*, şi, *dacă vedi că prietenul ţi-e mĭere, atunci nu căuta să-l mănânci tot*. Între străini prietenia e de mare folos, căci *prietenul la nevoe se cunósce*, şi *prietenul vechiŭ e ca vinul, care, pe cât se învechesce, cu atât mai cu gust se bea*. Insă *dacă aĭ prieten nerod, fiĭ tu înţelept*; altminteri ajungi să ţici: *mai bine e cu un vrăjmaş înţelept, decât cu un prieten nerod!*

Nu fiĭ mândru în ţara străină, chĭar *dacă sciĭ că cel c'un ochiŭ e domn în ţara orbilor*. Altminteri *ceea-ce omul singur îşi face, nimeni nu-i póte desface*.

OBSERVĂRI METODICE.—I. **Pregătirea.**—Şi totuşi de multe ori şi străinătatea este bună. De la străin putem învĕţa multe pentru folosinţa neamului. La străini putem vedea mai bine relele de care trebue să ne ferim şi bunurile, de care trebue să ne folosim. Intre străini simţim cât e de scumpă Patria, între străini ne încercăm sufletul cu amărăciuni pline de învĕţătură, între ei ne învĕţăm cu deosebire să trăim bine unii cu alţii. Căci străinul nu eartă şi trebue să fii cu inima totdeauna deşteaptă, ca să nu-l superi. Pentru a trăi bine cu el şi a învĕţa de la el tot ceea ce neamul cere spre propăşirea lui, trebue să ştii să atragi prin purtarea ta simpatia la care sângele tĕu de alt neam nu-ţi dă dreptul. Această purtare, pe care un copil rĕsfăţat în sînul familiei sale sau în sînul Patriei nu-l poate câştiga, îl câştigă cu deosebire în societatea străinilor şi se numeşte *politeţe*.

In privinţa aceasta Poporul Român, care trăeşte şi acum în mare parte printre străini, ne dă multe învăţături în proverbele sale.

II. **Tractarea** şi III. **Aplicaţia.**—Vezi No. precedent.

45.

CÂNTECUL LUI MIHAIŬ VITÉZUL

Auḑit-aţĭ de-un Oltén?
De-un Oltén, de-un Craĭovén,
Ce nu-ĭ pasă de Sultan?

Auḑit-aţĭ de-un vitéz,
Care vecĭnic *şade tréz*,
Când e ţara la necaz?

Auḑit-aţĭ de-un Mihaiŭ,
Ce sare pe şépte caĭ,
De strigă Stambulul vaĭ?

El e Domnul cel vestit,
Care 'n lume a venit
Pe luptat şi biruit.

Spue rîul cel oltén,
Spue valul dunărén
Şi *codrul călugărén*,

Câte lupte aŭ privit,
Câte oştĭ aŭ mistuit,
Câte óse-aŭ înălbit?

Mulţĭ ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe *vad*,
Ca gemetele din Iad!

Spue corbiĭ munţilor
Şi fiérele codrilor,
Care-a fost *nutreţul* lor?

Fost-aŭ *leşurĭ* tătărăscĭ
Şi turcescĭ şi ungurescĭ
Date 'n săbiĭ românescĭ!

Aleleĭ Mihaiŭ, Mihaiŭ!
Că de noĭ milă nu aĭ,
Să ne scapĭ de-amar şi vaĭ!

Colecţ. de *Poesiĭ populare* **V. Alecsandri.**
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE [1]).— I. **Pregătirea.** — 1. *Generală.* Nu numai Moldova, pe care o cântă poetul, e frumoasă şi aprinde în noi dorul de ea, dar toate ţările române, unde auzim dulcea limbă a mamei, unde trăesc amintirile din viaţa strămoşilor noştri, săpate în piatră sau păstrate în credinţe, cântece sau obiceiuri: toate sînt frumoase, în nici una nu ne găsim străini, şi de toate depărtându-ne simţim cum ni se strînge inima de dorul lor. Aceste ţări frumoase şi scumpe inimei noastre şi care e «patria noastră cea mare», unde înfloreşte neamul nostru, neamul Românilor, au putut fi când-va unite într'un singur mănunchiu, prin vitejia unui Domn fără seamăn de viteaz, Mihaiu Viteazul. Dacă al ar fi ştiut să ghicească şi vicleşugurile străinilor, precum ştia să le spargă rândurile cu braţul său, atunci de mult am fi simţit bătând inima noastră liberă şi fără grijă, în hotarele «patriei celei mari». Dar vicleşugurile şi iscusinţa străinilor a fost mai mare decât virtutea lui, şi opera lui de unire a Munteniei, a Moldovei care pe atunci avea şi Bucovina şi Basarabia, şi a Ardealului s'a dărâmat, precum dărâmat a fost el însu-şi înainte de vreme.

2. *Specială* — In bucăţile următoare vom vedea unele din faptelo viteazului Domn. Şi mai întâi, în *Cântecul lui Mihaiu Viteazul*, vom vedea, cum în vremuri de restrişte Poporul Român şi-a adus aminte de dînsul, l-a cântat şi l-a chemat în ajutor. Vom vedea apoi în bucata următoare, *Mihaiu Viteazul osândit la moarte*, cum Mihaiu mai înainte de a fi Domn, pentru că iubea prea mult poporul pe care Alexandru-cel-Rĕu îl storcea, ca să plătească bani Turcilor, a fost osândit la moarte, dar a scăpat prin falnica şi

1) La bucăţile 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 care formează *ciclul lui Mihaiu.*

viteaza lui înfăţişare care a speriat pe călău şi a entusiasmat pe boerii şi poporul ce erau de faţă.

In *Biruinţa de la Călugăreni* vom vedea una din cele mai vitejeşti fapte ce s'au vĕzut vreodată. Acolo vom vedea cum «Hasan Paşa» care era trimis să înconjoare armata românească pe la spate, păţeşte cea mai mare ruşine pe care o poate păţi un soldat, iar în bucata următoare *Hasan Paşa* vom vedea şi mai viu vitejia Domnului nostru şi mişelia Turcului.

Chiar când Domnul Mihaiu, din pricina împrejurărilor, este învins, găseşte prilejul să arate inima lui cea mare şi viteză. Ast-fel în *După bătălia de la Mirăslău* şi în *Mihaiu scăpând stindardul* vom vedea cu ce curaj se luptă şi ce fapte face ca să scape steagul ţării. Iar în *Cea din urmă noapte a lui Mihaiu* vom vedea de ce simţiri şi gânduri înalte şi generoase sufletul sĕu a fost hrănit. Ast-fel el a rĕmas, prin iubirea lui de libertate, prin aspiraţiile sale către o mare patrie, prin îndrăsneala lui, un model viu de imitat pentru urmaşi.

II. **Tractarea.** — In tractarea tuturor acestor bucăţi vom insista mai cu seamă : 1) asupra conţinutului, analisând deosebitele *idei* ce coprind ; şi 2) asupra elementelor de compoşiţiune, deosebind aceste elemente în *discriptive* şi *narative*.

In privinţa punctului 1) facem observaţiunea că de aci încolo vom putea tracta cu mai multă libertate decât până acum analisa bucăţilor, şi anume, vom putea să nu mai grupăm ideile din compoşiţiune, după cele trei momente clasice («început», «desfăşurare», «sfârşit», pentru naraţiune, — «punct de plecare» sau «întroducere», «desvoltare», «încheere» sau «conclusiune» pentru descripţii şi poesii lirice), ci vom putea deosebì numai ideile principale, care pot fi mai multe decât trei, sau, fiind trei, putem găsi între ele alte relaţiuni decât cele ce se găsesc între cele trei momente ştiute. Ast-fel în *Cântecul lui Mihai Viteazul* putem deosebì patru idei : Prima — de la început până la «Spue rîul cel oltean» — e compusă din doĕ părţi : *a)* întrebările («Auzit-aţi de-un Oltean.... Auzit-aţi de-un Mihai»), şi *b)* rĕspunsul («El e Domnul....»). A doa ţine până la «Spue corbii».... şi e compusă iar din douĕ părţi : *a)* întrebările despre mulţimea oştilor biruite, conţinute în şase versuri, şi *b)* rĕspunsul prin care se arată această mulţime (trei versuri). A treia e compusă iarăşi din douĕ părţi : *a)* întrebările în privinţa duşmanilor ucişi (trei versuri), şi *b)* rĕspunsul prin care ni se spune numele acestor duşmani (iar trei versuri). In fine, a patra idee este invocaţiunea poetului popular către Mihai să vie să scape Poporul Român de nefericiri (ultimele trei versuri). — In acelaş chip putem procede

şi cu cele-l-alte bucăţi însă căutând totdeauna să punem cât se poate mai mult interes în formularea în mod abstract de către elevi a conţinutului acelor părţi ce am deosebit împreună cu ei.

In privinţa punctului 2) avem de observat următoarele:

Nu vom insista asupra deosebirii dintre elementele *narative* şi *descriptive* decât acolo unde ele sînt absolut evidente şi unde frumuseţea descripţiei sau naraţiunii ne îndeamnă la aceasta. Ast-fel în *Cântecul lui Mihai Viteazul*, partea de la început până la «Spue rîul cel oltean» este evident descriptivă. Prin întrebările ce şi le pune singur poetul popular ne arată, descriindu-ni-l, pe Mihai ca «Oltean», «Craiovean», fără frică de puterea Sultanului», «viteaz» «vecinic deştept şi cu ochii în patru» şi foarte îndemânatic» (sare pe şepte cai). Dar mai pe urmă, deşi elementele descriptive se continuă arătându-ni-se mulţimea duşmanilor pe care Oltul, Dunărea şi Călugărenii i-au văzut luptând, mistuindu-se şi putrezind, ucişi de săbii româneşti, ele nu credem să fie tot atât de evidente pentru mintea copiilor; de aceea nici nu le vom releva.

In *Mihai Viteazul osândit la moarte* sînt trei locuri descriptive caracteristice: *a)* descrierea mulţimii poporului; *b)* a gâdelui şi *c)* a înfăţişării lui Mihai. E mai greu de arătat că admirabila descriere a fricii călăului e tot descriptivă («un tremur groaznic îl apucă: ridică satârul, voeşte a isbi, dar mâna-i cade, puterile-i slăbesc, groaza-l stăpâneşte, şi trântind la pământ satârul, fuge!!...») deoarece elementele simultane ale descripţiei sînt amestecate cu elemente succesive. Toate cele-l-alte părţi ale bucăţii sînt evident narative şi elevii vor pricepe uşor natura lor.—In bucata narativă *Biruinţa de la Călugăreni* nu găsim aproape de loc elemente descriptive. Vom atrage deci atenţiunea elevilor numai când naraţiunea devine vie precum: *a)* Năvala lui Mihai: «El smulge o secure...» până la «Această faptă eroică....» şi *b)* Spargerea oştirii turceşti şi căderea lui Sinan: («In zadar Ienicerii».... până la «El era p'aci să piară...»). In *Paşa Hasan* avem admirabile elemente descriptive când poetul ne descrie cum îi părea de frică Paşei Hasan Voevodul erou, şi anume strofa: «Sălbaticul Vodă e 'n zale şi fer».... cu minunata onomatopee din versul al doilea. Mai greu e de arătat elevilor de clasa II că şi fuga Paşei, înfricoşat de moarte, este tot descriptivă, deşi avem a face cu elemente succesive. E greu în adevăr să-i faci să înţeleagă că toate faptele ce compun fuga lui, descriu unul şi acelaş lucru, care însă e sufletesc: frica. De aceea putem trece peste el, accentuând numai asupra frumuseţii fondului. Se va putea uşor releva însă vioiciunea naraţiunii din strofă: «Cu tropote roibii»..., precum şi caracterul narativ al întregei

bucăţi. — In naraţiunea *După bătălia de la Mirăslău* găsim trei părţi descriptive : *a)* mâhnirea învinsului erou; *b)* descrierea Mureşului şi *c)* descrierea calului găsit de ostaşii lui Basta. Părţi narative mai pline de vioiciune nu se găsesc. — In *Mihai scăpând stindardul* avem elemente descriptive în : *a)* descrierea nopţii : («Noaptea se întinde....») şi în *b)* descrierea lunii : «Luna după dealuri».... Deşi bucata e o naraţiune, elemente narative sînt destul de puţine. In fine, *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul*, deşi se pare că e o naraţiune, nu e decât o descripţie întretăeată cu câte-va elemente narative. Tocmai pentru că trebue o înţelegere mai desvoltată ca să se dovedească aceasta, nu se va insista asupra elementelor de compoşiţie, ci numai asupra fondului : iubirea de ţară şi libertate a marelui erou.

Negreşit aceste analise nu se pot face, dacă elevul nu-şi dă seama mai întâi de înţelesul vorbelor şi fraselor. După îndelungul exerciţiu de vorbe ce se presupune că au făcut până acum, elevii vor avea trebuinţă numai de puţine explicări de vorbe, care pot fi făcute de profesor, incidental, fără să stăruească asupra lor. afară numai dacă se întâlneşte vre-un exemplu mai interesant Ast-fel în *Cântecul lui Mihai Viteazul*, spre exemplu, am putea insista asupra cuvîntului «nutreţ» care în poesie e întrebuinţat cu alt sens decât cel obicinuit. «Nutreţ» acolo are înţeles de «hrană», «nutriment» ; pe când azi, în vorbirea curentă, e întrebuinţat mai mult în sensul de «hrana rumegătoarelor domestice». Tot aşa am putea insista asupra cuvintelor «a gătî» şi «urmărî» întrebuinţate în *Mihai Viteazul osândit la moarte* cu sensul de a «pregătî» şi «a urma». Şi aşa mai departe.

Resumând şi sistematisând cele zise până acum, ar fi bine ca tractarea deosebitelor bucăţi de citire să se facă de-acum în colo ast-fel :

I) Vom face mai întâi noi cu sau fără ajutorul elevilor, un scurt resumat al subiectului.

II) Bucata se va citî pe rând de câte un elev (noi vom intervenî numai când va fi prea greu) şi anume fragmentar — fie-care fragment cuprinzênd o idee principală — iar cei-l-alţi elevi vor fi puşi să resume după fie-care fragment ideea cuprinsă într'însul. Tot după citirea fie-cărui fragment vom explica vorbele şi expresiunile necunoscute.

III) Vom face cercetarea stilistică, relevând elementele narative şi descriptive.

IV) Elevii vor face un scurt resumat al întregei bucăţii, accentuând părţile însemnate.

III. **Aplicaţia.**—Vom păstra obiceiul de a da elevilor şi unele bucăţi de citit acasă, cu sau fără obligaţiunea de a aduce însemnare de vorbele necunoscute, de şirul ideilor sau de elementele descriptive şi narative. In aceasta ar consta aplicaţia.—Distribuirea materiei, subiectele compoşiţiilor şi obligaţiunile elevilor rămân la chibzuinţa profesorului.

Facem observaţie numai că bucăţile ale căror cuvinte şi expresii grele sînt însemnate în josul paginei sînt destinate să fie cetite acasă; iar cele ale căror cuvinte şi expresii sînt subliniate şi explicate la sfârşitul cărţii sînt destinate a fi tractate în clasă

46.

MIHAIŬ VITEZUL OSÂNDIT LA MÓRTE

Crudul *Alexandru Vodă* [1]) nu întârdiâ a se înspăimânta de marele nume al *Banului* [2]) Mihaiŭ. Voïa să-l pïérdă cu orï-ce chip; şi, neîndrăsnind a-l prigoni pe faţă, trimise ucigaşï, ca să-l ucidă *în taïnă* [3]). Dar Banul descoperi din vreme cursa ce *i se gătïa* [4]) şi, cu tótă dragostea ce poporul avea pentru dînsul, necreḑêndu-se sigur în Craïova, fugi spre Constantinopol, unde-l chemase socrul sĕŭ, *vistierul Ion, ce era capichehaïa* [5]) al ţării. Însă, prins fiind în cale de ómenïi luï Alexandru, ce-l pândïaŭ, fu adus în Bucurescï, unde Domnul,

1) Alexandru-Vodă, ḑis cel Rĕŭ, a domnit în Muntenia în anïi 1592—1593. După el se sui pe tron Mihaiŭ-Vodă Vitézul.

2) Mihaiŭ era Ban (guvernator) al Craioveï, avênd în stăpânire Oltenia.

3) pe furiş; în ascuns.

4) maï bine: *i se pregătïa.*

5) Ión saŭ Iane Cantacuzino, fusese vistier (ministru de finance) şi Ban al Craïoveï înainte de Mihaiŭ, ïar acum era capichehaïa, adică agent diplomatic saŭ reprezentant al Domnuluï român pe lângă Sublima Poartă (Sultan). *Capichehaea* pl. *capichehaele* e de genul *masculin.*

trăsnit de mânie [6]), îl învinovăţi *de* [7]) trădător şi rĕsvrătitor, şi îl închise în puşcărie spre a fi pus la *cazna* [8]) şi apoĭ ucis.

Temêndu-se ca poporul să nu se ridice înfuriat şi să scape pe prinţul sĕŭ, Alexandru Vodă hotărî a-ĭ grăbi mórtea. Într'o ḑi puse de-l scóseră din puşcărie legat şi-l porni la locul osândeĭ. Mulţimea poporuluĭ *urmărĭa* [9]) pe osândit tristă, *jalnică* [10]) şi tăcută, vĕḑêndu că cea din urmă *speranţă* [11]) de mântuire *se va curma cu capul acestuĭ june bărbat eroŭ* [12]). În cale, trecêndu pe la biserica Albă, pe vremea liturghieĭ, spun că-l lăsară să intre în biserică; şi el, rugându-se, făgădui luĭ Sfîntul Niculae, *fiindu-ĭ hramul* [13]), că, de-l va mântui, are să-ĭ facă mânăstire în numele luĭ,—precum a şi făcut, de se numesce acea biserică acum *Mihaiŭ-Vodă* [14]).

Sosind la locul unde trebuĭa să priméscă mórtea, *gâdea* [15]) cu *satârul* [16]) în mână, cu inima crudă, cu ochiĭ sângeroşĭ, se apropiâ de osândit;

---

6) turbat de mânie; furios; nu maĭ vedea înaintea ochilor de mânios ce era.

7) maĭ bine: «că este».

8) muncĭ; chinurĭ; torturĭ.

9) maĭ bine: *urma*. Astăḑĭ se ḑice că «urmărim» numaĭ pe cine-va căruĭa vrem să-ĭ facem rĕŭ.

10) plină de jale; cu lacrămĭ în ochĭ.

11) nădejde.

12) se va nimici odată cu mórtea acestuĭ tînĕr bărbat vitéz.

13) Maĭ clar: «care era hram (patron) bisericiĭ şi se serbătorĭa atunci».

14) Biserica Mihaiŭ-Vodă se află în Bucurescĭ, pe partea drépră a Dâmboviţeĭ pe o movilă ce ţine de délul Spiriĭ, în apropiere de Arsenal (arsenal=locul unde se păstréză, se dreg (repară) şi se fabrică arme ostăşescĭ.)

15) calăul, călâul; gelatul, gélatul; hoherĭul.

16) bardă mare cu mâner lung.

dar, când aţinti privirea *asupra jertfeĭ*[17]) sale, când vĕḑu acel trup măreţ, acea căutătură sĕlbatică şi înfiorătóre, un tremur gróznic îl apucă: ridică satârul, voesce a isbi, dar mâna-ĭ cade, puterile-ĭ slăbesc, gróza-l stăpânesce şi, trântind la pământ satârul, fuge printre mulţimea adunată împrejur, strigând în gura mare, că el nu îndrăsnesce a ucide pe acest om.

In zadar ómeniĭ *ce presidaŭ la osândă*[18]) cerură a se împlini porunca domnéscă; nimenĭ nu se maĭ putea găsi a lua locul *gâdeĭ*[19]).

Acéstă întâmplare minunată înfioră mulţimea cu o mişcare *electrică*[20]): ea vĕḑu într'însa un semn ceresc, prin care Dumneḑeŭ voĭa păstrarea acestuĭ om, şi un glas *detunător*[21]) de milă, de ertare, eşi din pĭeptul aceleĭ *glóte*[22]). Boeriĭ şi poporul luară pe osândit în mijlocul lor şi, ducêndu-se la palatut *Voĭvodului*[23]), cerură ertare. Vrênd, nevrênd, Domnul fu silit a se îmblânḑi şi a-ĭ dărui vĭéţa. Peste puţin, prin mijlocirea vistieruluĭ Ión, Mihaiŭ, împăcându-se de tot cu Domnul, primi ĭarăşĭ cinstea şi *dregătoria*[24]) sa[25]).

N. Bălcescu.
(1819—1852).

17) asupra celuĭ ce avea să fie tăét (jertfit, sacrificat). Jertfă = victimă.
18) ce priveghĭaŭ să se aducă la îndeplinire osânda.
19) saŭ «gâdeluĭ».
20) care trece deodată prin toţĭ ca un curent electric.
21) sgomotos ca tunetul.
22) aceleĭ mulţimĭ; aceluĭ popor amestecat.
23) Domnuluĭ; luĭ Vodă.
24) funcţiunea, postul, slujba sa: Bănia Craioveĭ.
25) Iată cum ne spune *Şincaĭ* (II sub an. 1591) că povestesce acéstă întâmplare un scriitor Ungur care, ca Ungur ce e, vrea cu orĭ-ce preţ să înjo-

47.

BIRUINȚA DE LA CĂLUGĂRENĬ

Sórele acum căta spre *sfințit*; Românii *se luptase cu eroism*, dar, osteniți de o luptă lungă și nepotrivită, *eĭ se plecară* numĕruluĭ celuĭ prea covârșitor al dușmanuluĭ. Bătălia *se putea privi acum ca pierdută* de dînșiĭ, dacă vre-o împrejurare nu-ĭ va ajuta și *o sórtă maĭ blândă nu le va străluci;* Mihaiŭ însă, ca totdéuna liniștit și *trufaș* în primejdie, maĭ avea încă o nădejde; el trimisese de diminéță să cheme lângă dînsul, o cétă de *pedestrime*, ce se afla departe de tabĕră... Sosi-va ea óre la vreme?... De la dînsa atârna *sórta* bătălieĭ. Sta să apună sórele după orizont, când vestea veni că ajutorul așteptat a sosit. Acest ajutor însă, ce aĭ noștri și-l închipuĭaŭ tare, nu era decât o cétă de 300

---

séscă pe acela care bătuse pe Unguri de atâtea orĭ și ca Domnitor al Ardéluluĭ ĭĭ pusese sub călcâĭul sĕŭ stăpânitor.

«Subt Alexandru al III, aŭ fost Mihaĭ Vodă Vitéz saŭ Mihail V, ban de Craiova, despre carele așa scrie óre-cine la Hevenși: «Lucrurĭ de pe vremea luĭ Mihaĭ Vodă.—Mihaĭ Vodă aŭ fost maĭ înainte ban de Mehedie, după aceea s'aŭ făcut ban de Craiova, care deregĕtorie (funcțiune) e cea maĭ de frunte între deregĕtoriile Valahieĭ..... Acest Mihaĭ Vodă a avut rudenie (unchiŭ de pe mumă, după scriitorul Valther) pe Iane Vistiernicul, carele și el fusese maĭ înainte ban de Craiova, și era om înțelept. Iane Vistiernicul acesta cu darurile și purtarea sa cea bună atâta făcuse luĭ Alexandru, Domnul Muntenese, (atât îl îndemnase, atât se ținuse de capul luĭ), de (încât) pe Mihaĭ l-a făcut ban de Craiova. Iane Vistiernicul locuĭa la Țarigrad, Mihaĭ Banul în Craiova și se înțegeaŭ la olaltă. S'aŭ întâmplat de (că) Alexandru Vodă s'aŭ mâniat pe Mihaĭ, care faptă înțelegênd-o Iane, aŭ chemat pe Mihaĭ (nepotul sĕŭ de soră) la Pórtă, să-l facă Domn Valachieĭ. Pornind așa dar Mihaĭ cu semenĭ și trecênd Dunărea și-aŭ adus și muerea (soția) și pe fiul luĭ. Pătrașcu, cu sine; și pre muere o aŭ lăsat ascunsă între mueri (femeĭ) próste (de rând), ĭară pre fiul sĕŭ la nisce țiganĭ, la care așa s'aŭ ținut

pedestraşĭ din Ardél, *cu puşcĭ*. Mihaiŭ, fără a pĭerde vreme, căută *de a se folosi* de acest neînsemnat ajutor şi de reîmbărbătarea oştirilor sale, ca să smulgă biruinţa de la vrăjmaşĭ. El îşĭ plimbă privirea pe câmpul bătălieĭ, vede mişcările Turcilor şi după dînsele îşĭ pregătesce pe ale sale. Sinan-Paşa, vĕdĕnd retragerea Românilor, *luase inimă* şi vrea a-ĭ desface şi a-ĭ rĕsfira de tot. Spre acest sfârşit, în capul *rezerveĭ* sale, el umblă să trécă podul spre a isbi pe aĭ noştri în frunte, în vreme ce Hasan-Paşa cu *Mihnea-Vodă*, din porunca luĭ, alergaŭ prin pădure, să-ĭ lovéscă pe la spate. Mihaiŭ atuncĭ se aşĕdă cu céta de curênd sosită la capul podului spre a întâmpina pe Sinan, trimite pe căpitanul Cocea *cu 200 Ungurĭ* şi alţĭ atâţĭa Cazacĭ pedeştri, ca să ĭa pe vrăjmaşĭ pe la spate, şi Albert Kiraly aşadă cele doŭĕ tunurĭ, ce le redobîndise de la Turcĭ, într'o bună posiţie şi stă gata a trăsni pe vrăjmaşĭ, de vor îndrăsni a trece podul. Sfârşind aceste pregătirĭ, Mihaiŭ cugetă în inima sa, că împrejurarea cere *neapĕrat* vre-o faptă eroică spre a descuraja pe Turcĭ şi a îmbărbăta pe aĭ sĕĭ. El hotărăsce atuncĭ a se jertfi, ca altă dată, şi *a cumpĕra* biruinţa cu primejdia vieţiĭ

(cu care s'a deprins aşa de mult), cât de-abea s'aŭ cunoscut, când s'aŭ înturnat tată-sĕŭ Mihaĭ înapoĭ. Alexandru Vodă, înţelegênd de pornirea Banuluĭ Mihaĭ, aŭ trimis după el să-l prindă şi să-l aducă la dênsul. După ce l-aŭ adus, la atâta (mânie) aŭ ajuns Alexandru Vodă de (încât) pre Mihaĭ Banul după puţine ḑile l-aŭ scos să-ĭ tae capul. Intru aceea s'a întâmplat de ţiganul care era hoheriŭ (călăŭ) era tare bét [1]), Acesta vĕdĕnd că Mihaĭ Banul este (acela) căruĭa trebue să-ĭ tae capul, s'aŭ spăĭmântat şi, lepădând sabia, aŭ fugit. Aşa, nefiind cine să tae capul luĭ Mihaĭ Banul, boerĭĭ s'aŭ rugat de Alexandru Vodă, de l-aŭ ertat, Acésta s'aŭ întâmplat la Bucurescĭ. Intru acest tip (chip), fiind mântuit Mihaĭ Banul, Iane Vistierul atâta s'aŭ nevoit, până ce iarăşĭ ĭ-aŭ făcut credĕmînt şi la Alexandru Vodă şi la Pórtă» (adică le-aŭ câştigat încrederea în favórea luĭ Mihaĭ).

1) Ungurul spunênd acésta vrea să micşoreze impresia pe care Mihaĭ a făcut-o călăului

sale. El smulge o secure ostăşéscă de la un soldat, se aruncă în *colóna* vrăjmaşă, ce-l amenința mai de aprópe, dobóră pe toţi ce se încércă a-i sta în potrivă, ajunge pe Caraïman-Paşa, îi sbóră capul, isbesce şi *pe alte capete* de vrăjmaşi şi, făcênd minuni de vitejie, se întórce la ai sĕi, plin de *trofee* şi fără a fi rănit. Acéstă faptă eroică înfióră pe Turcï de spaïmă, ĭar pe Creştinï îi însufleţesce. Sinan, vĕdênd acésta, spre a da curaj la ai sĕi, *ĭa ofensiva* şi trece podul. Dar deodată se vede oprit în faţă de Mihaiŭ, ca de un zid *de pĭétră tare;* în dos isbit cu o furie înfocată de căpitanul Cocea; şi, în cóstă, trăsnit de tunurile aşeḑate pe dél de Albert Kiraly, care, bătênd în mulţimea îndesată a Turcilor, le găurésce rândurile şi le pustiesce tótă *aripa drépt*ă. *Indĕrĕtnicul* vizir, fără a-şi pĭerde cumpĕtul, isbutesce a-şi întocmi oştile în rânduélă; dar o isbire noŭĕ a luï Mihaiŭ în fruntea armieï, pustiirile furióse ale luï Cocea de dinapoï, fĭerbintele şi ucigĕtorul foc al tunurilor luï Kiraly sdrobesc ĭar acéstă rânduélă; şi Turciï, minunaţi de îndrăsnéla cu care Româniï, pe care i privïaŭ ca biruiţi, îi isbesc acum, încep a fugi reslăţiţi. Satîrgi-Mahomed-Paşa, trăgêndu-se înapoï, fu rănit şi îndată, schimbând retragerea în fugă, dete cel d'întâiŭ semnalul neorânduelii, şi tótă armia musulmană se întórse în risipă spre *baltă*. In zadar Ienicerii se ţin semeţi în potriva a lor noştri şi caută a le rĕspunde cu focurile lor, căcï cele-l-alte cetę, spăĭmântate de aceste isbirï împreunate, la care nu se aşteptaŭ, reschirându-se, îi întorc şi pe dînşiï înapoï. In zadar Sinan mustra pe ostaşiï ce fugïaŭ, acum cu cuvinte ocărîtóre, acum bătêndu-i cu măcĭuca sa *înfĭerată*, silind în tot chipul a-i pune în rânduélă şi a-i întórce la bătae: glasul luï este *nesocotit* şi nicï o putere omenéscă nu mai póte opri în loc valurile sgomotóse ale fugarilor, care se prĕvălïaŭ cu furie şi repede spre pod, cătându-şi mân-

tuirea în trecerea luĭ. La capul acestuĭ pod staŭ îmbulzite în neorânduélă *artileria, cavaleria,* pedestrimea, împingêndu-se *de a trece care de care* maĭ înainte; dar, vĕḑênd că nu pot încăpé toţĭ pe dînsul, mulţĭ din Turcĭ fură siliţĭ a se arunca în baltă, unde îşĭ aflară mórtea. Intre aceştia fură şi Paşiĭ Haider, *beĭlerbeĭul* de Sivas (Capadocia), Husein, *beĭul* Nicopoleĭ, şi Mustafa, fecĭorul luĭ Aĭas-Paşa. Eĭ se cufundară în mocirlă, unde fură ucişĭ. Bĕtrânul Sinan însu-şĭ, fu târît de aĭ sĕĭ şi, în graba fugiĭ sale, fu călcat în picĭórele cailor şi apoĭ, împuns de suliţa unuĭ ostaş român, căḑu călare de pe pod, şi-şĭ pĭerdu *chĭulaful, feregéŭa* şi doĭ dinţĭ, ce singurĭ maĭ avea în gura luĭ. El era p'aci să pĭéră saŭ să cadă în mânile Românilor, dacă din norocirea luĭ, un voĭnic soldat din oştile Rumelieĭ, anume Hasan, nu s'ar fi aruncat după dînsul, ca să-l scape; şi, lăsându-ĭ calul înnămolit în lut, îl scóse pe umerĭ şi-l duse în *taběră.* Vestea morţiĭ vizirului se împrăştiă între Turcĭ, şi ceĭ ce se maĭ împotrivĭaŭ deteră şi eĭ dosul. Româniĭ, cu furia lor obicĭnuită şi *electrizaţĭ* încă prin isbândă, ĭĭ goniră din urmă, ca pe nişce turme de vite, până ĭĭ vârîră în *taběra lor.* Hasan-Paşa şi Mihnea-Vodă, ce veniaŭ să înconjure pe aĭ noştri, aflând că Sinan a pĭerit şi óstea luĭ e biruită, se trag îndĕrăt spre taběră. Intr'acel minut Mihaiŭ alerga într'o parte şi într'alta prin taběra turcéscă, căutând pe Sinan; când, vĕḑênd de departe pe Hasan-Paşa, se luă după dînsul, strigându-ĭ să stea, de e vitéz, să se lupte cu dînsul pĭept la pĭept; şi *când de când* era să-l ajungă cu paloşul; dar Hasan fugĭa înspăĭmântat şi nu se putea ţiné pe picĭóre de gróză. El merse *de-şĭ ascunse ruşinea* într'un crâng spinos, de unde de abĭa a doŭa ḑi cuteză a eşi la aĭ sĕĭ.

Nóptea opri măcelărirea armateĭ musulmane şi o păzi de a fi cu totul sdrobită şi risipită. Româniĭ se întór-

seră *triumfătorĭ* în taběra lor, încărcaţĭ cu prăḑí bogate. Pe lângă tunurile lor, ce şi le redobîndise, alte tunurĭ marĭ de ale duşmanilor, caĭ mulţĭ şi maĭ multe stéguri, între care şi stégul cel verde şi sfînt al *prooroculuĭ*, fură trofeele acesteĭ strălucite ḑile. Treĭ miĭ de Turcĭ zăceaŭ în câmpul bătălieĭ. Píerderea Românilor era încă simţitóre, căcĭ Turcii se apěraseră cu curagiŭ. Apele Neajlovuluĭ se roşiseră de sângile vĕrsat în acea zi.

N. Bălcescu.
(1819—1852).

48.

PAŞA HASSAN.

Pe Vodă-l zăresce călare, trecênd
Prin şiruri cu fulgeru 'n mână,
Şi 'n lături s'asvârle oştirea păgână,
Căcĭ Vodă o 'mparte, cărare făcênd,
Şi 'n urmă-ĭ se 'ndésă, cu vuet curgênd,
Oştirea română.

Cu tropote roĭbiĭ, de spaimă pe mal
Rup frênele 'n sbucĭum şi saltă;
Turcimea *'nvrăjbită* se rupe *de-olaltă*
Şi cade 'n mocirlă, un val după val,
Iar *fulgerul* Sinan, isbit de pe cal,
Se 'nchină prin baltă.

Hassan de sub póla *păduriĭ* acum
Luĭ Mihnea-ĭ trimete-o poruncă:
In spatele-oştiriĭ muntene s'aruncă
Urlând Ienicerii prin flinte şi fum,
Dar paşa rĕmâne alături de drum,
Departe pe *luncă.*

Mihaiŭ îl zăresce ş'alege vr'o *doĭ*,
Se 'ntórce şi plécă spre *glótă*,
Ca *volbura* tómneĭ se 'nvêrte el rótă
Şi intră 'n *urdie* ca lupu 'ntre oĭ
Ş'o frânge degrabă ş'o bate 'napoĭ
Ş'o vêntură tótă:

«Stăĭ, paşă o vorbă de-aprópe să-ţĭ spun,
Că nu te-am găsit nicăirea —»
Dar paşa-şĭ pĭerduse şi capul şi firea:
Cu frêul pe cómă el fuge nebun,
Că 'n ghéră de fiéră şi 'n gură de tun
Maĭ dulce-ĭ peirea:

Sĕlbaticul Vodă e 'n zale şi 'n fer
Şi zalele-ĭ zurue crunte,
Gigantică pórt'o *cupolă* pe frunte,
Şi vorba-ĭ e tunet, *rĕsufletul* ger,
Iar barda din *stânga-ĭ* ajunge la cer
Şi Vodă-ĭ un munte.

«Stăĭ, paşă! să pĭéră aḑĭ unul din noĭ —»
Dar paşa maĭ tare zoresce;
Cu scările 'n cópse fugaru-şĭ lovesce
Şi gâtul i-l bate cu pumniĭ-amândoĭ;
Cu ochiĭ de sânge, cu barba vulvoĭ,
El sbóră *şoĭmesce*

Turbanul îĭ cade şi-l lasă căḑut;
Işĭ rupe cu mâna vestmîntul,
Că 'n largile-ĭ haĭne se 'mpĭedecă vêntul,
Şi luĭ i se pare că 'n loc e ţinut:
Alérgă de gróza peiriĭ bătut,
Mănâncă pămîntul;

Şi-ĭ dârdâe dinţiĭ şi-ĭ *galben perit*,
Dar Alah din ceruri e mare!
Şi Alah scurtéză grozava-ĭ cărare,
Căcĭ paşa-ĭ de taberĭ aprópe sosit!
Spahiiĭ din corturĭ se 'ndésă grăbit,
Să-ĭ dee scăpare.

Şi 'n césul acela Hassan *a jurat*
Să zacă de spaimă o lună;
Vĕḑut-aŭ şi *Beiĭ* că fuga e bună
Şi bĭetuluĭ paşă dreptate ĭ-aŭ dat,
Căcĭ Vodă, ghĭaurul, în toţĭ a băgat
O gróză nebună.

G. Coşbuc.

49.

DUPĂ BĂTĂLIA DE LA MIRĂSLĂŬ

Duşmaniĭ se apropiaŭ să-l împresóre, şi Mihaiŭ, cu inima despicată de durere nu se putea smulge din acel loc. Toţĭ respectaŭ acea tăcută şi adâncă mâhnire; cu tóte acestea duşmaniĭ se apropiase; trebuĭa *a fugi*[1]): acésta strigaŭ cu rugare către Mihaiŭ soţiĭ luĭ. El, Mihaiŭ!... el!... să fugă? O! nu!... Generaliĭ sĕĭ, prietenii sĕĭ iubiţĭ, îl înconjóră, îl rógă, îl îndémnă, îl târăsc. El se hotărî, în sfârşit. Maĭ întâĭ însă, porunci să-ĭ aducă stégul cel mare, stégul ţării. Acest stég, fórte vechiŭ şi privit de Românĭ ca sfînt, era de damasc alb, avênd zugrăvit un corb pe un *câmp*[2]) verde, purtând

1) maĭ bine: «să fugă».

2) partea ce formează fondul unuĭ tabloŭ; *fondul*; partea colorată uniform pe care se zugrăvesc figurile tablouluĭ.

în cĭoc o cruce roşie îndoită. Mihaiŭ puse de-l scóse de pe lancea, de care era atârnat, şi-l ascunse în sînul sĕŭ, dând ast-fel exemplu ofiţerilor sĕĭ de făcură asemenea, spre a scăpa cât maĭ multe stéguriĭ se putu. După aceea, dând pintenĭ caluluĭ şi lăsându-ĭ frêul pe voe, luă fuga însoţit de ofiţeriĭ seĭ, de câţĭ-va Poloni şi de alţĭ călăreţĭ, ce putură scăpa, căcĭ duşmaniĭ impresurase pe Mihaiŭ şi trupa sa, eĭ eraŭ p'aci să-ĭ închidă de tóte părţile la mijloc şi pe toţĭ să-ĭ prindă, de maĭ întârdiaŭ câtuşĭ de puţin. Mihaiŭ fu de aprópe *prigonit*[3]) în fuga sa de călărimea polonă şi de alţĭ cavaleriĭ dintre duşmanĭ *avênd*[4]) cea maĭ mare dorinţă, ca să aibă cinstea *a-l duce*[5]) prins luĭ *Basta*[6]).

Ast-fel Mihaiŭ ajunse la malul Mureşuluĭ, în vecinătate de satul cel ars, Mirăslăŭ. Rîul era lat, adânc şi plin de trupurile ostaşilor ce *se încumetaseră*[7]) a-l trece; cu tóte acestea nu era alta de făcut, căcĭ duşmanul era în spate. Mihaiŭ nu stătu de loc în cumpĕnă: el se asvârli în apă, încredinţându-se în puterea ageruluĭ sĕŭ armăsar. Aşteptarea luĭ nu fu înşelată; *generosul fugar*[8]), de şi obosit de truda aceleĭ ḑile, luptă împotriva valurilor întărâtate ale rîuluĭ, înnotând cu putere şi, ferind pe călăreţul sĕŭ de orĭ-ce primejdie, îl trecu pe cel-l-alt mal al rîuluĭ; dar acolo el se opri sleit de putere, şi Mihaiŭ, vĕḑênd neputinţa luĭ, descălecă şi, recunoscĕtor pentru slujba ce-ĭ făcuse, cu acea dragoste ce are călăreţul pentru calul sĕŭ, soţul sĕŭ ĭubit, el îl

3) a prigoni se ḑice maĭ mult în înţeles moral şi e tot una cu *a persecuta*. Aci, maĭ bine: «a urmări».

4) care aveaŭ.

5) să-l ducă.

6) Basta, general, de ném italian, în serviciul Impĕratuluĭ Austrieĭ.

7) se încercaseră; îndrăsniseră; îşĭ luaseră inima în dinţĭ; avusese curagĭul.

8) Franţuzism: le généreux coursier = calul (telegarul, bidiviul) inimos

mângăiâ, îĭ trase cóma frunţiĭ, îl sărutâ şi apoĭ îĭ dete drumul să mérgă slobod pe câmpie. Acest cal, cu deosebire frumos, *roĭb* [9]) înfocat, de *viţă turcéscă curcită* [10]), fusese trimis în dar luĭ Sigismund Batori, când era prinţ de Ardél, de Vicenzi de la *Mantua* [11]). De la Sigismund el *încăpuse în mâna* [12]) luĭ Mihaiŭ, şi, părăsit fiind într'ast-fel de *dînsul* [13]), el picâ în mâĭnile ostaşilor luĭ Basta, care mult se minunară de frumuseţea luĭ.

N. Bălcescu.
(1819—1852).

50.

MIHAIŬ SCĂPÂND STINDARDUL

Nóptea se întinde, şi din *géna sa* [1])
Argintóse *lacrămĭ* [2]) peste florĭ vĕrsa.

Dar, setos de lupte, în văĭ depărtate,
Un eroŭ în nópte încă se maĭ bate.
Singur el se luptă în acele văĭ,
Unde mâna morţiĭ a culcat pe-aĭ sĕĭ.
Dar, sub miĭ de braţe trebue [3]) să caḑă...
Trece printre Unguri, *fără ca să-l vaḑă*, [4])

9) roşcat deschis.
10) ném turcesc amestecat cu alte némurĭ.
11) oraş în Italia.
12) căḑuse în mână ; încăpuse pe mână.
13) Mihaiŭ.
1) céţa ; aburiĭ nopţiĭ
2) roŭă
3) Sub-înţeles : *el* (eroul)
4) corect : *fără ca să fie vĕḑut.*

Şi stindardul ţării el înfăşurând,
Către sîn îl strînge înapoi *cătând* [5]);
Şi, în umbra nopţii, armăsaru-i sbóră,
Ca o 'nchipuire albă [6]) şi uşóră;
Spre o apă lată calul s'a 'ndreptat,
De maghiari rĕsboinici fuge 'ncunjurat.

Luna după déluri, mergênd să se culce,
Îi arată calea şi-i surîde dulce.
Ceĭ ce îl preurmă [7]) se opresc pe maluri;
Dar Mihaiŭ cu calul se aruncă 'n valuri;
Şi, *de-aceea parte* [8]) singur ajungênd,
El îmbrăţişéză calu-i spumegând;
Apoi scóte frêul, încă alb de spume,
Şi îi ţice: «Liber mergi de-acum în lume!»

D. Bolintinénu.
(1819—1872).

51.

CEA DIN URMĂ NÓPTE A LUI MIHAIŬ VITÉZUL

Ca un glob de aur luna strălucĭa,
Şi pe-o vale verde oştile *dormĭa*,
Dar, p'un *vârf de munte*, stă Mihaiŭ la masă
Şi pe dalba-i mână fruntea luĭ se lasă;
Stă în capul meseĭ, între căpitanĭ,
Şi rechémă dulce tinerii sĕi anĭ...

5) privind cu repeţicĭune.

6) Ca o «vedenie», ca o «arătare». Aci se spune că nu roĭb, ci alb era calul luĭ Mihaiŭ.

7) ceĭ ce îĭ ĭaŭ urma; ceĭ ce-l urmăresc (gonesc).

8) de partea cea-l-altă.

Vĭéţa nóstră trece ca *suava* roŭă,
Când speranţa dulce ne surîde noŭĕ;
Ast-fel, astă-dată, vĭéţa lor *cura:*
Cugetele triste nu-ĭ maĭ turbura.

Luna varsă raţe dulcĭ şi argintóse,
Austrul le suflă *cómele pletóse;*
Căpitaniĭ tórnă prin pahare vin
Şi în sănătatea luĭ Mihaiŭ închin;
Iar Mihaiŭ se scólă şi le mulţumesce,
Şi, luând paharul, ast fel le vorbesce:
«Nu vĕ urez vĭéţă, căpitaniĭ meĭ,
«Din potrivă mórte, ĭată ce vă *ceĭ!*
«Ce e vĭéţa nóstră în sclavie óre?—
«Nópte fără stele, ţiŭă fără sóre.
«Ceĭ ce rabdă jugul şĭ-a trăi maĭ vor
«Meritá să-l pórte spre ruşinea lor!
«Sufletul lor nu e maĭ pre sus de *fierul*
«Ce le 'ncinge braţul... ĭaŭ de martor cerul!
«Dar Românul nu *va* câmpurĭ fără florĭ,
«Ţile lungĭ şi triste fără sĕrbătorĭ.
«Ast-fel e vulturul ce pe piscurĭ sbóră:
«Aripele tae-ĭ, că ar vré să móră!
«Ast-fel e Românul... şi Român sînt eŭ
«Şi sub jugul barbar nu plec capul meŭ!»

D. Bolintinénu.
(1819—1872).

CICLUL INȚELEPCIUNII

OBSERVĂRI METODICE. — **Pregătirea** [1]). — Dar încercarea viteazului Domn n'a isbutit. Vitejia lui a îngrozit pe vrăjmași, dar vrăjmașii aveau mai multă isteţime, şi, când au văzut că nu pot învinge cu arma, au căutat să-l învingă cu isteţimea. Ast-fel a căzut marea lui operă, şi, odată cu ea, şi dînsul.

Nu e destul dar vitejia pentru a întări Românismul, ci mai trebue înţelepciune. Numai ast-fel ne putem feri de loviturile duşmanilor. Această înţelepciune se deşteaptă şi se desvoltă în sufletul nostru mai cu seamă când soarta ne isbeşte. Şi multă vreme după moartea viteazului Domn ne-a isbit soarta: Românul ajunsese să-şi părăsească şi casă şi tot, să se retragă în sînul codrilor şi în văgăunile munţilor, ca să se apere de la adăpost în contra strĕinilor ce pusese stăpânire pe ţară. Conducĕtorii noştri, isbiţi din toate părţile, luau drumul strĕinătăţii, veneau iarăşi în ţară şi iar erau nevoiţi să plece, când nu cădeau sub loviturile duşmanului. Din aceste nenorociri mintea Românului s'a deşteptat şi a început să înveţe a se feri de uneltirile strĕinilor. In bucăţile următoare, vom vedea la ce slujeşte omului deşteptăciunea şi cum ea, unită cu un suflet drept, este de cel mai mare folos. Inţelepciunea pentru dreptate şi vitejia, acestea au fost însuşirile sufleteşti, care ne-au dat mai târziu putinţa să jucăm Hora Unirii, să ne dobîndim deplina Independenţă şi să câştigăm dreptul de a ne cultiva limba şi obiceiurile chiar dincolo de hotarele Patriei.

Cu deşteptăciune prinzi pe înşelător: *Deşteptăciunea lui Zadig.*

Cu înţelepciune ştii să dai lecţii de purtare fiilor celor rĕi ai Patriei şi să-i aduci la calea cea dreaptă: *Lecuirea neomeniei.*

---

1) La bucăţile 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58 şi 59, care formează *ciclul înţelepciunii* sau isteţimii.

Poporul nostru a plăsmuit chipul de înţelepţie, iscusinţă, isteţime, deşteptăciune în «vulpe». Dar vulpea e rea, ea n'alege ce e bun de ce e rĕu. In *Vulpea fricoasă* vom vedea, cât e de folositor să ai cunoştinţe de oamenii cu care trăeşti, mai cu seamă când sînt strĕini. Cunoscênd firea lor, ştii când trebue să te fereşti de duşman şi când trebue să n'ai nici o grijă de el. In *Judecata vulpii* vom vedea cât de mult slujeşte isteţimea faţă de cei nedrepţi şi lacomi. Dar în *Ariciul şi Vulpea* vom vedea că deşteptăciunea nu slujeşte la nimic, dacă ai firea rea. Firea rea te împinge la fapte rele, fapta rea îţi ia liniştea minţii şi limpezimea ei. Atunci şi un om de nimic te poate înşela: şi ast-fel vom vedea cum micul şi mutul Ariciu înşală pe isteaţa Vulpe.

Omul înţelept nu-şi pierde niciodată vremea în zadar: el ştie ce poate şi ce nu poate, şi nu s'apucă niciodată de ceea-ce nu poate. In *Ştiuca şi Motanul*, vom vedea, cât de puţin înţeleaptă a fost Ştiuca vrênd să s'apuce de lucruri peste putinţa ei. Iar în *Dănilă Prepeleac* vom vedea, cât de rĕu ajunge omul fără deşteptăciune şi cât de bine îi merge, dacă e deştept.

52.

DEŞTEPTĂCĬUNEA LUI ZADIG

Ajungênd *în némul sĕŭ*, Setoc începu trebile sale cerêndu-şĭ înapoĭ cinci sute *unghiĭ* de argint de la un Ovreiŭ, pe care-l împrumutase faţă cu doĭ martorĭ; dar aceştĭ martorĭ muriseră, şi Ovreĭul găsĭa prilej de a ţiné baniĭ, mulţumind luĭ Dumneḑeŭ, că ĭ-a înlesnit mijlocul de a puté înşela pe Arab.

Setoc *îşĭ descoperi necazul către Zadig*, pe care-l făcuse *sfetnicul* sĕŭ.

— In ce loc aĭ împrumut Ovreĭul cu aceştĭ banĭ?

— Pe o pĭétră mare, rĕspunse neguţătorul, ce este aprópe de muntele *Orebuluĭ*.

— Ce fel de *fire* are *protivnicul* tĕŭ?

— Este un *amăgitor*, ḑise Setoc.

— Dar eŭ te întreb, dacă e vorbăreţ saŭ tăcut, deştept saŭ *neprevĕdĕtor*.

— El e cel maĭ rĕŭ *platnic*, rĕspunse Setoc, şi cel maĭ *flecar* dintre toţĭ câţĭ cunosc.

— Eĭ bine, adăugă Zadig, dă-mĭ mie voe *să es eŭ, în locul tĕŭ, la judecată*.

El chemă pe Ovreiŭ înaintea *dregĕtoruluĭ* şi vorbi aşa:

— *Perina scaunuluĭ dreptăţiĭ!* Viŭ a cere de la acest om, în numele *stăpânu-meŭ*, cincĭ sute de unghiĭ de argint, ce nu *va* să-ĭ rĕspundă.

— Aĭ martorĭ? ḑise judecătorul.

— Ba nu, căcĭ aŭ murit; dar a rĕmas o pĭétră mare, pe care s'a numĕrat baniĭ, şi, dacă *veĭ pofti* Măria Ta, ca să se aducă, nădăjduesc că va mărturisi ce-va; noĭ vom aştepta aicĭ, Ovreĭul şi eŭ, pâna o vor aduce. Trimit eŭ s'o aducă cu cheltuéla stăpânu-meŭ, Setoc.

— Fórte bucuros, rĕspunse judecătorul;—şi începu *a căuta alte trebĭ*. După ce trecu cât-va timp la mijloc, el întrebă:

— Eĭ bine nu v'a maĭ venit pĭétra?

Ovreĭul, rîḑênd, rĕspunse:

— Măria Ta, veĭ aştepta aicĭ până *mânĭ*, şi pĭétra tot nu va veni, căcĭ e maĭ mult de şése *milurĭ* departe de aci, şi trebue cel puţin cincĭ-spre-ḑece ómenĭ, numaĭ ca s'o misce.

— Prea bine, strigâ Zadig, spuneam eŭ că pĭétra va mărturisi ce-va: fiind-că acest om o scie, este destulă dovadă, că pe ea i s'aŭ numĕrat baniĭ.

Ovreĭul, vĕḑêndu-se prins, fu silit numaĭ decât *a mărturisi* adevĕrul.

Judecătorul porunci să-l lege de pĭétră şi să nu-ĭ dea mâncare şi bĕutură, până nu va plăti cele cincĭ sute de unghiĭ, — care fură rĕspunse *fără zăbavă*.

Robul Zadig şi pĭétra *fură vestiţĭ fórte mult* în tótă Arabia.

(*Zadig* de **Voltaire**, după trad. luĭ *Căpĕţinénu*, 1831).

53.

LECUIREA NEOMENIEĬ

Doĭ negustorĭ tinerĭ, *spun*, că se 'nsoţiră, [1])
După negoţ *ambiĭ* [2]) prin ţară eşiră.
Colindând [3]) prin sate, în lunga lor cale,
Odată 'nserară la un sat, *pe-o vale*; [4])
Şi, *să mâe nóptea*, [5]) *aŭ tras* [6]) împreună
La o casă care le-a părut maĭ bună.
Un bĕtrân le ese îndată 'nainte,
Şi, cu un chip vesel, cu blânde cuvinte,
Întâĭ *ĭĭ salută*, [7]) apoĭ merg în casă.
Unde eĭ cerură *întâĭ şi 'ntâĭ masă* [8]).
Bĕtrânul le ţise: «*Niţel* [9]) fiţĭ în pace,
Că, despre mâncare, vom face ce-om face».

Decĭ, până ce masa bĕtrânul s'o pue,
De vre-o noutate i-'ntrébă să-ĭ spue.
Vorbind una-alta cu toţĭ împreună,
Precum se întâmplă, maĭ mulţĭ când s'adună,
Din eĭ unul ese *şi calul şĭ-adapă* [10]).
Bĕtrânul atuncea pe cel-l-alt întrébă,

---

1) «spun» ómenĭĭ ; se spune ; se povestesce.

2) amândoĭ. Vorbă care n'ar trebui întrebuinţată.

3) *Metaforă*: «mergênd» din sat în sat, *ca şi cum* ar «colinda» din casă în casă.

4) satul putea să fie şi pe dél. Aci vorba e pusă pentru *rimă*. Rima e potrivirea sunetelor de la sfârşitul a douĕ saŭ maĭ multe versurĭ.

5) să petrécă nóptea ; să stea să dórmă în nóptea aceea.

6) aŭ mers să găzduéscă.

7) le dă «bună ţiŭa» ; le uréză «bine venire» ; le ţice «bine-aţĭ venit !»

8) maĭ 'nainte de tóte masă. Masă = de mâncare e o *metonimie*: locul pentru lucrul pus pe acel loc.

9) puţin timp.

10) corect ar fi: «să-şĭ adape calul» saŭ «calul să-şĭ adape». Con-

Ḍicênd: «*Cum*[11]) se pare, voĭ fraţĭ sînteţĭ, póte,
Căcĭ vĕ vĕd *prea bine*[12]) semĕnând *la tóte*[13])».
Dar el ĭĭ rĕspunse: «Vreĭ *dór*[14]) *joc a-ţĭ bate*[15])?
Să ferésc*ă cerul*[16]) să am aşa frate!
Că atât dór are: chip şi trup ca omul,
Dar poţĭ să-ĭ daĭ pae *ca şi la tot boul*[17])».
Vorbind eĭ acestea, vine cel de-afară,
Şi eĭ vorba 'ndată *spre alte*[18]) — o schimbară.
Puţin[19]) daca trece, şi *cesta-l-alt*[20]) ese,
Iar bĕtrânul, care *curios*[21]) fusese,
Ş'acestuĭa încă ĭĭ face 'ntrebare,
Ḍicênd: «Te rog, spune-mĭ, fraţĭ sînteţĭ. ĭmĭ pare;
Căcĭ semĕnaţĭ *eaca*[22]) la chip *cu 'ntregime*[23]),
La *tótă făptura*[24]) şi[25]) la înălţime».

---

structia e schimbată din pricina *rimei*. De şi «adapă» cu «întrébă» nu se potrivesce bine, tot se potrivesce maĭ bine decât «adape» cu «întrébă».

11) precum

12) se rapórtă la «semĕnând», nu la «vĕd».

13) maĭ bine decât «în tóte», precum se obicĭnuesce.

14) póte; cum-va; se pare.

15) inversiune cam silită, în loc de «a-ţĭ bate joc» saŭ «să-ţĭ baţĭ joc».

16) Dumnedeŭ. *Metonimie*: locul în locul fiinţeĭ ce trăesce în acel loc

17) ca la orĭ-ce boŭ.

18) aceste cuvinte pot fi scóse afară, fără să sufere înţelesul. In vorbirea obicĭnuită se ḍice: «schimb vorba» fără nicĭ un alt adaos. Vorbele «spre alte» aŭ fost puse de poet pentru *mĕsură*, ca să se împlinéscă un numĕr anumit de silabe.

19) sub înţeles «timp».

20) în loc de «cest-l-alt», fiind-că poetuluĭ ĭ-a trebuit o silabă maĭ mult.

21) doritor de a afla.

22) póte să lipséscă. E o vorbă care ajută pe poet să împlinéscă *mĕsura* versuluĭ.

23) se rapórtă la «semĕnaţĭ», şi se póte înlocui maĭ bine cu «în totul», «perfect», «ca douĕ picăturĭ de apă», «aidoma».

24) maĭ bine: «întrégă făptura».

25) ar trebui adăogat un «chiar». Altminterĭ «la înălţime» ar fi de prisos după ce a ḍis «la tótă făptura».

Dar ş'acesta-ĭ ḑice: «Te amăgescĭ, tată:
Să-mĭ fie el frate n'aş vré niciodată[26]);
Că-ĭ *asin*[27]) de ceĭ marĭ, ce nimic nu simte:
Să-ĭ puĭ să mănânce *tărâţe 'nainte*»[28]).
Bătrânul, în urmă, *dacă*[29]) a aflat,
Că unul de altul ambiĭ joc îşĭ bat,
Se scólă îndată, caut'o *copae*[30]),
Merge şi o umple până sus cu pae,
Apoĭ încă una *asemenea*[31]) ĭa.
Şi, câte 'ncap, pune tărâţe în ea;
Şi pline-amândóŭĕ le aduce 'n casă,
Le pune *'nainte*[32]), pe pat, fără masă.
Dară negustoriĭ l-întrébă deodată:
«De ce ne puĭ astea înainte, *tată*[33])?»
«Poftiţi!» el răspunse, *că vĕ daŭ eŭ încă*[34]);
Că asinul, boul de astea mănâncă».
Eĭ unul pe altul în ochĭ se priviră,
Şi unul de altul *în faţă*[35]) roşiră.
Bătrânul atuncĭa *gura-şĭ înarméză*,[36])
Şi învĕţătura ast-fel *şĭ-o urméză*,[37])
Ḑicênd: «Copiĭ tinerĭ! rĕŭ să nu vĕ pară
De acéstă glumă ce-o fac astă-séră;

---

26) *Inversiune:* n'aş vré niciodată să-mĭ fie frate.

27) maĭ cuviincios decât «măgar».

28) se rapórtă la «să-ĭ puĭ». Tărâţe=restul de la cernutul făineĭ.

29) îndată ce; cum.

30) tróacă; albie maĭ mică şi în care nu se maĭ póte spăla.

31) se rapórtă la «una»: «o copae asemenea cu cea-l-altă».

32) înaintea lor, a negustorilor.

33) negustoriĭ sînt tinerĭ de tot şi pot să-ĭ ḑică bătrânuluĭ «tată».

34) în loc de: că vĕ *maĭ* daŭ eŭ.

35) de prisos. Pus pentru *mĕsură*.

36) *Metonomie* şi *mataforă*. Metonomie: «gură» în loc de «cuvîntare»: mijlocul pentru lucrul mijlocit. Metaforă: «înarméză» în loc de «pregătesce».

37) şĭ-o desfăşóră; şĭ-o cuvintéză.

Că omul, cât are în lume viéță,
Totdéuna 'nvață și tot nu se 'nvață;[38])
Și voĭ de acésta aveți trebuință,
Numaĭ de-ați lua-o cu bună-voință.
Ast-fel ḑic: nu-ĭ bine ca omul vr'odată
Pe-un *alt*[39]) să defaĭme, *să-ĭ pue vr'o pată,*[40])
Maĭ vîrtos pe-acela care-l însoțesce,[41])
Cu el împreună în vre-un fel trăesce;
Că, cu nătărăul, cel bun nu s'adună
Rușinea ș'onórea nu pot fi 'mpreună;[42])
Pentru că cu cine omul se'nsoțesce,
Cŭ-acela de-o sémă lumea-l prețuesce.
A umbla *pre*[43]) sine maĭ bun să se facă,
Defaĭmând pe altul, nu póte să placă;
Căcĭ e o *ḑicală*[44]) maĭ de toți *vorbită*:[45])
«Omul la om trage și vita la vită».

Anton Pann.
(1794—1854).

54.

VULPEA FIROSCÓSĂ[1])

Intr'o vie părăginită îșĭ făcuse culcușul o vulpe. Acolo fĕtase și crescuse maĭ multe rânduri de puĭ. Stăpânul vieĭ era un pĭerde-vară, care aștepta să-ĭ dea cine-va mură în gură. In tóte verile îșĭ croĭa la planurĭ, cum

38) compară proverbul: «Omul cât trăesce învață și tot móre neînvĕțat».

39) maĭ corect: «altul».

40) *Metaforă:* să-l vorbéscă de rĕŭ; să-ĭ scótă nume rĕŭ.

41) lipsesce un «și»: «care-l și 'nsoțește».

42) compară: «Viața și robia nu pot sta împreună» (Daniil Sihastrul).

43) *arh.*=pe.

44) proverb; ḑicĕtóre.

45) maĭ corect: «spusă».

1) firoscósă; corupție populară din filosófă».

să-şĭ lucreze via ; dar nu punea mâna să facă nimic. Via din ce în ce se părăginĭa.

Ceĭ din urmă puĭ aĭ vulpiĭ se făcuse căţelandri. Incepuse şi eĭ a sări din cuĭb. Intr'una din ḑile, unul dintre puiĭ de vulpe ḑice mameĭ lor : «Mamă ! nu e bine de noĭ». «Dar de ce, mă ?» întrebă mumă-sa. «Am auḑit aḑĭ pe stăpânul vieĭ», rĕspunse căţelandrul de vulpe, ḑicênd : «Mă, da ce mare aŭ crescut bălăriile astea ! Săptămâna «viitóre am să pun s'o [2]) sape». «Tăceţĭ din gură şi căta-ţi-vă de trébă», le ḑise vulpea bĕtrână, *cunosc eŭ cine este* [3]) stăpânul vieĭ». Vara trecu şi nicĭ o *postaţă* [4]) de pământ nu fu *ridicată* [5]) din vie. In vara următóre, căţelandriĭ îşĭ făcuseră şi eĭ fie-care câte un culcuş. Eşind la vênătóre fie-care în cotro putea, auḑiră ĭarăşĭ pe stăpânul vieĭ, care venĭa din când în când să-şĭ vaḑă via, că are de gând să şĭ-o sape. «Mamă!» ḑise unul, după ce se adunară cu toţiĭ împrejurul bĕtrâneĭ vulpĭ, «am auḑit aḑĭ pe stăpânul vieĭ, că are să pue să smulgă cu mâĭnile *buruénul* [6]) din vie şi să-ĭ dea o săpătură *ţépĕnă,* [7]) căcĭ prea *s'a înţelenit* [8]) pământul». «Ia căţaţi-vĕ de trébă, asta vĕ spun eŭ, şi n'ascultaţĭ la *flénca* [9]) luĭ», ḑise bĕtrâna. Trecu şi vara asta, şi nicĭ un buruén nu se clinti din loc. In cea-l-altă vară ce sosi, căţelandriĭ de vulpe se făcuse *cum se cade* [10]) şi fie-care din eĭ avea căţelandri.

---

2) via.

3) sciŭ eŭ ce fel de om este.

4) şuşeniţă ; postată : făşie ; sfoară (*catacresă*); o parte îngustă şi lungă dintr'un loc maĭ mare.

5) săpată.

6) buruenile ; bălăriile.

7) săpătură adâncă.

8) s'a întărit prin rădăcinele erburilor carĭ aŭ crescut nesupĕrate timp de maĭ mulţĭ anĭ.

9) vorbire neseriósă ; flecărie.

10) marĭ : aci «cum se cade» n'are înţelesul de «cuviincios» pe care l-are de obiceiŭ.

Intr'una din ḑile, se adunaseră toţĭ vulpoiĭ şi vulpile cu căţelandriĭ lor la vulpea bĕtrână şi-ĭ spuseră: «Mamă! am auḑit aḑĭ pe stăpânul vieĭ, că de s'ar usca maĭ bine buruénul, căcĭ are de gând să dea *pârjol* [11]) vieĭ la tómnă, căcĭ şi aşa nu-ĭ aduce nicĭ un folos, şi apoĭ vrea *să limpeḑéscă* [12]) locul». «Eĭ, dragiĭ meĭ, acum *să vĕ luaţĭ ale treĭ fuĭóre* [13]) şi să vĕ risipiţĭ ca puiĭ de *potârniche* [14]), care în cotro va vedé cu ochiĭ, căcĭ nebunul este în stare să facă o asemenea *becisnicie* [15])».

P. Ispirescu.
(1830—1887).

55.

JUDECATA VULPIĬ

Un om mergea odată la tréba luĭ, prin nisce munţĭ. Alăturea drumuluĭ, aude un glas *milogindu-se* [1]) şi grăind:

— Fă-ţĭ milă şi pomană, creştine, şi *mĕ scapă* [2]) de la peire.

— Cine eştĭ tu şi unde te aflĭ?

— Ia aicĭ, aicĭ, în *văgăuna* [3]) asta. Fă bine, *aşa să trăescĭ* [4]), şi dă la o parte pĭétra de de-asupra.

---

11) foc.

12) *Metaforă:* în loc de «să cureţe». Când cureţĭ par'că limpeḑescĭ.

13) popular dar maĭ cuviincios decât: «să vĕ luaţĭ tălpăşiţa» saŭ «să vĕ luaţĭ catrafusele».

14) pasĕre din aceeaşĭ familie cu găina, dar e maĭ mică şi e sĕlbatică.

15) nemernicie; lucru fără noĭmă; ticăloşie.

1) rugându-se; plângênd ca milogiĭ (cerşetorĭĭ).

2) tot aşa de bună formă, de şi maĭ puţin lămurită decât «scapă-mĕ».

3) grópă adâncă şi strîmtă săpată de ploĭ saŭ de alte împrejurărĭ naturale.

4) *expresie populară* prin care cel ce cere uréză sănătate celuĭ de la care nădăjduesce ajutor. Nu o întrebuinţéză decât cel care este şi se crede cu mult maĭ pre jos decât cel de care se rógă.

Omul *caută*[5]) în drépta, caută în stânga, şi dă de văgăuna de-asupra căreĭa era un pĭetroiŭ mare.

Ce să vedĭ d-ta?[6]) Acolo era culcuşul unuĭ balaur. Pe când se afla încolăcit şi dormĭa, ĭată că un colţ de pĭétră, gróznic de mare, se desface din munte şi *prĕvălindu-se*[7]) cade drept peste văgăuna balauruluĭ şi-l închide acolo. Şarpele, svâc! în sus, svâc! în jos, ca să ésă. Aş! *unde era pomana aea*[8]). Pĭétra era mare şi astupa intrarea văgăunĭĭ, *de*[9]) nu rĕmăsese loc deschis nicĭ cât să bagĭ degetul. Se svârcolĭa balaurul în ghĭara morţiĭ de fóme, de sete şi de ostenélă, şi, ca să scape d'acolo, era *peste póte*[10]).

Rugăcĭunile şarpeluĭ îmmuĭară inima omuluĭ, care *se pune de*[11]) *caută o pârghie*[12]), se luptă cu bolovanul de pĭétră, şi, încet, încet, îl dă niţel la o parte de-asupra văgăunĭĭ, atât cât putea şarpele să ésă.

— *Bogdaproste!*[13]) că maĭ vĕdŭĭ odată lumina sóreluĭ; maĭ pot să suflu şi eŭ în voe, ḑise balaurul... Gătesce-te acum, omule, că am să te mănânc. Nu maĭ pot, uĭte, de fóme; *sînt lihnit de la inimă*[14]).

---

5) aci se póte întrebuinţa şi «cată»=a privi şi «caută»=a cerceta, pentru că omul privesce în tóte părţile căutând.

6) întrebare care înlesnesce şi face maĭ vie povestirea.

7) rupêndu-se şi rostogolindu-se la vale.

8) *expresie glumeţă populară*, prin care arătăm că zadarnic se cércă cine-va să isbutéscă.

9) încât.

10) peste putinţă; *imposibil*; nicĭ într'un chip.

11) =se pune şi caută+se pune să caute.

12) orĭ-ce lemn saŭ drug de fer cu ajutorul căruia putem mişca şi da la o parte greutăţĭ marĭ.

13) mulţumim luĭ Dumneḑeŭ. O expresie pe care o ḑice cine-va, când primesce ce-va de pomană. Maĭ póte avea şi înţelesul: «să fie de sufletul rĕposatuluĭ saŭ rĕposaţilor!».

14) sînt sfârşit de la inimă (stomac); mor de fóme: nu maĭ pot de fóme.

— Ce staĭ tu de vorbescĭ, balaure? D'apoĭ eŭ ți-am făcut bine. Asta să-mĭ fie óre rĕsplata?

— Bine, nebine, nu voiŭ să sciŭ. Rĕsplătire la noĭ nu scrie.

Și deodată *se încovrigă*[15]) împrejurul omuluĭ și-l cuprinse, de acesta nu se maĭ putea mișca de loc.

— Stăĭ frate, maĭ ḑise omul; ast-fel ți-e dreptatea? Eŭ nu mĕ cunosc vinovat cu nimic. Să mergem la judecată!

— Să mergem, dacă vreĭ, la judecată. Dar eŭ îți spun că o să pĭerdĭ. Totuși, ca să nu poți a te plânge că te-am mâncat pe nedrept, aĭdem și la judecată! Numaĭ, grăbesce pașiĭ, că mĭ-e fóme de tot.

Și, *maĭ slăbind pe om din chingĭ*[16]), acesta apucă pe câmp cu pașĭ grăbiți și tremurând de frică....

In calea lor întâlnirĕ o vulpe și se îndreptară către dînsa.

— Vulpe, începu omul a ḑice, ĭată ce bine am făcut eŭ balauruluĭ acesta, și ĭată ce rĕŭ *va*[17]) să-mĭ facă el mie. Cu dreptul e? judecă tu!

— *Ce-aĭ ḑis, ce-aĭ ḑis?*[18]) — întrebă vulpea. Omul își maĭ spuse încă o dată focul ce-l ardea.

— Ca să judec, trebue să merg la fața loculuĭ, să vĕḑ eŭ cu ochiĭ meĭ și să auḑ cu urechile mele. Alt-fel nu sciŭ să judec.

---

15) se făcu covrig împrejurul omuluĭ; îl înfășură strîns; se încolăci jur împrejur.

16) maĭ slăbindu-l din strînsóre. «Chingă» este curéua saŭ fășia care, fiind legată de o parte a șeleĭ și fiind petrecută pe sub pântecele caluluĭ se légă de partea cea-l-altă a șeleĭ printr'o cataramă, putênd fi maĭ mult saŭ maĭ puțin strînsă, după cum vrem ca șéua să stea maĭ mult saŭ maĭ puțin fixă pe spinarea caluluĭ.

17) forma *auxiliară* în loc de cea *predicativă* «vrea». *Arhaism.*

18) *Repetiție interogativă*, din care vedem că vulpea începe să se facă că nu pricepe; chĭar de la acéstă întrebare simțim șiritenia vulpiĭ: ea se face că nu înțelege, pentru ca să aibă vreme să se gândéscă la cele ce avea de făcut în împrejurarea de față.

Se învoiră şi plecară la faţa loculuĭ. Şi, ajungênd aci, începu omul să spue *şiritenia pricineĭ*[19]).

— Eacă icĭ, în văgăuna asta, şedea balaurul încolăcit şi pĭetroĭul ăsta *năprasnicul*[20]), căḑênd din munte ĭĭ astupâ eşirea. Trecênd eŭ p'aicĭ, şarpele mĕ rugâ să-l scap de peire. Eŭ vruĭ să-ĭ fac bine: mĕ luptaiŭ, dăduĭ bolovanul niţel la o parte şi-ĭ făcuĭ loc să ésă. El, *dacă eşi*,[21]) mĕ cuprinse, cum îl veḑĭ, încolăcindu-se peste *mădulările*[22]) mele, şi acum voesce să mĕ mănânce.

— Aşa este balaure?

— Aşa, da! Fiind-că ast-fel cere dreptatea.

Vulpea se maĭ gândi niţel şi rĕspunse:

— Măĭ frate, *deslușiţi-mĕ*[23]) bine, că eŭ nu pricep *aşa advocăţesce*[24]). Spune, omule, şiretenia din capul loculuĭ şi arată-mĭ şi cu mâna.

— Iată, în văgăuna asta de icĭ, pe care o veḑĭ cu ochiĭ, sta şarpele încolăcit şi astupat acolo de pĭetroĭul ăla *ma...*[25]).

— In văgăuna asta, ḑiseşĭ, întrerupse vulpea. Ce, smintit eştĭ, mă? Nu se póte una ca asta!.. Spune drept omule!

— Drept spun.... Aşa este balaure?

— Tocmaĭ precum spune omul.

— Fie că mie nu-mĭ vine să creḑ că póte să încapă o aşa *namilă*[26]) de trup într'o văgăună atât de micuţă. Trebue să vĕḑ cu ochiĭ meĭ, ca să creḑ.

Şarpele vru ca să încredinţeze pe vulpe. Se descovrigă de pe om, se târasce, se strecóră în văgăună, încet, în-

19) şirul, (rostul; desfăşurarea; povestea) afaceriĭ.
20) *colosal; enorm*: fórte mare.
21) după ce; (îndată-ce; cum) eşi.
22) *membrele*; deosebite părţĭ ale trupuluĭ.
23) lămuriţi-mĕ: spuneţi-mĭ lămurit, clar, limpede.
24) adică «aşa cu vorbă multă».
25) omul vrea să ḑică «marele», dar e întrerupt.
26) mărime. Veḑĭ şi 20, dar se ḑice numaĭ pentru fiinţe însufleţite.

cet, încolăcindu-se, ca să încapă. In vremea asta, vulpea face un semn cu ochĭul, omuluĭ. Acesta o pricepe. Şi tocmaĭ când balaurul ḑicea vulpiĭ:

— Acum veḑĭ!

— Vĕḑ.

— Eĭ, creḑĭ?

— Cred.

— Judecă după dreptate.

— După dreptate judec, — omul puse umĕrul, *se opinti cu desnădĕjduire*[27]) dete pĭétra la loc, şi clapc! acoperi văgăuna din noŭ.

Vulpea ḑise:

— Aşa cere dreptatea!

P. Ispirescu.
(1830—1887).

56.

ARICĬUL ŞI VULPEA

Un bĭet epure, odată, fiind împuşcat de vênător şi nefiind atins de alice ca să caḑă mort îndată, se târî el, cum putu, şi se ascunse într'un *hâţiş* de tufe, unde socotĭa să scape cu vĭéţă; dar aci îl ajunse césul cel din urmă, şi muri.

Aricĭul, *sfredeluş*, cum l-a lăsat pe el Dumneḑeŭ, dede peste acest epure mort. Aricĭul mic, epurele mare, nu putea, vedeţĭ d-vóstră, să încépă dintr'un tot întreg să mănânce; dede el *târcóle* epureluĭ, şi, de unde voĭa să apuce, îl scăpa. Işĭ lingea buzele bĭetul ariciŭ, se uita *cu jind* şi, ca să îmbuce şi el măcar o dată, era peste póte.

27) împinse din tóte puterile; se încordă din rĕsputerĭ.

Aricĭul s'ar fi mulţumit cu puţin, ca să se sature, dar trebuĭa altul să încépă. Ce să facă? Se gândi el, se maĭ rĕsgândi, şi ĭată că *o luă papuc la drum*, să caute, dór de-ar găsi pe cine-va, cu care să-şĭ împartă norocul.

Şi mergênd, ce merse, întâlni o vulpe. Aricĭul prinse a ḑice:

— Bine te-am găsit, cumĕtră vulpe, am dat d'un *chilipir*, şi aş vré să-l împart cu *un creştin al luĭ Dumneḑeŭ*. Mie îmĭ ajunge, *te miră ce*. Numaĭ să fie cine-va care să-l fărămiţeze.

— Bună să-ţĭ fie inima, cumetre ariciŭ. Mulţumesc Domnuluĭ, că mi te scóse în cale. *E, ce maĭ ala bala?* Pare-mi-se că vorbĭaĭ d'un chilipir. Bine aĭ făcut că te-aĭ gândit la mine. Aidem maĭ curênd, şi voiŭ face împărţélă dréptă.

Aricĭul mirosi că *n'o să ésă la văpsea*, după graĭul şi fómea ce vedea el că arată vulpea. Dar vulpea sciu să-l încredinţeze, şi el, înduplecându-se, *o luă tipa, tipa* înainte, şi vulpea după dînsul.

Ajungênd la locul cu pricina, aricĭul arătă vulpiĭ chilipirul, peste care dase el, şi o rugă să-l împărţéscă precum îĭ fusese vorba.

Vulpea, cum vĕḑu epurele, se repeḑi ca un *găman* şi începu a sfâşia dintr'însul şi a înghiţi *hăltacele* pe nemestecate.

Işĭ uĭtase de împărţélă.

Aricĭul se întorcea pe lângă vulpe şi voĭa să se apropie, să apuce şi el o dată măcar; vulpea îĭ arăta colţiĭ şi se întorcea cu códa spre dînsul.

— Aşa ne fu vorba, cumĕtră vulpe? Asta ţĭ-e dreptatea?

Dar vulpea n'avea timp de vorbă. Rupea şi înghiţĭa *ca de frica morţiĭ*.

După ce isprăvi, începu a-şĭ linge mustĕţile şi, întorcêndu-se către ariciŭ, îĭ ḑise:

— Ce ḑiseşĭ, ce ḑiseşĭ, *cumetrele*, că nu auḑiĭ bine?

— Aşa dreptate făcuşĭ?

— Eŭ am făcut dreptatea pânteceluĭ. Aşa se cuvenĭa.

— Dar dreptatea ceréscă, care s'a pogorît din cer pe pământ, aşa ḑice?

— Eŭ nu cunosc altă dreptate, decât dreptatea pânteceluĭ.

— Eŭ cunosc şi o dreptate a dreptăţiĭ, rĕspunse aricĭul; şi, dacă vreĭ să te creḑ că aĭ urmat după cum mĭ-aĭ făgăduit, să mergĭ, să puĭ laba pe dînsa şi să jurĭ. Alt-fel, nu te creḑ.

Vulpea, care nu scia altă dreptate decât aceea ce o spusese dînsa şi, *voind să fie creḑută de ariciŭ că spusele eĭ eraŭ curatul adevĕr*, primi să mérgă cu dînsul să jure.

Ea habar n'avea de cele ce *umbla să facă* aricĭul şi, sciindu-l şi *puţintel* la trup şi fără putere, nu se îngriji de nimic şi merse după dînsul.

Ajunseră. Aricĭul, arătând tulpina unuĭ copac, ḑise:

— Aci, la rădăcina ăstuĭ copac, este culcuşul sfinteĭ dreptăţĭ. Tu pune laba aci şi jură pe pĭelea ta de vulpe, că, tot ce aĭ făcut, cu dreptul fu să facĭ aşa.

Vulpea rânji de prostia aricĭuluĭ, cum de nu scia el că dreptatea este cu cel maĭ mare şi maĭ tare; şi, ca să-ĭ arate că aşa a fost cu dreptul să facă, şi fără a bănui ce-va, puse laba acolo.

Ea, veḑĭ, nu credea în altă dreptate decât în dreptatea lăcomieĭ. Aricĭul, cum vĕḑu, sări şi el pe laba vulpiĭ şi ḑise:

— Apasă bine şi jură.

N'apucă să isprăvéscă vorba, şi clapc! vulpea se simţi apucată de labă. Ce era? Eacă o cursă. Aricĭul *ochise* cum, în revĕrsatul zorilor, un vênător aşeḑase cursa la rădăcina aceluĭ copac mare, cum o acoperise cu frunzet, şi acolo duse pe vulpe.

Ea începu a se svârcoli, a chelălăi de durere, şi se rugâ de ariciŭ, să o scape din mâna dreptăţiĭ.

Aricĭul acum se făcea, ca şi dînsa, că n'aude, nu vede. In cele din urmă, ḑise:

— Aşa cere dreptatea.

Vulpea începu să croéscă la şiretlicurĭ, şi se rugă de ariciŭ să facă ce o face, să-ĭ dea drumul. Inţelesese şi vulpea acum ce era acea sfîntă dreptate; dar fu prea târḑiŭ.

Aricĭul îĭ rĕspunse:

— Tu veḑĭ acum de te căesce de faptele ce aĭ făcut în lume, şi lasă şiretlicul; ĭată vine duhovnicul să te spovedéscă.

Pasă-mi-te vĕḑuse pe vênător că se apropia, ca să-şĭ cerceteze cursa. Iar el se duse p'aci încolo.

P. Ispirescu.
(1830—1887).

57.

ŞTIUCA ŞI MOTANUL

Nu-ĭ bine, când *pânzarul* se-apucă de cusut,
Iar croitorul de ţesut.
Şi este sigur totdéuna,
Că cine multe întreprinde
Nu scóte 'n capĕt *nicĭ pe una*,
Ba încă-adesea rîsul lumiĭ îşĭ aprinde.

O ştĭucă prea colţată, *jaluză*, de soiŭ rĕŭ,
Vĕḑênd odinióră
Motanul de la móră
Cum tot vênéză şorecĭ, *căḑu la el mereŭ*,

Cu multă rugăminte, s'o ĭee la vênat.
— «Dar spune-mĭ: cunoscĭ óre
«Tu astă vênătóre?»
O întrebă motanul. — «Nu-ĭ lucru *minunat*»,
Rĕspunse mândră ştĭuca, «de-a prinde şoriceĭ,
«Când prindem *costrăşeĭ*»!
— «Prea bine! haĭ la trébă! Tu dar veĭ lua séma
«Aprópe de *lăptoc*;
«Iar eŭ», ḑise motanul, «mĕ duc *să păzesc vama*
«Pe lângă poloboc.
«Toţĭ şorecĭĭ din móră,
Aice aŭ să-ţĭ vie; *vênéză-ĭ şi-ĭ omóră*».
Plecând atuncĭ motanul, s'a apucat de trébă
Şi *fórte* 'n grabă
Mulţime de *şoricărit*
El a vênat, a omorît;
Apoĭ şi la tovarăşĭ aŭ mers, dar ce să vadă!
Maĭ, maĭ murinda ştĭucă, cĭuntată, fără códă,
Pe care şorecĭĭ *ĭ-aŭ ros*,
Abĭa *ruga*, prin semne, s'o ducă pân' la baltă.
Motanul, credincĭos,
A dus-o; dar ĭĭ ḑise: «Vecină! de-altă-dată
«Păzesce-ţĭ rânduéla:
Nu te-apuca de ce nu poţĭ
La cap să scoţĭ,
«Şi nu-ţĭ maĭ vârî botul unde nu-ţĭ fĭerbe óla».

A. Donicĭ.
(1808—1866).

58.

DĂNILĂ PREPELEC

I.

Eraŭ odată într'un sat doĭ fraţĭ, şi amândoĭ eraŭ însuraţĭ. Cel maĭ mare era harnic, *grijuliv* [1]) şi *chĭabur* [2]), pentru că, unde punea el mâna, punea şi Dumneḑeŭ mila; dar n'avea copiĭ. Iar cel maĭ mic era sărac. De multe orĭ fugĭa el de noroc şi norocul de dînsul, căcĭ era leneş, *nechitit la minte şi nechibzuit* [3]) la trebĭ; şi apoĭ maĭ avea şi o mulţime de copiĭ! Nevasta acestuĭ sărac era muncitóre şi bună la inimă, ĭar a celuĭ bogat era *pestriţă la maţe* [4]) şi fórte sgârcită. Vorba veche: «*tot un boŭ şĭ-o belea* [5])». Fratele cel sărac — sărac să fie de păcate — tot avea şi el o pĕreche de boĭ, dar colea: porumbĭ la pĕr, tinerĭ, 'nalţĭ de trup, ţĕpoşĭ la córne, amândoĭ *cudalbĭ* [6]), *ţintaţĭ* [7]) în frunte, *cĭolănoşĭ* [8]) şi graşĭ, cum sînt maĭ bunĭ de înjugat la car, de eşit cu dînşiĭ în lume şi de făcut trébă. Dar plug, grapă, *telégă* [9]), sanie, car, *tânjélă* [10])

---

1) care-şĭ grijesce (îşĭ vede) de lucrurĭ cu băgare de sémă; *meticulos*

2) bogat.

3) prost la minte şi neîndemânatec la trebĭ; nu se gândĭa bine când vrea să facă un lucru, şi nu-l putea face bine când s'apuca de el.

4) De ceĭ ce sînt rĕĭ poporul ḑice că aŭ maţe pestriţe.

5) adică, orĭ-ce lucru de folos îşĭ are greutatea luĭ. Boul e preţios, dar trebue îngrijit: e o greutate pentru cel ce-l are, o belea.

6) cu vârful códeĭ alb.

7) cu o pată mică albă în frunte.

8) graşĭ; cu cĭolanele (ósele) puternice.

9) cărucĭóră, de obiceiŭ cu doŭĕ róte.

10) Partea caruluĭ, de care se înţepenesce jugul se numesce «proţap». De proţap putem înnădi tânjala care e tot un fel de proţap, numaĭ nu e înţepenită de car, ci *mobilă* (mişcătóre).

cârcee [11]), cósă, *hrépcă* [12]), *ţepoĭ* [13]), *greblă* [14]), şi câte alte lucruri ce trebuesc omuluĭ gospodar, nicĭ că se aflaŭ la casa acestuĭ om nesocotit. Şi, când avea trebuinţă de asemenea lucruri, totdéuna supĕra pe alţiĭ, ĭar maĭ ales pe frate-sĕŭ, care avea de tóte. Nevasta celuĭ bogat de multe orĭ făcea ḑile fripte bărbatuluĭ, ca să-l pótă *descotorosi* [15]) o dată de frate-sĕŭ. Ea ḑicea adesea-orĭ:

— Frate, frate, dar *pita-ĭ* [16]) cu banĭ, bărbate.

— Apoĭ de, măĭ nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l-oiŭ ajuta eŭ, cine să-l ajute?

Nevasta, ne maĭ avênd încotro, tăcea şi înghiţia noduri. Tóte ca tótele; dar carul sĕŭ era *haĭmana* [17]). Nu treceaŭ doŭĕ ḑile la mijloc, şi se treḑia la uşa eĭ cu Dănilă, cumnatul sĕŭ, cerênd să-ĭ împrumute carul: ba să-şĭ aducă lemne din pădure, ba făină de la móră, ba căpiţi din ţarină, ba multe de tóte.

— Măĭ frate, ḑise într'o ḑi cel maĭ mare istuĭa-l-alt, *mĭ-e lehamite* [18]) de frăţia nóstră!... Tu aĭ boĭ; *de ce nu-ţi închipuescĭ* [19]) şi un car? Al meŭ *l-aĭ hârbuit* [20]) de

---

11) doŭĕ cârlige ce slujesc să se înnădéscă de proţap tânjala, la un car ce trebue tras cu patru boĭ.

12) un fel de pĭeptene mare ce se pune la cósă, pentru ca să întórcă şi să aşeḑe brazda frumos.

13) furcă cu dinţi de fĭer maĭ scurţi şi maĭ drepţi decât aĭ furciĭ de lemn. Furca slujesce la strînsul brazdelor cosite; ţepoĭul la asvârlitul snopilor.

14) un fel de pĭeptene mare cu dinţi rari şi cu o códă lungă. Cu ajutorul eĭ spargem bolovaniĭ prea marĭ de pe brazdele (tarlalele; straturile) de zarzavat şi croim rândurile unde sădim răsadurile. Ea slujesce şi la curăţit curţile de gunoiŭ.

15) a scăpa; desbĕra.

16) pânea este. Pita=pâĭne mare, rotundă.

17) haĭ-huĭ; haĭmana; *vagabond*; pĭerde-vară; om fără căpătâiŭ. Aciĭ nu e vorba de un om şi numaĭ prin *metaforă* se aplică la car.

18) Vorba maĭ puţin josnică decît: «mă plictisescĭ»; m'am săturat.

19) de ce nu-ţĭ facĭ; de ce nu puĭ la cale să-ţĭ facĭ; de ce nu-ţĭ întocmescĭ?

20) l-aĭ hodorogit; l-aĭ sdruncinat; l-aĭ stricat.

tot. *Hodorog în colo, hodorog* [21]) pe dincolo, carul se strică. Şi apoĭ sciĭ vorba ceea: «*dă-ţĭ popo pintenii şi bate ępa cu călcâele*» [22]).

— Apoĭ de, frate, ḑise ista-l-alt, scărpinându-se în cap, ce să fac?

— Ce să facĭ? Să te învĕţ eŭ. Boiĭ tĕĭ sînt marĭ şi frumoşĭ; ĭa-ĭ şi-ĭ du la ĭarmaroc, vinde-ĭ, şi cumpĕră alţiĭ maĭ micĭ şi maĭ eftinĭ; ĭar cu baniĭ rĕmaşĭ cumpĕră-ţĭ şi un car, şi eacă te-aĭ făcut gospodar.

— Ia, sciĭ că nu m'aĭ învĕţat rĕŭ? Aşa am să fac.

Ḑicând aceste, se duce la dînsul acasă, îşĭ ĭa boiĭ de funie şi pornesce cu eĭ spre târg. Dar, cum am spus, omul nostru era *un om de aceĭa, căruĭa îĭ mâncaŭ cânii din traĭstă* [23]) şi tóte trebile, câte le făcea, *le făcea pe dos. Târgul* [24]) era cam departe şi *ĭarmarocul* [25]) pe sfârşite. Dar cine póte împotriva luĭ Dănilă Prepeléc? (că aşa îĭ era porecla, pentru că atâta *odor* [26]) avea şi el pe lângă casă, făcut de mâna luĭ). El *tuflesce cuşma* [27]) pe cap, o îndésă pe urechĭ şi habar n'are: «*nicĭ nu-ĭ pasă de Năstasă, de Nichita nicĭ*

21) *Onomatopee:* vorbe ce imită sgomotul caruluĭ, când merge pe un drum bolovănos.

22) Proverb (ḑicală saŭ ḑicĕtóre) prin care poporul îşĭ rîde de cel care, ca să se facă grozav, se lipsesce de un lucru folositor şi apoĭ se vaită că nu-l maĭ are. (Popa şĭ-a lepĕdat pinteniĭ şi apoĭ a fost nevoit să-şĭ bată ępa cu călcâele).

23) un om aşa de nătâng, ne ajutat, că n'ar fi băgat sémă nicĭ când câĭniĭ ĭ-ar fi luat demâncarea din traistă.

24) le făcea tocmaĭ cum nu trebue (ca neómeniĭ).

25) târgul, orăşelul; ĭarmarocul = bâlcĭul, saŭ «târgul» dar nu cu înţeles de «orăşel», ci cu înţeles de loc unde ómeniĭ se adună la ḑile anumite, uniĭ ca să vîndă ce aŭ de prisos, alţiĭ ca să cumpere ce le trebue.

26) Prepelécul este un fel de cuer ţărănesc de pus ólele, după ce aŭ fost spălate, ca să se usuce. Când acest cuer are cuele maĭ marĭ şi maĭ bine înţepenite, ĭar prăjina, în care sînt înfipte, e înaltă, prepelécul póte servi cuĭ-va, care se urcă pe el ca pe o scară, să păzéscă semĕnăturile.

27) el îşĭ trântesce (îşĭ îndésă) căcĭula în cap lovind-o peste fund cu palma.

atâta» [28]). Mergênd el cu Duman şi Tălăşman aĭ sĕĭ, tot înainte spre ĭarmaroc, tocmaĭ pe când suĭa un dél lung şi trăgănat, alt om venĭa din spre târg cu un car noŭ ce-l cumpĕrase chĭar atuncĭ şi pe care-l trăgea cu mânile singur... *la vale cu proptele şi la dél cu opintele* [29]).

— Stăĭ prietene! ḑise cel cu boiĭ care se tot smuncĭaŭ din funie, vĕḑênd *troscotul* [30]) cel fraged şi mândru de pe lângă drum. Stăĭ puţin cu carul c'am să-ţĭ spun ce-va!

— Eŭ aş sta, dar nu prea vrea el să stea. Dar ce aĭ să-mĭ spuĭ?

— Carul dumitale par'că merge singur.

— D'apoĭ... maĭ singur, nu-l veḑĭ?

— Prietene, sciĭ una?

— Sciŭ, dacă mi-ĭ spune.

— *Haĭ să facem trémpa* [31]); dă-mĭ carul şi na-ţĭ boiĭ. Nu vréŭ să le maĭ port grija în spate; ba de fân, ba *ocol* [32]), ba să nu-ĭ mănânce lupiĭ, ba de multe de tóte... Oiŭ fi eŭ vrednic să trag un car, maĭ ales dacă merge singur.

— *Şuguescĭ* [33]), măĭ omule, *orĭ ţi-ĭ într'adins?* [34])

— Ba nu şuguesc, ḑise Dănilă.

— Apoĭ dar te vĕd că eştĭ bun *mehenghiŭ...* [35]), ḑise cel cu carul; m'aĭ găsit într'un chef bun; haĭ, noroc să dea Dumneḑeŭ! Să-ţĭ aĭbĭ parte de car, şi eŭ de boĭ!

Apoĭ dă carul, îşĭ ĭa boiĭ, plécă pe costişă, într'o parte

---

28) Proverb prin care se arată nepăsarea cuĭ-va. De Năstase (cutare) nu-ĭ pasă de loc, ĭar de Nichita (cutare) şi maĭ puţin.

29) la vale trebuind să-l opréscă, la dél trebuind să-l împingă ca să mérgă.

30) érba măruntă cu tulpina subţire şi târîtóre, cu frunzele mărunte, şi care cresce pe marginea drumuluĭ; érba caluluĭ.

31) haĭ să facem trampa; aĭ să să facem schimbul (târgul).

32) împrejmuire; ţarc: îngrădire fără acoperiş unde se ţin vitele.

33) glumescĭ?

34) orĭ vreĭ cu dinadinsul?

35) şiret; priceput să-şĭ facă trebile; isteţ. Aci îĭ ḑice mehenghiŭ luĭ Prepeléc *în ironie* (în rîs), dar fără ca acesta să bage de sémă.

spre pădure, şi *se cam duce* [36]). Ista-l-alt, adică Dănilă, ḑice în gândul sĕŭ :

— *Taci, că-ĭ buche* [37]) : *l-am potcovit* [38]) bine... De nu cum-va s'ar rĕsgândi ! Dar par'că nu era ţigan, *să întórcă* [39]).

Apoĭ îşĭ ĭa şi el carul şi pornesce tot la vale, înapoĭ spre casă.

— Aho ! car nebun, aho ! Când te-om încărca *sdravĕn* [40]) cu sacĭ de la móră, orĭ cu fân din ţarină, atuncĭ să mergĭ aşa !

Şi cât pe ce, cât pe ce, *să nu-l ĭee carul înainte* [41]). Dar de la o vreme valea s'a sfârşit şi s'a început un dél ; când să-l sue la dél, sue-l, dacă poţĭ ! . . . *Hârţi* [42]) în colo ; *scârţi* [42]) în colo. . . . carul se da înapoĭ.

— Na ! car mĭ-a trebuit, car am găsit.

Apoĭ cu mare greŭ *hortoesce* [43]) carul într'o parte, îl opresce în loc, se pune pe *proţap* [44]) şi *se aşterne pe gânduri* [45]).

---

36) Vorbele «cam maĭ» ne dă să înţelegem că cel care luase boiĭ se strecóră şi se face nevĕḑut repede-repede, de témă ca nu cum-va Dănilă să nu se ĭa după el şi să întórcă învoéla. Dar Dănilă nu se gândĭa la aşa ce-va.

37) tacĭ, că mĭ-a eşit tréba bine !

38) l-am tras pe sfóră ; l-am înşelat fără să bage de sémă.

39) să întórcă târgul făcut ; să-şĭ ĭa vorba înapoĭ.

40) mult ; straşnic ; cu vârf şi îndesat.

41) să nu-l întrécă (să nu-ĭ ĭa înainte) carul.

42) *Interjecţie onomatopoetică* arată scârţietura ce se aude la car, când Dănilă vrea să-l misce din loc.

43) artoesce ; hartoesce ; hartesce ; artesce. Deosebite forme ale aceluĭaş verb care însemnéză : cârmesce saŭ cârnesce într'o parte un *vehicul* (căruţă, car, trăsură).

44) partea de dinainte a caruluĭ, la al căreĭa căpătâiŭ se pune jugul. Deosebirea dintre «proţap» şi «tânjală» e că proţapul este înţepenit la car, e fix (în tocmaĭ ca «oiştea» la căruţă saŭ trăsură), pe când «tânjala» este mobilă şi se pune înaintea proţapuluĭ. Veḑĭ şi maĭ sus, No. 10.

45) se pune (cade) pe gânduri.

— Mă! . . . asta încă-ĭ una! De-oiŭ fi eŭ Dănilă Prepeléc, am prăpădit boiĭ; ĭar de n'oiŭ fi eŭ acela, apoĭ am găsit o căruță. . . Ba e Prepeléc, ba nu-ĭ el. . .

Când ĭată un om trecea ĭute spre târg c'o capră de vînḑare.

— Prietene, ḑise Dănilă, *nu mi-ĭ da capra ceea*[46]), să-ți daŭ carul ista?

— Apoĭ . . . de . . . capra mea nu-ĭ *de cele săritóre*[47]) și-ĭ bună de lapte.

— Ce maĭ la dél, la vale; bună, nebună, na-ți carul și dă-mĭ-o!

Cela nu se pune la pricină[48]); dă capra și ĭa carul. Apoĭ aștéptă, până vin alte care de-l légă dinapoĭa lor și se duce în tréba luĭ spre casă, lăsând pe Dănilă gură-cască tot pe loc.

«Bun», ḑise Prepeléc. «Ia, pe ist cu capra, sciŭ încaltea că *bine l-am boit*[49])».

Ia apoĭ și el capra și pornesce ĭar spre târg. Dar capra tot capră: se smucĭa în tóte părțile, încât îĭ era acum lehamite de dînsa.

—De-aș ajunge maĭ de grabă în târg, ḑise Prepeléc, să scap de *râea*[50]) asta.

Și, mergênd el maĭ departe, eacă se întâlnesce cu un om ce venĭa de la târg c'o gâscă în brațe.

— *Bun întâlniș*[51]), om bun, ḑise Dănilă.

— Cu bine să dea Dumneḑeŭ!

---

46) n'aĭ vrea óre să-mĭ daĭ?

47) de cele care sar și se cațără pe garduri, șanțuri și pripóre, ca să-și caute hrană.

48) saŭ «acela nu se pune de pricină», adică «nu se pune împotrivă»; «nu se împotrivesce»; «se învoesce».

49) bine l-am păcălit! «A boi» în înțeles (sens) propriu însemnéză «a vopsi».

50) pacoste; lucru aducĕtor de necaz, ca râea.

51) bine ne-am găsit; întâlnirea nóstră să ne fie spre bine.

—Nu vreĭ să facem schimb? Să-ţĭ daŭ capra asta şi să-mĭ daĭ gâsca.

—N'aĭ nemerit-o, că nu-ĭ gâscă, ci-ĭ gânsac; l-am cumpĕrat de sĕmînţă.

—Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ţĭ daŭ şi eŭ o sĕmînţă bună.

—De mi-ĭ da ce-va adaus, póte să ţi-l daŭ: ĭară de nu, norocul gâscilor de acasă.

In sfârşit, *dur la dél dur la vale* [52]), unul maĭ dă, altul maĭ lasă, şi Prepeléc *mărită* [53]) capra, apoĭ înşfacă gânsacul şi plécă tot înainte spre târg. Când ajunse în târg, gânsacul ţipa, cât îĭ lua gura: ga! ga! ga!

—Na! c'am scăpat de dracu şĭ-am dat peste tată-sĕŭ; aista mĕ asurdesce. Las' că *te însor eŭ* [54]) şi pe tine acuşĭ, măĭ *buclucaşule*! [54])

Şi, trecênd pe lângă un negustor cu pungĭ de vînzare, dă gânsacul pe *o pungă de cele pe talger* [55]) *cu baerile lungĭ de pus în gât* [56]). Ia el punga, o sucesce o învêrtesce şi apoĭ ţice:

—«*Na-ţĭ-o frântă, că ţĭ-am dres-o!* [57]) Dintr'o pĕreche de boĭ, *dea maĭ mare dragul* [58]) să te uiţĭ la eĭ, am rămas c'o pungă gólă. Măĭ, măĭ, măĭ, măĭ! Dór sciŭ că nu mi-ĭ acum întâĭaşĭ dată să merg la drum; dar par'că dracul mĭ-a luat minţile».

---

52) expresie, ţicere saŭ *dicton* prin care se arată lupta de vorbe dintre vînzĕtor şi cumpĕrător, până se face vînzarea. «*Dur*», interjecţie onomatopoetică care arată sgomotul ce-l face un lucru care «se dă dea-dura» (se rostogolesce la vale).

53) Sens *figurat (metaforic)* pentru «vinde».

54) Veţĭ No. 53. «Buclucaş» cel care face bucluc (încurcătură; necaz; nevoe).

55) o pungă de cele cu fundul ca talerul.

56) baeră=*şnur*; fir împletit din maĭ multe fire subţirele de lână bumbac, mătase saŭ chĭar pĭele. «De pus în gât»=de pus după gât.

57) Proverb prin care se arată că cine-va a făcut o stricăcĭune, fără să vrea (un lucru fără îndemânare).

58) de maĭ mare dragul; să nu te maĭ saturĭ (cu privirea).

Maĭ şade el cât şade, de cască gura prin târg, şi apoĭ îşĭ ĭa tălpăşiţa spre casă. Şi, ajungênd în sat, se duce drept la frate-sĕŭ, *ca să-ĭ ducă bucurie* [59]).

— Bine v'am găsit, bădiţă!

— Bine aĭ venit, frate Dănilă! Da mult aĭ zăbovit la târg.

— Apoĭ dĕ, bădiţă: *m'am pornit cu graba şi m'am întâlnit cu zăbava* [60]).

— Eĭ, ce veste ne maĭ aducĭ de la târg?

— Ia nu prea bună! Bĭeţiĭ boişoriĭ meĭ *s'aaaŭ* [61]) dus *ca pe gura lupuluĭ!* [62])

— Vr'o *dihanie* [63]) a dat peste dînşiĭ, orĭ ţi ĭ-a furat cine-va?

— Ba ĭ-am dat eŭ singur cu mâna mea, bădiţă.

Apoĭ spuse din capĕt tótă întâmplarea.... pe unde a fost şi ce a păţit: ĭar, la urma urmelor, ḑise:

— Şi apoĭ ce maĭ atâta vorbă lungă! Dintr'o pĕreche de boĭ, m'am ales c'o pungă, şi apoĭ şi asta-ĭ *pustie* [64]), bădiţă dragă.

— Mă! da drept să-ţĭ spun, că mare *nătărăŭ* [65]) maĭ eştĭ!

— Apoĭ dĕ!... bădiţă, până aicĭ, tóte aŭ fost cum aŭ fost; da de acum am prins eŭ la minte... Numaĭ, ce folos? Când e minte, nu-ĭ ce vinde; când e brânză, nu-ĭ *bărbânţă* [66]). Eaca îţĭ daŭ şi dumitale punga asta, că eŭ

---

59) *Ironie*: ḑice «bucurie» ca să se înţelégă «necaz».

60) Ḑicere prin care arătăm că am întârḑiat maĭ mult decât am fi vrut.

61) Felul cum e scris, cu maĭ mulţĭ «a», arată că trebue să pronunţăm pe «a» prelung, spre a face să se simtă mirarea şi părerea de rĕŭ pentru cele ce făcuse.

62) ca şi când ar fi fost mâncaţĭ de lupĭ.

63) fiéră; animal sĕlbatic şi crud.

64) fără nicĭ un ban în ea.

65) nătâng, ticălos şi fără căpătâiŭ.

66) putinică unde se pune lapte bătut la păstrare (în munţiĭ Moldoveĭ); putinică de păstrat brânză.

n'am ce face cu dînsa. Şi, te maĭ rog, *pe toţĭ Dumneḑeiĭ* [67]), să-mĭ maĭ împrumuţĭ o dată carul şi boiĭ, s'aduc nisce lemne din pădure la nevastă şi la copiĭ, că n'aŭ scântee de foc în vatră, sĕrmaniĭ! Şi apoĭ, ce-o da Dumneḑeŭ! Cred că nu te-oiŭ maĭ supĕra.

— *Ptiŭ!* [68]) mă! ḑise frate-sĕŭ, după ce l-a lăsat să sfârşască. Se vede că Dumneḑeŭ a umplut lumea asta cu ce-a putut. Eacă-ţĭ maĭ daŭ o dată carul, dar asta ţĭ-a fi cea *de pe urmă* [69]).

Luĭ Dănilă atâta ĭ-a trebuit. Ia acum carul cu boiĭ frăţine-sĕŭ şi pornesce. Cum ajunge în pădure, chitesce un copac, care era maĭ mare, şi trage carul lângă el: şi, fără să dejuge boiĭ, începe a tăĭa copacul, să cadă în car deodată. Trebĭ de ale luĭ Dănilă Prepeléc!... Bocănesce el cât bocănesce, când pârrr! cade copacul peste car, de-l sfarmă, şi peste boĭ, de-ĭ ucide.

— Na! că făcuĭ *pacostea* [70]) şi frăţine-meŭ. Eĭ, eĭ, acum, ce-ĭ de făcut?... Eŭ cred, că ce-ĭ bine nu-ĭ rĕŭ: Dănilă face, Dănilă trebue să desfacă. Mă duc să vĕḑ: n'oiŭ putea *smomi* [71]) pe frate-meŭ, să-mĭ împrumute şi épa, să fug apoĭ cu ea în lume; ĭar copiiĭ şi nevasta să-ĭ las în scirea Celuĭ de sus.

Aşa ḑicênd, pornesce şi, mergênd prin pădure, s'a rătăcit. După multă trudă şi buĭmăcélă, în loc să ésă la drum, dă de un heleşteŭ şi, vĕḑênd nisce *lişiţe* [72]) pe apă, svârrr! cu toporul într'însele, cu chip să ucidă vre-una

---

67) conjurare saŭ *obsecraţie* din care se vede credinţa păgână în maĭ mulţĭ ḑeĭ.

68) *interjecţie onomatopoetică* ce imită scuĭpatul (stupitul) şi arată dispreţul, în mod josnic, către un om.

69) sub înţeles: «dată» saŭ «óră».

70) nenorocire pe neaşteptate şi nemeritată.

71) a înşela cu binişorul.

72) un fel de raţe sĕlbatice micĭ, negre şi fórte sglobiĭ, ce se daŭ afund şi staŭ fórte mult sub apă.

şi s'o ducă *peşcheş* [73]) frăţine-sĕŭ. Dar lişiţile, nefiind chĭóre nicĭ mórte, aŭ sburat; toporul s'a cufundat, şi Prepeléc *a rĕmas bătênd în buze* [74]).

— Măĭ!... că rĕŭ mĭ-a mers astădĭ! Ce ḑi pocită! Se vede că *mĭ-a luat cine-va din urmă* [75]).

Apoĭ dă din umere şi pornesce. Maĭ merge el cât maĭ merge, până ce cu mare greŭ găsesce drumul. Apoĭ o ĭa *la papuc* [76]) şi haĭ! haĭ! haĭ! haĭ! ajunge în sat la frate-sĕŭ, şi pe loc cârpesce o minclună, care se potrivĭa, ca nuca în pĕrete.

— Frate, maĭ fă-mĭ bine şi cu épa, *să mân boiĭ dea-călare!* [77]) In pădure a plouat grozav şi s'a făcut o *mâzgă* [78]) şi un gheţuş, de nu te maĭ poţĭ de feliŭ ţinea pe picióre.

— Mă! ḑise frate-sĕŭ, se vede că tu aĭ fost *bun de călugărit* [79]), ĭar nu de trăit în lume, să necăjescĭ ómeniĭ şi să chinuescĭ nevasta şi copiiĭ. Haĭtĭ! *lipsescĭ* [80]) dinaintea mea şi du-te *unde a dus surdul róta şi mutul épa* [81]), ca să nu maĭ aud de numele tĕŭ!

— Épa! Las' pe Dănilă! că scie el unde a duce-o: să-şĭ ĭee ertăclune de la boĭ şi ḑiuă bună de la car. Apoĭ ese pe uşă, pune mâna pe épă şi pe o secure şi *tunde-o!* [82])

---

73) dar; plocon; poclon.

74) rĕmas păcălit.

75) m'a fermecat; m'a vrăjit luând pământ din urma pasuluĭ meŭ şi făcênd din el farmece (vrăjĭ).

76) o ĭa la picior; se pune pe cale; merge.

77) fiind călare să mân *(conduc)* boiĭ.

78) udătură. Are o tărie maĭ mică decât: «glod» saŭ «noroiŭ», ĭar acestea la rândul lor, aŭ o tărie maĭ mică decât «mocirlă» saŭ «nămol».

79) bun de a fi călugăr, care, precum se scie, nu se pricepe în trebile pământescĭ, ci numaĭ în cele cerescĭ.

80) lipsesce saŭ «să lipsescĭ!»

81) Ḑicere prin care poporul arată drumul cel maĭ lung cu care amenință în blestem pe cine-va.

82) ĭa-o la sănătósă; pârlesce-o; ĭa-o la gónă, fugĭ pe neaşteptate şi repede.

II

Când se trezesce frate-sĕŭ, ĭa épa, dacă aĭ de unde? Prepeléc era tocmaĭ la heleşteul din pădure să caute toporul. Aicĭ, ĭĭ trăsni în cap luĭ Dănilă că el ar fi bun de călugăr, după vorba frăţină-sĕŭ.

— *Am să durez* o mânăstire pe pajiştea asta, de are să se ducă vestea în lume, ţise el. Şi deodată se şi apucă. Face maĭ întâĭ o cruce şi o înfige în pământ, de însamnă locul. Apoĭ se duce prin pădure şi începe a chiti copaciĭ trebuitorĭ. Ista-ĭ bun de *amânare*, cela de *tălpĭ*, ista de *grinḑĭ*, ista de *tumurugĭ*; cela de *costoróbe*, ista de tócă; şi tot aşa, *dondănind* el din gură, eaca se trezesce dinantea luĭ cu un drac ce eşĭa din éz.

— Ce vreĭ să facĭ aicĭ, măĭ omule?

— Da nu veḑĭ?

— Stăĭ, mă! nu te apuca de *năzbâtiĭ*. Ézul, locul şi pădurea de pe aicĭ sînt ale nóstre.

— Póte-ĭ ţice că şi raţele de pe apă sînt ale vóstre, şi toporul meŭ din fundul ézuluĭ. *Voiŭ învĕţa* eŭ să puneţĭ stăpânire pe lucrurile din lume, cornoraţilor!

Dracul, neavênd ce face, *huştiuluc!* în éz şi dă de scire luĭ Scaraoschi, despre *omul luĭ Dumneḑeŭ, cu năravul draculuĭ*. Ce să facă draciĭ? Se sfătuesc între dînşiĭ, şi Scaraoschi, *căpitenia* dracilor, găsesce cu cale să trimétă pe unul din eĭ, cu un burduf de bivol plin cu banĭ, să-l dee pusniculuĭ Dănilă, ca să-l pótă *mătura* de acolo.

— Na-ţĭ mă, baniĭ! ţise dracul trimes, şi *să te cărăbănesci* de aicĭ, că, de nu, e rĕŭ de tine.

Prepeléc se uită la cruce, se uită la drac, şi la banĭ... dă din umere, şi apoĭ ţice:

— Aveţĭ noroc, spurcaţilor, că mĭ sînt maĭ dragĭ baniĭ decât pusnicia; că v'aş arăta eŭ voŭĕ. Dracul rĕspunde:

— *Nu te pune în póră*, măĭ omule, cu împĕratul Iaduluĭ, ci maĭ bine ĭa-ţĭ bănişorĭĭ şi caută-ţĭ de nevoĭ.

Apoĭ lasă baniĭ şi se întórnă în heleşteŭ, unde găsesec pe Scaraoschi tare mâhnit pentru perderea uneĭ comorĭ aşa de marĭ, *cu care ar fi putut dobîndi o mulţime de suflete.* Prepeléc în acest timp *se chitĭa* cum ar face să vadă baniĭ acasă la dînsul.

— Bun, ḑise Dănilă. *Nicĭ asta nu se ĭa din drum.* Tot mănăstirĭ să croescĭ, dacă vreĭ să te bage draciĭ în samă, să-ţĭ vie cu baniĭ dea-gata la picióre şi să te facă putred de bogat.

Pe când se îngrija el cum să ducă baniĭ acasă, eacă un alt drac din Iad i se înfăţişéză înainte, ḑicêndu-ĭ:

— Măĭ omule! stăpânul-meŭ s'a rĕsgândit; el vrea maĭ întâĭ să ne cercăm puterile şi apoĭ să ĭeĭ baniĭ.

— Ia acu-ĭ acu, ḑise Prepeléc în gândul sĕŭ, oftând. Dar este o vorbă: «*tot bogatul mintos, şi tinĕrul frumos*». Dănilă maĭ prinsese acum la minte.

— Puterile? Eĭ, cum şi în ce fel?

— Iată cum: Dintru 'ntâĭ şi dintru 'ntâĭ, care dintre noĭ amândoĭ va lua épa ta în spate şi va înconjura ézul de treĭ orĭ, fără s'o pue jos şi *să se rĕsufle*, aĭ aceluĭa să fie baniĭ.

Şi, cum ḑice, *şi* umflă dracul épa *în cârcă* şi într'o clipă, înconjură ézul de treĭ orĭ. Prepeléc, vĕḑêndu atâta putere din partea draculuĭ, nu-ĭ prea venĭa la socotélă; dar *tot îşĭ ţinu firea* şi ḑise:

— Măĭ *Michiduţă!* dór eŭ te credeam maĭ tare decât eştĭ. Aşa-ĭ că tu aĭ luat épa în spate? însă eŭ ţi-oĭ lua-o numaĭ între picióre;—şi îndată se şi asvâle pe épă şi înconjură ézul de treĭ orĭ, fără să se resufle. Dracul atuncĭ se mirâ mult de asta şi, ne maĭ avênd ce ḑice, *iscodi* alta.

— Acum să ne întrecem *din fugă*, ḑise el.

— Măĭ Michiduţă! da cu mine ţĭ-aĭ găsit că poţĭ tu să te întrecĭ din fugă?

— D'apoĭ cu cine?

— Vino încóce să-ţĭ arăt eŭ cu cine!

Apoĭ merge împreună cu dracul în nisce *porumbĭ*, unde vede un epure dormind şi-l arată.

— Veḑĭ tu colo pe cine-va ghemuit jos şi mititel?

— Vĕd.

— Acela-ĭ copilul meŭ cel maĭ mic. Aţine-te! Şi când l-oiŭ trezi din somn, să te ĭeĭ după el. Şi odată şi strigă: u! ta! na! na! na!...

Atunci epurele sare, şi dracul după el. Fug eĭ cât fug, şi de la o vreme dracul pĭerde urma epureluĭ. Până acum toţi rideaŭ de Prepeléc, dar acum a ajuns să ridă el *şi* de dracul. Pe când Dănilă *se ţinea de inimă* de prostia draculuĭ, eacă şi acesta *se întorna* gâfâind.

— Mă! da sprinten şi *sprinţăroiŭ* copil maĭ aĭ, drept să-ţĭ spun! Când aprópe, aprópe să pun mâna pe dînsul, ĭ-am pĭerdut urma, şi *să te ducĭ duluţă!*

— Saměnă tătână-sĕŭ, *sireĭcanul*, ḑise Dănilă. Eĭ? maĭ aĭ poftă să te 'ntrecĭ şi cu mine?

— *Ba maĭ puneţĭ pofta 'n cuiŭ...* Maĭ bine *să ne întrecem la trântă.*

— Din trântă? *Dór de ţĭ-e greŭ de vĭaţă.* Mă! tot am auḑit pe bătrânĭ, că draciĭ nu-s proştĭ, d'apoĭ, cum vĕd eŭ, tu numaĭ daĭ în gropĭ, de prost ce eştĭ. Ascultă: eŭ am un unchiŭ bĕtrân de 999 de anĭ şi 52 de săptămânĭ, şi, de-l veĭ trânti pe dînsul, atunci să te încercĭ şi cu mine, dar cred că *ţĭ-a da pe nas!*

Ḑicênd acestea, pornesce înainte şi face semn draculuĭ cu mâna, să vie dupĕ el. In fundul păduriĭ, sub nisce stâncĭ, se afla o vizunie de urşĭ, peste care dase Prepeléc, umblând câte odată, ca pusnic *ce se găsĭa*, după vlăstărĭ sĕlbatice şi după smeură. Ajungênd eĭ aprópe, Dănilă ḑise:

Eaca lăcaşul unchĭuluĭ meŭ. Intră în lăuntru; aĭ să-l găsescĭ dormind în cenuşă, cu nasul în tăcĭunĭ. De vorbit,

nu póte vorbi, că măselele şi dinţii ĭ-aŭ căḑut *maĭ bine de o mie de anĭ...*

Dracul n'are ce face... Intră în lăuntru şi începe a-şĭ purta codiţa cea *bârligată* pe la nasul unchĭaşuluĭ. Atâta ĭ-a trebuit luĭ moş Ursilă, şi apoĭ, las pe dînsul ! Deodată sare mânios din bârlog, *haţ! dracul subsuóră* şi-l strînge cu atâta putere, de era bĭetul drac să-şĭ dea sufletul, şi ochiĭ ĭ-aŭ eşit afară din cap cât cepele de marĭ.

— Na ! nu cauţĭ şĭ-o găsescĭ, ḑise Dănilă, care privĭa de departe *vălmăşagul* acesta şi se strica de rîs. Dar nu sciŭ ce face dracul, că face el ce face şi, cu mare greŭ, scapă din labele luĭ moş Ursilă. Dănilă, cum vede pe drac bun *téfĕr*, se face că-l scóte !...

— Ia las, măĭ omule, las ! *nu-ţĭ maĭ face obraz.* Dacă aĭ sciut că aĭ un bunic aşa de *grobian*, pentru ce m'aĭ îndemnat să mĕ lupt cu el ?

— Da ce ? nu ţĭ-a plăcut ? Haĭ şi cu mine !

— Cu tine, şi numaĭ cu tine, m'oiŭ întrece din chiuit; şi care a chiui maĭ tare, acela să ĭa baniĭ.

— Bun !... ḑise Dănilă în gând; las că te-oiŭ chiui eŭ!...

— Măĭ Michiduţă ! Ia chiue tu întâiŭ, să aud cum chiuĭ. Atunci dracul se crăcesce cu un picĭor la *asfinţit* şi cu altul la rĕsărit, s'apucă sdravĕn cu mâna de *torţile* ceruluĭ, *cască o gură cât o şură* şi, când chiuĭe o dată, se cutremură pământul, văile rĕsună, mările clocotesc şi pesciĭ din ele se sperie ; draciĭ es afară din éz, câtă frunză şi érbă, *şi o lécă, de nu s'a risipit bolta* ceruluĭ. Dănilă însă şedea călare pe burduful cu baniĭ şi, ţinêndu-şĭ firea, ḑise :

— Mă ! da numaĭ aşa de tare poţĭ chiui ? eŭ maĭ nu te-am auḑit. Incă o dată !

Dracul chiue şi maĭ grozav.

— Tot nu te-am auḑit. Incă o dată !

Dracul chiue şi a treĭa óră, aşa de tare, de credeaĭ că s'a rupt ce-va într'însul.

Acum nu te-am auḑit nicï atâta... Aşa-ï c'a venit şi rândul meŭ?

— Maï aşa!

— Măï Michiduţă! când oiŭ chiui eŭ, aï să asurḑescï şi aŭ să-ţï sară creeriï din cap, înţeles-aï tu? Insă eŭ *ţï priesc bine*, dacă-ï vré să mĕ asculţi.

— In ce fel?

— Ia să-ţï leg ochiï şi urechile cu un ştergar, dacă vreï să maï trăescï.

— Légă-mï cum sciï şi cu ce sciï, numaï să nu mor!

Atunci Dănilă légă strîns cu un ştergar gros de *câlţï* ochiï şi urechile draculuï, ca la «baba órba»; apoï ia o *drughinéţă* grósă de stejar în mână, şi pac! la tâmpla draculuï cea dréptă, una.

— A . . . leŭ! destul, nu maï chiui!

— Ba nu! stăï *Sarsailă*, tu cum aï chiuit de treï orï? Tronc! şi la stânga, una.

— Va . . . leŭ! destul!

— Ba nu-ï destul: şi-ï maï trage şi *în numele Tatăluï*, una.

— A . . . uleo! strigă dracul îngrozitor, şi, cu ochiï legaţï, cum era, *văĭcărindu-se* grozav şi svârcolindu-se ca şérpele, se aruncă în éz, spunênd luï Scaraoschi cele întâmplate şi că nu-ï de şuguit cu vrăjitorul acesta.

Dănilă însă ofta din greŭ lângă burduful cu banï şi se tot frămênta cu gândul, ce-ï de făcut? Când eacă al treïlea drac i se înfăţişéză înainte, cu un *buzdugan* strașnic de mare în mână, pe care îl trântesce la pămînt şi ḑice:

— Măï omule! Ia acum să te vĕḑ. Cine-a svârli buzduganul ista maï tare în sus, aï aceluïa să fie banii.

— Na Dănilă! ḑise el în gândul sĕŭ, aşa-ï c'aï sfeclit-o? Dar vorba ceea: *nevoea învaţă pe căraŭş*. Ia svârle-l tu întâï, măï *dracule*!

Atunci dracul ia buzduganul de códă şi, când îl svârle,

se sue aşa de tare, de nu se maĭ vede; şi abĭa după treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ, căḑênd jos, cu mare străşnicie s'a cufundat în fundul pământuluĭ, de s'aŭ sguduit temeliile lumiĭ.

— Ia svârle-l şi tu acum, ḑise dracul îngâmfat.

— L-oiŭ svârli eŭ, *nu te îndârji;* dar scóte-l maĭ întâĭ la faţa pământuluĭ, cum a fost şi la tine.

Dracul ascultă şi-l scóte:

— Haĭtĭ! maĭ repede, maĭ repede, că n'am timp de aşteptat.

— Maĭ îngăduesce puţin, *tartorule, că nu te trag copiiĭ de póle.*

Dracul îngădue, căcĭ *n'are încotro.* Nu trecu mult şi ḑiŭa *se călători.* Cerul era limpede şi luceferiĭ sclipitorĭ rîdeaŭ la stele; ĭară luna, scoţênd capul de după norĭ, se legĕna în văzduh, luminând pământul.

— Da nu-l maĭ asvârlĭ, omule?

— Ba am să-l svârl de-acum: dar îţĭ spun înainte *să te ştergĭ pe bot despre dînsul.*

— De ce?

— Eaca de ce: veḑĭ tu colo în lună nisce pete?

— Le vĕd.

— Acolo-s fraţiĭ meĭ *din ceea lume.* Şi, Dómne! mare nevoe maĭ aŭ de fĭer pentru potcovit caiĭ. Uĭtă-te bine şi veḑĭ cum îmĭ fac semn cu mâna, să le daŭ buzduganul ista; — şi odată pune mâna pe dînsul.

— Stăĭ, nepriceputule! că buzduganul ista îl avem lăsat moştenire de la strămoşul nostru, şi nu-l putem da pentru tótă lumea, — şi odată-ĭ *şi* smuncesce buzduganul din mână şi fuge cu el în éz, *spunênd* luĭ Scaraoschi ce era să păţéscă cu buzduganul. Atuncĭ Scaraoschi, îngrijit şi mânios grozav, chemă înaintea sa tótă drăcimea şi bătu din picĭor, strigând:

— Acum, în clipă, să se alégă unul dintre voĭ, care

să mérgă şi *să afuriséscă* pe acest *proclet* şi vrăşmaş cumplit.

Pe loc şi vine unul înaintea sa, tremurând.

— Să trăiţi, *Mărşăvia vóstră*! Eŭ mĕ duc să îndeplinesc nelegiuita vóstră poruncă.

— Mergĭ! şi dacă-ĭ fi meşter şi-ĭ isbuti, să sciĭ *c'am să te fac maĭ mare.*

Atunci dracul pornesce c'o falcă în cer şi cu una în pămînt şi într'o clipă *şi* ajunge la pustnicul Dănilă.

— Măĭ omule, ḑise dracul, tu, cu *şmichiriile* tale, aĭ turbat tótă drăcimea; de acuşĭ am să te vâr şi eŭ în *tóte grozile* morţiĭ. Haĭ să ne blestemăm, şi care, dintre noĭ amândoĭ, a fi maĭ meşter acela să ĭa baniĭ! Şi odată *şi* 'ncepe dracul *a boscorodi* din gură şi a descânta, *că nu sciŭ ce face, de-ĭ pocnesce* luĭ Dănilă un ochiŭ din cap. Săracul Prepeléc! se vede că ĭ-a fost scris, tot el să rĕsplătéscă şi păcatele epeĭ frăţine-sĕŭ, ale capreĭ, ale gânsaculuĭ *logodit* şi ale boilor ucişĭ în pădure.

Dómne! multe maĭ are de pătimit un pustnic adevĕrat! Prepeléc pustnicul se stricase acum de tot cu dracul... Ş'apoĭ ce este maĭ gingaş decât ochĭul! — Dănilă crăpa de durere! dar, *orĭ cât de tare*, el tot *îşĭ ţinu inima cu dinţiĭ* şi ḑise:

— Nu mĕ sperii tu cu de alde aceste, *demon* spurcat ce eştĭ. Am să te fac să-ţĭ muscĭ mânile şi să mĕ pomenescĭ în tótă vĭéţa ta!

— Dĕ, dĕ, nu maĭ dondăni atâta din gură, şi blestemă şi tu acum, să te vĕd cât eştĭ de meşter.

— Aĭ să ĭeĭ burduful cu baniĭ în spate şi aĭ să mergĭ la casa mea, căcĭ blestemurile părintescĭ nu-s la mine. Înţeles-aĭ?

Şi, cum ḑice, încalecă şi Dănilă pe burduf; ĭară dracu-ĭ umflă în spate şi sbóră iute ca gândul *taman* la casa luĭ Dănilă Prepeléc. Copiiĭ şi nevasta luĭ, când aŭ vĕḑut un bivol sburând pe sus, *aŭ rupt-o la fugă*, înspăimân-

taţi. Dănilă însă a început a-i striga pe nume, şi ei, cunoscênd glasul luĭ, s'aŭ oprit.

— Dragiĭ tateĭ băeţi! Ian veniţi încóce şi aduceţi cu voĭ şi blestemurile părintescĭ: *ragila* şi pieptenii de pieptĕnat câlţi!

Băeţiĭ încep a curge toţi, care din cotro, cu blestemurile părintescĭ în mână. *Iĭ venise acum şi luĭ Dănilă apă la móră.*

— Puneţi mâna, copiĭ, pe *jupânul* ista, şi începeţi a-l blestema cum îţi şci maĭ bine, ca să-ĭ placă şi dumisale...

Atunci, *lasă pe copiĭ*, că şi dracul fuge de dînşiĭ. Aŭ tăbĕrît cu toţiĭ pe dînsul şi *l-aŭ schingiuit* după placul luĭ Dănilă. Ş'a început dracul a ţipa *cât îĭ lua gura* şi, scăpând cu mare greŭ din mânile lor, *hârcâit şi stâlcit* cum era, a lăsat şi banĭ şi tot, şi *s'a dus pe urlaţi după ceĭ-l-alţi.*

Iară Dănilă Prepeléc, ne maĭ fiind supĕrat de nimenĭ şi *scăpând acum de-asupra nevoiĭ*, a mâncat, a bĕut şi s'a desfătat până la adâncĭ bĕtrâneţe, vĕdêndu-şĭ pe fiĭ fiilor sĕĭ împrejurul meseĭ sale.

I. Créngă.
(1837-1889)

59.

PROVERBE

DESPRE NEROŢIE ŞI NEGHIOBIE [1]).

Nerodul, la orĭ-ce fie
Pe loc ţice că îl scie;
Nerodului i se pare
Că tóte 'n palmă le are,

1) Orânduite din noŭ după *Anton Pann.*

Nerodul, când e 'ntrebat
Cine e mai mare 'n sat,
El pe loc răspunde: «eŭ,
Că 'ntărât câinii mereŭ»;
Până se găsesce-o mână
Să-l scuture din țărână!
Nerodul și cu nebunul,
Amândoĭ, sînt frați ca unul.

Cu nebunul să nu-ți pui nicĭ în clin nicĭ în mânecă. El nu scie nicĭ ce e lae, nicĭ ce e bălae; nu asudă nicĭ la dél, nicĭ la vale; tu-ĭ facĭ cu ochĭul, el îți face cu capul; ĭar *unde-s ochiĭ înțeleptuluĭ, este mâna nebunuluĭ.*

Nerodu 'ntâĭ o croesce
Și 'n urmă se socotesce:
Gură are de vorbit
Și cap n'are de gândit;
Ne gândind, ne socotind,
Se pomenesce vorbind.

Cine să apucă să învețe pe nerod, nu se osibesce de nebun. Căcĭ

Tu staĭ să-l înveți de bine,
Și el te 'nvață pe tine;
C'o țin de córne se uĭtă
Și tot strigă că e ciută[1]*);*
Dĭ-ĭ tu luĭ orĭ cât îți place
Că el tot ce scie face,

căcĭ *pe nebun nu poți să-l aducĭ la cunoscință. N'a ajuns la rĭŭ, și și-a ridicat pólele 'n brâŭ; nu-l primesce în sat, și el întrébă de casa pârcă-*

1) fără córne.

labuluĭ; strigă de la munte, ca să-l audă de la Dunăre; şi,

Ca să scutéscă din cale,
De cu seră a plecat
Şi în tindă s'a culcat.

Nerodul, tótă-a luĭ neroḑie
E de la părinţĭ moşie,

căcĭ *din códa pisicii sită de mătase nu se face; în tivga séca cât să sufli, nu poţĭ s'o umfli;* şi *mintea de-ar cresce pe tóte cărările ar pasce-o şi măgariĭ.*

Ḑiŭa bună de diminéţă s'arată; ĭar *la satul ce se vede călăuză nu trebue.*

CICLUL UNIRIĬ ŞI INDEPENDENŢEĬ

60.

HORA UNIRII

Haĭ să dăm mână cu mână
Ceĭ cu inimă română,
Să 'nvêrtim hora frăţieĭ
Pe pământul României!

Érba rea din holde pĭéră,
Pĭéră duşmanul din ţară;
Intre noĭ să nu maĭ fie
Decât florĭ şi omenie!

Măĭ Muntene, măĭ vecine,
Vino să te prinḑĭ cu mine,
Şi la vĭéţă cu unire,
Şi la mórte cu 'nfrăţire!

Unde-ĭ unul, nu-ĭ putere
La nevoĭ şi la durere;

Unde-s doĭ, puterea cresce,
Şi duşmanul nu sporesce.

Amândoĭ sîntem de-o mamă,
De-o făptură şi de-o samă,
Ca doĭ braţĭ într'o tulpină,
Ca doĭ ochĭ într'o lumină;

Amândoĭ avem un nume,
Amândoĭ o sórtă 'n lume;
Eŭ ţi-s frate, tu mĭ-eştĭ frate,
In noĭ doĭ un suflet bate.

Vin la *Milcov* cu grăbire,
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să trécă drumul mare
Peste-a nóstre vechĭ hotare,

Şi să vadă sfîntul sóre,
Într'o ţi de sĕrbătóre,
Hora nóstră cea frăţéscă
Pe câmpia românéscă!

V. Alecsandri.
(1821—1890).

OBSERVĂRI METODICE [1]). — **Pregătirea.** Poporul Român a ştiut totdeauna să preţuească înţelepciunea. Probă sînt numeroasele proverbe asupra neroziei şi neghiobiei, şi numeroasele anecdote prin care arată simplitatea celor-l-alte naţiuni. Dar dacă a ştiut să preţuească înţelepciunea, n'a ştiut totdeauna să se slujească de ea, când a fost vorba de fapte.

De multe ori, el s'a bucurat de nerozia altora, dar şi-a perdut vremea rîzênd de alţii şi a avut să sufere mult din această pricină. A rîs de Grec, de Turc sau de Rus, — şi Grecul, Turcul şi Rusul îşi făceau treburile din munca lui. Rîde de Evreu sau de Bulgar—

Evreul şi Bulgarul îşi fac şi acum afacerile sub privirea lui binevoitoare. Şi tot aşa cu cele-l-alte neamuri streine, mai cu seamă cu cele de aceeaşi lege cu dînsul. Când vremile de vitejie s'au dus, când ţara a căḑut din ce în ce mai mult sub Turci, care trimiteau Domni şi cârmuitori streini, Românul îşi arăta curajul în haiducie şi înţelepciunea în batjocură. Haiducul ucidea pe streini, iar Românul, rĕmas la vatra lui, rîdea de dînşii. Dar şi unul şi altul duceau greul vieţii, ca să îmbogăţească pe strein şi să sărăcească ţara. Ba, ca şi când n'ar fi fost destui streini, în contra cărora ar fi trebuit să luptăm, noi ne făceam streini chiar între noi. Era strein Moldoveanul de Muntean, şi streini, amândoi, de Transilvăneni sau Macedoneni.

Dar încet-încet vechiul curaj s'a împreunat cu înţelepciunea mai nouă, încet-încet am început să ne simţim fraţi de la Nistru până la Tisa, şi cel mai mare act ce-am ajuns să facem din unirea înţelepciunii şi a îndrăsnelii a fost *Unirea* care ne-a dat puterea. Cum s'a făcut Unirea, vom înţelege după simţirea de însufleţire din *Hora Unirii*, şi din purtarea oamenilor puternici din acea vreme, aşa precum se vede în *Ion Roată şi Cuza Vodă*.

Unitu-ne-am prin înţelepciune şi îndrăsneală, dar trebuia să ne întărim, iar aceasta nu se putea decât dacă îndrăsneala ajungea la vitejie. Vitejia dormea în noi de aproape două veacuri şi trebui să se deştepte, ca să devenim neatârnaţi. In *Sorţarii* vom vedea simţirile voinicilor Români, care vin să-şi dea tributul de sânge pentru ţară, iar în bucăţile următoare vom vedea vitejiile pe care le-au făcut Românii sub conducerea viteazului Domn Carol I, astăzi Regele nostru.

Şi după ce prin înţelepciune şi îndrăsneală am realisat o parte din gândurile măreţe ale Marelui Mihaiu, după ce prin vitejie am dobîndit drept la viaţa ce ne-a fost ameninţată atât amar de vreme, ne putem uita cu mândrie în urmă şi putem înţelege rolul greu şi glorios pe care l-am jucat la Dunăre — rolul de *Sentinelă Română*, rol pe care sîntem chemaţi să-l jucăm încă, dacă vom şti toţi Românii să ne unim cu înţelepciune, să lucrăm cu stăruinţă, şi să ne luptăm cu vitejie.

---

1) la ciclurile Unirii şi Independenţii—şi anume la No. 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67 şi 68.

61.

ION RÓTĂ ŞI CUZA VODĂ

I

Intre ţăraniĭ fruntaşĭ, care aŭ luat parte împreună cu boeriĭ, cu Episcopiĭ şi cu Mitropolitul ţăriĭ la «*Divanul Adhoc*» din Moldova, în 1857, era şi Moş Ion Rótă, om cinstit şi cuviincios, cum sînt maĭ toţĭ ţăraniĭ românĭ de pretutindene. — Numaĭ atâta, moş Rótă, după câte vĕduse şi după câte păţise el în vĭéţa sa, nu prea punea temeiŭ pe vorbele boerescĭ şi avea gâdiliciŭ la limbă; adică spunea omuluĭ verde în ochĭ, fie cine a fi, când îl *scormolĭa* ce-va la inimă. — Aşa e ţăranul, nu prea scie multe. Şi moş Ion Rótă, fiind ţăran, cum v'am spus, de şi se învrednicise a fi acum printre boerĭ, nu avea ascundĕtorĭ în sufletul sĕŭ.

In «Divanul Adhoc» din Moldova eraŭ boerĭ de tótă mâna: şi maĭ marĭ şi maĭ micĭ, şi maĭ bĕtrânĭ şi maĭ tinerĭ, şi maĭ învĕţaţĭ şi maĭ neînvĕţaţĭ, cum îĭ apucase timpul. Intre aceştĭ din urmă eraŭ de-alde bĕtrânul Alecu Forĕscu, poreclit şi Tololoiŭ, Grigore Cuza şi alţĭ câţĭ-va de-alde aceştia care, ţiindu-se de obiceĭurile strămoşescĭ, în tóte sĕrbătorile ascultaŭ cu evlavie slujba bisericéscă de la început până la sfârşit, cântând şi citind la strană dea-valma cu dascăliĭ şi preoţiĭ bisericiĭ: ĭar, la çile marĭ, ca să le ticnéscă veselia, împărţĭaŭ bucăţica de pâne cu orfaniĭ, cu văduvele şi cu alţĭ nevoeşĭ, cum apucase din părinţĭ. — Atâta-ĭ ajungea capul, atâta făceaŭ şi eĭ pe vremea lor. Dumneḑeŭ să-ĭ erte şi să-ĭ odihnéscă, unde-or fi acolo, că bune inimĭ aveaŭ.

Dar să ne întórcem ĭar la «Divanul Adhoc». Aicĭ, ca în tóte adunările de felul acestora, se făcea vorbă multă; şi era lucru firesc să se facă, fiind luptă între timpul de

față cu cel trecut pentru cea mai dréptă causă a némuluĭ românesc: «Unirea», sfînta «Unire»!

Boerii ceĭ maĭ tinerĭ, crescuțĭ de micĭ în strĕinătate numaĭ cu franțuzésca și cu nemțésca, eraŭ cârtitorĭ asupra trecutuluĭ și ceĭ maĭ guralivĭ totodată. Vorba, portul și apucăturile bĕtrânescĭ nu le maĭ veniaŭ la socotélă. Și, din acéstă pricină, unia, în aprinderea lor, numiaŭ pe ceĭ bĕtrânĭ: «*rugină* învechite», «*ișlicarĭ*», «strigoĭ» și câte le maĭ veniaŭ în minte, după cum le era și crescerea: *dĕ, învĕțațĭ nu-s?*...

Nu-ĭ vorbă, că și nătângia unor bĕtrânĭ era mare. Uneorĭ, când se mâniaŭ, *dădeaŭ și eĭ tinerilor câte un ibrișin pe la nas*, numindu-ĭ: «*bonjurișt*ĭ», «*duelgiĭ*», «*pantalonarĭ*», «ómenĭ smintițĭ la minte» și «*cĭocoĭ înfumurațĭ*» «lepĕdațĭ de lege», «stricătorĭ de limbă și de obiceĭurĭ».— In așa *împuncișare* de ideĭ se aflaŭ boerii bĕtrânĭ cu tineretul din «Divanul Adhoc» al Moldoveĭ, cu tóte că și uniĭ și alțiĭ eraŭ pentru «Unire». Numaĭ atâta, că bĕtrâniĭ voiaŭ «Unire» cu *tocmélă*, ĭar tinerii «Unire» *fără socotélă*.

Tóte ca tótele, dar mare luptă aveaŭ unia dintre boerii tinerĭ cu cuconul Alecu Forĕscu, care, una-doŭĕ, îĭ *tolocănĭa*, mustrându-ĭ. Ba că «nu vorbesc drept românesce, cum vorbiaŭ părinții lor, ci aŭ *corchezit* graĭul strămoșesc, de nu-ĭ maĭ înțelege nimene»; ba că «face omul cu cine-va o tovărășie cât de micĭ, și tot urmézĭ învoélă între *părțĭ*, ĭar nu așa cu ochiĭ închișĭ; căcĭ «dacă n'aĭ carte, n'aĭ parte, scurtă socotélă»; ba că «de când cu strĕinătatea v'ațĭ înstrĕinat și legea și limba și inima și chĭar dragostea sătenilor; și, după nepăsarea și risipa ce o facem, svârlind banul pe lucrurĭ de nimica, puțin maĭ avem de înstreinat; și nu-ĭ departe vremea aceea, pe cât vĕd eŭ. Intrebațĭ pe bĭețiĭ nemernicĭ de sătenĭ, să spue eĭ, dacă maĭ cunosc cine le e stăpân. Aŭ rĕmas, ca nisce cânĭ aĭ niminuĭ, sĕrmaniĭ ómenĭ! Cine se scólă maĭ de diminéță, acela e maĭ mare în sat la eĭ, de-ĭ *ho-*

ropsesce şi-ĭ *ţuhăesce* maĭ rĕŭ decât pe vite! Cĭocoismul şi strĕinĭĭ să trăéscă, şi lasă pe dînşiĭ, *că ne scot eĭ la covrigĭ*»; ba că « vaĭ de ţara care ajunge s'o pună copiĭĭ la cale»; şi, dacă li-ĭ tréba de-aşa, facă eĭ ce-or sci, că el maĭ bine se duce acasă, că-ĭ ploŭă caiĭ în spate şi-ĭ staŭ vitele cu dinţiĭ la stele, din pricina slugilor, cărora puţin le pasă de munca stăpânuluĭ. — Şi câte şi maĭ câte năsdrăvăniĭ de-alde acestea... Lasă pe bĕtrânĭ să te descânte şi să te judece eĭ în legea lor, că nu-ţĭ maĭ trebue alt popă.

Şi eaca aşa cu de-alde cuconul Alecu Forĕscu.

Acum vine alta la rând:

Intr'una din ḑile, cum vorbĭa frumos un boer dintre ceĭ tinerĭ, eaca şi moş Ion Rótă sare cu gura:

— «Aveţĭ bunătate de vorbiţĭ maĭ *moldovenesce*, cucóne, să ne dumerim şi noĭ, căcĭ eŭ unul drept vĕ spun, că nu pricep nimica, păcatele mele!» — Un óre-care boer întâmpină atunci pe moş Rótă, ḑicêndu-ĭ cu glas poruncitor şi rĕutăcĭos:

— Dar ce nevoe mare este să înţelegĭ tu, mojicule? Tacă-ţĭ *lĭórba*, dac'aĭ venit aicĭ, c'apoĭ... întórce-ne-vom noĭ acasă, şi *helbet! nu ţ'a lua nime din spete ce sciŭ eŭ*.... Audĭ, obrăznicie? Tu, cu opt-ḑecĭ de miĭ de *fălcĭ* de moşie, şi el, un *ghĭorlan* c'un petec de pământ, şi uĭte ce gură face alăturea cu mine!

Moş Rótă, simţindu-se lovit până în suflet, rĕspunde atunci cu glas plângĕtor:

— «Dar bine, cucóne, dacă nu v'a fost cu plăcere să pricepem şi noĭ câte ce-va din cele ce spuneţĭ dumnevóstră, de ce ne-aţĭ maĭ adus aicĭ, să vĕ bateţĭ joc de noĭ?! Eĭ, cucóne, cucóne! puternic eştĭ, *megieş* ĭmĭ eştĭ, ca răzeş ce mĕ găsesc, şi sciŭ bine că *n'are să-mĭ fie móle*, când m'oiŭ întórce acasă, unde mĕ aştéptă nevoile. Dar, să nu vĕ fie cu supĕrare, ĭa palmele aceste ţărănescĭ ale nóstre, străpunse de *pălămidă* şi pline de bătăturĭ, cum le vedeţĭ, vĕ ţin pe dumnevóstră de atâta

amar de vreme şi vĕ fac de *huzuriţĭ* de bine. Şi maĭ mult decât atâta : orĭ-ce *venetic* în ţara asta este *oploşit* de dumnevóstră şi-l priviţĭ cu nepăsare cum ne suge sângele, şi tăceţĭ şi-l îmbrăţoşaţĭ! Numaĭ noĭ, vite de muncă, vĕ sîntem dragĭ ca sarea 'n ochĭ!,.. Din mojicĭ, din *ghiorlanĭ* şi din dobitocĭ nu nĕ maĭ scóteţĭ! Dumneḑeŭ să ne erte, şi să ne ertaţĭ şi dumnevóstră, cucóne, dar cu adevĕrat aşa este: *v'aţĭ deprins a lua focul totdéuna* cu mânile nóstre cele mojicescĭ... şi tot noĭ ceĭ vinovaţĭ!».

— «Sfînt să-ţĭ fie *rostul*, moş Ióne, că aĭ vorbit din durere», rĕspunse atuncĭ cuconul Alecu Forĕscu ; «şi sînt fericit, că staĭ alăturea cu mine. Decât un bonjurist c'o mână de învĕţătură, maĭ bine un ţăran cu un car de minte».

La aceste vorbe mulţĭ dintre boerĭ s'aŭ simţit atinşĭ; cel cu pricina a rĕmas ca opărit. Iar *colonelul Alexandru Cuza* a dat mâna prietenesce cu moş Ión Rótă.

II

In sfârşit, după multe *desbaterĭ*[1]) furtunóse urmate în «Divanul Adhoc», s'a încuviinţat «Unirea», şi apoĭ deputaţiĭ s'aŭ întors fie-care pe la vetrele lor.

Peste câţĭ-va anĭ după acésta, trecênd Cuza-Vodă spre Bucurescĭ, a poposit în *Agĭud*[2]), unde l-a întâmpinat o mulţime de lume, ca pe un domnitor.

Printre lumea ce se înghesuĭa, cu trébă fără trébă, eacă se zăresce o hârtie fâlfăind pe de-asupra capetelor mulţimiĭ, în vârful uneĭ prăjinĭ. Cuza-Vodă, înţelegênd că trebue să fie vr'un suflet necăjit, face să se deschidă calea. Şi, când colo, un ţăran bĕtrân cade în genuchĭ

1) lupte cu cuvîntul.

2) oraş între Trotus şi Siret în judeţul Putna.

dinaintea Domnitoruluĭ, sărutându-ĭ mâna, cu lacrămile în ochĭ şi dându-ĭ o hârtie scrisă pe tóte feţele.

— «He, he ! moş Ión Rótă, prietenul şi tovarăşul meŭ cel vechiŭ din «Divanul Adhoc», lucru negândit ! Ridică-te, moş Ióne, şi spune fără sfiélă ce durere aĭ ? Ţ'a făcut cine-va vr'un neajuns ?».

Moş Rótă, vĕdênd că după atâţĭa anĭ de ţile nu l-a uĭtat colonelul Alexandru Cuza şi că l-a primit cu atâta bunătate, a început a plânge cu hohot şi a-l ruga să-ĭ citéscă hârtia. Vodă, fiind gata de plecare şi vĕdênd că hârtia luĭ moş Rótă cuprinde multă *polologhie* [3]), ţise cu blândeţă :

— «Spune, moş Ióne, din gură ce aĭ de spus, că maĭ bine am să înţeleg». Atunci moş Rótă, viindu-şĭ în sine, începe a se jelui cum urméză :

— «Luminarea Vóstră !

«De când cu păcatul cel de «Adhoc» n'am maĭ avut ţi bună cu megieşul meŭ cel puternic, stăpânul uneĭ moşiĭ fórte marĭ, pe care-l cunoscĭ Măria Ta. N'am gândit, nenorocitul de mine, că dumnéluĭ, un boer aşa de bogat şi cu învăţătură, să-şĭ pue mintea cu unul ca mine, de la nisce vorbe nesocotite ce le-am ţis şi eŭ atunci într'un necaz. Numaĭ Dumneţeŭ să-ĭ dee sănătate şi bine, dar amarnic m'a lovit în avere şi în cinste ! Crede Măria Ta, că nicĭ eŭ n'am fost aşa de sec între ceĭ de-o samă cu mine. Dar, de cum am ajuns acasă, gónă şi prigónă pe capul meŭ, din partea boeruluĭ în tot felul :

«Intâĭ şi 'ntâĭ, a pus înadins pe *fecĭorii* [4]) boerescĭ să-mĭ caute pricină şi *să mĕ aducă la sapă de lemn* [5]) ; şi aceştia, ca ómenĭ fără judecată şi pismaşĭ, făceaŭ tóte chipurile, saŭ eĭ dea-dreptul saŭ prin alţiĭ, cum să dee vitişórele mele măcar de-un pas pe moşia boerésc㠠; şi apoĭ, sub

3) vorbă lungă.
4) slugile.
5) să mĕ sărăcéscă.

cuvînt că aŭ făcut stricăciune, să mi le pótă ucide fără nicĭ o cruţare! Şi astăḑĭ împuşcă-ĭ porcii, mâne vacile şi boiĭ, poĭmâne căişoriĭ, în altă ḑi ĭa-ĭ oile dinapoĭ, cu grămada şi du-le la curte. Iţĭ poţĭ închipui, Măria Ta, ce urgie grozavă era pe capul meŭ. Vĕḑênd eŭ, de la o vreme, că nu maĭ încetéză cu jafurile, mĭ-am luat inima 'n dinţĭ şi m'am dus la boer, să mĕ jăluesc. Şi boerul, în loc de cuvînt bun, m'a scuĭpat drept în obraz, de faţă cu slugile sale şi cu alţĭ ómenĭ ce se aflaŭ atuncĭ la curte, încât am creḑut că a căḑut cerul pe mine de ruşine! Ba încă m'a şi ameninţat că, altă-datâ, de mĭ-a maĭ călca picĭorul în *ograda* [6]) boerésc̆ă, are să poruncéscă să mĕ întindă la scară şi să mĕ bată cu bicĭul! Şi cu rânduéla asta, Măria Ta, în câţĭ-va anĭ de ḑile *m'a calicit* [7]) cu desăvârşire şi mĭ-a ridicat şi cinstea, care pentru mine a fost cel maĭ scump lucru!»

Cuza-Vodă a stat neclintit şi s'a uĭtat ţintă la moş Ion Rótă, cât a vorbit el. Şi, când a isprăvit vorba, ĭ-a pus douĕ fişicurĭ de napoleonĭ în mână, ḑicêndu-ĭ cu bunătate: —«Ţine, moş Ióne, acest mic dar de la mine şi întâmpină-ţĭ nevoea de aḑĭ pe mâne, cum te-a lumina Cel de Sus, ĭar pe boer lasă-l în judecata luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ el nu bate cu cĭomagul».

Luĭ moş Ion Rótă i se umplură din noŭ ochiĭ de lacrămĭ şi, sărutând mâna luĭ Vodă ca semn de mulţămire, ḑice oftând:

—«Dar cu ruşinea ce mĭ-a făcut, cum rĕmâne, Măria Ta?!»

—«Cu ruşinea, eacă aşa rĕmâne, moş Ióne», ḑise Cuza Vodă, sărutându-l şi pe un obraz şi pe altul, în faţa mulţimiĭ adunate acolo. «Du-te şi spune sătenilor dumitale, moş Ióne, că pe unde te-a scuĭpat boerul, te-a sărutat Domnitorul ţărĭĭ şi ţ'a şters ruşinea».

I. Créngă.
(1837—1889).

6) curtea.
7) m'a sărăcit.

62.

SORȚARII

Flăcăiĭ, ca la horă, pe un *tăpșan* staŭ rótă,
Pe rând tot băetanul îșĭ trage sorțul sĕŭ,
Iar mamele bĕtrâne, cu *inima maĭ mórtă*,
Privesc cum pĕrul cade sub fórfecă mereŭ...

Le dóre mult pe ele și pĭeptul lor se bate,
Și fie-care cată jĕlind al eĭ odor,
Căcĭ fórfeca, ce tae din pletele bogate,
Nemilostivă *tae* din inimile lor.

Cu tóte-acestea nimenĭ nu scie ce tărie,
Cât foc și ce *vîrtute* se află în popor;
Flăcăul de la țară deprins la plugărie,
In luptă trage brazdă adâncă de omor...

Vedeți-ĭ cum toțĭ mândri pășesc de la olaltă,
Cu fețele voĭóse, ca tinerețea lor,
Și 'ntocmaĭ ca la nuntă eĭ chiue și saltă,
Incât privind la dînșiĭ *simțescĭ* un falnic dor.

«Tacĭ mamă, nu maĭ plânge!» un copilandru ție
Bĕtrâneĭ ce, de jale, abĭa póte grăi;
«De-a fi să mor, sfârșitul mĕ va găsi și-aice, —
Iar de-oiŭ trăi, mulțĭ dușmanĭ ca érba voiŭ cosi...

«Aș vré un cal sub mine ca Vinteș din poveste,
Treerător al morțiĭ, dând róte fără veste,
Prin carne și prin sânge cumplit aș triera
Și sabia flămândă în técă n'ar maĭ sta».

«Măĭ frate!» ḑice altul, «cu mine şi cu tine
N'or *şugui* păgâniĭ... tu sciĭ, anul trecut,
Când în bârlog ursóĭca m'a prins *brătiş* pe mine,
Cum tu cu barda capul bucăţĭ i l-aĭ făcut».

«Aşa e, *măĭ fârtate!* Românul din *născare*
Vîrtos e ca *amnarul* şi, din bârlog când sare
Dihania pe dînsul, ea sare în mormînt,
Căcĭ barda şi securea surorile luĭ sînt...»

Ast-fel sorţariĭ noştri vorbesc cu vitejie.
Şi toţĭ, la glasul ţăriĭ, cu mândră bărbăţie,
Ca la o sĕrbătóre păşesc, cântând voĭos,
Şi 'n mâna lor *oţelul* se face maĭ tăĭos...

N. Beldicénu.

63.

VASILE GRĂUNTE

In *ḑiŭa de 30 August*[1]), o mare mişcare se făcea în tabĕră. Cerul era nourat şi o ploe subţire curgea ca prin sită. De cum se ivise zorile, generaliĭ, colonelĭĭ, maĭorĭĭ, alergaŭ călărĭ în tóte părţile, dând felurite *ordine*[2]); trupele nóstre se înşiraŭ în linie de bătae, altele se aşeḑaŭ în *colóne*[3]) la *aripĭ*[4]); ĭar, după ce *sórele se ridicase ca o suliţă*[5]), începu o grǫznică împuşcătură de

1) Ḑiŭa de Sf. Alexandru anul 1877, când Românii, care făceaŭ parte din armata ruso-română ce înconjura Plevna, sub comanda Domnuluĭ Carol, — aŭ cucerit grozava redută *Griviţa*.

2) poruncĭ.

3) Maĭ multe şiruri dese de ostaşĭ formézĕ o «colónă».

4) Expresie *metaforică*: părţile mărginaşe ale uneĭ armate.

5) In August vremea ar fi cam pe la 7 césurĭ diminéţa.

tunurĭ, care mergea într'un şir ca bătaea *darabanei*[6]. Eraŭ tunurile nóstre, o sută de gurĭ de oţel ghintuite, care salutaŭ pe *Impĕratul Alexandru de ḑiŭa luĭ*[7], împroşcând cu foc în întăririle Griviţeĭ. Fie-care lovitură spărgea *brazda*[8], detuna *pereţiĭ de pămînt*[9] aĭ duşmanuluĭ. Treĭ césurĭ ţinu acest foc înfricoşat, apoĭ se opri

Era acum sórele sus. Un mic *paraclis*[10] se făcu în câmp apoĭ se dădu un *prânz*[11] în cinstea Impĕratuluĭ, la care Măria Sa *Domnul*[12] închină cel întâĭ pahar. Se spune însă, că Măria Sa nu a deşertat paharul şi că ar fi ḑis cu *tristeţă*[13] generaluluĭ sĕŭ de alăturea:

«*Mulţĭ băeţĭ de-aĭ meĭ n'aŭ să maĭ vadă asfinţitul sóreluĭ!*»[14])

Apoĭ se împărţi de mâncare la soldaţĭ, ce-va maĭ mult decât de obiceiŭ. Eram toţĭ tăcuţĭ şi gânditorĭ, ca în apropierea unuĭ *cés de cumpănă*[15]); fie-care îşĭ amintĭa câte un dor de-acasă; unul de tată saŭ de mamă, altul de soţie saŭ de copiĭ, şi fie-care, puindu-şĭ nădejdea în Dumneḑeŭ, ḑicea în gândul sĕŭ: «*cum mĭ-a fi scris!*»[16]).

Iar Vasile Grăunte cel poznaş, pe care nicĭodată nu l-am vĕḑut supĕrat, îmĭ ḑise la ureche:

---

6) (*moldovenism*) = tobeĭ.

7) Alexandru III, Impĕratul saŭ Ţarul Rusieĭ, care venise să vadă cum merge resboĭul.

8) malul şanţurilor.

9) aĭ întăriturilor.

10) slujbă în care se cere ajutorul luĭ Dumneḑeŭ.

11) masă; *banchet*.

12) Domnul nostru, Carol I, care avea comanda tuturor trupelor românescĭ şi rusescĭ, ce asediaŭ Plevna.

13) (*mold.*) = tristeţe

14) Mulţĭ soldaţĭ vor muri astăḑĭ.

15) cés greŭ; cés care póte aduce vĭéţa saŭ mórtea.

16) Românul crede că fie-care om îşĭ are hotărîtă (scrisă) sórta încă de la nascere de către Dumneḑeŭ; sciind dar că sórta luĭ e hotărîtă de maĭ 'nainte şi nu o póte înlătura, merge înainte, fără să-ĭ pese de mórte, căcĭ, de murit, tot trebue să móră odată.

— Măĭ Andreĭ, am semne că am să mor!

Voiiŭ să-ĭ rĕspund, însă el îmĭ curmă vorba:

— Ascultă, Andreĭ... adause el, de a fi să mor, să nu spuĭ vestea asta mameĭ, aşa deodată; s'o cruţĭ, sĕrmana, că-ĭ bĕtrână, şi să-ĭ daĭ părăluţele ce am aicĭ în *raniţă* [17]), adunate din *léfă* [18]).

— Ia tacĭ, măĭ, ĭĭ rĕspunseĭ eŭ, că nimenĭ nu-şĭ scie sfârşitul ḑilelor.

— N'aĭ tu grijă, Andreĭ, că nu-mĭ fac eŭ inimă rea pentru atâta lucru. Oiŭ căuta şi eŭ *să-mĭ vînd pĭelea cât se póte maĭ scump* [19]), ca să nu-mĭ pară rĕŭ pe *ceea lume* [20]), c'am fost înşelat.

Vasile, *după ce-şĭ uşurase inima* [21]), spuindu-mĭ taĭna luĭ, intră ĭar în firea luĭ obicĭnuită, cu veselia pe faţă şi cu glumele pe buze.

Apoĭ, după ce sórele trecu de amĭaḑă-ḑi, căpitanul veni în faţa nóstră şi ne spuse următórele cuvinte care *se pecetluiră* [22]) în mintea mea:

— Copiĭ!... Vedeţĭ întăririle Griviţeĭ din faţa nóstră?... Trebue să le luăm din mâna duşmanilor. Voiŭ merge în fruntea vóstră, ĭar voĭ să mĕ urmaţĭ cu bărbăţie, căcĭ cinstea şi viitorul Ţărĭĭ staŭ astă-ḑĭ în mânele vóstre... Să nu aveţĭ grijă de duşman; să nu aveţĭ decât o singură grijă: ca el să nu rîdă de voĭ. Aceĭ care vor cădé pe câmpul de luptă vor fi aleşiĭ luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ numele lor va fi pus în rândul vitejilor Ţărĭĭ, şi Ţara întrĕgă şi

---

17) sacul pe care-l pórtă soldaţiĭ în spate, şi în care eĭ îşĭ pun tot ce le trebue la drum, la manevre, în rĕsboiŭ.

18) Soldaţiĭ, în afară de mâncare, aveaŭ léfă de 8 banĭ pe ḑi.

19) să mĕ lupt cât maĭ vitejesce şi să ucid cât maĭ mulţĭ vrăşmaşĭ, până ce voiŭ fi ucis eŭ.

20) lumea cea-l-altă.

21) după ce se scăpase de grija ce-l apăsa (presimţirea morţiĭ).

22) rĕmaseră scrise; se imprimară; se întipăriră.

urmaşii urmaşilor noştri îi vor bine-cuvînta. Aşa dar, după mine copiï, şi strigaţi să trăéscă România!

Să trăéscă! strigarăm cu toţii într'un glas.

Trâmbiţele dădură semnul de atac.

Căpitanul scóse sabia din técă şi plecă înainte, ĭar rândurile nóstre, ca valurile apeï, porniră în spre Griviţa.

Din a drépta mea era Vasile Grăunte, din a stânga, Petrea Doncilă. Imĭ era îndemână între dînşiĭ, căcĭ, orĭ cum, eraŭ prietenĭ aĭ meĭ dintr'un sat şi, împărţită între prietenĭ, nevoea se uşuréză. — «Să ne ţinem bine, ne ţiserăm între noĭ, şi ce-a da Dumneḑeŭ!»... De ce înaintam, de ce capetele nóstre se înferbîntaŭ; ĭar Turcii adăpostiţi în întărirele lor, de unde numaĭ fesurile li se zărĭaŭ, ne primiră cu o grindină de *plumbi* [23]), când ajunserăm la bătaea puşcii lor. Mulţi de-aĭ noştri căḑură la cea d'întâĭ *salvă* [24]) a duşmanuluĭ, dar nicĭ unul nu dădu înapoĭ. Insă *de ce ne apropiam, de ce focul* [25]) era maĭ tare. Şueraŭ glonţiĭ pe la ureche, treceaŭ prin căcĭulă, treceaŭ prin manta, curgeaŭ maĭ deşĭ decât plóea de sus, încât s'ar fi ḑis că Iadul se deschisese dinaintea nóstră. Nu era chip *să ne rĕsuflăm* [26]). Românii căḑeaŭ acum ca *snopiĭ* [27]) şi ar fi căḑut toţi până la unul, dacă căpitanul nostru, cu sabia gólă şi cu stégul în mână, n'ar fi prins să alerge în fuga mare spre a scurta calea până la duşman.

— După mine, copiï... nu-ĭ vreme *să ne codim*!... [28]) strigâ el din tóte puterile.

Atuncĭ tot şirul nostru începu să alerge cu pas voĭnicesc şi în câte-va minute, ajunse la şanţul de lângă pĕre-

---

23) glónţe.

24) împuşcară cu toţĭ deodată.

25) cu cât ne apropiam, cu atât... Focul = împuşcăturile.

26) (*mold.*) = să rĕsuflăm.

27) Snop = braţ de spice de grâne legat bine la mijloc.

28) să şovăim; să nu scim dacă trebue să facem saŭ să nu facem un lucru.

tele Griviţeĭ. Cât aĭ clipi din ochĭ, şanţul fu umplut cu *strujanĭ* [29]), cu *ţarcurĭ* [30]) de nuele, dar maĭ mult cu trupurĭ de ómenĭ; apoĭ sute de scărĭ, aduse în spate, furĭ lipite de pĕrete, şi *Căcĭulariĭ* [31]) noştri, deprinşĭ din copilărie a sări garduri şi *pârlézurĭ*, [32]) *se acăţară* [33]) pe ele ca mâţele. Aicĭ priveliştea se făcu îngrozitóre, căcĭ lupta era maĭ de aprópe, maĭ pĭept la pĭept; dar acésta ne venĭa şi noŭĕ la socotélă, pentru că până atuncĭ noĭ trăsesem în pământ, ĭar Turcii în carne vie. Dómne sfinte!... multe scărĭ de ale nóstre se rupseră în doŭĕ, multă dorobănţime căḑu în şanţ făcênd pod cu trupurile lor, şi tot ómenĭ unul şi unul, *Susenĭ* [34]) de ceĭ *cumpĕtaţĭ la vorbă* [35]) şi răbdătorĭ la trébă, însă astă-dată şi dintre Turcĭĭ mulţĭ căḑură, ca nisce *ţărcĭ*, [36]) din înălţimile Griviţeĭ, fulgeraţĭ de flăcăiĭ noştri.

Căpitanul era totdéuna în frunte, acolo, unde primejdia era maĭ mare. El se suĭa acum pe scară în mijlocul uneĭ vijeliĭ de glonţĭ; aprópe era să pună picĭorul de-asupra şi să împlânte stégul în pământul duşman, când un plumb îl lovi în pĭept. — «Inainte copiĭ!» strigâ el pentru cea din urmă dată, apoĭ căḑu pe scară în mijlocul nostru. Imĭ veniră lacrămile în ochĭ, când îl vĕḑuĭ dându-şĭ sufletul, căcĭ fusese om bun căpitanul nostru, dulce şi purtător de grijă pentru noĭ, ĭar pentru dînsul fără păsare; şi, cum îl ţineam încă cald în braţe, îmĭ veni un dor atât de înfocat de a-l rĕsbuna, încât fără voe luaiŭ stégul din mânile luĭ şi mĕ aruncaiŭ pe scară, în scirea luĭ Dumneḑeŭ

---

29) (*mold.*) cocenĭ; tulpinĭ de porumb.
30) împletiturĭ.
31) Curcanĭĭ; Dorobanţiĭ.
32) locul maĭ bun de trecut peste un gard.
33) (*mold.*) se agaţă.
34) Muntenĭ; locuitorĭĭ locurilor 'nalte, de sus.
35) care nu spun vorbe multe.
36) (*mold.*) coţofene.

Vasile Grăunte şi Petrea Doncilă veniaŭ după mine. Din nenorocire însă, scara nu ajungea până la muchia pĕreteluĭ, şi trebuĭa să mĕ agăţ cu mânile pentru a mĕ urca sus. Atuncĭ mĕ simţiĭ lovit la mâna stângă de un tăiş de sabie: însă, în fierbinţéla lupteĭ, nu băgaiŭ de sémă, îmĭ făcuĭ vênt şi săriĭ de-asupra.

Turcul, care mĕ rănise, sta gata să-mĭ maĭ dea o lovitură, dar, vorba ceea, iĭ luaiŭ apa de la móră, pocnindu-l cu *stratul* [37]) pusciĭ peste *scăfârlie* [38]) de s'a dus *dea-tăvălucul* [39]), cum s'ar duce un *harbuz* [40]) în vale. Apoĭ înfipseĭ stégul în Griviţa.

Năvălise acum aĭ noştri, ca furnicile, din tóte părţile; şi, amestecându-se cu Turciĭ, începură să se lupte cu eĭ pĭept la pĭept. Când e vorba de luptă dréptă şi de cĭomag, apoĭ las' pe flăcăiĭ noştri, că nu li-s mânile amorţite! Era drept dragul de vĕḑut, cum se învêrtĭaŭ în aer straturile de puşcă, lovind câte doŭĕ, treĭ *titve* [41]) o dată, cum sburaŭ fesurile cu creerĭ cu tot, cum se înplântaŭ baĭonetele până în rădăcină în carne de Turc, încât, înnăduşiţĭ, striviţĭ de puterea nóstră covârşitóre, duşmaniĭ căḑură până la unul. Dar, ce-ĭ drept, şi eĭ s'aŭ apĕrat ca nisce *zăvoḑĭ* [42])!

— Aşa maĭ înţeleg, ḑise Vasile Grăunte, care, dimpreună cu Doncilă şi cu mine, apĕrasem stégul din tóte puterile, *plătind cu dobîndă* [43]) loviturile ce ni se dăduse. Doncilă căpĕtase o rană la picĭor; eŭ o a doŭa în cóstă, dar mĕ

---

37) (*mold.*) patul; partea lată de lemn în care este înfiptă ţéva pusciĭ

38) ţésta capuluĭ.

39) (*mold.*) dea-berbelécul.

40) (*mold.*) pepene.

41) (*mold.*) tigve, maĭ des «tivgĭ».

42) Câniĭ rĕĭ, ce se întrebuinţézĕ, legaţĭ în lanţ, la paza caseĭ.

43) plătind cu vârf şi îndesat; dând maĭ multe lovituri decât primise, precum un om, care s'a împrumutat, dă celuĭ ce ĭ-a dat cu împrumut pe lângă capital şi dobîndă.

ţineam bine; ĭar Vasile Grăunte era *téfĕr ca oul*[44]), numaĭ căcĭula şi mantaŭa luĭ se facuseră cĭur.

— Asta sciŭ că a fost nuntă, nu şagă! adaoase el glumind; păcat că n'am avut şi lăutarĭ!

Nu bine însă îşĭ isprăvi vorba, că un Turc, lovit de mórte, care sta lungit la picĭórele luĭ, oftă din greŭ. Milos cum era, Grăunte se plecă spre el şi-l întrebă ce voesce; ĭar, drept rĕspuns, Turcul, care maĭ avea încă o rĕmăşiţă de vĭéţă, scóse un pistol de la brâŭ şi-l descărcă în pĭeptul luĭ Grăunte.

Acesta îşĭ aţinti atuncĭ ochiĭ într'aĭ meĭ cu o căutătură, pe care nu voiŭ uĭta-o nicĭodată, apoĭ căḑu lângă Turc, fără suflare.

Sĕrmanul Grăunte!... când mĭ-a spus că are semne de mórte, a grăit, se vede, într'un cés rĕŭ.

Dar şi în mine s'a rupt ce-va, când a murit Grăunte, căcĭ deodată puterile m'aŭ părăsit şi am căḑut jos leşinat.

N. Gane.

64.

UN DOROBANŢ

La Plevna zace într'un şanţ,
Scăldat maĭ tot în sânge
Şĭ-aprópe mort, un dorobanţ.
Rĕsleţ şi singur plânge,

Dar el nu plânge că-ĭ rănit,
Orĭ singur c'o să móră
Aicĭ, strĕin şi părăsit, —
Un alt chin îl dobóră:

44) întreg, nevătemat, cum e oul care nu e spart.

La pieptu-ĭ ține strîns un stég.
De stég îĭ este fricã...
Zãrind un Turc umblând *pribég*,
Cum póte se ridicã,

Cu unghiile sgâriind
Pãmîntul lângã dînsul,
Il trage peste stég grãbind
Și 'nnãbușindu-și plînsul.

Apoĭ, slãbit, ĭar cade 'n șanț....
Oftézã lung... și móre.
Atâta-ĭ tot: un dorobanț
E maĭ puțin sub sóre.

După **Bonachi.**

65.

LUAREA GRIVIȚEI

«...La 30 August se dã a treĭa bătãlie înainte Plevneĭ. Nóptea precedentã ploũase și diminéța maĭ ploũa, tótã înconjurimea Plevneĭ era în céță. Atacul fusese hotãrît pentru ora 3 după amĭaḑĭ. Dar cu mult înainte, pe la 11 ore, încep a se auḑi de la aripa stângã, din spre *Radișova, violente* împușcãturĭ și o *canonadã* care ține câte-va ore. După *felul nedesciplinat* al generalilor ruși, trupele luĭ *Scobelev* atacaserã înaintea oreĭ hotãrîte și atrãseserã în luptã și batalióne din *corpul luĭ Krylov*. Pripita încercare este respinsã cu marĭ perderĭ pentru Ruși.

Din *punctul* de observare de-asupra satuluĭ Grivița, *Principele Carol* dã la ora 3 ordinul pentru asaltul general. Céța se împrãștiase, dar reîncepuse plóea. De unde se aflã, Principele póte vedé o mare parte a câmpuluĭ de

bătae, însă până la *extrema stângă ruséscă* sînt 16 chilometri. La drépta, în partea română, obïectul de atac este reduta Griviţa. Cu cel maï mare avênt, *divisiile* 3 şi 4 năvălesc asupra şanţurilor, dar focul Turcilor le nimicesce, *granatele* plesnesc în pămîntul de lângă Principe; de doüĕ orï, trupele înaintézĕ până la şanţ, de doüĕ orï sînt respinse, lăsând drumul lor acoperit de morţï, printre care maïorul Şonţu şi căpitanul Valter Mărăcinénu, ale căror cadavre sînt înfipte de Turcï pe *parapetul* reduteï ca trofee! *Pe Principe nu-l maï răbdă* în locul de observare; el se repede în mijlocul trupelor sale şi le îmbărbătézĕ la un al treïlea atac. Acum se înţelesese causa neisbândeï şi a marilor perderï: nu o singură redută avea Griviţa, cum se părea şi cum arăta harta ruséscă, ci doüĕ, legate între ele printr'un şanţ formând un fel de *cortină*, dar a doüa, maï spre Rĕsărit, nu se putea zări decât după trecerea uneï văï, de pe o înălţime dinainte-ï.—Sînt 5 ore trecute; Principele se îndreptézĕ spre primele *ambulanţe*, încă sub focul turcesc; aicï primesce scirea, că atacul este respins pe tótă linia! O singură speranţă maï rĕmâne pentru un *succes parţial:* resultatul ultimuluï atac al Românilor asupra reduteï No. 1 de la Griviţa. Pentru a patra óră, în amurgul serii, trupele rĕmase din divisia 4, sub conducerea locot.-colonelului Voïnescu şi a căpitanului Groza, se aruncă asupra teribileï redute dinaintea căreïa Ruşiï perduserĕ a doüa a lor bătălie de la 18 Iulie. După cea maï crâncenă luptă, batalionul 2 de vênătorï (Maïor Al. Candiano Popescu), regimentele 14 şi 16 de dorobanţï şi 5 de linie, isbutesc să intre în redută, de unde Turcii se retrag pas cu pas în reduta a doüa, încercând în zadar să câştige posiţia perdută. Un stég turcesc şi treï tunurï cad în mâïnile Românilor.

Onórea ţileï este scăpată, valórea armateï române este de acum înainte dovedită în ochiï tuturor; dar perderile

aliaților sînt enorme, peste 16000, morți și răniți, dintre care în partea nóstră 2600 cu 59 ofițerĭ ; maĭ ales brigada I a colonelului Ipătescu și în deosebĭ regimentul 8 (loc.-colonel Poenaru) *sînt decimate...*

Titu Maiorescu.
(născut la 1840).

66.

JDER DE SENTINELĂ

El e ostaș de frunte Jder Nistor, vênătorul,
Ce intră 'n Turcĭ *năpraznic, cum intră 'n cârd omorul,*
Și-ĭ place pe câmp neted cu *durda* să vêneze
Cumpliți *Bașĭ-Buzucĭĭ* și *fĭérele cercheze.*

De-aséră 'n sentinelă Jder șede tot la pândă,
Gândind la bĭéta-ĭ mamă, *cu inima plăpândă,*
Visând l'a luĭ mirésă, *cu sufletul duĭos,*
Privind la Turcĭ în față, *cu ochĭul scânteĭos.*

Dar vêntul *sufl'a érnă,* dar plóea cade 'n unde!
Prin haĭne pân' la óse înghețul ĭĭ pătrunde,
Și 'ncet el simte somnul că vine pe furiș,
De 'ntinde peste ochi-ĭ un *vĕl păengeniș.*

Jder luptă, umblă, cântă, nevrênd ca să se culce,
Dar somnu-ĭ varsă 'n creerĭ beția luĭ cea dulce,
Și el pe nesimțite, învins, întunecat,
Se rézémă de pușcă ș'adórme clĕtinat.

Deodată i se pare, că vede pe-a luĭ mamă,
Ce vine, îl atinge la ochĭ cŭ-a eĭ năframă
Și-ĭ ḑice: «Te trezesce, copile, dragul meŭ:
«Vin dușmaniĭ! te-ajunge prin somn păcatul greŭ!»

Tresare vênătorul!... Doĭ *spectri* se arată
'Nălţându-se prin umbră cu arma ridicată!...
«Ho! fiére ho!» el strigă şi 'n clipă viŭ, deştept,
Pe duşmanĭ îĭ străpunge cu baĭoneta 'n pĭept.

Din doĭ, unul c'un gemĕt oftézĕ, cade, mŏre;
Iar altul, cu durerea luptându-se 'n picĭóre,
Se 'ncruntă, se repede, ca lupul crunt, la Jder
Şi-ĭ face-o brazdă largă la braţ cŭ-al sĕŭ hanger;

Apoĭ se prăbuşesce alăturea cu mortul.
Jder ḑice-atunciĭ, mustrându-l: «De ce ţĭ-aĭ lăsat cortul?
«Şi ce cătaşĭ păgâne, aice 'n şanţul meŭ?
«Ţĭ-a fost urît de vĭéţă? Amar de capul tĕŭ!»

Şi aprig, cu mânie, ridică stratu 'n aer,
Să sfarme pĭeptul duşman, ce scŏte-un jalnic vaer;
Dar, când să dea: «Stăĭ, frate!» *ĭĭ ḑice-un glas ĭubit:*
«Nu-ĭ drept să daĭ lovire vrăjmaşuluĭ rănit!»

Jder stă, aruncă arma, s'apropie 'n tăcere
De Turc, îĭ légă rana, alin'a luĭ durere;
Apoĭ, când vine ḑiŭa, pe Turcul leşinat
Il pórtă 'n ambulanţă, ḑicênd: «Poftim vênat!»

V. Alecsandri.
(1821—1890).

67.

INTRAREA OŞTIRILOR IN BUCURESCI

Pe câmpia Băneseĭ se ridicase *un altar* [1]), împodobit cu florĭ şi cu arme.

Pe câmpie, cât era de mare, se vedeaŭ numaĭ oşteni

1) o clădire în care avea să se aducă de preoţime rugĭ de mulţumire către Dumneḑeŭ; o capelă.

îmbrăcaţi de sĕrbătóre. Era mare şi de mult aşteptată ḑiŭa, când oştirea biruitóre a Românilor avea să intre cu sunete de trâmbiţe şi de *chimvale*[2]) în capitala ţării. Şi de aceea, nespus de multă lume s'adunase în largul câmpieĭ, ca să fie de faţă la sĕrbătorirea armateĭ.

La drépta altaruluĭ se aflaŭ vr'o câte-va sute de oşteni, răniţi în rĕsboiŭ, aduşi anume ca să mérgă în fruntea oştiriĭ. Acéstă vrednicie li s'ar fi cuvenit morţilor noştri de pe câmpiile Bulgarieĭ, dacă ar fi fost cu putinţă. Dar eĭ eraŭ morţi de un an acuma şi eraŭ departe, în pământ strĕin. Lângă răniţi stetea şése sergenţi voĭnicĭ, fie-care purtând câte un stég turcesc, smuls de flăcăiĭ noştri pe câmpul luptelor. Iar lângă eĭ, stetea un regiment de dorobanţi, alcătuit din *câte o mână de flăcăi*[3]) din tóte cele şase-spre-ḑece regimente de dorobanţi, care aŭ luat parte în rĕsboiŭ. Frumos amestec de Români! Intr'acelaş regiment flăcăiĭ din Oltenia cu ceĭ din fundul Moldoveĭ şi ceĭ de la Dâmboviţa cu ceĭ de la Prut, aşa cum aŭ intrat şi în focul turcesc, amestecaţi după întâmplare. Eraŭ dorobanţiĭ întregeĭ Românii, temeĭul putereĭ nóstre. Iar, alături cu dorobanţiĭ, eraŭ *săpătoriĭ oştiriĭ*[4]), *oşteni de linie*[5]), vênătorĭ şi tunarĭ.

La drépta altaruluĭ era un regiment de *călăraşi*[6]) alcătuit, ca şi al dorobanţilor, din câte o mână de flăcăĭ din tóte cele opt regimente de călăraşi, care aŭ cutreerat câmpiile Bulgarieĭ. Acelaş amestec de ómeni din tóte colţurile ţării. Iar, lângă călăraşi, eraŭ cele douĕ regi-

2) instrumente musicale compuse din câte douĕ discurĭ (tipsiĭ) de alamă, care rĕsună frumos şi puternic, când sînt isbite.

3) câte o cétă de voĭnicĭ; câte un *pluton* de soldaţi.

4) geniul.

5) pedestraşi.

6) armată călăréţă, ca şi roşiorii, numaĭ alt-fel îmbrăcaţi.

mente de *roşiorĭ* [7]), alte regimente de linie şi de tunarĭ, şi un *pluton de óste de pe mare* [8]).

Era o ḑi senină. Câmpia părea că e plină de fulgere, atâta strălucire şi schinteere se juca pe întinsul eĭ, pornită de pe strălucitorul oţel al baĭonetelor şi al *coĭfurilor* [9]).

In jurul altaruluĭ, steteaŭ înşirate cele patru-ḑecĭ şi şase de tunurĭ smulse de aĭ noştri din mâna Turcilor: tóte îndreptate cu ţevele lor omorîtóre spre oştire, aşa ca 'n vremea luptelor. Dar astăḑĭ lĭ-e gura fără glas şi biruitul nu maĭ are putere să înspăĭmânte pe nimenĭ.

La amĭaḑĭ sosi şi Domnul Carol, călare şi înconjurat de generalĭ, şi de-aĭ noştri şi străinĭ, ĭar alăturĭ Dómna Elisabeta în trăsură.

Cine a fost pe câmpie, în clipele acelea, n'are să uĭte nicĭ în mormînt vijelia de chiote ce aŭ întâmpinat pe vitézul Domn. Tóte musicele regimentelor începură să cânte deodată, toţĭ flăcăiĭ de sub arme, ca dintr'o singură gură, îşĭ *chiotirĕ* [10]) urarea lor, ĭar mulţimea de pe margini *fremĕta* [11]), ca frémĕtul apelor marĭ.

Fiorĭ rĕsbiră prin mulţime şi vuetul despica văzduhul până la Dumneḑeŭ.

Apoĭ treĭ *arhiereĭ* [12]) începură să slujéscă la altar sfînta slujbă. Atuncĭ din rândurile oştirilor aŭ înaintat voĭnicesc patru-ḑecĭ şi treĭ de flăcăĭ cu cele patru-ḑecĭ şi treĭ de stégurĭ ale regimentelor nóstre. Eĭ s'aŭ făcut rótă, având în mijloc altarul Domnuluĭ-de-Sus şi pe Domnul lor şi al Ţărĭĭ.

După sfârşirea slujbeĭ, tóte stégurile aŭ trecut, unul după altul, pe dinaintea Domnitoruluĭ, şi fie-care flăcăŭ

---

7) Veḑĭ 6.

8) o cétă de *marinarĭ*.

9) un fel de chipiŭ înalt şi rotund, de metal.

10) îşĭ strigară.

11) făcea un zgomot nedesluşit şi măreţ.

12) preoţĭ călugărĭ dintre care se aleg episcopiĭ şi mitropoliţiĭ.

pleca stégul, ĭar Domnul însu-şĭ punea pe stég «*Crucea trecerĭĭ Dunărĭĭ*» [13]), ĭar Dómna punea o cunună de florĭ. Pe treĭ stéguri, pe ale regimentelor care se bătuseră în prăpădenia de luptă la Smârdan, Domnitorul puse în deosebĭ şi alt semn de vitejie, «Stéŭa Românieĭ».

Apoĭ musicele tăcură, şi Domnitorul vorbi oştenilor:

«Vitejĭ flăcăĭ! Ţara întrégă şi capitala eĭ, împodobită cum n'a maĭ fost niciodată, şi cu tot sufletul pornită să vĕ răsplătéscă vitejia de la Grivița şi Plevna, de la *Rahova* [14]) şi de la *Smârdan* [15]), vĕ primesc astăḑĭ ca pe voĭnicĭ vrednicĭ, căcĭ voĭ aţĭ adus neatârnarea ţărĭĭ.

«Mândriţi-vĕ cu numele vostru de Român şi păstraţi în sufletul vostru credința că sînteţĭ tarĭ şi bunĭ, şi nu uĭtaţĭ că némul nostru întreg vĕ răsplătesce cu ĭubire şi vĕ sĕrbătoresce fapta.

«Să ţineţĭ la stégul ţărĭĭ ca la un lucru sfînt, aşa cum aţĭ ţinut pe câmpul lupteĭ! Sciŭ bine, că de acum, orĭ când va fĭ nevoe de braţul vostru, veţĭ alerga cu inima întrégă şi ca oşteni pe deplin. Nu uitaţĭ că inima *Mea* [16]) e cu voĭ, şi că n'am altă fericire maĭ mare, decât acésta de astăḑĭ, când pot să vĕ ḑic tuturora: «copiĭ vitejĭ, vĕ mulţumesc!»

«Acum, cu mândrie Mĕ pun în capul vostru, ca să întrăm împreună în Capitală, unde ne aştéptă cu neastâmpĕr poporul, ca să vĕ mulţuméscă şi el şi să vĕ arate de câtă ĭubire şi de câtă cinste sînteţĭ vrednicĭ».

Apoĭ Domnitorul cu oştirea plecă spre oraş.

---

13) decoraţie dată acelora care aŭ trecut Dunărea în contra duşmanilor.

14) cetate, pe malul Dunărĭĭ, în dreptul gurĭĭ Jiuluĭ şi faţă în faţă de Bechetul nostru.

15) posiţiune strașnic întărită în apropiere de Vidin.

16) E scris cu literă mare, fiind-că aşa obicĭnuesc să serie Capetele încoronate când vorbesc despre sine.

In fruntea tuturor mergeaŭ *gendarmiĭ*[17]) călărĭ; apoĭ răniţiĭ cu stégurile luate de la Turcĭ, avênd în mijloc pe Domnul Carol cu generaliĭ. Indată, după Domn, veniaŭ cântând într'un singur glas musicile tuturor regimentelor, în fruntea celor cinci-ḑeci-şi-doŭĕ de *batalióne*[18]) de pedestrime. In urmă veniaŭ dorobanţiĭ şi călăraşiĭ ceĭ amestecaţĭ, avênd în mijloc tunurile turcescĭ. Roşioriĭ încheea întreg şiragul. Şi musicile cântaŭ, şi stégurile regimentelor fâlfâiaŭ pe de-asupra capetelor, ropoteaŭ scurt şi îndesat paşiĭ flăcăilor, scârţiiaŭ rótele tunurilor, şi era plină câmpia de strălucirea armelor.

Oştirea avea să trécă pe sub *o pórtă*[19]), făcută anume, cum e obiceĭul să se facă oştirilor biruitóre, înaltă, împodobită cu nepomenită mândrie, cu stégurĭ, cu slove de aur, care spuneaŭ numele locurilor pe unde şĭ-aŭ lăsat Românii ósele, apĕrând ţara şi biruind păgânimea. Când a fost în dreptul porţiĭ, óstea a fost primită cu altă furtună de chiote, şi atâtea florĭ aŭ aruncat ceĭ adunaţĭ peste flăcăĭ şi sub picióre, în drumul lor, încât drumul lor le-a fost numaĭ o flóre.

Primarul Capitaleĭ s'a apropiat atuncĭ de Domnitor, aducêndu-ĭ pâne şi sare după obiceĭul strămbunilor, şi L-a salutat cu vorbe frumóse, amintind cât de cu drag a sărit oştirea la hotare, câte lipsurĭ şi greutăţĭ a îndurat în ţară streină, cum s'a luptat şi şĭ-a vĕrsat sângele cu atâta bărbăţie, şi cum, de acum înainte, e neclintită sórta Românieĭ şi *vegheată*[20]) neatârnarea eĭ.

Aŭ maĭ vorbit şi alţiĭ.

Domnitorul le-a mulţumit, apoĭ oştirea în frunte cu

17) cuvînt format din expresia franţuzéscă *gens d'armes* = ómenĭ de arme; este armata întrebuinţată să ţină rînduéla la sĕrbătorĭ însemnate şi la paza Capetelor încoronate.

18) cete de câte 500 de soldaţĭ; treĭ batalióne fac un regiment.

19) arc de triumf.

20) păzită.

Domnul a intrat în oraș, pe podul Mogoșóeĭ, care s'a numit de atuncĭ Calea Victorieĭ. El merse dea-dreptul la statua luĭ Mihaĭ-Vitézul, Domnul cel neastâmpĕrat și dătător de spaĭmă Turcilor, și puse o corónă de stejar pe capul vitézuluĭ Domn.

De aci apoĭ oștirea s'a împrăștiat prin oraș și de acum a început serbarea mulțimiĭ, aŭ cântat musicile ostășescĭ și lăutariĭ prin tóte pieţele, s'aŭ întins horĭ pretutindenĭ și era o bucurie de negrăit. Câțĭ părinți și frați și cunoscuți nu plângeaŭ acum de bucurie, că li s'aŭ isprăvit cu bine grija și temerea ce o aveaŭ pentru aĭ lor, ceĭ dușĭ departe! Câtă bucurie avea țara întrégă, că li s'a făcut și Românilor parte, cu puterea luĭ Dumneḑeŭ, să-și vadă oștirile intrând cu bîruință în Capitală, lucru de care n'aŭ avut eĭ parte maĭ mult de o sută de anĭ, ĭar ceĭ bĕtrânĭ nicĭ n'ar fi visat că pot să-l maĭ vadă înviéța lor!

Domnitoruluĭ și flăcăilor noștri le sîntem datorĭ puterea și mărirea țărĭĭ de astăḑĭ.

Fala nóstră este cumintele și chibzuitul nostru Domn, ĭar fala Domnuluĭ este oștirea cea vitéză pe care el a dus-o cu atâta bărbăție în luptă. Iubire fără marginĭ li se cuvine, ĭubire și recunoscință de-apururĭ, că din némul nostru aŭ făcut un ném sciut și din țara nóstră, țară de viteji.

După **G. Coșbuc.**

68.

SENTINELA ROMÂNĂ

Românul nu pĭere.

I

Din vârful Carpaților,
Din desimea braḑilor,
Repeḑit-am ochiĭ meĭ,
Ca doĭ vulturĭ sprinteneĭ,

Pe cea vale *adâncită*
Şi cu floŕi acoperită,
Ce se'ntinde ca o céţă
Până 'n Dunărea măréţă
Şi de-acolo 'n depărtare
Până 'n Nistru, până 'n Mare.
Iar pe cel *amar* pustiŭ,
Cu *vĕdutul*, ce 'ntâlniĭ ?
Intâlniĭ *vitéz oştén*,
Purtând semne de Roman,
Falnic, tare, ca un leŭ,
Şi cu chip frumos de ḑeŭ :
Braţu-ĭ stâng era 'ncordat
Sub un scut de fer săpat,
Ce, ca sórele, *soŕia*
Şi pe care se zăŕia
O lupóĭcă argintie,
Ce părea ar fi chĭar vie,
Şi, sub fiéră *doĭ copiĭ*
Ce păreaŭ a fi chĭar viĭ.
Mâna-ĭ dréptă ţinea pală ;
Iar pe cap purta cu fală
Coĭf de aur lucitor,
Ca un ḑeŭ nemuritor.

Cel vitéz era călare
Pe-un cal alb în nemişcare,
Ce. ca dînsul neclintit,
Sta privind spre Rĕsărit.
Numaĭ ochiĭ sĕĭ mişca,
Vulturesce-ĭ alerga
Pe cea zare cenuşie,
Lungă, taĭnică pustie,
Unde, ca prin vis trecênd,
S'auḑĭa, din când în când,

Vuet surd, grozave şópte
Ce veniaŭ din Miédă-nópte,
Sgomot lung, înnăduşit,
Ce venia din Rĕsărit.

Érba nu se clĕtina,
Frunza nu se legĕna,
Pasĕrea la munţi sbura,
Fiéra 'n codri tremura,
Căcĭ prin lumea spăimîntată,
In uĭmire cufundată,
Treceaŭ recĭ fiorĭ de mórte,
Presimţirĭ de rele sórte!
Iar pe cer, un vultur mare,
Făcênd *cercurĭ de sburare*,
Se vedea plutind cu fală,
Şi 'n rotirea-ĭ *triumfală*
Ţintia ochiul sĕŭ măreţ
Pe vitézul călăreţ.
— «*Cine eştĭ?* De unde eştĭ?
Pe la noĭ ce rătăcescĭ?»
— «Sînt Roman şi sînt oştén
De-*a* 'mpĕratuluĭ Traian!
Maĭca Roma cea bĕtrână
Mĭ-a pus arma asta 'n mână
Şi mĭ-a ţis cu glasul sĕŭ:
«Fiul meŭ, alesul meŭ!
«Tu, din toţĭ aĭ meĭ copiĭ,
«Cel maĭ tare 'n vitejiĭ!
«Mergĭ în Dacia, grăbesce,
«Pe barbarĭ de-ĭ risipesce,
«Ş'apoĭ vecĭnic priveghéză,
«Sentinelă mult vitéză,
«Şi te-aţine la hotare,
«Că s'aud în depărtare

«Rĕsunând duşmane *pasurĭ*,
«*Menințând* barbare glasurĭ...».
Venitu-am şĭ-am învins!
Pe barbarĭ, pe toţĭ ĭ-am stins;
Şi, pe ţĕrmurile lor
Acum, domn stăpânitor,
Aştept órdele *avane*,
Aştept limbile duşmane,
Care vin din Rĕsărit,
Ca potop nemărginit,
Să cuprindă, să înnece
Tot pămîntul unde-or trece».
— «O viteze neferice,
Aĭ să pĭerĭ în câmp aice!»
— «Eŭ să pĭer?... eŭ?... nicĭodată!
Vie-o lume încruntată,
Vie valurĭ marĭ de foc...
Nicĭ că m'or clinti din loc!
Tot ce-ĭ verde s'a usca,
Rîurile vor seca
Şi pustiul tot mereŭ
S'a lăţi 'mprejurul meŭ;
Dar eŭ vecĭnic în picĭóre,
Printre valurĭ arţĕtóre,
Voiŭ lupta, lupta-voiŭ fórte,
Făr' a fi atins de mórte,
Căcĭ Român sînt în putere,
Şi Românu 'n vecĭ nu pĭere!»

II

Apa trece, pietrele rĕmân.

Abĭa ţice, şi deodată
Fulgeră 'n cer o *săgĕtă*,
Vâjie, vine, lovesce
Scutul care zîngănesce

Ş'o respinge, — o svârle jos,
Ca pe-un şérpe veninos.
După dînsa 'n depărtare,
Colo 'n fund, în fund la zare,
Se ivesce-un *negru nor*,
Plin de *sgomot sunător*,
Ce tot vine, ce tot cresce
Şi pe câmpuri se lăţesce,
Cât e zare de zărit
Intre Nord şi Rĕsărit!

— «Sentinelă, priveghéză:
Norul crunt înaintéză!
Sentinelă, *te arată:*
Norul crunt se sparge!... Iată,
Iată órdele avane,
Iată *limbile* duşmane
De *Gepiḑi* şi de *Bulgari*,
De *Lombarḑi* şi de *Avari!*
Vin şi *Hunii*, vin şi *Goţii*.
Vin potop, potop, cu toţii,
Pe cai iuţi, ca rândunele,
Fără *frêe*, fără *şele*,
Cai *sirepi*, ce fug ca vêntul,
De cutremură pământul;
Mulţi sînt, ca nisipul mării;
Mulţi, ca ghiérele mustrării
Intr'un suflet păcătos,
Intr'un cuget sângeros!..
Săi, *Române*, pe omor,
Fă-te fulger rĕsbitor,
Fă-te Dunăre turbată,
Fă-te sórtă ne 'mpăcată,
Căci potopul, iată-l vine,
Şi-i amar, amar de tine!»

— «Vie !...»
Ca o stânca 'naltă,
Ce din vârf de munte saltă,
Tună, se rostogolesce,
Cade, rupe şi sdrobesce
Codriĭ vechĭ din a sa cale
Până 'n fund în fund de vale, —
Ast-fel *crunt ostaşul meŭ*
Işĭ isbesce calul sĕŭ
Peste codriĭ mişcătorĭ
De Barbarĭ năvălitorĭ.
El ĭĭ sparge şi-ĭ rĕsbesce,
Snopurĭ, snopurĭ ĭĭ cosesce
Şi-ĭ înfrânge şi-ĭ respinge,
Şi-ĭ alungă şi-ĭ învinge.
Calu-ĭ *turbă*, muşcă, sare,
Nechezând cu înfocare ;
Calcă trupurĭ sub picĭóre,
Sfarmă arme sunătóre
Şi cu greŭ în sânge 'nnótă,
Şi mereŭ se 'ndésă 'n glótă !

Crunt rĕsboiŭ ! privire cruntă !
Fiul Romeĭ se încruntă,
Fulgerĭ es din ochiĭ sĕĭ;
Fulgeră miĭ de schinteĭ
Dintr'a armelor cĭocnirĭ
Şi lucĭóse zingănirĭ;
Sbor *topórele*-aruncate,
Sbârnăe-arcele 'ncordate,
Şi săgeţile uşóre
Noureză mândrul sóre;
Caiĭ saltă şi nechézĕ,
Lupta urlă, *se 'ncleştéză*,

Şi Barbariĭ, toţĭ grămadă,
Morţiĭ crude se daŭ pradă!
Ḑece cad, o sută mor,
Sute vin în locul lor;
Miĭ întregĭ se risipesc,
Alte miĭ în loc sosesc!
Dar vitézul cŭ-a sa pală
Face drum printre năvală
Şi pătrunde prin săgeţĭ,
Că-ĭ Român cu şapte vieţĭ.
In zadar *hidra* turbéză,
Trupu-ĭ gróznic încordéză,
Geme, urlă şi scrâşnesce
Şi 'mprejur se 'ncolăcesce:
Fiul Romeĭ se aprinde,
Hidra 'n mână-ĭ o cuprinde
Ş'o sugrumă şi o *sfarmă*,
Ş'o învinge şi o *darmă*.
Fug Gepiḑiĭ, fug Bulgariĭ
Şi Lombarḑiĭ şi Avariĭ;
Fug şi Huniĭ, fug şi Goţiĭ,
Fug potop, potop cu toţiĭ,
Şi se duc, se duc ca vêntul,
Asurḑind întreg pămîntul
De-a lor urlete barbare,
De-a lor vaete amare.

III

Unde-s órdele avane?
Unde-s limbile duşmane?
Aŭ perit, s'aŭ stins din faţă,
Precum tómna, 'n diminéţă,
Se topesc, *se sting la sóre*
Negurile otrăvitóre,

Cu ce vifor de urgie
Năvăliră 'n *Românie!*
Cum veniră de turbaţi,
Ca balauri încruntaţi,
Cu o falcă 'n cerul sfînt
Şi cu alta pe pămînt!
Dar s'aŭ dus, cum n'aŭ venit,
In pustiul lor cumplit,
Părăsind în urma lor
Câmpul lupteĭ de omor!
Lat e câmpul celeĭ lupte,
Lat şi plin de arme rupte,
Plin de trupurĭ *fărâmate*,
Care zac grămeḑĭ culcate,
Plin de sânge ce-l pătéză
Şi văzduhul aburéză.
Unde sînt atâtea vieţĭ?
Unde-s ochiĭ îndrăsneţĭ?
Mórtea rece le-a cuprins,
Intr'o clipă ea le-a stins,
Şi, pe câmpul cel de mórte,
Crunt locaş de rele sórte,
S'a lăsat acum deodată
O tăcere 'nfricoşată.
Numaĭ când, din vreme 'n vreme,
Se aude-un glas ce geme,
O jĕlire *'ntristătóre,*
Un suspin de om ce móre,
Saŭ nechezul dureros
Unuĭ cal rĕsturnat jos,
Care chémă ne'ncetat
Pe stăpânu-ĭ jos culcat!...
Sórele îşĭ schimbă locul
Şi apune roş ca focul,

Intinḑênd pe cea câmpie
O văpsélă purpurie,
Ca un sângeros vestmînt
Peste-un lung şi trist mormînt....
Dar în 'naltul ceruluĭ,
De-asupra mormîntuluĭ,
Ţipă *vulturul* cu fală,
Şi 'n rotirea-ĭ triumfală
Încunună cŭ-al sĕŭ sbor
Pe vitézu 'nvingĕtor:
«Să trăescĭ, ostaş romane,
Stâlp al lumiĭ apusane!
Tu cu peptu-ţĭ aĭ oprit
Valul crunt din Rĕsărit,
Şi cu braţul tĕŭ armat,
Pasul sórteĭ l-aĭ schimbat!»

V. Alecsandri.
(1821—1890).

PARTEA II

69.

SMEUL

Un smeŭ cu códă lungă şi cu sbârnâitóre
De tot rĕsunătóre,
Vĕdêndu-se odată sub nourĭ ridicat,
La fluturul din vale, acestea a strigat[1]*:*
— «*Sburdalnică*[2]) fiinţă!
Tu, care tótă ţiŭa cŭ-atâta uşurinţă
Alungĭ[3]) tot după florĭ,
De ce nu cutezĭ óre să te ridicĭ ca mine,
Să rĕspândescĭ în aer mirare şi fiorĭ?[4])
Mĭ-e milă, ţĕŭ, de tine,
Căcĭ în întinsul spaţiŭ[5]) abĭa te maĭ zăresc!»
— «O, nu-ţĭ maĭ fie milă», luĭ fluturul ĭĭ ţice;
«Eŭ sórta-ţĭ n'o doresc:

---

1) *Către* fluturul din vale a strigat *cele ce urmézĕ.*

2) neastâmpĕrată.

3) Maĭ bine: «alergĭ».

4) Smeul cu sbârniitura luĭ în înaltul ceruluĭ face pe copiĭ să se mire, să se înfióre: «respândesce mirare şi fiorĭ».

5) Deórece în văzduhul ce cuprinde tóte...

Pe când tu sborĭ legat,
Eŭ liber mĕ desfăt aice
De florĭ înconjurat;
A ta sbârnâitură e o *şarlatanie*[6];
Chĭar *starea ta*[7] atârnă de vênt şi de copiĭ;
In fine, tu eştĭ jucărie,
Iar eŭ sînt dintre viĭ!»[8]

Aşa şi dintre ómenĭ sînt *şarlatanĭ*[9], sînt smeĭ
Ce sbârnâesc, se 'nalţă, *cât vêntul lor le bate*[10];
Iar, cum a luĭ suflare orĭ stă, orĭ se abate,
Cu vêntul, cad şi eĭ.

Al. Donicĭ.
(1808-1866).

70.

EFTIN ŞI SCUMP

— Tată, am găsit un boŭ eftin; bine ar fi să-l cumpĕrĭ, ḑise un tînĕr ca de opt-spre-ḑece până la doŭĕḑecĭ de anĭ, tatăluĭ sĕŭ, *plin de bucurie*[1].

— De unde sciĭ tu că este eftin, şi cine este cel ce-l vinde? întrebă părintele.

— Este un nenorocit, tată, rĕspunse tînĕrul, căruĭa ĭ-aŭ murit până acuma maĭ mulţĭ boĭ. Vitele, *ce brumă ĭ-aŭ maĭ scăpat*[2], le-a schimbat pe banĭ. El voesce *să se apuce de alt-ce-va*[3], căcĭ cu vitele n'are noroc.

6) înşelăcĭune.—De la cuvîntul francez (le) *charlatan* = om care înşélă lumea, vênḑênd pe la târgurĭ şi pe la respântiĭ doctorĭĭ próste.

7) fiinţa (existenţa) ta.

8) ĭar eŭ fac parte dintre vieţuitóre.

9) (expresie *metaforică*) cât timp îĭ ajută împrejurările.

1) determină pe «tînĕr» nu pe «tată».

2) mult puţin, cât ĭ-a maĭ rĕmas.

3) să încépă a se îndeletnici cu alt-ce-va; să facă altă meserie.

Boul ce ĭ-a rĕmas încă, *este hotărît să-l dea pe ce l-o da*[4]), numaĭ să scape de dînsul, şi nu găsesce să-l vîndă.

— *Şi în cât l-a lăsat?*[5]).

— Eŭ l-am tocmit *şi-l pot scóte*[6]) cu vre-o cincĭ-dece de leĭ.

— Este scump, dragul tatiĭ.

Surprins[7]) de rĕspunsul tatăluĭ sĕŭ, băĕtul lăsă ochiĭ în jos, tăcu şi se duse într'ale sale. Era încredinţat că tatăl sĕŭ scie ce spune.

Sórta, care până aci fusese cam aspră cu acéstă familie, se îndură în cele din urmă şi, *de la un cârd de vreme*[8]), *începu a-ĭ zîmbi*[9]). *Pe ce punea mâna bĕtrânul*[10]), totul îĭ eşĭa spre bine.

După vr'o doĭ anĭ de la acésta, bĕtrânul se întórse acasă într'una din dile cu un boŭ frumos. *Avea de ce prinde ochĭul, când se uĭta cine-va la el*[11]). Fiul, când vĕdu în *bătătură*[12]) un ast-fel de boŭ, alergă la tată-sĕŭ într'un suflet şi, plin de bucurie, ĭĭ dise:

— De la cine aĭ cumpĕrat boul ăsta, tată?

— De la *obor*[13]), tătucule.

— Şi l-aĭ luat maĭ eftin decât cel care-l găsisem eŭ *maĭ anţĕrţ?*[14]).

— Ba nu, pe acesta am dat maĭ mult, de şi nicĭ acela

---

4) (omul acela) este hotărît să-l vîndă cu orĭ-ce preţ.

5) Şi care este cel din urmă preţ ce cere?

6) şi-l pot cumpĕra.

7) mirat.

8) de la un timp încóce; de câtă-va vreme.

9) Sórta începu a-ĭ zîmbi (*metaforă*) = sórta făcu să-ĭ mérgă tot în plin; sórta îl făcu să se îmbogăţéscă.

10) De ce se apuca; orĭ-ce întreprindea; orĭ-ce făcea.

11) Când îl privĭa ochĭul, îl vedea gras, voĭnic, frumos, aşa încât nu se maĭ sătura să se uite la el.

12) curte; ogradă.

13) târg de vite.

14) maĭ acum doĭ anĭ.

nu era prost. Boul, ce veḑĭ în bătătură, mĕ ţine doŭĕ sute de leĭ.

— Boul ce tocmisem eŭ era numaĭ cincĭ-ḑecĭ de leĭ, şi atuncĭ mĭ-aĭ ḑis că era scump, tată dragă.

— Aşa este, fĕtul meŭ. Acésta o ḑic şi acum. Atuncĭ boul cu cincĭ-ḑecĭ de leĭ era scump, fiind-că n'aveam banĭ. Astă-ḑĭ, acesta cu doŭĕ sute de leĭ, este eftin, fiind-că, de la mila luĭ Dumneḑeŭ, *am legat şi noĭ gura pânzeĭ*[15]).

Acésta s'o ţiĭ minte în vĭéţa dumitale.

P. Ispirescu.
(1830—1887).

71.

CONDAMNAREA STRUGURULUI

Când a fost alésă gustósa gutue,
Atât peste póme, regină să fie,
Cât şi peste erburĭ şi peste legume
Şi peste-orĭ-ce plante[1]) din întinsa lume,
Tronul şi-l pusese sus la înălţime;
Şi, *'ntinḑêndu-şĭ cortul*[2]) în mare lăţime,
Sta înconjurată, ca regină mare,
De póme destule până 'n depărtare.

15) (expresie *metaforică*) avem şi noĭ cu ce să trăim ; avem şi noĭ avere.

1) Poetul îşĭ închipue că se întâmplă în lumea plantelor cele ce se întâmplă în lumea omenéscă. Ast-fel «gutuea» este alésă «regină», ca să domnéscă peste póme, erburĭ, legume şi orĭ-ce fel de plante, întocmaĭ cum în lumea omenéscă un rege este ales să domnéscă peste un popor compus din deosebite némurĭ de ómenĭ. Acéstă comparaţie ce o facem în minte în tótă poesia ne arată îndestul că acéstă poesie este un şir neîntrerupt de *metafore*, tóte pornind de la închipuirea plantelor ca fiinţe omenescĭ. Acéstă închipuire se numesce *personificare*.

2) Vorbire figurată provenită din pricina *personificărĭĭ* gutuiĭ. Sensul propriu = îşĭ întinse ramurile.

Iar în jos, pe vale sta în şir, *sub cóste*[3]),
Tot felul de plante, *puternică óste*[4]).
Intr'ăst chip regina, gustósa gutue,
Vru 'n ordine bună domnia să-şi pue[5]).
Deci, *după talente de tot cunoscute*[6]),
Işi puse miniştrii care s'o ajute:
Rodia[7]) alésă, cum şi *alămâea*[8]),
Persica, *năramza*[9]) *pentru trépta 'ntâia*[10]);
Intr'a doŭa tréptă fu rânduit pĕrul,
Vişinul, cireşul, zarzărul şi mĕrul;
Iar pe sub acestea, maĭ jos, *cornul*[11]), prunul
De-asemenea tréptă[12]), nucul şi alunul.
In chipul acesta, *împlinindu-şi suma*[13])
Din pómele tóte, din tótă leguma,

---

3) pe sub dél.

4) Ca regină ce era, gutuea trebue să aibă şi óste — óste de plante, se 'nţelege.

5) Vru să-şi pue cele ce stăpâniă în bună rânduélă ; vru să întemeeze o cârmuire (administraţie) bună.

6) luându-se după priceperea pe care toţi o recunosceaŭ la uniĭ dintre supuşiĭ sĕĭ.

7) fructul unuĭ pom (rodiul) din ţările calde ; e cam cât portocala de mare, are cója verde-galbenă închisă, grósă şi tare, care nu se mănâncă, ĭar înnăuntru o mulţime de seminţe roşiĭ, frumóse, dulcĭ şi răcoritóre la gust.

8) (*mold.*) lămâea.

9) un fel de portocală de culóre stacojie (nărămzată).

10) pentru boeriile de prima tréptă. Inainte vreme la treburile Statuluĭ nu puteaŭ lua parte decât boeriĭ, care şi eĭ eraŭ de treĭ trepte (stărĭ). Ceĭ de trépta întâĭa (protipendada) aveaŭ singurĭ dreptul să pórte barbă. Treptele boerescĭ se deosibeaŭ şi după mărimea *işlicurilor* (un fel de căciulă cu fundul fórte umflat).

11) un copac cu trunchiŭ subţire şi lemnul fórte tare. Fiind că până acum în loc de numele copaculuĭ, poetul a pus numele fructuluĭ, ar fi trebuit şi aci să ḑică, nu cornul ci «córna», care e póma cornuluĭ.

12) Iar pe aceeaşĭ tréptă (pe trépta treĭa).

13) punênd boerĭ în tóte slujbele ce eraŭ trebuincióse la cârmuirea Statuluĭ.

Sta şi din 'nălţime se uĭta la vale,
Trimiţênd la tóte poruncile sale;
Iar strugurul, care era aşeḑat
Aprópe de 'naltul regineĭ palat,
Pârcălab să fie onórea-a avut [14])
Peste orĭ-ce plante din latul ţinut;
Insă, avênd cĭudă *către cele-l-alte* [15]),
Cărora se dase slujbe maĭ înalte,
Incepu cu ură, tot pâre să facă,
Creḑênd că regineĭ aşa o să-ĭ placă;
Pe de altă parte, *plantele sărace* [16])
Nu aveaŭ de dînsul nicĭodată pace:
Nu 'nceta în lăturĭ să se tot întindă,
Să se maĭ lungéscă, loc să maĭ cuprindă;
S'atârna de una, sugruma *pe alte* [17]),
N'avea păs în sine [18]) de poruncĭ înalte;
Bătăĭos, sburdalnic din a sa natură
Supĕra pe tóte prea peste mĕsură;
Ĭĭ plăcea să-şĭ bată joc de fie-care,
Ameţĭa o lume ca cu fermecare.
In starea acésta, cu faţă seméţă,
Infoĭat în haĭne, *rĕsucind mustéţă* [19]),
Plin de nebunie, cu *arţag* [20]) în sine,
Se ridică 'ndată, la regina vine,
Ca pâre s'aducă despre cele-l-alte....

---

14) a avut cinstea să fie pârcălab (primar saŭ prefect).

15) Maĭ bine: împotriva (contra) celor-l-alte.

16) plantele care nu eraŭ în slujbă; poporul de jos al plantelor.

17) Corect: «pe altele». Pretutindene când poetul vorbesce de faptele uneĭ plante, caută să le descrie ast-fel în cât să se vadă firea aceleĭ plante. Ast-fel «viţa», care face strugurul, «se 'ntinde», «se lungesce», «se atîrnă», «rĕsucesce cârceiĭ» de tot ceea-ce cresce în juru-ĭ, apoĭ «vinul», ce se scóte din struguri, «ameţesce ca cu fermecare» pe ceĭ ce-l bea.

18) Nu-ĭ pasă de loc.

19) (expresie *metaforică*) rĕsucindu-şĭ cârceiĭ.

20) mânie fără pricină; poftă de cértă şi bătae.

«Mĕ închin, regină, cu supus *raport*[21]),
Precum a mea slujbă cere să mĕ port;
Cu purtare blândă, umblând eŭ cu ele,
Aflat-am în tóte marĭ cugete rele:
Prea multe din plante *rele uneltesc*[22]);
Să rĕstórne buna ordine voesc[23]);
Şi maĭ ales varza, cea 'nfoétă 'n foĭ,
Umblă să aducă *'n tóte*[24]) marĭ nevoĭ;
Cépa cea bărbósă, de-altă parte ĭar,
Pornesce pe lacrămĭ[25]) prunci şi mame chĭar;
Asemenea prazul, *cu chipul sĕŭ tras*[26]),
Cârnesce şi strâmbă orĭ-şi-care nas;
Apoĭ usturoĭul, cu firea sa ĭute,
Tot lucru 'mprejuru-ĭ amar îl împute;
Acestor, de tine, de loc nu le pasă
Şi pre cele-l-alte, pre tóte, le-apasă».
Auḑind regina starea cea nespusă
De mustosul strugur, 'nainte-ĭ adusă,
Ḑise către dînsul: «Aĭ tu mărturie
Să vină de faţă după datorie?»
«Am, el îĭ rĕspunse, nu o mărturie,
Ci îţĭ pot aduce de vreĭ şi o mie;
Nu de jos persóne, ci de-onóre 'n lume,
Şi, te rog, ascultă, să le spun pe nume:
Mărturia 'ntâĭa mĭ-e piperul, care
E la fie-care în onóre mare;

---

21) dare de sémă respectósă a unuĭ slujbaş maĭ mic către unu maĭ mare.

22) uneltesc (pun la cale) fapte rele.

23) Voesc să rĕstórne cârmuirea (guvernul).

24) în tóte afacerile.

25) Face să lăcrămeze.

26) cu obrazul slab. In adevĕr prazul nu are căpĕţînă mare ca cépa saŭ usturoĭul: el e «maĭ tras», maĭ slab.

Asemenea este şi *enibaharul*[27]),
Chimenul[28]), *molotrul*[29]), *cimbrul*[30]) şi mărarul;
Capera[31]), *oliva*[32]), carele-s de frunte
Precum la ospeţe, aşa şi la *nunte*[33]):
Mazărea gustósă, *cuviósa*[34]) linte,
Ce 'n ajun se pune la toţi înainte,
Şi *ghebosul roşcov*[35]), care la toţi place,
Smochina ce póte pe prunci să-i împace,
Aşa şi *curmaŭa*[36]) cea în sîmbur tare,
Aşa şi castana cea cu mieḑul mare;
Am şi pe stafidă, sora mea cea mică,
De va fi primită *la ce-va să ḑică*[37]).
De voesci, acestea 'nainte să vie.
Indată să spună care ori-ce scie!»

Cum simţi acésta cépa usturósă,
Cum e din natură-i fórte veninósă,

---

27) mirodenie ce se scóte din fructul *enuperuluĭ*. Enuperul saŭ jnépĕnul este un copăcel din familia coniferelor (séměnă cu bradul).

28) *chimion*, plantă din fam. ombeliferelor, care face bóbe mirositóre.

29) sulcină saŭ sulfină, un fel de plantă leguminósă, care miróse frumos şi se pune vara printre ţesăturĭ, ca să nu le mănânce moliile.

30) zarzavat din familia labiatelor, întrebuinţat să dea gust unor bucate şi fripturĭ.

31) bobociĭ unuĭ copăcel din ţările calde, care, uscaţi saŭ săraţi, se gătesc sub numele de «capere» şi daŭ o mâncare plăcută.

32) măslina.

33) Maĭ bine: «nunţi».

34) Lintea e «cuviósă», saŭ «evlaviósă», «religiósă» pentru că se mănâncă cu deosebire de feţele bisericescĭ în ḑile de «post» («ajun»).

35) Ar fi trebuit «ghebósa roşcovă», fiind-că fructul roşcovuluĭ (roşcova) e ghebósă, nu pomul care o face.

36) Maĭ bine: «curmala».

37) se mărturiséscă ce-va în vre-o privinţă.

Se sculâ îndată ĭute, cu mânie,
Douĕsprece haĭne puse de dimie[38]),
Cămeşe[39]) atâtea, albe, subţirele.
Îmbrăcând *benişul*[40]) roşul peste ele.
Işĭ peptĕnă *barba albă şi bĕtrână,*
Scuturând-o bine de lut şi ţĕrână[41]),
Plecă necăjită cu mare putere,
Aerul 'nainte-şĭ umplêndu-l de *fiere*[42]).
Pe pământ, târîndu-şĭ barba lungă, lată,
Sus în dél ajunse la regina 'ndată:
«Să trăescĭ pe tronu-ţĭ, înaltă *matrónă!*[43])
Să ne fiĭ la tóte prea bună *patrónă!*[44])
Să 'nflorescĭ ca mĕru 'n fie-care an,
Aĭbă-ţĭc hipul vesel faţă de *şofran!*[45])
Eŭ, cu plecăcĭune până la pământ,
Iţĭ rog bunătatea pentru creḑĕmînt[46]).
Mincinosul strugur mult ne-a defăĭmat,
Că 'n slujbele nóstre rĕŭ ne-am fi purtat;
Dar acestea tóte, câte le-a vorbit,
De la sine însu-şĭ singur le-a scornit.
Te încrede mie adevĕru-ţĭ ḑic
Că am barbă albă, nu sînt copil mic.

---

38) E vorba aci de foile cele albe şi gróse ale căpĕţînii de cépă. «Douĕsprece» formă populară pentru «douĕspreḑece».

39) (*mold.*) cămăşĭ.

40) gĭubea; manta cu saŭ fără mânecĭ ce se purta 'nainte vreme. Aci e vorba de pelita roşcată ce învelesce căpĕţîna de cépă.

41) pământ şi pulbere. Barba = mustăţile cepeĭ.

42) Mirosul cel ĭute al cepeĭ.

43) Femeile nobile la Romanĭ se numĭaŭ «matróne».

44) stăpână.

45) saŭ «safran»; plantă din familia *irideelor* ce cresce în climele calde; părţile din năuntru ale florii eĭ daŭ o colóre galbenă frumósă. Cépa doresce gutuĭĭ o culóre frumósă galbenă, fiind-că aşa e gutuea când se cóce bine.

46) Te rog să aĭ bunătatea să daĭ creḑĕmînt cuvintelor mele.

Pot să-ţĭ fac îndată orĭ-ce jurămînt
Spre adeverinţă la al meŭ cuvînt:
Jur în dreptu-mĭ cuget, să n'am parte eŭ
Intr'acéstă lume de tot némul meŭ!
Şi să nu mĕ bucur, *ca de-un muşuroiŭ*[47]),
De ĭubitu-mĭ frate numit usturoiŭ,
Cum şi 'n tristă stare să ajung să caḑ,
Să plâng acum mórtea *ginere-meŭ*[48]) praz;
Să se stingă némul *socruluĭ*[49]) meŭ hrén,
Să-l mănânce vĭermiĭ viŭ chĭar în ăst an;
Să 'ngrop în viéţă-mĭ şi să tânguesc
Ficele-mĭ *ridiche*[50]), ce mult le ĭubesc;
Cum şi prea măritu-mĭ ginere, ardeiŭ,
Pulbere ajungă în orĭ-ce bordeiŭ[51]).
Să ajung eŭ însu-mĭ unchĭuluĭ meŭ *nap*[52])
Şi mătuşeĭ sfecle grópă să le sap;
Nicĭ să am în lume parte 'n ochiĭ meĭ
De nepoţiĭ morcovĭ şi de *pătrunjeĭ*[53]);
Să se rătăcéscă 'n lume şi câmpiĭ
Verele-mĭ ĭubite *brojbe*[54]) şi *guliĭ*[55]);

---

47) tot aşa de puţin să mĕ bucur de frate-meŭ, usturoiŭ, cum m'aş bucura de un muşuroiŭ care nu e de nicĭ-o trébă.

48) Prazul, semĕnând cu cépa, cépa ḑice (prin *metaforă*) că îĭ este ginere.

49) Face socru pe hrén, fiind-că e ĭute ca şi ea.

50) Maĭ bine: «ridichĭ».

51) Se vede că nicĭ jurămîntul cepeĭ n'a fost drept, căcĭ în adevĕr ardeĭul se găsesce pisat în tóte casele ţĕrănescĭ. Aceeaşĭ observaţie pentru hrén, pe care-l mănâncă vĭermiĭ, cât şi pentru cele-l-alte rude ale cepeĭ.

52) Napul este o plantă înaltă din familia cruciferelor, la a căreĭ rădăcină se găsesc tubercule, ce sémĕnă cu cartofiĭ, bune de mâncare.

53) Se întrebuinţéză de obiceiŭ numaĭ la singular: «pătrunjel».

54) Plantă din familia composeelor cu trunchiul bulbos, ce cresce în pământ şi e bun de mâncat.

55) Sémĕnă cu brojba, numaĭ învelişul trunchiuluĭ, nu e alb, ci vînĕt.

Şi, bubosul strugur de n'o fi minţit,
Mórtea mea să fie de tăĭos cuţit,
Cum şi 'n bucăţele să mĕ facă *'n loc*[56])
Şi să mĕ prăjéscă în tigăĭ[57]) pe foc!
Rog dar ca să fie strugurul adus,
Ce-a bârfit de mine[58]) şi mincĭuní a spus,
Vroiŭ prin judecată, ca orĭ eŭ, orĭ el,
Să ni să alégă dreptul la un fel».

Auḑind regina aste jurăminte,
Porunci *salateĭ*[59]) ce sta înainte,
Ca să cheme 'n grabă întrég'adunare,
Preşeḑénd bostanul[60]) cel cu capul mare;
Pepenele verde lângă el să şéḑă
Cu slugĭ credincĭóse împrejur, spre pază.
Numaĭ pătlăgele în roş îmbrăcate
Şi cele în vînĕt *ce sînt veninate*[61]);
Şi bamele încă, *loboda*[62]) şi *ştirul*[63])
Să se afle faţă să 'mplinéscă *şirul*[64]).

---

56) pe loc.

57) Veḑĭ 51.

58) El, care «m'a calomniat» («m'a vorbit de rĕŭ») pe mine.

59) Ar fi fost maĭ corect să ḑică: «lăptucĭi» saŭ «maruleĭ» care sînt zarzavaturile din care se face *salata*. «Salata» nu e o plantă, ci un fel de bucate.

60) Fiind preşedinte, adică conducĕtor al judecătorilor, «dovlécul». Forma «bostan» se întrebuinţéză maĭ mult în Moldova.

61) Pătlăgelele vinete, când sînt bătrâne saŭ învechite, sînt veninóse.

62) Plantă din familia chenopodeelor *(Atriplex)*, avênd une-orĭ frunzele şi trunchiul roşiĭ. Cresce în stare sĕlbatică prin grădinile ómenilor. Când sînt tinere frunzele, se fierb cu borş şi orez, şi daŭ o mâncare de post fórte bună.

63) Plantă din familia amarantaceelor *(Amarantus)* care séměnă cu loboda dar are trunchiul şi frunzele pĕróse. Omeniĭ săracĭ gătesc ştirul roşu ca pe lobodă (veḑĭ 62); ştirul alb saŭ sĕlbatec slujesce ca hrană porcilor.

64) numĕrul trebuincĭos de judecătorĭ.

Decĭ aceste tóte, cum se adunară,
Pe mustosul strugur *il înfățișară*[65]);
Cumpĕna îndată aducênd, porniră
Și spusele tóte drept le cumpĕniră[66]);
Și *bârfașul*[67]) strugur nedrept fu găsit
Și că însu-și tóte singur le-a scornit.
Dar vinosul strugur să plângă 'ncepu
Și martorĭ să strîngă din parte-și ceru.

La spate-ĭ aprópe staŭ treĭ, ce-l ĭubiră
Și să-ĭ țină parte anume veniră:
Pepenele galben, persica, caisa;
Dar judecătorii nu creḑură ḑisa,
Ci îĭ condamnară toțĭ, ca dintr'o gură,
Cum și încheere deodată făcură[68]):
Pepenele, parte ce-ĭ ținea nedréptă,
Să se crape 'n doŭĕ 'naintele 'ndată[69]);
Așa și caisa și persica ĭară
De necaz, mânie se dispintecară:
Iar urzica, care sta aci sbârlită,
Vrênd să és' afară ĭute, necăjită,
Urzică 'mprejuru-ĭ pe câți îĭ atinse
Și 'ntr' acestea mare larmă se încinse!

Dar regina 'n sine fórte supĕrată
Cu mare urgie se porni îndată,

---

65) îl aduseră de față ca să-l judece. Judecată = înfățișare.

66) Poetul pune pe judecătorĭ să judece cu ajutorul balanței (cumpenei; tiriziilor) care este simbolul (semnul) pe care pictorii îl pun în mâna Dreptății (Justiției) când o zugrăvesc. Intr'un taler pun vorbele strugurului, în cel-l-alt vorbele cepeĭ, ca să vaḑă care sînt maĭ cu greutate (maĭ drepte); și găsesc că cépa are dreptate.

67) *calomniatorul*; pârîșul; pârîtorul; vorbitorul de rĕŭ.

68) Și îndată deteră hotărîrea (făcură încheerea) ca...

69) Pepenele galben când se cóce, totdéuna se crapă; tot așa caisa; maĭ puțin persica.

Să 'nfrunte pe strugur pe sfînta dreptate
Şi să cheme-asupră-i blestemele tóte.
Dicênd: «*Tu în viéţă-ţi, ca un blestemat,*
Tot de lemne 'n lume să fii spânzurat![70])
Sóre să te arză, să te bată vênt
Şi să nu-ţi ajungă trupul de pământ;
Şi apoi, în urmă, prin *cuţit tăios*[71]),
Trupul tĕu să fie de-acolo dat jos;
Şi să n'aibĭ pe nimenĭ a se umili,
Nicĭ clopot a-ţi trage, nicĭ a te jĕli;
Ci cu rîs, cu cântec a te arunca,
Cum şi sub picĭóre înc'a te călca!
Sângele să-ţi stórcă, corpu-ţi *tescuind*[72]),
Şi să-l bea voĭnicii vesel chiuind:
Grijile să-şĭ uĭte în acel minut
Şi toţi să se ţină ceĭ maĭ cu avut[73]);
Unii 'ncépă limba a-şi împletici[74]),
Iar fricoşii 'ndată cu curaj a fi[75])
Alţii, când dintr'însul ce-va vor sorbi
La arţag să prindă, în certe-a vorbi;

---

70) In blestemul strugurului se spune ceea ce scim despre felul cum se cultivă el şi despre însuşirile vinului ce se scóte din el. Viţa de vie stă spânzurată pe «aracĭ», dar acéstă spânzurare ĭi face bine, căcĭ alt-fel n'ar putea produce mulţi struguri şi strugurii nu s'ar putea cóce bine; dar pentru că «spânzurarea» este un lucru grozav pentru ómenĭ şi pentru-că plantele sînt aci închipuite (concepute) ca ómenĭ, gutuea are aerul de a-l blestema pe strugur într'un chip îngrozitor.

71) cosor.

72) sdrobind prin apĕsare saŭ strivire.

73) Şi toţi (ceĭ ce s'aŭ îmbĕtat) să se crédă ceĭ maĭ cu avere (ceĭ maĭ bogaţi) ómenĭ.

74) Unora să încépă a li se împletici (încurca) limba.

75) ómeniĭ la beţie sînt fórte curagioşĭ; de aceea fac fórte multe lucrurĭ care nu trebue, şi ajung adese-orĭ criminalĭ.

Alţii ĭar *să mérgă pe douĕ cărărĭ*[76]),
Şi cânii să latre l'ale lor strigărĭ;
Alţii ca nebunii, *vêntu' blestemând*[77])
Să mi să rĕstórne în *tină*[78]) zăcênd;
Alţii ĭarăşi bêndu-l, *dintr'al luĭ plecat*[79]),
Să se 'mbolnăvéscă şi să zacă 'n pat;
Iar, când *din beţie-şĭ*[80]) se vor deştepta,
Să se ruşineze toţi de fapta sa!»

Acesta-ĭ blestemul *de strugur rostit*[81]),
Ce şi până astăḑi se vede 'mplinit.

Anton Pan.
(1794—1854).

72.

ARICIUL

Când a făcut Dumneḑeŭ lumea, s'a apucat să rĕsucéscă şi firul vremiĭ. Acest fir era împletit din doŭĕ: dintr'un fir negru şi dint'unul alb. Firul alb era ḑiŭa, cel negru nóptea.

Şi a căutat Dumneḑeŭ un dobitoc — că pe atuncĭ încă nu eraŭ ómenĭ pe lume — ca să-ĭ ajute la rĕsucitul firuluĭ. Dar nicĭ-un dobitoc n'a vrut să-ĭ ajute, pentru că firul era nesfârşit de lung şi munca prea era cu obosélă

76) să nu pótă ţine drumul drept din pricina ameţelii.
77) Beţivul blestemă vêntul, creḑênd că vêntul îl face să nu se ţină pe picióre şi să nu mérgă drept pe drum.
78) noroiŭ.
79) din pricină că *i s'a aplecat* (ĭ-a venit gréţă).
80) din beţia *lor*.
81) rostit asupra strugurului.

multă. In urmă s'a găsit aricĭul gata să dea ajutor luĭ Dumneḑeŭ.

Şi a stat aricĭul un an, doĭ anĭ, treĭ, o sută, o mie ba ḑece miĭ de anĭ şi a ajutat pe Dumneḑeŭ.

Şi ĭĭ dase Dumneḑeŭ doŭĕ *gheme*[1]), unul alb şi unul negru, şi-ĭ dase în grijă să învêrtéscă ghemele mereŭ, ca să curgă cele douĕ fire de-o potrivă. Iar Dumneḑeŭ sta şi rĕsucĭa firele şi făcea, din doŭĕ, unul pestriţ, şi-l depĕna pe ghemul vremiĭ. Şi aşa era *menit*[2]) ca, după ce va fi fost isprăvit de *depĕnat*[3]) ghemul vremiĭ, Dumneḑeŭ *să facă pe ómenĭ şi apoĭ să încépă să desfacă firul vremiĭ de pe ghem*[4]). Şi atâta să trăéscă ómeniĭ pe lume, cât va ţinea firul de pe ghem.

Şi acum, ḑice că, aricĭul, uitându-se mereŭ la cele doŭĕ gheme şi învêrtindu-le mereŭ-mereŭ, a aţipit de obosélă. Iar în vremea asta s'a rupt firul cel alb, şi Dumneḑeŭ depĕna înainte pe ghemul vremiĭ un singur fir în loc de doŭĕ: pe cel negru.

Când s'a deşteptat, aricĭul a rĕmas fără suflare de gróză multă. *Atâta*[5]) *vreme, cât* se depĕnase firul cel negru singur, atâta vreme trebuĭa să fie pe lume nópte, numaĭ nópte, căcĭ nu se amestecase cu fir alb, care era ḑiŭa. Póte un an, póte doĭ, orĭ o sută, orĭ o mie de anĭ, era să fie pe lume numaĭ nópte! Şi atâta de mult s'a speriat aricĭul de ce a făcut, încât toţĭ periĭ de pe dînsul s'aŭ ridicat în sus, cum se ridică în vârful capuluĭ pĕrul omuluĭ la spaĭmă mare.

---

1) saŭ «ghemurĭ».

2) sorocit; hotărît; *destinat*.

3) A depĕna = a desfĕşura firul de pe un ghem saŭ dintr'o jurubiţă (sul).

4) Cel ce a închipuit acéstă poveste ne spune aci că ḑiŭa şi nóptea care vin una după alta şi alcătuesc şirul vremeĭ, a început odată cu omul, singurul care a putut pricepe mersul vremiĭ.

5) Maĭ bine: «câtă vreme».

Şi Dumneḑeŭ, supĕrat de rĕul ce i-l făcuse aricĭul, a ḑis într'o mânie: «Sbârlit să-ţĭ rĕmâe pĕrul vĭéţa întrégă, şi spaĭmă de mórte să ducĭ câte ḑile veĭ trăi!» Dar, aducêndu-şĭ aminte de binele cel-l-alt, ce i-l făcuse, a ḑis cu bunătate:

«Ghemele mi le-aĭ ţinut, şi ghem să te poţĭ face la vreme de primejdie, şi nimenĭ, nicĭ om, nicĭ fĭeră să nu se pótă apropia de tine, ca să-ţĭ facă rĕŭ, că mult mĭ-aĭ voit tu bine!»

Şi aşa a rĕmas până în ḑiŭa de astăḑĭ. Sbârlit şi cu ţepĭ a rĕmas aricĭul, şi plin de spaĭmă; dar ghem se póte face, şi nimenĭ nu-ĭ póte *căşuna*[6]) vr'un rĕŭ.

G. Coşbuc.

73.

BALAURUL CEL CU ŞAPTE CAPETE

A fost odată ca nicĭodată, etc.

A fost odată într'o ţară un balaur mare, *nevoe mare*[1]). El avea şapte capete, trăĭa într'o grópă şi să hrănĭa numaĭ cu carne de ómenĭ. Când eşĭa el la mâncare, tótă lumea fugĭa, se închidea în case şi sta ascunsă, până ce *îşĭ potolĭa fómea*[2]), cu vre-un drumeţ, *pe care îl trăgea aţa la mórte*[3]). Toţĭ ómenĭĭ loculuĭ *se tânguĭaŭ*[4]) de rĕutatea şi de frica balauruluĭ.

Rugăcĭunĭ şi *câte în lună şi în sóre se făcuse*[5]), ca să

6) (a) pricinui; (a) causa; (a) face.

1) (*idiotism* = expresie proprie limbiĭ române) grozav (*colosal*) de mare.

2) îşĭ astâmpĕra fómea (se sătura) el, balaurul.

3) (*idiot.*) care, fără să scie, mergea la mórte, după cum fusese ursit.

4) se plângeaŭ; se văĭcărĭaŭ; îşĭ spuneaŭ păsul.

5) (*idiot.*) Expresie prin care arătăm *mulţimea* şi *felurimea* nenumĕrată a faptelor făcute. O putem înlocui cu expresia: «Ce nu se făcuse?»

scape Dumneḑeŭ pe bĭéta omenire de acest nesăţios balaur; dar în deşert.

Fel de fel de fermecătorĭ fură aduşĭ, însă rĕmaseră ruşinaţĭ cu vrajele lor cu tot.

In cele de pe urmă, dacă vĕḑu împĕratul că tóte sînt în deşert, hotărî ca să dea pe fica luĭ de soţie şi jumătate împĕrăţia sa aceluĭ voĭnic, care va scăpa ţara de acéstă *urgie*[6]), şi dete în scire la tótă lumea hotărîrea sa.

Iar, după ce se duse vestea în ţară, maĭ mulţĭ voĭnicĭ se vorbiră să mérgă împreună la pândă şi să mântuéscă ţara de un aşa balaur înfricoşat. Eĭ se înţeleseră între dînşiĭ ca să facă un foc la marginea cetăţiĭ, care era maĭ apropiată de locul unde trăĭa balaurul şi în care cetate era şi *scaunul*[7]) împĕrăţieĭ, şi acolo să stea să privegheze pe rând câte unul, unul, pe când ceĭ-l-alţĭ să se odihnéscă, ca nu cum-va acela ce ar fi de pândă, să dórmă şi să vie balaurul să-ĭ mănânce d'a gata. Decĭ făcură legătură ca acela, care va lăsa să se stingă focul, să fie omorît, drept pedépsă, dacă va dormi când ar trebui să fie deştept.

Cu aceştĭ voĭnicĭ se întovĕrăşi şi un *om verde*[8]), *puiŭ de Român*[9]), sciĭ colea, care auḑise de făgăduinţa împĕratuluĭ şi venise să-şĭ cerce şi el norocul.

Porniră decĭ cu toţiĭ şi aleseră un loc aprópe de grópă, şi se puseră la pândă.

Pândiră o ḑi, pândiră doŭĕ, pândiră maĭ multe ḑile şi nu se întâmplâ nimic; ĭar când fu într'una din ḑile, cam după *sfinţitul*[10]) sóreluĭ, pe când era de rând vitézul

---

6) *flagel;* biciŭ dumneḑeesc; pedépsă ceréscă; nenorocire grozavă.

7) (expresie *figurată*) capitala.

8) *Idiotism* prin care arătăm că omul de care vorbim este sănătos *şi la trup şi la minte*, în deosebire de «om desgheţat», prin care arătăm numaĭ deşteptăciunea saŭ inteligenţa cuĭ-va.

9) Veḑĭ 8.

10) (*muntenism*) asfinţitul; apusul.

nostru să pândéscă, eşi balaurul din grópă şi se îndreptă către voiniciĭ care dormĭaŭ pe lângă foc.

Vitézul [11]), care priveghĭa, i se făcuse inima cât un purice dar îmbărbătându-se se repeḑi, şi unde se aruncă, *mâre* [12]), asupra balauruluĭ cu sabia góla în mână şi se luptă cu dînsul, până îĭ veni bine, şi *hârşt* [13])! îĭ tae un cap, hârşt! şi-ĭ maĭ tae unul, şi aşa câte unul, câte unul, până când îĭ tae şase capete.

Balaurul se svârcolĭa de durere şi plesnĭa din códă, de te lua fiorĭ de spaĭmă; vitézul nostru însă *se lupta de mórte* [14]) şi obosise; ĭar tovarăşiĭ sĕĭ *dormĭaŭ duşi* [15]).

Dacă vĕḑu el că tovarăşiĭ sĕĭ nu se deştéptă, îşĭ puse tóte puterile, se maĭ aruncâ o dată asupra grozavuluĭ balaur şi-ĭ tăe şi capul ce-ĭ maĭ rĕmăsese. Atunci un sânge negru lăsă din ea fiéra spurcată, şi curse, şi curse până se stinse şi foc şi tot.

Acum, ce să facă vitézul nostru, ca să nu găséscă focul stins, când s'or deştepta tovarăşiĭ luĭ? Căcĭ legătura le era să omóre pe acela, care va lăsa să se stingă focul. S'apucâ maĭ întâĭ şi scóse limbile din capetele balauruluĭ, le băgă în sîn şi, ĭute, cum putu, se sui într'un copac înalt şi se uită în tóte părţile, că dór va vedé unde-va vr'o zare de lumină, să se ducă şi să céră niţel foc, ca să aţîţe şi el pe-al lor, ce se stinsese.

Cătă într'o parte şi într'alta, şi nu vĕḑu nicăerĭ lumină. Se maĭ uită o dată cu mare băgare de sémă şi

---

11) Corect: «Vitézuluĭ».

12) Vorbă *arhaică* (arhaism=vorbă veche) ce se găsesce des în poesiile şi poveştile populare prin care ni se arată că trebue să ne aşteptăm la ce-va măreţ, deosebit.

13) Interjecţie prin care imităm sunetul ce face sabia când tae ce-va cu repeḑiciune. Aceste vorbe care imitéză lucrul pe care-l denumesc se numesc vorbe *onomotopoetice*.

14) se lupta pe viaţă şi pe mórte; se lupta amenințat în fie-care moment de mórte; se lupta cu desnădĕjduire («*desperare*»).

15) (*idiot.*) dormĭaŭ par'că ar fi fost morţi; dormĭaŭ buştén.

zări într'o depărtare nespusă o schîntee ce abïa licăríia. Atunci se dete jos şi o porni într'acolo.

Se duse, se duse, până ce dete de o pădure, în care întâlni pe *Murgilă*[16]), pe care-l opri în loc, ca să maĭ întârdie nóptea.

Merse după aceea maĭ departe şi dete peste *Mïédă-Nópte*[17]), şi trebui s'o lege şi pe dînsa, ca să nu dea peste Murgilă. Ce să facă, cum să drégă *ca să isbutéscă*[18])? O rugă ca să-ĭ ajute a lua un copac în spinare pe care, ḑicea el, îl tăése de la rădăcină; o învĕţă el să se pue cu spatele, să împingă, pe când el tot cu spatele la copac, de cea-l-altă parte, va trage cu mânile, ca să-ĭ pice în spinare şi să l ĭa, să se ducă la tréba luĭ.

Mïédă-Nópte, de milă şi de rugăcĭunea ce-ĭ făcu, se puse cu spatele la copacul pe care i-l arătă vitézul şi, pe când împingea, *el o legă de copac cobză*[19]) şi porni înainte, căcĭ n'avea vreme de perdut.

Nu făcu multă cale şi întâlni pe *Zorilă*[20]); dar luĭ Zo-

---

16) fiinţă închipuită de mintea poporuluĭ spre a *personifica* «amurgul» («crepusculul»; «vremea de după apusul sóreluĭ»; «când se îngână ḑiŭa cu nóptea şi încep să ésă stelele; «începutul serïĭ»). Vitézul oprind în loc pe Mugilă, face, până când ĭ-o da drumul, ca începutul aceleĭ nopţĭ să stea pe loc.

17) fiinţă închipuită de mintea poporuluĭ spre a personifica nóptea. Ea vine în urma luĭ Murgilă şi-l alérgă într'una. Voĭnicul Nostru, ca să pótă ţinea nóptea în loc, a trebuit să prindă pe Mïaḑă-Nópte şi s'o lege, ca să nu dea peste Murgilă.

18) ca să isbutéscă *s'o lege?* «A isbuti» e maĭ frumos cuvînt decât «a reuşi» care e un *barbarism.*

19) *(idiot.)* o legă de o făcu ca o cobză — şi de mâinĭ şi de picĭóre.

20) persónă în care poporul îşĭ închipuiesce venirea zorilor (auroreĭ) care vestesc că se apropie ḑiŭa (se crapă de ḑiŭă). Zorilă gonesce pe Mïédă-Nópte, precum acésta gonesce pe Murgilă. Vitézul nostru trebue să lege şi pe Zorilă, alt-fel ar da peste Mïédă-Nópte şi peste Murgilă şi s'ar strica rostul ḑilelor şi nopţilor. Ca să ţină cu adevĕrat nóptea în loc, era de neapĕrată trebuinţă să-ĭ lege pe câte treĭ.

rilă *nu prea îĭ da meșiĭ*[21]) a sta de vorbă, căcĭ, ḑicea el, se duce după Mĭéḑă-Nópte, pe care o luase la gónă. Făcu ce făcu *și-l puse și pe dînsul la bună rânduélă*[22]) ca și pre ceĭ-l-alțĭ doĭ, dar cu *mare bătae de cap*[23]). Apoĭ plecă înainte și se duse până ce ajunse la o peștere mare, în care zărise focul.

Aci dete peste alte nevoĭ. In peșteră acolo, trăĭaŭ nisce ómenĭ uriașĭ, *care aveaŭ numaĭ câte un ochiŭ în frunte*[24]). Ceru foc de la dînșiĭ, dar eĭ, în loc de foc, puseră mâna pe dînsul și-l legară. După aceea așeḑară un cazan pe foc cu apă, și se gătĭaŭ să-l fiérbă, ca să-l mănânce.

Dar, tocmaĭ când era să-l arunce în căldare, un sgomot se auḑi nu departe de peștera aceea ; toțĭ eșiră și lăsară pe un bĕtrân de aĭ lor, ca să facă astă trébă.

Cum se vĕḑu vitézul nostru singur numaĭ cu unchĭașul, îĭ puse gând rĕŭ. Unchĭașul îl deslegă, ca să-l bage în căldare; dar voĭnicul îndată puse mâna pe un tăcĭune și-l asvârli drept în ochĭul bĕtrânuluĭ, îl orbi, și apoĭ, *fără să-ĭ dea răgaz*[25]) a ḑice nicĭ cârc ! îĭ puse o pedică și-ĭ făcu vênt în cazan.

Luă focul, după care venise, o apucâ la sănătósa și scăpă cu fața curată.

Ajunse la Zorilă, îĭ dete drumul. După aceea *o tuli la fugă*[26]) și fugi până ce ajunse la Mĭéḑă-Nópte, o deslegă și pe dînsa, și apoĭ se duse și la Murgilă, pe care-l trimese să-șĭ vaḑă de trébă. Când ajunse la tovarășiĭ sĕĭ,

---

21) nu avea vreme ; nu putea ; nu se încumeta ; nu avea timp de pĭerdut. Meșĭ = pantofĭ turcescĭ, fără toc.

22) și-l legă și pe dînsul.

23) cu mare greutate. A trebuit să se bată de multe orĭ în cap ca să pótă iscodi («găsi», «inventa») un mijloc prin care să isbutéscă să-l lege.

24) In vechime acest fel de ómenĭ se numĭaŭ «Ciclopĭ».

25) fără să-ĭ lase vreme ; fără să-ĭ dea pas.

26) o luă la fugă, ca să pótă ajunge la Mĭéḑă-Nópte maĭ 'naintea luĭ Zorilă.

eĭ tot maĭ dormĭaŭ. Nu începuse, veḑĭ, încă a se arăta *albul*[27]) ḑileĭ; atât de lungă fu nóptea, fiind-că voĭnicul ĭĭ oprise cursul, şi aşa avu timp destul să colínde după focul care ĭĭ trebuĭa.

N'apucâ să aţiţe focul bine, şi tovarăşiĭ sĕĭ, deşteptându-se, ḑiseră:

— Dar lungă nópte fu asta, măĭ vere!

— Lungă, da, vericule, rĕspunse vitézul. *Şi se umflă din fóle*[28]), ca să aprinḑă focul.

Eĭ se sculară, apoĭ începură a se întinde şi a căsca, dară se cutremurară, când vĕḑură *namila de*[29]) lighióná lângă dînşiĭ şi un lac de sânge cât pe colo. Sgâiră ochiĭ şi cu mare mirare băgară de sémă că capetele balauruluĭ lipsesc; ĭară vitézul nu le spuse nimic din cele ce păţise, de témă să nu intre ura între dînşiĭ, şi se întórseră cu toţiĭ în oraş.

Când ajunseră în cetate, tótă lumea se veselĭa, cu mic cu mare, de uciderea balauruluĭ, da laudă Sfîntuluĭ, că trecuse nóptea cea lungă şi maĭ ajunse odată ĭară la ḑiuă, şi *ridica până la înaltul ceruluĭ*[30]) pe mântuitorul lor.

Vitézul nostru, care vĕḑuse şi el lipsa capetelor, *nu se frământă de loc cu firea, fiind-că se scia curat la inimă*[31]), şi porni către curtea împĕrătéscă, ca să vadă ce s'o alege cu capetele fără limbĭ; căcĭ el înţelesese că aicĭ *trebue să jóce vre-o drăcie*[32]).

Pasămite[33]) bucătarul împĕratuluĭ, un ţigan negru şi

---

27) lumina; zorile.

28) Şi trase în pĭept aerul; şi-şĭ umflă plămânĭĭ. Plămânĭĭ sînt ca nisce fóle (instrumentul de suflat în foc al fĭeraruluĭ).

29) *enorma; colosala;* grozava; *extraordinara.*

30) lăudaŭ «nespus», («cu înflăcărare», «ca pe un dumneḑeŭ»).

31) nu se neliniştea (nu era îngrijat) pentru că avea dovada sigură că el ucisese balaurul — anume «limbile» ce le tăése înainte de a pleca după foc.

32) trebue să fie vre-o viclenie drăcéscă la mijloc.

33) Pesemne; veḑĭ dómne; se întâmplase că.

buzat, se dusese d'a minune să vadă *ce mai ala-bala pe la flăcăii*[34]) ce staŭ de pândă. Şi, dacă dete peste dînşii dormind şi peste *dihania*[35]) spurcată fără suflare, el se aruncă cu *satârul*[36]) de la bucătărie şi-i tăe capetele. Apoi merse la împĕratul cu capetele şi i le arătă, *fălindu-se*[37]) că el a făcut isbânda.

Iară împĕratul, dacă vĕdu că se înfăţişă bucătarul curţii cu isbândă, făcu o masă mare, ca să-l logodéscă cu fica sa, şi pusese în gând să facă o nuntă, unde să cheme pe toţi împĕraţii.

Ţiganul arătă la tótă lumea haĭnele sale pe care le umpluse de sânge, ca să fie creḑut.

Când ajunse vitézul nostru la palat, împĕratul şedea cu voe bună la masă; iară *cioropina*[38]) sta în capul meseĭ pe şapte perne.

Cum ajunse la împĕratul, îĭ ḑise voĭnicul:

— Prea Inălţate Impĕrate, am auḑit că óre-cine s'ar fi lăudat către Măria-Ta, că el ar fi ucis pe balaur. Nu-ĭ e adevĕrat, Măria-Ta, că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevĕrat, Măria-Ta: eŭ sînt care l-am omorît.

— Minţi, *mojicule*[39]), strigă Ţiganul îngâmfat. Şi porunci slugilor să-l dea afară.

Impĕratul, care nu prea credea să fi făcut Ţiganul astă voĭnicie, ḑise:

— Cu ce poţi dovedi ḑisele tale, voĭnicule?

— Ḑisele mele, rĕspunse vitézul, se pot dovedi prea

---

34) ce maĭ fac flăcăiĭ; ce maĭ e pe la eĭ.

35) fiéra «năprasnică» («grozavă»).

36) bardă cu códa lungă pentru tăétul cărniĭ şi óselor; cu satârul se tócă carne.

37) lăudându-se cu îngâmfare; făcêndu-se grozav.

38) Cuvînt cu care Românii numesc cu dispreţ pe Ţiganĭ.

39) bădăranule; om de jos ce eştĭ; mitocanule. Tóte aceste vorbe sînt *josnice*, adică nu sînt întrebuinţate decât de ómeniĭ fără «crescere bună» (*«educaţie»*).

bine; porunciți numaĭ ca maĭ întâĭ să se caute, dacă capetele balauruluĭ, care staŭ colea la ivélă, aŭ și limbile lor?

— Să caute, să caute, ḑise *bahnița*[40]).

El însă *o cam băgase pe mânică*[41]), dar se prefăcea că nu-ĭ pasă.

Atunci căutară și la nicĭ unul din capete nu găsiră limbă: ĭar mesenii înmărmuriră, *că ce va să ḑică asta*[42])!

Țiganul, care *o sfeclise de tot*[43]) și care se căĭa de ce n'a căutat capetele în gură maĭ înainte de a le aduce la împĕratul, strigă:

— Dați-l afară, că e un smintit și nu scie ce vorbesce.

Impĕratul însă ḑise:

— Tu, voĭnicule, va să ḑică, ne daĭ să înțelegem că acela a omorît pe balaur, care va arăta limbile?

— Fugĭ d'acolo, Impĕrate, ḑise Țiganul, care tremura ca varga și se îngălbenise ca céra, nu veḑĭ că *calicul*[44]) ăsta este un *deșuchiat*[45]), care a venit aci să ne amăgéscă?

— Cine amăgesce, rĕspunse voĭnicul liniștit, să-și ĭa pedépsa.

El începu apoĭ a scóte limbile din sîn și a le arăta la tótă adunarea: și, de câte orĭ arăta câte o limbă, de atâtea orĭ cădea și câte o pernă de sub Țigan, până ce, în cele din urmă, căḑu și de pe scaun, atât de tare se speriase *dihania*[46]).

După aceea voĭnicul nostru spuse tóte câte a pățit și cum a făcut de a ținut nóptea atât de mult timp. Nu-ĭ

---

40) urîciunea țigănéscă; cĭoropină. Veḑĭ 38.

41) începuse «s'o sfecléscă», «să se îngrijoreze»; «să fie cuprins de grijă»; «să-l cuprindă téma».

42) că nu sciaŭ ce însemnéză acésta.

43) o băgase pe mânecă dea-binelea. Veḑĭ 41.

44) sărăcăcĭosul; *miserabilul*; nepricopsitul.

45) nea'ntr'o parte; smintit; într'o ureche; zăbăuc; zăpăcit.

46) Veḑĭ 35. Aci e întrebuințat însă în sens *figurat*.

trebui împĕratuluĭ să se gândéscă mult şi să vadă că voĭnicul care vorbĭa avea dreptate; şi, cum era de supĕrat pe Ţigan pentru mişelia şi mincĭuna luĭ cea neruşinată, porunci şi numaĭdecât se aduse doĭ caĭ neînvĕţaţi şi doĭ sacĭ de nucĭ, legă pe Ţigan de códele cailor şi saciĭ cu nucĭ, şi le dete drumul.

Eĭ o luară la fugă prin *smârcurĭ*[47]), şi unde cădea nuca, cădea şi bucăţica, până s'a prăpădit şi Ţigan şi tot.

In urmă, pregătindu-se lucrurile, după câte-va ḑile se făcu nuntă mare, şi luă Românaşul nostru pe fata împĕratuluĭ de soţie, şi ţinu veselie mare şi nepomenită maĭ multe săptămânĭ, puindu-l şi în scaunul împĕrăţieĭ; ĭar fata lăcrămă şi mulţumi luĭ Dumneḑeŭ că a scăpat de *harapina*[48]) spurcată.

Şi eram şi eŭ p'acolo şi dedeam ajutor la nuntă, *unde căram apă cu cĭurul, ĭar, la sfârşitul nunţiĭ, aduse un coş de prune uscate, să arunce în ale gurĭ căscate*[49]).

P. Ispirescu.
(1830—1887).

47) locurĭ prăpăstióse şi pline de mocirle şi bălţi.

48) Vedĭ 38 şi 40.

49) Basmele se'ncep şi se sfârşesc totdéuna cu câte unul saŭ maĭ multe spuse al căror neadevĕr se vede cât de colo. Ast-fel, la început găsim pe «puricele potcovit cu nouĕ ḑecĭ şi nouĕ ocale de fĭer, etc.», ĭar la sfârşit, povestitorul ne spune maĭ adese-orĭ cum «a cărat apă cu cĭurul» la nunta luĭ Fĕt Frumos. Aceste spuse aŭ de scop să ne facă să pricepem la început că din lumea «aevea» («reală») intrăm în lumea închipuită; ĭar la sfârşit, că din lumea închipuită intrăm ĭarăşi în lumea reală. Acelaş rost îl aŭ glumele pe care povestitorul le face la sfârşit pe séma ascultătorilor («aduse un coş de prune uscate, să arunce în «ale» («cele») gurĭ căscate»).

74.

DAC'A VRÉ DUMNEȡEŬ!

—Sciĭ una, măĭ femee? ȡise Pârvu, înjugând boiĭ la car

— Oiŭ sci, dacă mi-ĭ spune, rĕspunse femeea.

— Boiĭ noştriĭ sînt bĕtrânĭ, abĭa de maĭ pot róde *colţul erbiĭ*[1]); merg în scădere. M'am gândit să-ĭ vînd şi, cu o parte din baniĭ ce-oiŭ prinde pe dînşiĭ, să cumpĕr o pereche pe juncaniĭ tineriĭ; ĭar cea-l-altă parte s'o păstrăm pentru *gospodăria*[2]) nóstră: baniĭ albĭ pentru ȡile negre Ce ȡicĭ şi tu?

— Sciŭ şi eŭ?

— Cum aşa? N'aĭ nicĭ o socotinţă în capul tĕŭ? Bine-ĭ să-ĭ vînd, orĭ nu-ĭ bine?

— Bine, dac'a vré Dumneȡeŭ.

— Ce fel: «dac'a vré Dumneȡeŭ?» Ce are să se amestece Dumneȡeŭ la vînȡarea boilor noştri?

— Eacă are.

— Măĭ femee, nu fiĭ şi tu *forfĕcătură*[3])! Sîntem noĭ stăpânĭ pe boĭ saŭ nu? Avem dreptul să-ĭ vindem saŭ n'avem? Rĕspunde!

— Sîntem stăpânĭ ş'avem dreptul, dac'a vré Dumneȡeŭ.

— O ţiĭ una şi bună: «dac'a vré Dumneȡeŭ!» Adecă, să fie numaĭdecât pe voea ta. Aşa mi se cade, dacă cer

---

1) érba «când e măruntă»; («când încolţesce»).

2) «căsnicia» («casa»; «familia»).

3) încăpĕţînată. Acéstă expresie se întemeéză pe o poveste. Vĕȡênd un loc cosit, un om ȡise că «par'că ar fi ras»; femeea sa însă, rĕspunse că «par'că ar fi tuns» («forfecat», «forfecătură»). Omul ţinu la vorba luĭ, femeea ţinu la a eĭ, şi ajunseră lucrurile aşa de departe, că omul vroi să-şĭ înnece femeea, dacă nu va ȡice ca el. Ea însă ţinu la vorba eĭ aşa de mult, încât şi sub apă fiind, îşĭ scóse mâna afară şi făcu cu douĕ degete semnul fórfecelor.

sfat de la *un cap de muere*[4]), *care nu scie să încurce doŭĕ pae*[5]).

— Hăĭs! Prier, cea! Zorilă, — ḑise el boilor rĕstit, învêrtind de-asupra lor o vărguţă de alun şi urcându-se în car.

— Mĕ duc, să-mĭ vînd boiĭ la târg. Să ne vedem sănătoşĭ peste treĭ ḑile!

— Ne-om vedé, dac'a vré Dumneḑeŭ.

— Apoĭ nu spun eŭ, că femeea îndărătnică *te scóte din sărite*[6])! Eacă, ḑĕŭ, poţĭ cădé într'un păcat, aşa pe nemâncate, atâta te cicălesce cu gura. Hăĭs! Prier, cea! Zorilă.

Pârvu ajunse la târg.

Acolo mare înghesuélă şi *tămbălăŭ*[7]), de nu puteaĭ rĕsbate cu sufletul. Tóte prăvăliile de pe strade încărcate cu marfă noŭă de Braşov, Lipsca şi Ţarigrad. Numaĭ banĭ să fi avut cine-va. Câmpul vitelor, cât coprindeaĭ cu ochiĭ rótă împrejur, *tixit*[8]) cu boĭ, caĭ, oĭ, trăsurĭ şi căruţe de tóte soĭurile, de tóte preţurile. Apoĭ *hămurării*[9]), olărĭĭ, sticlării, *locante*[10]), la fie-care pas; şi o învălmăşélă şi *o fertură de norod*[11]) şi strigăte de *telalĭ*[12]) şi pocnete de bice şi nechezurĭ de caĭ, încât

---

4) un cap lipsit de minte şi judecată. Femeile sînt socotite de popor maĭ próste decât bărbaţiĭ: «póle lungĭ şi minte scurtă», ḑice Românul.

5) care nu scie nicĭ să împletéscă doŭĕ pae; care nu scie să facă nicĭ cel maĭ lesnicios lucru.

6) te «*iriță*» («aţiţă») într'atât, încât încetezĭ de a maĭ face fapte «înţelepte» («cumpĕnite», «chibzuite»).

7) multă lume, multă neorânduélă şi mult sgomot.

8) înghesuit; plin cu desăvârşire de nu maĭ se găsesce loc pentru nimenĭ.

9) prăvălĭĭ unde se vînd hamurĭ.

10) cârcĭumĭ; *crâşme (mold.)*; locurĭ unde se mănâncă şi se bea pe plată.

11) (expresie *figurată*) o mulţime de popor care mergea în sus şi în jos, ca apa când fierbe.

12) negustorĭ de haĭne vechĭ.

bietul Pârvu nu mai scia pe ce lume se găsesce. El îşi deslegă boii în ĭarmaroc, le aşternu o *sarcină* [13]) dinainte; şi, aşeḑându-se în car, cam într'un cot, se puse pe aşteptat muşterii. Se rotiră împrejurul luĭ doĭ, treĭ Ovreĭ, cu mânile în buzunare, fórte fudulĭ, care, când auḑiră de preţul boilor, dădură din umere şi plecară; dar şi Pârvu nu era maĭ puţin fudul: cu cât muşteriiĭ îĭ despreţuĭaŭ marfa, *cu atât el o urca maĭ sus* [14]). Veniа de pildă *un perciunat* [15]) şi întreba:

— *Bade, bade! Chite purale boiĭ?* [16])

— Treĭ-ḑecĭ de *galbenĭ cu zimţĭ şi fără bortă* [17]), rĕspundea el hotărît.

— Treĭ-ḑecĭ de galbenĭ pentru cine întrébă, dar pentru cine cumpĕră?

— Aista-ĭ preţul, cuĭ place: cuĭ nu, eacă drumul!

Aşa se petrecu ḑiŭa în cĭocniri de cuvinte, în târgueli fără ispravă; ĭar, *pe la întunecate* [18]), Pârvu, ostenit de atâta *vorbă de clacă* [19]), se culcă în car, ca toţĭ vînḑĕtoriĭ de boĭ, ce se aflaŭ în ĭarmaroc.

---

13) un braţ de fân.

14) cu atât el «cerea un preţ maĭ mare» («ridica preţul»).

15) un «Evreŭ» («Ovreiŭ», «Jidov», «Ebreŭ», «Iudeŭ»). Dintre aceste vorbe cu care românesce putem denumi o persónă de religiune mosaică, cele maĭ cuvincióse sînt: «Evreŭ» saŭ «Ebreŭ» şi «Iudeŭ». Cele-l-alte denumirĭ şi cu deosebire «perciunat» («care pórtă perciunĭ saŭ zulufĭ») sînt maĭ mult saŭ maĭ puţin josnice şi arată din partea celuĭ ce le întrebuinţéză un sentiment de dispreţ pentru acest fel de ómenĭ.

16) Eĭ neĭcă, «câte parale boiĭ?» («ce cerĭ pe boĭ»?»). Imitaţie după vorba românéscă stricată a unor Evreĭ.

17) banĭ de aur preţuind 12 leĭ şi ce-va, cu crestăturĭ pe margine, spre semn că aŭ eşit din «monetăria» («tarapanaŭa», «bănăria») împĕrătéscă şi decĭ *aŭ* valóre,— şi fără să fie găuriţĭ, spre semn că aŭ *tótă* valórea, ne lipsindu-le nicĭ-o părticică din aurul ce trebue să aibă nisce asemenea monete.

18) pe 'nserate; la căderea nopţiĭ.

19) vorbă «de geaba» («fără folos»).

Când se deşteptă a doŭa ḑi, ce să vaḑă?... boiĭ nicăirea. Dă în sus, dă în jos; *alérgă, Pârvule*[20]), pe la prefect, sub-prefect, *poliţaiŭ*[21]), primar... *închină-te, Pârvule, pe la tóte icónele...*[22]) boiĭ intraseră în pământ. In sfârşit, după treĭ ḑile de căutare, Pârvu, care-şĭ cheltuise acum şi *paraŭa de naforă*[23]), găsi boiĭ într'o pădure, *hămisiţĭ*[24]) de fóme, furaţĭ de *un cinstit de negustor*[25]), scăpat de curênd din temniţă şi care aştepta numaĭ nóptea să-ĭ trécă peste hotar.

Când îşĭ aduse Pârvu boiĭ de funie în ĭarmaroc, îĭ clătina vêntul, de slabĭ ce eraŭ; ĭar luĭ i se părea că-ĭ are de dar, întru atâta pierduse nădejdea de a-ĭ maĭ găsi. El îĭ dădu în jumătate de preţ, fiind-că era acum pe la spartul târguluĭ şi boiĭ *pierduseră din faţa lor*[26]). Dar eraŭ banĭ buniĭ şi aceĭa, *luaţĭ ca din drum*[27]), căcĭ puţin a lipsit să rĕmâe fără boĭ şi fără banĭ.

După ce a bătut palma cu negustorul[28]) şi a numĕrat *zimţiĭ*[29]) unul câte unul, punêndu-ĭ la brâŭ într'o

---

20) Scriitorul se adresézĕ direct la persóna despre care povestesce, spre a da maĭ multă vioiciune povestiriĭ.

21) plécă-te şi rógă-te, Pârvule «pe la tóte autorităţile» («pe la toţĭ ómeniĭ cârmuiriĭ»).

22) saŭ, în oraşele marĭ, prefectul de poliţie. E căpetenia persónelor însărcinate cu paza oraşuluĭ şi cetăţenilor de făcĕtoriĭ de rele.

23) paraŭa ce-o dăruesce cine-va bisericiĭ, când miruindu-se, ĭa «naforă» *(mold.)* («anaforă», «anafură», «pâĭne sfinţită»). A cheltui «şi paraŭa de anaforă» = a cheltui «până la o para» («tot»).

24) «lihniţĭ»; «morţĭ de fóme».

25) Expresie *ironică* (batjocoritóre) prin care autorul înţelege tocmaĭ contrariul de ce vrea să ḑică: «un cinstit de negustor» = «un hoţ».

26) nu maĭ păreaŭ aşa de graşĭ şi de frumoşĭ, cum eraŭ maĭ înainte de a fi furaţĭ.

27) ca şi când ar fi fost de găsit saŭ de căpĕtat.

28) După ce a sfârşit vînḑarea; după ce s'a încheĕt cumpĕrătórea. La sfârşitul orĭ-căreĭ vînḑărĭ, cumpĕrătorul dă mâna cu vînḑĕtorul isbindu-se palmă în palmă.

29) (expresie *figurată*) galbenĭĭ.

pungă de pĭele cu *baere* [30]), Pârvu voi să plece acasă; dar, nefiind mult până în séră şi temêndu-se să nu înnopteze pe drum, se hotărî să rĕmâe până a doŭa ḑi. Atras decĭ de *o sluţenie de maĭmuţă* [31]), ce sta în vârful unuĭ par, şi de un *paĭaţ* [32]) uns cu făină pe obraz care bătea *doba* [33]) din rĕsputerĭ la uşa unuĭ cort, chemând norodul să vadă «minunea minunilor», «copilul sburător»,—«calul năsdrăvan», şi «omul care înghite ĭatagane», Pârvu dădu cincĭ-ḑecĭ de banĭ şi intră la comedie. Tóte aŭ fost cum aŭ fost: minunăţiĭ nemţescĭ nu altce-va; treceri prin cerc, *frânturĭ de şéle* [34]), ĭatagane înghiţite, şórecĭ înhămaţĭ; dar năsdrăvăniile caluluĭ le-aŭ întrecut pe tóte. Mĕ rog! Cum a eşit calul de după perdea, s'a plecat în genuchĭ în faţa publiculuĭ în chip de «bine v'am găsit sănătoşĭ». Apoĭ, punêndu-i-se césornicul dinainte, a arătat césurile fără greş, bătênd de atâtea orĭ cu copita în pământ, câte césurĭ eraŭ; şi, la întrebarea «ce-ĭ place maĭ bine: «biciul saŭ grăunţele?» a rĕspuns, la biciŭ, scuturând din cap, adică «nu», şi la grăunţe, plecând din cap, adică «da». Iar când paĭaţul îl întrebâ:

— Ia séma, murgule, şĭ-mĭ spune, cine din tótă lumea, adunată aicĭ, e maĭ beţiv? — calul se aşternu pe fugă, făcu câte-va roţĭ împrejur, se opri dinaintea unuĭ om, îl mirosi, apoi fugi maĭ departe; mirosi pe un altul şi

---

30) cordon; împletitură de lână saŭ de pĕr de cal care, fiind petrecută prin găurile de la gura pungiĭ, slujesc pe de o parte să închidă punga, pe de alta s'o spânzure spre păstrare de gâtul purtătoruluĭ.

31) o urîţenie de momiţă; o maĭmuţă «urîtă» («pocită», «slută»).

32) persónă care, fiind îmbrăcată în haĭne extra-ordinare, şi avênd în cap o mască caraghiósă, face fel de fel de strîmbăturĭ năsdrăvăniĭ ca să facă pe privitorĭ să rîdă şi să intre la comédie.

33) *(mold.)* toba; darabana.

34) frânturĭ de mijloc; exerciţiĭ gimnastice.

ĭar fugi; dar, când ajunse dinaintea luĭ Pârvu, *pârdalnica de vită*[35]) stătu pe loc şi începu să bată din picĭor.

— Nu cum-va e aista? — întrebă paĭaţul.

Calul dădu din cap şi necheză.

Nicĭ că maĭ încăpea vorba[36]), «aista-ĭ», rĕspunse calul în limba luĭ, aşa ca să-l înţelégă şi copiiĭ.

Rîdea lumea cu chef, rîdea şi Pârvu; apoĭ cu toţiĭ eşiră mulţumiţi pentru ceĭ cincĭdecĭ de banĭ daţi la intrare.

— Ascultă, Pârvule, ĭĭ ḑise o cunoscinţă de-a luĭ din ĭarmaroc, *vita cea de cal*[37]) o fi spus saŭ nu adevĕrat; dar sciŭ şi eŭ una adevĕrată.

— Ce?

— *N'aĭ dat adălmaş*[38]) pentru vînḑarea boilor.

— Bine ḑicĭ, adaose un al doĭlea; asta nu-ĭ cu cale între *gospodarĭ*[39]) cinstiţi.

Pârvu stătu un moment pe gândurĭ; pĭerduse jumătate de preţ la vînḑare, maĭ cheltuise din pungă cu căutarea boilor, maĭ dăduse cincĭdecĭ de banĭ la comèdie... eĭ... *ce maĭ la dél la vale?* «*Unde a mers mia, mérgă şi suta!*»[40]).

— Haĭ la aldămaş!

Plin de chef, Pârvu cu tovarăşiĭ sĕĭ intră într'o crâşmă,

---

35) blestemata (afurisita; ticălósa) de vită; vita blestemată. Prin acéstă expresie arătăm în mod glumeţ că nu prea ne vine la socotélă lucrul saŭ fiinţa despre care vorbim.

36) Nu maĭ era nicĭ-o îndoélă; nimenĭ n'ar fi putut spune alt-fel:

37) Expresie gluméţă: «calul ăla!»

38) N'aĭ făcut cinste (n'aĭ dat de bĕut, ca să-ţĭ arăţĭ bucuria). Adălmaşul saŭ aldămaşul se face în totdéuna în urma încheerĭĭ uneĭ afacerĭ, şi de obiceĭŭ de către vînḑĕtor.

39) ómenĭ cu casa lor; casnicĭ; familiştĭ.

40) ce să se maĭ gândéscă într'un fel orĭ într'altul? Dacă a pierdut atât de mult, de ce n'ar maĭ pĭerde ce-va maĭ puţin!

şi acolo: «*ţine, hine; na, cumetre!*»[41]) se prelungi aldămaşul până ce ochiĭ luĭ Pârvu *se păinjiniră*[42]), de vedeaŭ ca prin cĭur. Incă doŭĕ, treĭ pahare şi Pârvu, *vâjiit*[43]) cu desăvârşire, căḑu sub masă, spre îndeplinirea *proorocieĭ*[44]) caluluĭ. Maĭ ḑi că nu sînt şi dobitóce *năsdrăvane!*[45]).

A doŭa ḑi, Pârvu se deşteptă cu capul înfĭerbîntat şi cu ochiĭ greĭ în arestul poliţieĭ. Caută la brâŭ; *dar găsesce, dacă aĭ ce!...*[46]). *Baniĭ îşĭ căutaseră şi eĭ de drum cu punga cea cu baere, dimpreună*[47]).

Asta a fost o adevĕrată *pacoste*[48]).

Pârvu alergă ĭar *la tóte feţele cârmuiriĭ*[49]), se închinâ ĭar la tóte icónele, lăcrămând după punga luĭ; însă *baniĭ, maĭ şireţi decât boiĭ, sciură să se ascundă maĭ bine*[50]).

După treĭ ḑile de zadarnică căutare, Pârvu fu silit să-şĭ vîndă şi carul, spre a-şĭ plăti datoriile la casa unde găzduise, şi se întórse acasă pe jos, prin *colbul*[51])

---

41) Vorbe prin care ómeniĭ se îndémnă la bĕutură. «Hine» *(provincialism)* = «fine». (Vorba cu care naşul chémă pe cel pe care l-a botezat şi l-a cununat).

42) se întunecară ca de o «perdea» («pânză») de «păĭajen» («paĭanjen»; «paingĕn») ce i s'ar fi lăsat pe ochĭ.

43) ameţit; trăsnit.

44) prevestiriĭ.

45) care fac minunĭ. Calul de la comédie făcuse minunea să prevestéscă că Pârvu e beţiv.

46) dar nu maĭ găsi nimic. Vedĭ şi 21.

47) Vorbesce de banĭ ca şi când ar fi nisce fiinţe însufleţite. E o expresie *metaforică* ce însemnéză: «baniĭ fuseseră furaţĭ dimpreună cu punga cea cu baere».

48) nenorocire nemeritată.

49) la tóte autorităţile; la toţĭ ómeniĭ însărcinaţĭ cu «cârmuirea» («administraţia», «oblăduirea»).

50) Baniĭ sînt numiţĭ «şireţĭ» în glumă, spre a se arăta că eĭ, fiind maĭ micĭ decât boiĭ, aŭ putut să fie ascunşĭ maĭ uşor de către hoţiĭ ce-ĭ furaseră.

51) (*mold.*) praful; pulberea.

drumuluĭ, *pleoştit* [52]) ca vaĭ de el, gândind... adică negândind nimic; ce era să se trudéscă a gândi la lucrurĭ ce nu se maĭ puteaŭ întórce!

— Cine-ĭ acolo? — strigă femeea luĭ Pârvu, audind în puterea nopţiĭ o bătae la uşă.

— Eŭ, bărbatul tĕŭ, «dac'a vré Dumneḑeŭ!» rĕspunse bĭetul om *pocăit* [53]).

N. Gane.

75.

TALGERUL CU DOŬĔ FEŢE

Óre-care meşteraş
A trimis un băeţaş
Cu un *talger rudăresc* [1]),
Cu doŭĕ feţe, *prostesc* [2]),
Ca să ĭa de la *băcan* [3])
Icre roşiĭ [4]) de un ban.
Iĭ maĭ dete şi alţiĭ doĭ,
Să ĭa *icre negre* [5]), moĭ,

52) cu capul în jos; umilit.

53) căindu-se că la început nu a vrut să înţelégă vorba adâncă, pe care ĭ-o spusese nevastă-sa: «dac'a vré Dumneḑeŭ». Acum o simte aşa de mult, încât acum o întrebuinţéză şi când nu trebue.

1) taler de lemn, făcut de Rudarĭ (un fel de Ţigani care se îndeletnicesc să lucreze deosebite obĭecte de lemn, precum: ălbiĭ, fuse, linguri, talere, jucăriĭ, etc.).

2) *ordinar*; de rând.

3) bacal (*mold.*); vînḑĕtor de lucrurĭ de mâncare scumpe (zahăr, orez, icre, portocale, etc.).

4) icre de crap saŭ de ştiucă.

5) icre de morun, care sînt fórte gustóse şi fórte scumpe (14, 16 şi chĭar 24 de leĭ chilogramul).

Băĕtul, cam prosticel,
Cerênd icre de un fel,
Le-a pus pe talger aci
Şi altele porunci.
Băcanul, dacă ĭ-a dat,
— «Unde le puĭ?» l-a 'ntrebat.
El, talgerul întorcênd
Şi icrele resturnând,
— «Pune-le aicĭ», a ḑis,
Şĭ-a mers d'unde l-a trimis[6]).
Acolo când s'arătă,
Stăpânul sĕŭ l-întrebă:
— Cele-l-alte unde sînt?
«Orĭ nu 'nţelegĭ de cuvînt?»
Copilul ĭar *întorcênd*[7])
Şi «eacătă-le» ḑicênd,
Căḑu şi *acele*[8]) jos.
Stăpânul sĕŭ, necăjit,
Indată l-a pălmuit,
Ḑicênd: — «Veḑĭ, minte să ţiĭ
Şi păzesce să nu fiĭ
Cu doŭĕ feţe şi tu
C'ast talger ce te bătu»[9]).

Anton Pann.
(1794—1854).

6) Şi s'a întors de unde fusese trimis.

7) Adaogă: «talerul».

8) icrele care-ĭ maĭ remăsese; cele d'întâĭ se vĕrsase chĭar în prăvălia băcanuluĭ.

9) Şi «păzesce-te» («feresce-te») să nu fiĭ cu doŭĕ feţe ca acest taler din pricina căruĭa aĭ mâncat bătae (adică să nu fie «ipocrit», «prefăcut»).

76.

HARAP ALB LA ROȘ-IMPĂRAT

.....Acum *Harap Alb*[1]) și cu aĭ sĕĭ maĭ merg eĭ, cât merg; și, într'o târdie vreme, ajung la împărăție, *Dumnedeŭ să ne ție, că cuvîntul din poveste, înainte mult maĭ este*[2]). Și, cum ajung, odată intră *buluc*[3]) în ogradă *tusșese*[4]): Harap Alb înainte și ceĭ-l-alțĭ în urmă, *care de*

1) Harap Alb era fiul cel maĭ mic al unuĭ Impĕrat, fratele luĭ Verde-Impĕrat. Verde-Impĕrat, care nu avea decât fete, ceruse fratelui sĕŭ, care n'avea decât băețĭ, să-ĭ trimétă pe unul din fiĭ, ca să-l lase urmaș în scaunul Impĕrăției sale. Rând pe rând fratele luĭ Verde-Impĕrat căută să-ĭ trimétă pe cel maĭ mare dintre fiĭ, apoĭ pe cel mijlociŭ; dar niciunul nu putu să rĕsbată până la împĕrăția unchĭuluĭ lor. Numaĭ cel maĭ mic putu să ajungă cu ajutorul unuĭ cal năsdrăvan, dar și luĭ pe drum i se întâmplă o nenorocire. Nevrênd să asculte de povața tatăluĭ sĕŭ, care-ĭ spusese să se ferească de ómeniĭ spânĭ saŭ cu pĕrul roșu, el își luă slugă tocmaĭ pe un spân. Acesta, prin șiretlic și rĕutate, sili pe stăpânul sĕŭ să se facă slugă cu numele de *Harap Alb*, ĭar el să remână stăpân cu numele și însușirea de nepot al luĭ Verde-Impĕrat. Ajungênd ast-fel la curtea acestuĭ împĕrat, Spânul se pórtă fórte rĕŭ cu fostul sĕŭ stăpân și vrea să-l pĭardă, poruncindu-ĭ să îndeplinéscă nisce fapte pe care toți le credeaŭ cu neputință. Ast-fel Spânul trimite pe Harap Alb să aducă sălățĭ din grădina Ursuluĭ și nestimate din pădurea Cerbuluĭ. Ajutat de calul sĕŭ năsdrăvan și de Sfintele ce întâlnesce în cale, Harap Alb isbutesce să îndeplinéscă poruncile Spânuluĭ. In fine fosta sa slugă, care acum îl asupría de mórte, îl trimite în întreprinderea cea maĭ grea: să-ĭ aducă pe fata luĭ Roș-Impĕrat, cel maĭ gróznic împĕrat de pe vremurile acele. Harap Alb cu calul sĕŭ năsdrăvan și cu nisce ómenĭ și maĭ năsdrăvanĭ cu care se întâlnesce în cale, isbutesce și în acéstă întreprindere. In acéstă bucată se povestesce cum a isbutit Harap Alb să ĭa cu sine pe fata luĭ Roș împĕrat. Prin acéstă fată se dă la urmă pe față viclenia Spânuluĭ, pe care calul năsdrăvan îl ucide, ĭar Harap Alb ĭa de soție pe fata luĭ Roș-Impĕrat.

2) cuvinte care se spun pe la jumătatea povesteĭ, când povestea e prea lungă.

3) grămadă.

4) *(mold.)* câte și șase.

care mai chipos şi mai îmbrăcat, de se târîiaŭ aţele şi curgeaŭ oghelele dupĕ dînşii [5]), par'că era óstea luĭ *Papuc Hogea Hogegarĭul* [6]). Şi atuncĭ Harap Alb se înfăţişézĕ înaintea împĕratuluĭ Roş, spunêndu-ĭ de unde, cum, cine şi pentru ce anume aŭ venit. Impĕratul *ĭ-a fost de mirare* [7]), vĕdêndu că *nisce golanĭ* [8]) aŭ asemenea îndrăsnélă, de vin cu nerusinare, să-ĭ céră fata, fie din partea orĭcuĭ ar fi. Dar, *nevoind a le strica inima* [9]), nu le spune nicĭ da, nicĭ ba, ci le dă rĕspuns, ca să rĕmâe peste nópte acolo; şi, până mânĭ diminéţă, s'a maĭ gândi el ce trebue să facă... Şi, pe altă parte, împĕratul odată chémă în taĭnă pe un credincĭos al sĕŭ şi dă poruncă să-ĭ culce în casa cea de aramă înfocată, ca să dórmă pentru veşnicie, după cum păţise şi alţĭ peţitorĭ póte *maĭ ce-va* [10]) decât aceştia.

Atuncĭ credincĭosul împĕratuluĭ se duce repede, dă foc caseĭ cele de aramă pe de-desupt, cu doŭĕdecĭşipatru de stânjenĭ de lemne, de se face casa roşie, cum e jăratecul. Apoĭ, cum înserézĕ, vine de poftesce pe óspeţĭ la culcare. *Gerilă* [11]) atuncĭ, năsdrăvan cum era el, chemă pe tovarăşiĭ sĕĭ de o parte şi le ḑise încetişor:

---

5) (expresie *ironică*) care de care maĭ urît şi maĭ sdrenţĕros, de remăsese numaĭ aţele din haĭnele lor, şi amenințaŭ să cadă petecele de pe eĭ.

6) Numele uneĭ persóne vechĭ pe care tradiţia şi numele ne-o arată ca ce-va de rîs şi de batjocură.

7) s'a mirat; a fost surprins.

8) nisce calicĭ («sărăcăcioşĭ», «vaĭ de eĭ», «nemernicĭ», «becisnicĭ», nevoiaşĭ»).

9) nevrênd «să-ĭ maĭ supere» («să le facă inimă rea»).

10) maĭ cu însemnătate; maĭ *importanţi*; maĭ cum se cade.

11) Iată cum ne este descris maĭ înainte Gerilă: «....la pólele unuĭ codru, numaĭ ce vede (Harap Alb) o dihanie de om, care se părpălĭa pe lângă un foc de 24 stânjenĭ de lemne şi tot atuncĭ striga cât ĭĭ lua gura că-ĭ e frig. Şi apoĭ, afară de acésta, omul acela era ce-va de speriat: avea nisce urechĭ «căplăuge» («marĭ şi blegĭ») şi nisce buzóe gróse şi «debălăzate» («date în sus şi în jos»). Şi când sufla cu dînsele, cea de

— Măĭ, nu cum-va să vĕ împingă *Mititelul* [12]) să intraţĭ înaintea mea, unde ne-a duce *omul ţapuluĭ celuĭ roş* [13]), că nu maĭ ajungeţĭ să vedeţĭ ḑiŭa de mâne. Dór nu-ĭ împĕratul Roş vestit prin *meleagurile* [14]) acestea pentru bunătatea luĭ cea neauḑită. Il sciŭ eŭ *cât e de priitor şi de darnic la spetele altora* [15]). Numaĭ, *de nu ĭ-ar muri mulţĭ înainte* [16]); *să trăéscă treĭ ḑile cu cea de alaltăerĭ* [17]). D'apoĭ fetişóra luĭ.... a ḑis dracul şi s'a făcut : bucăţică ruptă, tată-sĕŭ în picióre, *ba încă şi maĭ şi... Vorba ceea : capra sare masa şi éda sare casa* [18]). Dar las că şĭ-aŭ găsit eĭ omul... *De nu le-oiŭ veni eŭ de hac* [19]) în astă-nópte, nicĭ mama draculuĭ nu le maĭ vine.

— Aşa gândesc şi eŭ, ḑise *Flămânḑilă ; şĭ-a pus el împĕratul Roş boiĭ în cârd cu dracul, dar are să-ĭ scótă fără córne* [20]).

---

de-asupra se resfrângea în sus peste scăfârlia capuluĭ, ĭar cea de-desupt îĭ atârna în jos, de-ĭ acoperĭa pântecele. Şi pe orĭ-ce se oprĭa suflarea luĭ se punea «promorócă» («brumă») maĭ grósă ca o palmă. Nu era chip să te apropiĭ de dînsul, că aşa tremura de tare, de par'că-l sghihuĭa dracul...

12) Dracul.

13) (expresie batjocoritóre) omul de încredere al Impĕratuluĭ Roş.

14) vecinătăţile ; ţinuturile ; locurile.

15) (expresie *ironică*) cât îĭ place să facă rĕŭ celor-l-alţĭ ómenĭ.

16) să móră cât maĭ curênd ; lovi-l-ar mórtea maĭ degrabă !

17) să-l găséscă mórtea chĭar astăḑĭ.

18) ba încă şi maĭ mult... Vorba Românuluĭ...— Prin proverbul ce urméză poporul arată că copiiĭ adesé-orĭ sînt maĭ rĕĭ decât părinţiĭ.

19) De nu şĭ-or găsi băcăul cu mine ; dacă nu ĭ-oiŭ rĕmânea eŭ dacă nu-ĭ voiŭ birui eŭ ; dacă nu le-oiŭ da de cap eŭ.

20) s'a pus în vrăşmăşie cu noĭ, dar n'are să-ĭ mérgă bine, cum nu ĭ-ar merge bine cuĭ-va care s'ar pune tovaráş cu diavolul care e plin de vicleşug. — *Flămânḑilă* este ast-fel descris maĭ înainte : «Şi mergênd eĭ o bucată înainte, Harap Alb vede altă drăcărie şi maĭ mare : o namilă de om mânca brazdele de pe urma a 24 de pluguri şi tot atuncĭ striga în gura mare că crapă de fóme....»

— Ba mi se pare, c'a da el și *telégă* [21]), și plug, și *otic* [22]) și tot, numaĭ să scape de noĭ, ḑise *Ochilă* [23]).

— Ia ascultaţĭ, măĭ, ḑise Gerilă, *vorba lungă sărăcia omuluĭ* [24]). Maĭ bine hăĭdem la culcare, *că ne aştéptă omul împĕratuluĭ cu masa întinsă, făcliile aprinse și cu braţele deschise* [25]). Haĭ! ascuţiţi-vĕ dinţiĭ și porniţĭ după mine.

Și odată pornesc eĭ, *telép* [26]), telép; și, cum ajung în dreptul uşiĭ, se opresc puţin. Atunci Gerilă suflă de treĭ orĭ cu *buzişórele sale cele iscusite* [27]) și casa rĕmâne nicĭ ferbinte, nicĭ rece, cum e maĭ bine de dormit într'însa. Apoĭ intră cu toţiĭ înlăuntru, *se tologesce* [28]) care unde

---

21) cărucióră cu douĕ róte.

22) unéltă cu care se răzue pământul după fierul *rariţeĭ* (un fel de plug întrebuinţat la brăzdatul porumbuluĭ când are burueni).

23) Iată cum e descris maĭ înainte Ochilă: «Și maĭ mergênd eĭ o bucată, numaĭ iată ce vede Harap Alb altă minunăţie și maĭ minunată: o schimonositură de om avea în frunte numaĭ un ochiŭ mare, cât o sită, și când îl deschidea, nu vedea nimica; da chĭor peste ce apuca. Iară când îl ţinea închis, dar, fie ḑi, fie nópte, spunea că vede cu dînsul și în măruntaele pământuluĭ. — Iată, începu el a răcni, ca un smintit, tóte lucrurile mi se arată găurite ca «sitişca» («sită de strecurat») și străvĕḑiĭ ca apa cea limpede; de-asupra capuluĭ meŭ vĕḑ o mulţime nenumĕrată de vĕḑute și nevĕḑute; vĕḑ érba cum cresce din pământ, vĕḑ cum se rostogolesce sórele luna și stelele după dél, luna și stelele cufundate în mare, copaciĭ cu vârful în jos, vitele cu picĭórele în sus și ómeniĭ umblând cu capul în umere; vĕḑ, în sfîrșit, ceea-ce n'aș maĭ dori să vadă nimenĭ, vĕḑ nisce gurĭ căscate, uĭtându-se la mine și nu-mĭ pot da sémă, de ce vĕ miraţi așa...!».

24) Proverb prin care Românul osândesce pe ceĭ ce vorbesc mult și lucréză puţin, adică pe aceea care, tot făcênd la planurĭ cum să lucreze maĭ bine, se aleg numaĭ cu planurile și nu înaintéză de loc.

25) (expresiĭ *ironice*). Gerilă înţelege prin aceste vorbe tocmaĭ contrariul.

26) Interjecţie prin care imităm pasul unuĭa ce merge prin noroiŭ saŭ a căruĭ încălţămínte de-abĭa se ţine de picĭor. Prin acéstă interjecţie arătăm mersul greŭ și alene.

27) (expresie *ironică*) buzóele luĭ cele grozave. Veḑĭ 11.

28) se trântesce; se așéḑă cu tot trupul dea-lungul și alene.

apucă și... *tac mĕ chémă* [29]). Iar credincĭosul împĕratuluĭ, încuind ușa pe din afară cu repegĭune, le ḑice cu rĕutate:

— Las'că *v'am găsit eŭ ac de cojoc* [30]). De acum dormiți, *dormire-aț̆ĭ somnul cel de vecĭ* [31]), că v'am așternut eŭ bine. Vĕ veț̆ĭ face voĭ *scrum* [32]) până mâne diminéț̆ă.

Apoĭ îĭ lasă acolo, și el se duce în tréba luĭ. Dar Harap Alb și cu aĭ sĕĭ *nicĭ nu bindisĭaŭ* [33]) de asta; eĭ, cum aŭ dat de căldurică, *pe loc li s'aŭ muet cĭolanele* [34]) și aŭ început a se întinde și *a se hârjoni* [35]). Ba încă Gerilă *se întindea de căldură, de-ĭ treceaŭ genuchile de gură* [36]). *Și hojma morăcănĭa pe ceĭ-l-alț̆ĭ, ḑicênd* [37]):

— Numaĭ din pricina vóstră am rĕcit casa, căcĭ pentru mine era numaĭ bună, cum era. Dar așa păț̆escĭ, *dacă te ĭeĭ cu nisce bicisnicĭ* [38]). *Las' că va maĭ plăti el berechetul acesta, de altă-dată* [39]). Sciĭ că are haz și asta! *Voĭ să vĕ lăfăiț̆ĭ* [40]) *și să huzuriț̆ĭ* [41]) de căldură, ĭar eŭ să crăp

---

29) *(idiot.)* și tăcură cu toț̆ĭĭ; și nu se maĭ auḑi nicĭ pis.

30) *(idiot.)* v'am făcut eŭ pe pĭele; v'am făcut eŭ de petrecanie; v'am făcut eŭ ce vĕ trebuĭa.

31) găsi-v'ar mórtea!

32) cenușă; remășiț̆a cărbuneluĭ topit cu desăvârșire.

33) habar n'aveaŭ; nu le păsa de loc; nicĭ nu bănuĭaŭ că sînt la rĕŭ.

34) îndată li s'a muĭat «ósele» («mădulările»; «*membrele*»).

35) a se sbegui; a se lovi unul pe altul în glumă.

36) (expr. *ironică*) îĭ era așa de frig și se sgârcĭa așa de rĕŭ de frig că ajungea cu genuchele dincolo de gură.

37) Și mereŭ bombănĭa pe ceĭ-l-alț̆ĭ, ḑicênd...; și într'una îĭ mustra mormăind.

38) dacă-ț̆ĭ bagĭ în cârd (dacă te însoț̆escĭ; dacă facĭ tovărășie; dacă bagĭ în plug) cu nisce «pĭerde vară» («ómenĭ de nimic», «nevoĭașĭ»).

39) «N'o să maĭ găsiț̆ĭ altă-dată pomana asta»; n'am să maĭ fiŭ prost să maĭ fac «să dea peste voĭ» («să vĕ folosiț̆ĭ de») «berechetul» («belșugul»; «*abundența*»; «pomana») acésta.

40) Voĭ să vĕ desfătaț̆ĭ cu nerușinare; voĭ să staț̆ĭ întinșĭ petrecênd cu «ifos» («îngâmfare», «obrăznicie», «nerușinare»).

41) și să trăiț̆ĭ în belșug.

de frig. Buuună trébă! Să-mĭ daŭ eŭ liniştea mea *pentru hatârul nu sciŭ cuĭ*[42])? Acuş *vĕ târnâesc*[43]) prin casă, *pe rudă pe sĕmînţă*[44]), *încaltea*[45]), să nu se alégă nemica nicĭ de somnul meŭ, dar nicĭ de al vostru.

— Ia tacă-ţĭ gura, măĭ Gerilă, ḑiseră ceĭ-l-alţĭ. Acuşĭ se face ḑiuă şi *tu nu maĭ stincheştĭ cu braşóve de-a tale*[46]). Al draculuĭ lighióe maĭ eştĭ! Destul acum că *ne-aĭ făcut capul călindar*[47]). Cine-a maĭ dori să facă tovărăşie cu tine, *aibă-şĭ parte şi pórte-ţĭ portul*[48]), că pe noĭ sciŭ că ne-aĭ ameţit. *Are cine-va cap să se liniştéscă de rĕul tĕŭ*[49])? Ia *auḑi-l-ăĭ*[50])! Par'că-ĭ o móră hodorogită. Numaĭ gura luĭ se aude în tóte părţile. *Hojma tolocănesce*[51]) pentru nimica tótă, curat ca un nebun. Tu, măĭ, eştĭ bun de trăit în pădure cu lupiĭ şi cu urşiĭ, dar nu în case împĕrătescĭ şi între nisce ómenĭ cum se cade.

— Ia ascultaţĭ, măĭ, da de când aţĭ pus voĭ stăpânire pe mine? ḑise Gerilă. Apoĭ *nu mĕ faceţĭ din cal măgar*[52]), *că vĕ veţĭ găsi mantaŭa cu mine*[53]). Eŭ îs bun, cât îs

---

42) pentru a face «pe placul»; pentru «a intra în voea» («de dragul» «spre mulţumirea interesată a») nu sciŭ cuĭ.

43) vĕ ĭaŭ de pĕr şi «vĕ târăsc pe jos încóce şi încolo» («vĕ târnuesc»).

44) *(idiot)*. pe toţĭ dea-rândul; cu tot némul.

45) încaĭ; barim; cel puţin.

46) tu nu maĭ «contenescĭ» («încetezĭ»; «tacĭ») cu «flécurĭ» («nimicurĭ»; «vorbe de clacă») de-ale tale.

47) ne-aĭ ameţit; ne-aĭ plictisit. *Călindar* şi *cărindar* (*pop.*)=calendar.

48) să aĭbă parte (să i se isbândéscă) ca să se pórte cum te porţĭ tu.

49) Nimenĭ nu póte să se liniştéscă din pricina «neastâmpĕruluĭ» («purtăriĭ tale rele»).

50) Forma populară în loc de «auḑi-l», «ăĭ» neadăogând nicĭ-un înţeles. El lungesce zadarnic cuvîntul.

51) Intr'una (mereŭ) «tae la bureţĭ» («flecărescе»; «bombănescе»; «spune gogoşi»).

52) nu mĕ necinstiţĭ; nu mĕ *deconsideraţi*; nu mĕ faceţĭ că sînt maĭ neînsemnat decât sînt.

53) că «vĕ veţĭ găsi beléŭa»; «o s'o păţiţĭ»; «o să daţĭ de dracul»; («o să vi se întâmple rĕŭ») cu mine.

bun, dar şi când m'a scóte cine-va din răbdare, apoĭ *nu-ĭ trebue nicĭ Ţigan de lae împotriva mea* [54]).

— Ḑĕŭ, *nu şuguescĭ* [55]), măĭ *Buzilă* [56])? *Da amarnic mai eştĭ la vĭéţă!* [57]) ḑise Flămânḑilă. *Tare mĭ-eştĭ drag* [58])! *Te-aşĭ vârî în sîn, dar nu încapĭ de urechĭ* [59])... Ia maĭ bine *ogoesce-te* [60]) o lécă, şi maĭ strînge-ţĭ buzişórele acasă; nu de altă, dar să nu-ţĭ pară rĕŭ pe urmă, că dór nu eştĭ numaĭ tu în casa asta.

— Eĭ apoĭ! vorba ceea: *fă bine, să-ţĭ auḑĭ rĕŭ* [61]), ḑise Gerilă. Dacă nu v'am lăsat să intraţĭ aci înaintea mea, aşa mi se cade; ba încă şi maĭ rĕŭ decât aşa: cine va face altă-dată ca mine, ca mine se păţéscă.

— *Aĭ dreptate, măĭ Gerilă, numaĭ nu te cauţĭ* [62]), ḑise Ochilă. *Dar cu prăjiturĭ de-a tale* [63]), ĭa acuş se duce nóptea şi vaĭ de odihna nóstră! Măcar tu să fiĭ acela, ce aĭ ḑice, când ţĭ-ar strica cine-va somnul? Ba încă aĭ dat *peste nisce ómenĭ aĭ luĭ Dumneḑeŭ* [64]), dar să fi fost cu alţiĭ, heĭ, heĭ! *mâncaĭ păpară până acum* [65]).

---

54) aşa de fără de ruşine şi aşa de rĕŭ crescut este, că nicĭ un Ţigan «de lae» («nomad») nu-l póte birui în ocărĭ.

55) *(ironic)* nu glumescĭ? (vorbescĭ serios?)

56) Alt nume al luĭ Gerilă, care, precum scim (veḑĭ 11) avea buzele grozav de marĭ.

57) Dar rĕŭ maĭ eştĭ (dar greŭ maĭ trăesce cine-va cu tine).

58) *(ironic)* Nu te pot suferi; urîcĭos maĭ eştĭ!

59) *(ironic)* Te-aş vârî în sîn (se înţelege: ca să te încălḑesc, ca să te ocrotesc), dar îţĭ sînt urechile prea marĭ şi nu pot.

60) linişteşce-te; *calméză-te;* încetéză cu vorbele tale.

61) Proverb prin care se arată nerecunoscinţa ómenilor către ceĭ ce fac binele. Fă bine, ca să fiĭ «bârfit» («criticat») de ceĭ-l-alţĭ.

62) *(ironic)*. Aĭ dreptate, măĭ Gerilă, dar nu pune lumea nicĭ-un preţ pe tine.

63) *(iron.)*. Dar cu «flécurile» («nimicurile») pe care le spuĭ.

64) peste nisce «ómenĭ bunĭ» («cum se cade»).

65) mâncaĭ bătae până acum. Papară = un fel de mâncare din bucăţĭ de pâĭne fiartă cu brânză la un loc. Aci e întrebuinţat în sensul *figurat*, de «bătae» («trântélă»; «târnuélă»).

— Dar nu maĭ taceţĭ, măĭ? că ĭa acuş trec cu piciórele prin pereţĭ şi es afară cu acoperemîntul în cap, ḑise *Lăţi-Lungilă* [66]). *Par'că nu faceţĭ a bine* [67]), de nu vĕ maĭ astâmpĕră dracul nicĭ la vremea asta. Măĭ Buzilă, mi se pare că tu eştĭ tótă pricina gâlceviĭ dintre noĭ?

— Ba bine că nu, ḑise Ochilă. Are el noroc de ce are, dar sciŭ eŭ ce ĭ-ar trebui.

— *Ia să-ĭ facĭ chica topor, spinarea dobă şi pântecele cobză* [68]), ḑise *Setilă* [69]), căcĭ altmintrelea *nicĭ nu e de chip s'o scoţĭ la capĕt cu buclucaşul acesta* [70]).

Gerilă, vĕḑênd că toţĭ ĭĭ staŭ în potrivă, se mânie atunci şi *unde nu trântesce o brumă pe pereţĭ* [71]) de treĭ

---

66) Iată cum e descris Pasări-Lungi-Lăţilă saŭ *Păsĕrilă* maĭ 'nainte: «Şi maĭ mergênd eĭ o bucată, numaĭ ĭată că vede Harap Alb altă «bâzdăganie» («fiinţă extra-ordinară») şi maĭ şi: o pocitanie de om umbla cu arcul după vênat păsărĭ. Şi-apoĭ chitiţĭ că numaĭ în arc se încheea meşteşugul şi puterea omuluĭ acestuĭa? Ţĭ-aĭ găsit! Avea un meşteşug maĭ drăcos şi o putere maĭ presus decât îşĭ póte dracul închipui: când voĭa, aşa se lăţia de tare, de cuprindea pământul în braţe. Şi altă dată aşa se deşira şi se lungĭa de grozav, de ajungea cu mâna la stele, la sóre, şi cât voĭa de sus. Şi dacă se întâmpla să nu nimeréscă paserile cu săgéta, ele tot nu scăpaŭ de dînsul: ţi le prindea cu mâna din sbor, le rĕsucĭa gâtul cu cĭudă, şi apoĭ le mânca aşa crude, cu pene cu tot».

67) Par'că faceţĭ a rĕŭ; par'că faptele ce le faceţĭ le faceţĭ ca să vi se întâmple rĕŭ.

68) Ia să-l ĭeĭ de pĕr ca să i se ridice pĕrul în sus în chip de topor, să-ĭ daĭ câte-va în spinare ca într'o tobă şi bătêndu-l să-l frângĭ aşa ca pântecele să pară că e cobză.

69) Iată cum ne este descris Setilă: «Şi maĭ mergênd eĭ «o postată» («o bucată», «o fâşie», «o suviţă)», numaĭ ĭată Harap Alb vede altă minunaţie şi maĭ mare: o arătare de om bĕuse apa de la 24 de ĭazurĭ şi o gârlă pe care umblaŭ 500 de morĭ, şi tot atuncĭ striga în gura mare, că se usucă de sete.

70) nicĭ n'aĭ «cum să sfârşescĭ cu» («cum să scapĭ de») «buclucaşul» («căutătorul de cértă») acesta.

71) trântesce mâniat (s'apucă să trântéscă cu mânie) un strat de brumă pe pereţĭ.

palme de grósă, de aŭ început a clănțăni și ceĭ-l-alțĭ de frig, de sărĭa cămașa de pe dînșiĭ.

— Na! încaltea *v'am făcut și eŭ pe obraz* [72]). De acum înainte, spuneți ce vĕ place, *că nu mi-a maĭ fi ciudă* [73]), ḑise Gerilă, rîḑênd cu hohot. Eĭ, apoĭ ci-că să nu te stricĭ de rîs!... De Harap Alb, nu ḑic; dar voĭ, *mangositilor și farfasiților* [74]), de câte orĭ ĕțĭ fi dormit în *stroh* [75]) și pe *târnomată* [76]), să am eŭ atâțĭa banĭ în pungă, nu mĭ-ar maĭ trebui alta. Óre nu cum-va v'ațĭ face și voĭ nisce fecĭorĭ de ghindă, fătațĭ în tindă *că sînteți obraze subțirĭ* [77]) ?

— *Iar cauțĭ sĕmînță de vorbă* [78]), măĭ Buzilă? ḑiseră ceĭ-l-alțĭ. Al draculuĭ să fiĭ cu tot némul tĕŭ, în veciĭ vecilor, amin!

— De asta și *eŭ mĕ anin* [79]) și *mĕ închin la cinstita fața vóstră, ca la un codru verde, cu un poloboc de vin și cu unul de pelin* [80]), ḑise Gerilă. Și haĭ! de acum să dormim, maĭ acuș să ne trezim, într'un gând să ne unim, pe Harap Alb să-l slujim, cu toțĭ prietenĭ să fim, căcĭ, cu *vrajbă* [81]) și urgie, Raĭul n'o să-l dobîndim.

In sfârșit, *ce-or maĭ fi dondănit eĭ* [82]) și cât or maĭ fi

---

72) m'am purtat și eŭ cu voĭ, după cum «vĕ este obrazul» («după cum meritațĭ»).

73) că n'are să-mĭ maĭ fie necaz.

74) netrebnicilor și lăudărosilor.

75) fân saŭ pae ce se așternă vitelor.

76) pae.

77) că sînteți «boerĭ» («ómenĭ ce aŭ fost crescuțĭ în belșug»).

78) Iar vreĭ «să te gâlcevescĭ» («să te ieĭ la cértă»).

79) Expresie *figurată*: *și eŭ mĕ agăț*=și eŭ ḑic tot așa (și eŭ sînt de părerea asta).

80) și vĕ iubesc cum aș iubi un codru verde în care aș merge să petrec cu un poloboc de vin și cu unul de pelin.

81) dușmănie (vrășmășie) însoțită de cértă și gâlcévă.

82) ce-or maĭ fi «bombănit» («mormăit»; «vorbit nedeslușit cu gând de cértă») eĭ.

dondănit, că numaĭ ĭată se face ḑiuă!... Şi atuncĭ credincĭosul împĕratuluĭ, creḑênd că *s'a curăţit*[83]) de óspeţĭ, vine cu gândul *să măture scrumul afară, după rânduélă*[84]). Şi, când ajunge maĭ aprópe, ce să vadă? Casa cea de aramă, înfocată aşa de straşnic de cu séră, era acum tótă numaĭ un sloiŭ de ghĭéţă şi nu se maĭ cunoscea pe dinafară nicĭ uşă, nicĭ *uşorĭ*[85]), nicĭ *gratiĭ*[86]), nicĭ *oblóne*[87]) la ferestri, nicĭ nimica, ĭar în lăuntru se auḑĭa *un tărăboiŭ*[88]) grozav; toţĭ *bocănĭaŭ*[89]) la uşă, cât ce puteaŭ, şi strigaŭ cât le lua gura, ḑicênd:

— Nu sciŭ ce fel de împĕrat e acesta, de ne lasă fără schintee de foc în vatră, să degerăm aicea. Aşa sărăcie de lemne nu s'a maĭ vĕḑut nicĭ la bordeĭul cel maĭ sărăcăcĭos. Vaĭ de noĭ şi de noĭ, că ne-a înghe̦ţat limba în gură şi măduva în cĭolane de frig!

Credincĭosul împĕratuluĭ, auḑind aceste, pe d'o parte l-a cuprins spaĭma, ĭar pe de alta *s'a îndrăcit de ciudă*[90]). Şi dă el să descue uşa, nu póte; dă s'o desprindă, nicĭ atâta. Pe urmă, ce să facă? alérgă şi vestesce împĕra-

---

83) s'a scăpat.

84) Nu era întâĭaşĭ dată că Împĕratul-Roş îşĭ cinstĭa ast-fel óspeţiĭ; aşa că, îngrijitorul scia maĭ dinainte «rânduéla» («ce-avea de făcut») de a merge să cure̦te odaĭa cea înfocată de «cenuşa» («scrumul») rĕmasă din trupurile arse ale óspeţilor.

85) usc̦ĭorĭ; tocurile uşiĭ; îmbrăcămintea de pe dinăuntru a pere̦ţilor unde se face o uşă, şi în care se bat ţiţînele, pe care se sprijine uşa, închiḑêndu-se şi deschiḑêndu-se, şi cârligul de care se prinde clanţa.

86) fĭérele ferestreĭ; drugiĭ de fĭerĭ ce se puneaŭ maĭ 'nainte vreme în tocurile ferestrelor şi care se maĭ pun şi astăḑĭ la ferestrele caselor de ţară şi pe la închisorĭ, ca să nu pătrundă în casă saŭ să ésă din temniţă făcătoriĭ de rele.

87) pleópele ferestreĭ. Uşile ce se pun pe dinafară dinaintea ferestreĭ spre a opri pe rĕĭ făcătorĭ de a intra în casă pe feréstră.

88) larmă; sgomot mare; gălăgie.

89) băteaŭ în uşă cu putere.

90) s'a mâniat (a turbat; s'a făcut fĭere) de necaz în contra óspeţilor.

tuluĭ despre cele întâmplate. Atuncĭ vine şi împĕratul cu o mulţime de ómenĭ, cu *cazmale*[91]) ascuţite şi cu *cazane pline cu uncrop*[92]); şi uniĭ tăĭaŭ ghĭéţa cu cazmale, alţiĭ aruncaŭ cu uncrop pe la *ţiţînele*[93]) uşiĭ şi în borta cheiĭ; şi, după multă trudă, *cu mare ce*[94]), *hălăduesc*[95]) de deschid uşa şi scot pe óspeţĭ afară. Şi, când colo ce să veḑĭ? toţĭ eraŭ cu pĕrul, cu barba şi cu mustĕţile pline de *promorócă*[96]), de nu-ĭ cunosceaĭ, ómenĭ sînt, dracĭ sînt, or alte *arătărĭ*[97]). Şi aşa tremuraŭ de tare, de le *dârdâĭaŭ*[98]) în gură. Iară maĭ ales Gerilă *par'că-l sghihuĭaŭ*[99]) toţĭ draciĭ; *posne*[100]) făcea cu buzişórele sale, încât s'a îngrozit şi împĕratul Roş, când l-a vĕḑut *făcênd aşa de frumuşel*[101]).

Atuncĭ Harap Alb, eşind dintre dînşiĭ, se înfăţişézĕ cuviincĭos înaintea împĕratuluĭ, ḑicênd:

— Prea Inălţate Impĕrate! Luminarea sa, nepotul prea puterniculuĭ Verde-împĕrat, m'a fi aşteptând cu nerăbdare... De acum înainte cred că mi-ţĭ da fata, ca să vĕ lăsăm în pace şi să ne ducem în tréba nóstră.

— Bine, voĭnice, ḑise împĕratul, uĭtându-se la dînşiĭ *cam acru óre-cum*[102]); a veni ea şi vremea aceea... Dar

---

91) un fel de sapă al căreĭ tăiş nu e pus perpendicular pe códă, ci în aceeaşĭ linie cu códa. Slujesce maĭ mult la săpatul şanţurilor şi al pămînturilor «nelucrate» («înţelenite»).

92) căldărĭ marĭ pline cu «apă căldicică» («uncrop»; «încrop»).

93) cârligele de fĭer în care se pun balamalele uşiĭ şi împrejurul cărora acestea se pot învârti, învârtind şi uşa odată cu ele.

94) cu mare greutate.

95) isbutesc; ajung să; *reuşesc* (*barb.*); *le succede* (*barb.*). Inainte vreme, «a hălădui» *(arhaism)* = «a scăpa».

96) brumă.

97) *fantome; fantasme;* stafiĭ; *spectri;* strigoĭ.

98) făceaŭ sgomot isbindu-şĭ dinţiĭ uniĭ de alţiĭ.

99) par'că-l chinuĭa trăgêndu-l şi împingêndu-l în tóte părţile.

100) minunaţiĭ; năsdrăvaniĭ.

101) *(iron.)* strâmbându-se aşa de urît.

102) cam «urît» («cu necaz şi rĕutate»; «cu cĭudă şi scârbă»).

acum deodată, ĭa să ospĕtaţĭ ce-va, ca să nu ḑiceţĭ că aţĭ eşit din casa mea, ca de la o casă pustie.

— *Par'că v'a eşit un sfînt din gură*[103]), Luminate Impĕrate, ḑise atuncĭ Flămânḑilă, *că ne chĭorăesc maţele de fóme*[104]).

— Póte ni-ţĭ da şi ce-va *udélă*[105]), Măria Ta, ḑise Setilă, că ne sfârâe gâtlejul de sete.

— Ia lăsaţĭ, măĭ, ḑise Ochilă *cliopocind mereŭ din gene*[106]), că Luminarea Sa scie ce ne trebue.

— Aşa cred şi eŭ, ḑise Lungi-lăţilă, *dór d'a puterea hi am căḑut la casă împĕrătéscă*[107]); şi nu vĕ temeţĭ, că are Înălţimea Sa atâta purtare de grijă, ca să nu fim chinuiţĭ cu frig, cu fóme şi cu sete.

— Maĭ rĕmâne îndoélă despre asta? ḑise Gerilă, tremurând cumplit. Dar n'aveţĭ sciinţă că Înălţimea Sa este tata flămânḑilor şi al însetaţilor? Şi tocmaĭ asta mĕ bucur şi eŭ, că de-abĭa m'oiŭ maĭ încălḑi o lécă, bênd *sângele Domnuluĭ*[108]).

— Eĭ, tacă-vĕ gura de-acum ḑise Flămânḑilă. *Destul e o măcĭucă la un car de óle*[109]). *Nu tot cetăraţĭ*[110]) pe

---

103) Mĭ-a făcut aşa de mare plăcere vorbele Mărieĭ Tale, ca şi cum aş fi vĕḑut eşind din gura Mărieĭ Tale, un sfînt.

104) (expresie *josnică*) că nu maĭ putem (că sîntem morţĭ) de fóme

105) (expresie *glumeţă*) vin; bĕuturĭ spirtóse; bĕutură; bĕuturică; sângele Domnuluĭ.

106) clipind într'una din genele cele marĭ; acoperindu-şĭ şi descoperindu-şĭ mereŭ ochiĭ cu genele luĭ cele năprasnice.

107) căcĭ, «la urma urmelor» («*în definitiv*»; «precum se vede») «am înnemerit» («am venit în gazdă»; «sîntem óspeţĭ») la un palat împĕrătesc.

108) Se înţelege «Domnuluĭ nostru Isus Christos», al căruĭ sânge «este simbolisat» («este înlocuit»; «este arătat») prin vinul din «cumineca-tură» («grijanie»). Veḑĭ şi 105.

109) Proverb prin care arătăm că e destul o singură rugăcĭune, cerere saŭ poruncă, pentru ca cine-va să săvârşéscă ce-va, precum e destul o «măcĭucă» («cĭomag», «bâtă», «bĕţ avênd un capĕt gros şi umflat») pentru ca cu ea să spargĭ un car de óle.

110) Nu tot «cicăliţĭ» (necăjiţĭ cu vorbă multă»).

Măria Sa, *că om e dumnĭaluĭ*[111])... Pentru nisce sărăcuți ca noĭ e greŭ de făcut trebĭ de acestea. Dar la o împĕrăție, ca cum te-ar pișca un purice, nu se maĭ bagă în sémă.

— Din partea mea *mâncarea-ĭ numaĭ o zăbavă*[112]): bĕuturica maĭ este ce este, ḑise Setilă; și aș ruga de Luminarea Sa că, dacă are de gând a ne ospĕta, după cum s'a hotărît, apoĭ *să ne îndeséscă maĭ mult cu udéla, pentru că acolo stă tótă puterea și îndrăsnéla*[113]). Vorba ceea: *dă-ĭ cu cinstea să pĭéră rușinea*[114]). Dar mi se pare că ne-am prea întins cu vorba, și Luminarea Sa nu scie cum să ne maĭ intre în voe.

— Acum, de ne-ar da odată ce ne-ar da, ḑise Flămânḑilă, căcĭ mĕ róde la inimă, de fóme ce mi-e.

— *Ia maĭ îngăduiți o lécă, măi*, ḑise Ochilă, *că dór nu v'aŭ mas șóreciĭ în pântece*[115]). Acuș s'or și aduce bucatele și vinul, și numaĭ de-ați avé pântece unde să le puneți.

— Indată vi s'a aduce și demâncare și bĕutură, ḑise Impĕratul, *numaĭ de-ați puté dovedi*[116]) cât vĕ voiŭ da

---

111) că dumnĭaluĭ e om care înțelege datoria și cuviința.

112) mâncarea e numaĭ o «pĭerdere de vreme» («zăbavă»; «zăbovĭală»).

113) Să ne trimétă maĭ des bĕutură, pentru că numaĭ bĕutura face pe om maĭ puternic și maĭ îndrăsneț. Acéstă vorbă a luĭ Setilă nu e decât pe jumătate adevĕrată, deórece se scie că omul cu cât e maĭ bét cu atât e maĭ puțin puternic, de și e adevĕrat că se face maĭ îndrăsneț.

114) bea mereŭ ca să ajungĭ să nu-ți maĭ fie rușine.—Este un proverb prin care Românul bicĭuesce pe bețivĭ, arătându-le unde-ĭ duce beția.

115) Ia «n'o luați așa de repede» (fiți maĭ *pacienți*»; «nu fiți așa de nerăbdătorĭ»), măĭ, ḑise Ochilă, că dór n'aveți stomacul așa de gol, ca și cum șóreciĭ ar fi rĕmas peste nópte într'însul și ar fi mâncat tot ce-ați mâncat aséră.

116) numaĭ dacă veți puté «să rĕsbiți» («să mâncați»).

eŭ: că de nu'ți fi mâncătorĭ și bĕutorĭ bunĭ, v'ați găsit beléŭa cu mine... nu vĕ pară lucru de șagă.

— De ne-ar da Dumnedeŭ tot atâta supĕrare, Luminarea Vóstră, ḑise atunci Flămânḑilă, ținêndu-se cu mânele de pântece.

— Și Înălțimiĭ Vóstre gând bun și *mână slobodă*[117]), ca să ne dați cât se póte maĭ multă mâncare și bĕuturică, ḑise Setilă, căruĭa îĭ lăsa gura apă, că din mâncare și bĕutură las', dacă ne-a întrece cine-va; *numaĭ la trébă nu ne prea punem cu toți nebunii*[118]).

Impĕratul tăcea la tóte aceste, îĭ asculta cu desgust și numaĭ înghițĭa noduri. Dar, în gândul sĕŭ:

— Bine, bine! *cercați voĭ marea cu degetul*[119]), dar ĭa să vedem, cum i'ți da de fund: *Vĕ vor eși ele tóte aceste pe nas*[120]). După aceea îĭ lasă și se duce în casă.

In sfârșit, nu trecu mult la mijloc, și numaĭ, eacă, li se aduc 12 *harabale*[121]) cu pâne, 12 *ĭalovițe*[122]) fripte și 12 buți pline cu *vin de cel hrănit*[123]), de care cum beĭ câte o lécă, *pe loc ți se tae piciórele*[124]), *îți sticlesc ochiĭ în cap*[125]), ți se înclee limba în gură și începĭ *a bolborosi*

---

117) mână darnică (se înțelege: «să vĕ dea»).

118) (expresie *ironică*) numaĭ să lucrăm ne este greŭ; numaĭ la lucru nu ne luăm la întrecere cu nebunii care lucrézĕ.—Prin acéstă expresie Românul își bate joc de ceĭ leneși și care adesea îndrăsnesc să facă nebunĭ pe ómeniĭ vrednicĭ, cărora le este drag lucrul.

119) încercați voĭ să vĕ puneți cu mine care sînt de-o sută de orĭ maĭ grozav decât voĭ; cercați voĭ să faceți cu netrebnicia vóstră ceea-ce puternicia mea vĕ va da să faceți.

120) Vĕ veți căi voĭ de tóte câte le faceți; veți ḑice vaĭ și amar că v'ați încercat să vĕ puneți cu mine.

121) care marĭ de cărat.

122) junicĭ; vacĭ tinere.

123) vin vechiŭ.

124) îndată încep «să nu te maĭ ținĕ» («să ți se înmóe») piciórele.

125) ochiĭ încep să-ți lucéscă în cap de amețéla beției.

turcesce [126]), fără să sciĭ *bechiŭ* [127]) măcar. Flămândilă şi Setilă ḑiseră atunci celor-l-alţĭ:

— Măĭ, mâncaţĭ voĭ întâĭ şi beţĭ, cât veţĭ puté, *dar nu cum-va să vĕ puneţĭ mintea* [128]) cu tótă mâncarea şi bĕutura, *c'apoĭ al vostru e dracul?* [129]).

Atunci Harap Alb, Gerilă, Ochilă şi Păsĕri-Lăţi-Lungilă se pun eĭ de ospĕtézĕ şi beaŭ, cât le trebue. Dar ce are a face? Par'că nici nu se cunoscea de unde aŭ mâncat şi aŭ bĕut, că dor mâncare şi bĕutură era acolo, nu şagă; dĕ! ca la o împĕrăţie.

— Haĭ! ĭa daţi-vĕ de o parte, măĭ păcătoşilor, că *numaĭ aţi crâmpoţit mâncarea* [130]), ḑiseră atunci Flămândilă şi Setilă, care aşteptaŭ cu neastâmpĕr, *fiind rupţĭ în coş* [131]) de fóme şi de sete.

Şi atunci, unde nu începe Flămândilă a cărăbăni deodată în gură câte o haraba de pâne şi câte o ĭaloviţă întrégă, şi repede *mi ţi le-a înfulicat* [132]) şi *le-a forfecat* [133]), de par'că n'aŭ maĭ fost. Iară Setilă, dând fundurile afară de la câte o bute, *horp!* [134]) ţĭ-o sugea dintr'o singură sorbitură, şi repede-repede mi ţi le-a supt pe tóte

---

126) a vorbi turcesce. Când un Român aude pe cine-va vorbind turcesce i se pare că «bolborosesce» («ţîşnesce apa cu bobóce saŭ bĕşicĭ»; «face ca curcaniĭ»).

127) boacă; nimic.

128) dar nu cum-va să vĕ puneţĭ tóte puterile («să căutaţĭ să mâncaţĭ cu îndârjire»).

129) că atunci «vaĭ de voĭ» («vĕ snopim în bătăĭ»; «vĕ batem pe rudă pe semînţă»; «vĕ cotonogim»).

130) aţĭ ciupit din mâncare; aţĭ sfârticat mâncarea; aţĭ sfâşiat icĭ şi colo fără să se vadă că aţĭ mâncat din ea; aţĭ ciopârţit-o.

131) fiind prăpădiţĭ (simţind durere) la «coşul pieptuluĭ» «partea ce desparte stomacul de plămân»; «diafragmă»; «lingurea»).

132) înghiţind «repede şi pe nemestecate» («lacom»).

133) le-a mâncat; le-a mistuit.

134) Interjecţia prin care se imitézĕ sunetul ce face un om când sórbe cu lăcomie o bĕutură óre-care.

dearândul, de n'a mai rĕmas nicĭ picătură de vin pe *dóge* [135]).

După acea Flămânḑilă a început a striga în gura mare, că móre de fóme, şi a asvârli cu *cĭolane* [136]) în ómenĭĭ împĕrătescĭ, care eraŭ acolo de faţă.

Iar Setilă striga şi el, cât putea, că crapă de sete şi asvârlea cu dóge şi cu funduri de poloboc în tóte părţile ca un nebun.

Împĕratul atuncĭ, auḑind vuet tocmaĭ din casă, ese afară; şi, când vede aceste, îşĭ pune mânele în cap de necaz.

— Măĭ, măĭ, măĭ! aceştia-s curat sărăcie trimisă de la Dumneḑeŭ pe capul meŭ! — ḑise împĕratul în sine, plin de amărăcĭune. Mi se pare, că ĭa! acum mĭ-am dat şi eŭ peste ómenĭ.

Harap Alb ese atuncĭ din mijlocul celor-l-alţĭ şi ĭar se înfăţişéză înaintea împĕratuluĭ, ḑicênd:

— Să trăiţĭ, Luminate Împĕrate! de acum cred că mi 'ţĭ da fata, ca să vĕ lăsăm în pace şi să ne ducem în tréba nóstră, căcĭ nepotul împĕratuluĭ Verde ne-a fi aşteptând cu nerăbdare...

— A veni ea şi vremea aceea, voĭnice, ḑise împĕratul, îngânând vorba printre dinţĭ, dar până atuncĭ maĭ este încă trébă. Iată ce aveţĭ de făcut: fata mea are să se culce desară, unde se culcă totdéuna, ĭar *voĭ să mĭ-o strĕjuiţĭ* [137]) tótă nóptea. Şi, dacă mâne diminéţă s'a afla tot acolo, atuncĭ póte să ţĭ-o daŭ; ĭară de nu, *ce 'ĭ păţi, cu mine nu 'ĭ împărţi...* [138]) înţeles-aţĭ?

— Să trăiţĭ, Luminate Împĕrate, rĕspunse Harap Alb, numaĭ de n'ar fi maĭ multă întârḑiere, căcĭ stăpânul mĕ

---

135) scândurile prin a căror strînsă alăturare se face pereţiĭ buţiilor.

136) óse lungĭ şi gróse.

137) voĭ «să mĭ-o păziţĭ» («să fiţĭ de pază») să nu fugă.

138) ce veĭ «păţi» («pătimi») numaĭ tu veĭ păţi. Adică lucrul ce va păţi va fi aşa de rĕŭ că numaĭ un altul decât cel ce vorbesce va trebui să-l sufere.

aştéptă, şi grozavă urgie pótă să cadă pe capul meŭ, din astă pricină.

— *Stăpână-tĕŭ ca stăpână-tĕŭ*[139]); *ce ţĭ-a face el, asta-ĭ deosebită de başca*[140]), ḑise împĕratul, uĭtându-se chĭoriş la dînşiĭ. Iee-vĕ măcar şi pĭelea de pe cap, ce am eŭ de acolo? Insă pe mine căutaţĭ să nu mĕ smintiţĭ; *fata şi ochiĭ din cap*[141]), căcĭ atâta vi-ĭ lécul: *v'aţĭ dus pe copcă*[142]), cu tótă *şmichiria*[143]) vóstră.

După acésta, împĕratul ĭĭ lăsă încurcaţĭ şi se duse la ale sale.

— *Aicĭ încă trebue să fie un drac la mijloc*[144]), ḑise Gerilă clătinând din cap.

— Ba încă de ceĭ bĕtrânĭ, *săgéta de nópte*[145]) şi *dracul cel de amĭéḑă-ḑi*[146]), rĕspunse Ochilă. *Dar nu ş'a juca el mendrele îndelung*[147]), aşa cred eŭ.

In sfârşit, *duraĭ vuraĭ*[148]), séra vine, fata se culcă şi

---

139) «Stăpână-tĕŭ» e o formă populară pentru «stăpânul tĕŭ». Cu stăpână-tĕŭ veĭ avé socotéla pe care tu o sciĭ şi de care mie nu-mĭ pasă.

140) ce-ţĭ-o face el este ce-va «deosebit» («başca», «separat». Expresia «deosebită de başca» este un *pleonasm* (o repetire a aceleeaşĭ ideĭ).

141) orĭ mĭ-aţĭ scóte ochiĭ, orĭ nu mĭ-aţĭ face ceea-ce cer în privinţa feteĭ — tot una e.

142) v'a luat «Aghiuţă» («dracul»); o s'o păţiţĭ rĕŭ de tot, ca şi când aţĭ fi căḑut în mâna «Necuratuluĭ» («Diavoluluĭ»; «Draculuĭ»).

143) smecheria; şiritlicul; *abilitatea*.

144) Aicĭ trebue să fie ĭarăşĭ o cursă în care vrea să ne facă să cădem.

145) strigóe; una din fiinţele rĕŭ făcĕtóre cunoscute sub numele de *Ele*.

146) Se presupune că dracul cel ce stăpânesce la Mĭaḑă-ḑi este maĭ grozav decât ceĭ-l-alţĭ.

147) Dar «nu-şĭ va face multă vreme mendrele» («nu va maĭ fi multă vreme la largul sĕŭ»; «nu va maĭ puté face multă vreme ceea-ce cutézā să facă»).

148) Vorbe onomatopoetice prin care se arată că s'a maĭ vorbit şi s'a maĭ făcut lucruri neînsemnate până ce s'a ajuns la un fapt pe care povestitorul îl crede vrednic de spus.

Harap Alb se pune de strajă chĭar la uşa eĭ, ĭară ceĭ-l-alţĭ se înşiră tot câte unul-unul până la pórtă, după poruncă.

Şi când, pe aprópe de mĭedul-nopţiĭ, fata împĕratuluĭ se preface într'o păsĕrică şi sbóră nevĕdută prin cincĭ strĕjĭ. Dar când ajunge pe la strĕjerul Ochilă, *el, sireĭcanul, mi ţĭ-o vede*[149]) şi dă de scire luĭ Păsĕrilă, ḑicênd:

— Măĭ, fetişóra împĕratuluĭ *ne-a tras butucul*[150]). *A draculuĭ sgâtie de fată*[151]): s'a prefăcut în păsĕrică, a sburat ca o săgétă pe lângă ceĭ-l-alţĭ, şi eĭ habar n'aŭ despre asta. Eĭ apoĭ? Lasă-te în séma lor, dacă vreĭ să rĕmâĭ făr' de cap. De-acum, numaĭ noĭ o putem găsi şi aduce la urma eĭ. Taci *molcum*[152]) şi haĭdem după dînsa. Eŭ ţi-oĭ arăta-o, pe unde se ascunde, ĭară tu să mĭ-o prinḑĭ, cum ţi-ĭ meşteşugul, şi să-ĭ strâmbĭ gâtul o lécă, să se înveţe ea de altă-dată de a maĭ purta lumea pe degete.

Şi atuncĭ odată şi pornesc eĭ după dînsa şi nu merg tocmaĭ mult, şi Ochilă ḑice:

— Măĭ Păsĕrilă, eacătă-o, ĭa! *colo în dosul pămîntuluĭ, tupilată sub umbra epureluĭ*[153])! Pune mâna pe dînsa şi n'o lăsa!

Păsĕrilă atuncĭ se lăţesce, cât ce póte, începe *a bojbăi*[154]) prin tóte buruenele; şi, când să pună mâna pe dînsa, zbâr! pe vârful unuĭ munte şi se ascunde după o stâncă.

---

149) el, sărăcanul, a putut-o vedé. — «Sărăcanul» saŭ «sireĭcanul» arată admiraţia povestitoruluĭ pentru o persónă care, de obiceiŭ despreţuită, e în stare să facă totuşĭ multe fapte însemnate.

150) ne-a tras pe sfóră; ne-a păcălit; ne-a înşelat.

151) A draculuĭ «şerpóică» («fiinţă rea şi neastâmpĕrată») de fată.

152) liniştit; fără să ḑicĭ nicĭ cârc.

153) Colo pe după pământ, ascunsă sub umbra epureluĭ (un fel de buruénă). Din acéstă imagine vedem că ideea de rotunḑime a pământuluĭ nu e tocmaĭ streină de înţelegerea poporuluĭ.

154) A căuta, pe nevĕḑute, încóce şi încolo; a cotrobăi.

— *Écătă-o-ĭ*[155]) măĭ, colo în vârful munteluĭ, după stânca ceea, ḑise Ochilă.

Păsĕrilă atuncĭ se înalţă puţin şi începe *a cotrobăi*[156]) pe după stâncĭ; şi, când să pună mâna pe dînsa, zbâr! şi de acolo şi se duce, de se ascunde tocmaĭ după lună.

— Măĭ Păserilă, eacătă-o-ĭ colo după lună! ḑise Ochilă; căcĭ nu pot eŭ s'o ajung, *să-ĭ daŭ o scărmĕnătură bună*[157])!

Atuncĭ Păsĕrilă *se deşiră odată*[158]) şi se înalţă până la lună. Apoĭ, coprinḑênd luna în braţe, *găbuesce*[159]) păsĕrica, *mi ţĭ-o înşfacă*[160]) de códă şi cât pe ce să-ĭ sucéscă gâtul! Ea atuncĭ se preface în fată şi strigă înspăimântată:

— Dăruesce-mĭ vĭéţa, Păsĕrilă, că te-oĭ dărui şi eŭ cu milă şi cu daruri împĕrătescĭ, aşa să trăescĭ!

— *Ba că chĭar, că eraĭ să ne dăruescĭ cu milă şi cu daruri împĕrătescĭ, dacă nu te vedeam când aĭ paşlit-o*[161]), *farmazónă ce eştĭ*[162])! ḑise Ochilă. Sciŭ că am tras o *durdură*[163]) bună, căutându-te. Ia maĭ bine, aĭ la culcuş, că se face ḑiŭă acuş. Ş'apoĭ ce-a maĭ fi, a maĭ fi.

Şi odată mi ţĭ-o înşfacă eĭ, unul de o mână şi altul de cea-l-altă şi haĭ, haĭ!... haĭ, haĭ... în ḑorĭ de ḑiŭă ajung la palat; şi, trecênd cu dînsa, printre strĕjĭ, o silesc să intre în odaea eĭ, tot cum a eşit.

— Eĭ, Harap Alb, ḑise Ochilă, dacă nu eram eŭ şi cu

---

155) Formă populară pentru «eacată-o». I scurt de la sfârşit nu represintă nicĭ-o idee ca şi «ăĭ» din «auḑi-l-ăĭ». Veḑĭ 50.

156) Veḑĭ 154.

157) să o trag de pĕr niţel; să-ĭ trag o bătăĭuşcă; s'o târnuesc niţel.

158) se deşiră («se lungesce desgrădinându-şĭ ósele») «pe neaşteptate» («repede-repede»).

159) pune mâna pe; prinde; găsesce şi prinde.

160) mi ţĭ-o apucă cu putere.

161) (*iron.*) Aşa e, era să vedem noĭ mila şi darurile împĕrătescĭ, dacă nu te vedeam, când «aĭ paşlit-o» («aĭ dispărut odată»; «aĭ luat-o la sănătósă»; aĭ şters-o»)! — Ḑicênd aşa, Ochilă vrea să înţelégă tocmaĭ contrariul.

162) fermecătóre; vrăjitóre.

163) tremurătură; nelinişte; fricâ.

Păsĕrilă, ce făceaţĭ voĭ acum? Eaca aşa: *tot omul are un dar şi un amar; şi unde prisosesce darul, nu se maĭ bagă în sémă amarul*[164]). Amar era să fie de voĭ, de nu eram noĭ amândoĭ. Şi cu strĕjuirea vóstră, era vaĭ de pĭelea nóstră!

Harap Alb şi ceĭ-l-alţĭ, ne maĭ avênd ce ţice, plécă capul ruşinaţĭ, mulţumind luĭ Păsĕrilă şi vestituluĭ Ochilă căcĭ le-aŭ fost ca nisce fraţĭ.

Şi atuncĭ, numaĭ eaca şi împĕratul vine, ĭar Harap Alb se înfăţişézĕ înaintea luĭ, ţicênd:

— Luminate Impĕrate, de acum cred mi'ţĭ da fata, ca să vĕ lăsăm în pace şi să ne ducem în tréba nóstră.

— Din partea mea poţĭ s'o ĭeĭ de-acum, Harap Alb, ţice împĕratul, *ovilit*[165]) şi *sarbĕd*[166]) la faţă de supĕrare şi ruşine; dacă n'a fost ea vrednică să vĕ răpue capul, fiĭ măcar tu vrednic s'o stăpânescĭ, căcĭ acum ţĭ-o daŭ cu tótă inima.

Harap Alb mulţumesce atuncĭ împĕratuluĭ şi apoĭ ţice feteĭ:

— De-acum putem să mergem, căcĭ stăpânul meŭ, Luminarea Sa nepotul împĕratuluĭ Verde, a fi îmbĕtrânit aşteptându-mĕ.

— Ia maĭ îngăduesce puţin, nerăbdătorule, ţise fata împĕratuluĭ, luând o turturică în braţe, spunêndu-ĭ nu sciŭ ce la ureche şi sărutând-o cu drag; *nu te grăbi aşa, Harap Alb, că te-ĭ pripi*[167]). Stăĭ, că maĭ aĭ şi cu mine *o lécă de vorbă*[168]) înainte de pornire, trebue să

---

164) orĭ-ce om are parte de bune şi de rele; şi când cele bune sînt maĭ marĭ, nu se maĭ socotesc cele rele. — Ochilă vrea să spue că de nu eraŭ el şi cu Păsĕrilă de partea cea bună, nenorocirea ar fi căđut pe capul tovarăşilor; dar aşa, aŭ fost eĭ şĭ-aŭ înlăturat nenorocirea, şĭ-acum nu maĭ ţin în socotélă nenorocirea ce era să dea peste toţĭ.

165) ofilit; vestejit; tras la faţă şi galben; slăbit.

166) fără vĭaţă; pipernicit.

167) n'o lua latĕ, Harap Alb, că o laşĭ negrăpată; graba strică tréba, Harap Alb; ĭa-o maĭ domol, dacă nu vreĭ să te poticnescĭ şi să căđĭ.

168) niţel de lucru; niţică trébă.

mérgă calul tĕŭ şi cu turturica mea, să-mĭ aducă *treĭ smicele de mĕr dulce şi apă vie şi apă mórtă de unde se bat munţiĭ în capete*[169]). Şi, de-a veni turturica mea înainte cu smicelele şi apa, ĭa-ţĭ nădejdea despre mine, căcĭ nu merg, feréscă Dumneḑeŭ! Iară de-ĭ avea noroc şĭ-a veni calul tĕŭ maĭ întâĭ şi mĭ-a aduce cele poruncite, să sciĭ că merg cu tine or unde mĕ'ĭ duce; *s'a mântuit socotéla*[170]).

Şi atuncĭ odată pornesc şi turturica şi calul, fugênd pe întrecute, când pe sus, când pe jos, după cum cerea trebuinţa.

Dar turturica, fiind maĭ uşóră, ajunge maĭ înainte; şi, pândind tocmaĭ *când era sórele în cruce*[171]), de se odihnĭaŭ munţiĭ numaĭ pentru o clipă, *se repede ca prin foc*[172]) şi ĭa treĭ smicele de mĕr dulce şi apă vie şi apă mórtă; şi apoĭ, ca fulgerul, se întórce înapoĭ. Şi, când pe la *pórta munţilor*[173]), calul ĭĭ ese înainte, *o popresce*[174]) în cale şi *o ĭa cu măgulele*[175]), ḑicêndu-ĭ:

— Turturică-rică, dragă păsĕrică, *ad*[176]) la mine cele treĭ smicele de mĕr dulce, apa cea vie şi cea mórtă, şi tu du-te înapoĭ de-ţĭ ĭa altele şi mĕ 'ĭ ajunge pe drum, căcĭ eştĭ maĭ sprintenă decât mine. Haĭ, nu maĭ sta la

169) treĭ ţăndărĭ de mĕr ce face mere dulcĭ şi apă vie (cu care poporul crede că se înviéză morţiĭ) şi apă mórtă (cu care poporul crede că se opresce sângele din curs şi se lipesc la loc bucăţile tăéte din trup, de unde munţiĭ se isbesc uniĭ cu alţiĭ (ĭarăşĭ o credinţă a poporuluĭ).

170) atuncĭ totul s'a sfârşit; nu maĭ am nimic de ḑis.

171) pe la amĭaḑĭ, când direcţia sóreluĭ face cruce cu mâinele nóstre întinse, una spre Rĕsărit şi alta spre Apus.

172) precum trece de repede cine-va prin foc, ca să nu se ardă, aşa a trecut păsĕrica printre ceĭ doĭ munţĭ care se isbĭaŭ unul de altul.

173) pe la deschiḑĕtura ce lăsase munţiĭ între eĭ când se odihnĭaŭ.

174) o opreşte; o ţine în loc.

175) o ĭa cu şosele şi momele; începe «s'o măguléscă» («s'o ameţéscă cu vorbe dulcĭ»; «s'o încânte»).

176) Imperativ presinte neregulat de la «a aduce».

îndoélă şi dă-mi-le, căcĭ atuncĭ are să fie bine şi de stăpânu-meŭ şi de stăpână-ta, şi de mine şi de tine; ĭară, de nu mi le'ĭ da, stăpânu-meŭ, Harap Alb, este în primejdie, şi de noĭ încă n'are să fie bine.

Turturica, par'că n'ar fi voit, dar calul *n'o maĭ întrebă de ce-ĭ cojocul*[177]); se repede şi-ĭ ĭ-a apa şi smicelele cu *hapca*[178]), şi apoĭ fuge cu dînsele la fata împĕratuluĭ şi i le dă de faţă cu Harap Alb. Atuncĭ luĭ Harap Alb i s'a umplut inima de bucurie.

Vine ea şi turturica maĭ pe urmă, *dar ce ţĭ-e bună*[179])?

— Aleĭ, *cine mĭ-aĭ fost*[180])! ḑise fata împĕratuluĭ; dar bine m'aĭ vîndut? Dacă e aşa, haĭ pornesce chĭar acum la împĕratul Verde şi vestesce-ĭ că venim şi noĭ în urmă.

Atuncĭ turturica pornesce, ĭară fata împĕratuluĭ îngenunche dinaintea *tătână-sĕŭ*[181]) şi ḑice:

— Binecuvintéză-mĕ, tată, şi rĕmâĭ sănătos! Se vede că *aşa mĭ-a fost sortit*[182]) şi n'am ce face; trebue să merg cu Harap Alb, şi pace bună.

După acésta, îşĭ ĭa cele trebuitóre la drum, apoĭ încalecă şi ea pe un cal năsdrăvan şi stă gata de pornire. Iară Harap Alb, luându-şĭ ómenii sĕĭ, încalecă şi pornesc spre împĕrăţie, Dumneḑeŭ să ne ţie, că cuvîntul din poveste înainte mult maĭ este...

I. Créngă.
(1837—1889).

OBSERVARE. — Primele patru bucăţi ale părţii II (No. 69, 70, 71, 72) le vom da elevilor să le citească şi să le resume în timpul vacanţiei Crăciunului; iar cele-l-alte patru (No. 73, 74, 75, 76), în vacanţa Paştelui.

177) nu maĭ zăbovesce; nu se maĭ uĭtă la *«protestările»* («împotrivirile») eĭ.

178) cu sila; cu *violenţa*.

179) dar la ce maĭ slujesce? («ce-o să maĭ facă dacă a venit?»).

180) rea mĭ-aĭ fost! Aĭ fost maĭ rea decât m'aş fi aşteptat!

181) Formă populară pentru «tatăluĭ sĕŭ». Veḑĭ 139.

182) mĭ-a fost ursit.

CUPRINSUL

PARTEA I

	Pag.
Cuvînt de întroducere la ediția I	I
La ediția II	IV
La ediția III	VI
1. Patria Română, după *Arndt*	1
Observări metodice	2
2. Țara Ardélului, după *S. Moldovanu*	5
Obs. metod.	6
3. Vrăbiuța, poesie populară	8
4. San-Marina de *D. Bolintinénu*	8
Obs. metod.	11
5. Bocet din Basarabia, poesie pop., din col. *Burada*	13
Obs. metod.	14
6. Codrul Tegheciului de *Dumitru Cantemir*	16
7. Bucovina de *V. Alecsandri*	16
Obs. metod.	18
8. Clădirea mânăstirei Putna de *I. Neculce*	19
9. Altarul mânăstirii Putna de *V. Alecsandri*	20
Obs. metod.	21
10. Copilul din casă de *D. Bolintinénu*	22
Obs. metod.	23
11. Proverbe despre mânie și supĕrare	24
Obs. metod.	25
12. Câinele soldatului de *Gr. Alexandrescu*	25
Obs. metod.	27

Pag.

13. Fabriciu din «Florariul» luĭ *P. Lăzărescu* 28
14. Măgarul după *Esop* 29
Obs. metod. 30
15. Vulcan, poes. pop., col. *Alecsandri* 31
Obs. metod. 38
.61 Puĭ de leĭ de *I. Neniţescu* 41
Obs. metod. 42
17. Sobieschi şi Româniĭ de *C. Negruzzi* 43
Obs. metod. 49
18. Proverbe despre frică şi vitejie 54
Obs. metod. 55
19. Vulpea şi Măgarul de *A. Donicĭ* 55
Obs. metod. 56
20. Ţara mea de *I. Neniţescu* 57
Obs. metod. 58
21. Érna de *V. Alecsandri* 59
Obs. metod. 60
22. Legenda sticleteluĭ după *S. Fl. Marian* 62
23. Sfârşitul erneĭ de *V. Alecsandri* 63
Obs. metod. 64
24. Óspeţiĭ Primăveriĭ de *V. Alecsandri* 65
25. Povestea Ciocârlieĭ după *S. Fl. Marian* 66
26. Pascele de *V. Alecsandri* 71
27. A doŭa înviere de *G. Coşbuc* 71
Obs. metod. 72
28. Trandafirul de câmp după *S. Fl. Marian* 74
29. Armindenul de *N. Beldicénu* 75
Obs. metod. 76
30. Părâul de *N. Beldicénu* 77
31. Cositul de *V. Alecsandri* 78
32. Legenda prepeliţeĭ de *S. Fl. Marian* 79
Obs. metod. 79
33. Muntele Găina de *S. Moldovanu* 81
34. Cicórea, poes. pop. din. col. *G. Dem. Teodorescu* 84
Obs. metod. 87
35. Graurĭi de *Duiliu Zamfirescu* 89
36. Nópte de Vară de *G. Coşbuc* 90
37. Scăldatul luĭ Ion de *I. Créngă* 91
Obs. metod. 98
38. Balta de *V. Alecsandri* 99
39. Vênătórea pe Bărăgan de *Al. Odobescu* 100

Pag.

Obs. metod. 102
40. Jianul la vênătóre de *I. Ghica* 105
Obs. metod. 110
41. Petrea Dascălul de *N. Gane* 111
Obs. metod. 117
42. Adio Moldoveĭ de *V. Alecsandri* 120
43. Cântecul streinătățiĭ de *G. Creţénu* 122
Obs. metod. 123
44. Proverbe despre purtarea între streinĭ 124
Obs. metod. 126
Ciclul luĭ Mihaiŭ Vitézul 127
45. Cântecul luĭ Mihaiŭ Vitézul, poes. pop. din Col. *V. Alecsandri.* 127
Obs. metod. la «Ciclul luĭ Mihaiŭ-Vitézul» 128
46. Mihaiŭ Vitézul osândit la mórte de *N. Bălcescu* 132
47. Biruința de la Călugărenĭ de *N. Bălcescu* 135
48. Paşa Hasan de *G. Coşbuc* 139
49. După bătălia de la Mirăslĕŭ de *N. Bălcescu* 141
50. Mihaiŭ scăpând stindardul de *Bolintinénu* 143
51. Cea din urmă nópte a luĭ Mihaiŭ de *D. Bolintinénu* 145
Ciclul Înţelepciunii 146
Obs. metod. 146
52. Deşteptăcĭunea luĭ Zadig după trad. *Căpĕţinénu* 147
53. Lecuirea neomenieĭ de *Anton Pann* 149
54. Vulpea fiorósă de *P. Ispirescu* 152
55. Judecata vulpiĭ de *P. Ispirescu* 154
56. Aricĭul şi Vulpea de *P. Ispirescu* 158
57. Ştĭuca şi Motanul de *A. Donicĭ* 160
58. Dănilă Prepeléc de *I. Créngă* 161
59. Proverbe despre nerozie şi neghiobie 183
Ciclul Unirii şi Independenţeĭ 183
60. Hora Unirii de *V. Alecsandri* 183
Obs. met. la «ciclul Unirii şi Independenţeĭ» 184
61. Ion Rótă şi Cuza-Vodă de *I. Créngă* 186
62. Sorţarii de *N. Beldicénu* 192
63. Vasile Grăunte de *N. Gane* 193
64. Un dorobanţ după *Bonachi* 199
65. Luarea Griviţeĭ de *T. Maiorescu* 200
66. Jder de sentinelă de *V. Alecsandri* 202
67. Intrarea oştirilor în Bucureşcĭ de *G. Coşbuc* 203
68. Sentinela română de *V. Alecsandri* 208

Pag.

PARTEA II

69. Smeul de *Al. Donici* 219
70. Eftin și scump de *P. Ispirescu* 220
71. Condamnarea strugurului de *Anton Pann* 222
72. Aricĭul de *G. Coșbuc* 232
73. Balaurul cel cu șapte capete de *P. Ispirescu* 234
74. Dac'a vré Dumneḑeŭ de *N. Gane.* 243
75. Talerul cu două fețe de *Anton Pann* 250
76. Harap Alb la Roș Impĕrat de *I. Crĕngă* 252
Observare 273
Cuprinsul 275

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

Tip. GUTENBERG, Joseph Göbl, Bucuresci.

Tip. GUTENBERG Joseph Göbl, str. Dómnei, 20.

5,00